

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Aliye AYDIN

AZERBAYCAN MASALLARI - 2 -ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(Masalların Propp Metoduyla İncelenmesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd.Doç.Dr. Gülhan ATNUR

Erzurum-2008

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Halk Bilimi (Folklor) Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Gülhan ATNUR

Danışman/Jüri Üyesi

Doç.Dr. Dilaver DÜZGÜN

Jüri Üyesi

Doç.Dr. Haldun ÖZKAN

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 18 / 08 / 2008

Prof.Dr. Vahdettin BAŐCI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ÖN SÖZ	VIII
GİRİŞ	1
A- Azerbaycan Türklerinde Masal Kavramı ve Masallarla İlgili Yapılan Çalışmalar.....	2
B- Masalların Genel olarak Tasnif Çalışması	5
BİRİNCİ BÖLÜM	8
1.PROOP METODU	8
1.1. Fonksiyonlar.....	9
1.2. Masal Kesitleri	15
1.3. Masalların Sınıflandırılması	17
İKİNCİ BÖLÜM	18
2. MASALLARIN PROPP METODUNA GÖRE İNCELENMESİ	18
2.1. Seyfelmülk.....	18
2.1.1. Fonksiyonların tespiti	29
2.1.2. Masalın tahlili.....	31
2.2. Şirzad	31
2.2.1. Fonksiyonların tespiti	46
2.2.2. Masalın tahlili.....	48
2.3. Mehemedin Nağlı	49
2.3.1 Fonksiyonların tespiti	55
2.3.2. Masalın tahlili.....	57
2.4. Babayiemir	57
2.4.1. Fonksiyonların tespiti	70
2.4.2 Masalın tahlili	71
2.5. Tumar Pehlevan	72
2.5.1. Fonksiyonların tespiti	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.5.2 Masalın tahlili	95
2.6. Şahzade Fe’ruzun Nağlı.....	95
2.6.1. Fonksiyonların tespiti	103

2.6.2. Masalın tahlili.....	104
2.7. Meherin Nağılı.....	105
2.7.1. Fonksiyonların tespiti	116
2.7.2. Masalın tahlili.....	117
2.8. Eyyar.....	118
2.8.1. Fonksiyonların tespiti	129
2.8.2. Masalın tahlili.....	130
2.9. Behrami-Felek	131
2.9.1. Fonksiyonların tespiti	137
2.9.2. Masalın tahlili.....	138
2.10. Tüklüce.....	139
2.10.1 Fonksiyonların tespiti	147
2.10.2 Masalın tahlili.....	149
2.11. Yahşılığ.....	149
2.11.1. Fonksiyonların tespiti	161
2.11.2. Masalın tahlili.....	164
2.12. Sehrli Sünbül	164
2.12.1. Fonksiyonların tespiti	172
2.12.2 Masalın tahlili.....	174
2.13. Son Peşmançılığ Fayda Vermez	174
2.13.1. Fonksiyonların tespiti	183
2.13.2. Masalın tahlili.....	184
2.14. İbrahimin Nağılı	185
2.14.1 Fonksiyonların tespiti	193
2.14.2. Masalın tahlili.....	195
2.15. Şhenduzun Nağılı.....	196
2.15.1 Fonksiyonların tespiti	199
2.15.2. Masalın tahlili.....	201
2.16. Kçük Bacı.....	201
2.16.1 Fonksiyonların tespiti	208
2.16.2. Masalın tahlili.....	210
2.17. Feteli Şahın Nağılı	210

2.17.1. Fonksiyonların tespiti	217
2.17.2. Masalın tahlili.....	218
2.18. K�p Garısı	219
2.18.1.Fonksiyonların tespiti	232
2.18.2 Masalın tahlili.....	233
2.19. Şah Abbasla Bayguş	234
2.19.1. Fonksiyonların tespiti	239
2.19.2.Masalın tahlili.....	240
2.20. G�l ve Nesteren.....	240
2.20.1. Fonksiyonların tespiti	247
2.20.2Masal Tahlili	249
2.21.Mehemmed Şah	249
2.21.1. Fonksiyonların tespiti	256
2.21.2. Masalın tahlili.....	258
2.22. Gehremanın Nağılı	259
2.22.1. Fonksiyonların tespiti	264
2.22.2.Masalın tahlili.....	266
2.23. İbrahim Şah	266
2.23.1. Fonksiyonların tespiti	271
2.23.2.Masalın tahlili.....	273
2.24. Zerger ile Dülger	273
2.24.1. Fonksiyonların tespiti	280
2.24.2.Masalın tahlili.....	282
2.25. Padşah ve Benna.....	283
2.25.1. Fonksiyonların tespiti	285
2.25.2. Masalın tahlili.....	286
2.26. Peşe Dalınca	286
2.26.1.Fonksiyonların tespiti	291
2.26.2. Masalın tahlili.....	292
2.27. Usta Abdulla	292
2.27.1. Fonksiyonların tespiti	297
2.27.2.Masalın tahlili.....	298

2.28. Dörd Pehlevan	299
<u>2.28.1 Fonksiyonların tespiti</u>	302
2.28.2. Masalın Tahlili	304
2.29. Dünya Gözeli.....	304
2.29.1 Fonksiyonların tespiti	308
2.29.2. Masalın tahlili.....	310
2.30. Sebzifruş.....	311
2.30.1 Fonksiyonların tespiti	315
2.30.2 Masalın tahlili.....	316
2.31. Rum Padşahı.....	317
2.31.1. Fonksiyonların tespiti	320
2.31.2. Masalın Tahlili	321
2.32. Melik Cemilin Hekayesi.....	321
<u>2.32.1. Fonksiyonların tespiti</u>	324
2.32.2. Masalın tahlili.....	325
2.33. Besre Padşahı.....	325
2.33.1. Fonksiyonların tespiti	328
2.33.2. Masalın tahlili.....	329
2.34. Şahzade	329
2.34.1. Fonksiyonların tespiti	332
2.34.2. Masalın tahlili.....	333
2.35. Sehrkar Padşahla Sehrkar Vezir	333
2.35.1. Fonksiyonların tespiti	335
2.35.2. Masalın tahlili.....	336
2.36. Tacirin Nağılı.....	337
2.36.1. Fonksiyonların tespiti	343
2.36.2. Masalın tahlili.....	344
2.37. Logman	344
2.37.1. Fonksiyonların tespiti	347
2.37.2. Masalın tahlili.....	348
2.38. Logman ve Erüste (Aristotel)	348
<u>2.38.1 Fonksiyonların tespiti</u>	349

2.38.2. Masalı tahlili.....	350
2.39. Ovçu Pirim ve İlanlar Padşahı	350
2.39.1. Fonksiyonların tespiti	353
2.39.2. Masalın tahlili.....	353
2.40. Balıklar Padşahı.....	354
2.40.1. Fonksiyonların tespiti	359
2.40.2. Masalın tahlili.....	360
2.41. Sehavetli Gız.....	361
2.41.1. Fonksiyonların tespiti	371
2.41.2 Masalın tahlili.....	373
2. 42. Bacılar.....	374
2.42.1. Fonksiyonların tespiti	382
2.42.2 Masalın Tahlili	383
2. 43. Vahtın Nağlı.....	384
2.43.1. Fonksiyonların tespiti	387
2.43.2. Masalın tahlili.....	388
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	389
3.1. MASALLARIN İNCELENMESİNDEN ELDE EDİLEN SONUÇLAR	389
KAYNAKÇA	393
ÖZGEÇMİŞ.....	396

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

**AZERBAIJAN MASALLARI-2 ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(MASALLARIN PROPP METODUYLA İNCELENMESİ)**

Aliye AYDIN

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Gülhan ATNUR

2008-SAYFA: VIII+396

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Gülhan ATNUR

Doç.Dr. Dilaver DÜZGÜN

Doç. Dr. Haldun ÖZKAN

“Azerbaycan Masalları-2 Üzerine Bir Araştırma” adlı bu yüksek lisans tezinde Ehliman AHUNDOV’un “Azerbaycan Masalları-2” adlı kitabındaki 43 masalın incelenmesine yer verilmiştir.

Çeşitli kitap ve makalelerden metoda dair bilgi edinilmiş; bu eserler masalların incelenmesinde kaynak olarak kullanılmıştır.

Ana hatlarıyla dört bölümden oluşan bu çalışmanın Giriş bölümünde yüksek lisans tezinde yapılacak olan çalışma anlatılmış, Azerbaycan Türklerinde masal kavramı ve tasnif çalışmaları üzerine bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Propp metodu açıklanmıştır.

“Masalların İncelenmesi” başlığını taşıyan ikinci bölümde ise masalların Propp metoduyla incelenmesi yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, Propp metodunun masallara uygulanmasından elde edilen sonuçlar bulunmaktadır.

ABSTRACT
MASTER THESIS
A STUDY ON AZERIAN TALES-2
(ANALYZING THE TALES WITH PROPP METHOD)
COUNSELOR: Assist. Prof.Gülhan ATNUR
2008-PAGE: VIII+396
Jury: Assist.Prof.Dr. Gülhan ATNUR
Assoc.Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN
Assoc.Prof.Dr. Haldun ÖZKAN

In this master thesis called “A Research On Azerian Tales-2” 43 tales in Ehliman AHUNDOV’s “Azerian Tales-2” were placed.

Some information related to method have been obtained from various books and articles, these works have been used as a source of analyzing the tales.

This study consists mainly of four parts. In the introduction part, the study to be carried out in the master thesis was covered and the tale concept and classification works in Azerian Turks were dealt with.

In the first part, the Propp method was discussed.

In the second part called “Analyzing of the Tales” analysing the tales through the Propp method was discussed.

In the third part, results obtained through the practice of the Propp method into the tales were given.

ÖN SÖZ

Masallar halk edebiyatının en yaygın türlerinden biridir. Masalların konusu, tasnifi, genel masal kavramlarıyla ilgili olarak bir çok çalışmaya ulaşabilmekteyiz. Türk edebiyatında kardeş olduğumuz Azerbaycan edebiyatıyla ilgili olarak da Türkiye’de çalışmalar yapılmaktadır. Biz de buna ek olarak yüksek lisans tezinde Azerbaycan masalları üzerine bir çalışma yaptık.

Tez çalışmasında Azerbaycan’ın ünlü folklorcularından Ehliman AHUNDOV’un hazırladığı Azerbaycan Masalları-2 adlı kitaptaki 43 masal, Viladimir Propp’un Masalın Biçimbilimi adlı kitabında açıkladığı metoda göre incelenmiştir. Metoda dair çalışmalarda, Propp’un 1985 yılında dilimize çevrilen Masalın Biçimbilimi adlı kitabından yararlanılmıştır.

Yüksek lisans çalışması giriş ile birlikte dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Azerbaycan’da masal kavramı, bu konuda yapılan çalışmalar ve masalların tasnif çalışmasına yer verilmiştir. Birinci bölümde masalların incelenmesinde kullanılan Propp metodu ana hatlarıyla açıklanmıştır. İkinci bölümde masalların Propp metoduyla incelenmesi yer almaktadır. Bu bölümde metinler ve metinlerin metoda göre incelemesi verilmiştir. İlk olarak, masalların fonksiyonları tesbit edilerek sembolize şekilde gösterilmiş, yine metoda bağlı olarak fonksiyonlarda ortaya çıkan masal kesitleri tahlil edilerek verilmiştir.

Yüksek lisans tezinin üçüncü bölümünde, Propp metodunun masallara uygulanmasından elde edilen sonuçlara yer verilmiş, metoda dair eklemelerde bulunulmuştur. Tez çalışmamızın sonunda kaynak çalışmamız yer almaktadır.

Bu tez çalışması esnasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Gülhan ATNUR’a teşekkür etmeyi borç bilirim.

GİRİŞ

Masallar milletlerin hayatında önemli bir yere sahiptir. Azerbaycan halkı için de önem arzeden masallar geçmişten günümüze onların sosyal hayatını bize bütün yönleriyle göstermektedir. İşte bu sebeple tezimize başlamaktaki amacımız, bu masalların incelenerek Azerbaycan kültür, dil ve sosyal hayatını tanıtmak ve ele alınan masalları Türkçe'ye kazandırmaktır.

Azerbaycan halk ürünlerinin araştırılması Sovyet döneminde önem kazanmaya başlamış, günümüzde de bu yönde araştırma çalışmaları devam etmektedir. Türkiye'de masal üzerine birçok çalışma yapıldığı için biz masal kavramı üzerinde genel olarak durmadık. Fakat Azerbaycan'da masal kavramı, masalla ilgili yapılan çalışmalar ve masalların tasnif çalışmalarına kısa da olsa değindik. Türkiye'de masalla ilgili olarak Saim Sakaoğlu "Gümüşhane ve Bayburt Masalları"¹ Bilge Seyidoğlu, "Erzurum Halk Masalları"² Umay Günay "Elazığ Masalları"³ Ali Berat Alptekin, "Hayvan Masalları"⁴, "Taşeli Platosu Masalları"⁵ v.b. çalışmalar yapmışlardır.

Yüksek lisans tezinde masalları Propp metoduna göre incelerken V. Propp'un "Masalın Biçimbilimi" adlı kitabından yararlanarak fonksiyonları tesbit çalışmalarına gittik. Tesbit edilen fonksiyonlarda Propp'un fonksiyon listesindeki semboller kullanılmıştır. Tezimizin ikinci bölümünü oluşturan bu kısımda masalların tahlil çalışmaları verilmiş, burada Propp'un masalları sınıflandırma şekli göz önünde tutulmuştur. Masallar kendi içerisinde kesitlere ayrılarak hareketler belirtilmiştir. Aynı metodu daha önce Umay Günay, "Elazığ Masalları"na uygulamış, Propp'un fonksiyon listesine eklemelerde bulunmuştur. Biz de bu tezden farklı olarak fonksiyon listesine 11 yeni fonksiyon ekledik. Elif Berrak Hafızoğlu "Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma 1"⁶ adlı tezinde bulunan 24 masalı Propp metoduna göre incelemiştir. Hafızoğlu'nun tezinden de farklı olarak 3 yeni fonksiyon ilave ettik. İkinci bölümde tesbit etmiş olduğumuz 17 yeni fonksiyonu sonuç bölümünde belirttik.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi tezin üçüncü bölümünde incelemelerimizden elde ettiğimiz sonuçları belirttik. Burada Azerbaycan Masalları-2" adlı kitaptaki 43 masalın

¹ Saim Sakaoğlu, Gümüşhane ve Bayburt Masalları, Akçağ Yayınları,Erzurum 2002

² Bilge Seyidoğlu, Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar, Baylan Yayınları, Ankara, 1975.

³ Umay Günay, Elazığ Masalları, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1975.

⁴ Ali Berat Alptekin, Hayvan Masalları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

⁵ Ali Berat Alptekin, Taşeli Masalları, Akçağ Yayınları ,Erzurum 2002

⁶ Elif Berrak Hafızoğlu, Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Yüksek Lisans Tez Çalışması, Erzurum 2005.

Propp metoduna uygun olduğunu gördük. Kitaptaki masalların bazılarında anlatıcıdan kaynaklandığını düşündüğümüz bazı eksiklikler olduğunu tesbit ettik.

Tezimize son olarak kaynaklar bölümü ekledik. Masallarla ilgili ulaşılması gereken öncelikli eserleri vermeye çalıştık. Azeri yazarların eserlerinin bir kısmını Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinden Abbas Zamanov'un bağışlamış olduğu kitaplıkta görme şansını bulduk. Kaynakçada verdiğimiz birkaç eserin yayınevine ulaşamadık.

A- Azerbaycan Türklerinde Masal Kavramı ve Masallarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Azerbaycan şifahi halk edebiyatının en yaygın türlerinden biri de masallardır. Son zamanlarda Azerbaycan folklorunun epik türüne dahil olan türler de “nağıl” olarak adlandırılmaktadır. Halk arasında destan ve fıkra sözü az işitilmektedir; birçok bölgede “aşık bir nağıl danış”, “Molla Nesreddin'den bir nağıl söyleyin” diye ifadeler kullanılır.⁷

Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati'nde masal, “nağıl” şeklinde geçer ve “Genellikle efsanevi, fantastik güçlerin iştirakiyle cereyan eden uydurma hadiseler ve şahıslar hakkında hikâye, rivayet (şifahi halk yaratıcılığının bir nevi)” diye açıklanmaktadır. Nağıl kelimesiyle birlikte kullanılan diğer sözcükler de “nağıl kimi: aslında olmayan, uydurma, hayali bir şey hakkında”, “nağilbaz: masal anlatmayı veya masal dinlemeyi çok seven insan”, “nağılçı: 1. Çok masal bilen ve onları maharetle anlatmayı beceren insan, 2. Çok konuşan, boşboğaz, uydurmacı”, şeklinde kullanılmaktadır.⁸

Azerbaycan araştırmacı ve yazarları “nağıl” kavramı hakkında açıklamalar yapmışlardır. R. M. Eliyev masal hakkında “nağıl bir ömür bir yaşantıdır, her defa nağıl okuduğumda masallaşan hayatları yeniden yaşarım.” derken masalların hayatında ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.⁹

Türlerden rivayet, karaveli, latife, bazı muhabbet destanlar efsane ve esatir de çoğu zaman masal grubuna dahil edilmiştir. Bu türler masala benzer, ancak bu türlerin masaldan farkları mutlaklıdır. Uzun süre masal grubuna dahil edilen türlerden biri de rivayettir. Rivayetler tarihte meydana gelmiş hadiselerdir. Bütün epik türler içerisinde masallar kendi özelliklerine göre hususileşir. Y. V. Çemenzeminli'ye göre “nağılardan

⁷ V.E. Veliyev, Azerbaycan Folkloru, Bakü, Maarif Nşr., 1985 s: 246

⁸ E.E. Orucof, Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati, SSR Elm Nşr., Bakü 1996, s: 382

⁹ R.M. Eliyev, Azerbaycan Nağıllarında Mifik Görüşler, Elmler Akademiyası Nşr., Bakü 1992, s: 3.

esas cihet hakkın nahak üzerinde galebesinden ibarettir.”¹⁰ F. Koçerli’ye göre masal klişeleşmiş şu sözler ile bitmektedir: “Onlar yediler, içtiler, yere geçtiler, siz de yeyin için dövre geçin”. Paşa Efendiyeve de masal için; “Eşya ve tabiat hadiselerinin canlandırılması, insanlara mahsus hususiyet ve keyfiyetlerin eşya ve hayvanlar üzerine çevrilmesi, toplumda ve tabiatda çok basit görünen hadiselerin fantastik şekle konulması, fevkaalede hadiselerle kaynayıp karıştırılması, geleceğe ait münasebet, bahşış hoş ehval-i ruhiyye, geniş epik türlerin macera ve mürekkebe hadiselerin bolluğu masallarda mevcut olan hususiyetlerdir.” şeklinde belirtir.¹¹

M. Hüseyin Tehmasip; “Masallardaki her söz, her epizot hakikatle efsanenin tefekkürle tahayyülün, sevinçle kederin, gülünç olanla facianın birbirine karıştığı hikmet halitası; ışığın karanlık, adaletin haksızlık, hayatın ölüm, Hürmüzü’nün Ehrimen üzerinde galebe çalmasıdır.”¹² şeklinde masalı belirtmektedir.

Azerbaycan masallarının muntazam ve ilmi şekilde toplanması, neşri, incelenmesi ve başka dillere tercüme faaliyeti 19. yy.’da başlamıştır. İlk masal, 1825’te “Polyarnaya Zıvezda” (Kutup Yıldızı) başlığıyla neşredilmiştir.¹³ Kim tarafından derlendiği bilinmeyen bu masalı Rusçaya İ. Senkovski tercüme etmiştir. Bundan sonra 1852’de “Ludyam Verit Nelziya” (İnsanlara Güvenmek Olmaz) başlıklı bir Azerbaycan masalı da “Kavkaz” gazetesinde yayınlanmıştır.¹⁴

Daha sonra birçok aydın ve öğretmen SMOMPK dergisinin çeşitli sayılarında yazılar yayınlanmış, diğer taraftan şifahi edebiyatın muhtelif türlerinden örnekler toplayıp kitapçıklar halinde bastırmışlardır. Bunlardan Reşid Efendiyeve’in “Uşag Bağçası” (1889) ve “Besiretü’l-Etfal” (1890), F. Köçerli’nin “Balalara Hediye” (1912), Y.V. Çemenzeminli’nin “Melik Memmed” (1912), H. Hasanzade’nin “Tülkünün Nağılı” (1914), Gence öğretmenlerinden C. Cuvarlı ve Y. Efendiyeve’in “Parahcan” (1915) adlı kitapçıklarını sayabiliriz.¹⁵ Asıl masalların toplanması geniş şekilde 20. asrın ortalarında Sovyet hakimiyeti yıllarında olmuştur. “Azerbaycan Tetkik ve Tettebbe Cemiyeti”nin çalışmaları ile birçok masal toplanıp yayınlanmıştır. E. Sübhanverdihanov, J. V. Çemenzeminli, H. Zeynallı, H. Elizade, F. Babayev, tarafından

¹⁰ Paşa Efendiyeve, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı, Maarif Neşriyyatı, Bakü, 1981, s:112

¹¹ Efendiyeve, age. s: 112.

¹² M. Hüseyin Tehmasip, Azerbaycan Nağılları, C. I, Bakü 1960, s: 10.

¹³ Şahin Köktürk, Azerbaycan ve Türkiye’den Derlenmiş Malları Karşılaştırma Denemesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1996, s: 20-21

¹⁴ Köktürk, age., s: 20-21

¹⁵ Köktürk, age., s: 20-21

birçok sayıda masal toplanmıştır. “Azerbaycan Türk Nağılları” (1935 Rus dilinde), H. Elizade’nin “Azerbaycan El Edebiyatı” (1929), “Dastanlar ve Nağıllar” (1937) adlı kitaplardaki örnekler kaydedilmiştir. 1930’lu yıllarda M. H. Tehmasib, E. Ahundov, sonraki yıllarda H. Seyidov masalların toplanmasıyla ilgilenmiştir.¹⁶

Azerbaycan masalları ile ilgili diğer iki çalışma ise 1961-1964 yılları arasında Azerbaycan SSR EA neşriyatı tarafından beş cilt olarak Bakü’de neşredilen “Azerbaycan Nağılları”, Güney Azerbaycan’da Semed Behrengi ve Behruz Dehgani’nin Farsça neşrettikleri iki ciltlik “Efsanehaye Azerbaycan” (Azerbaycan Nağılları) adlı eserler masallarla ilgili çalışmalardandır.¹⁷

Gara Namazof tarafından ele alınan “Azerbaycan Sovyet Uşak Edebiyatı Antolojisi” adlı eser 1976 yılında Bakü’de yazılmıştır. Eserde Gara Namazof tarafından 32 kişiden toplanmış olan 64 masala yer verilmektedir. Eser farklı türden masallar içermektedir.¹⁸

“Azerbaycan Mifik Tefekkürünün Kaynakları” adlı M. Seyidov tarafından 1983 yılında yazılan kitapta folklor, tarih, edebiyat, mitoloji gibi alanların kaynaklarına bağlı kalınarak mitoloji anlayışlarından bahsetmiştir. Azerbaycan halkının mitik metinleri ortaya konulmuştur.¹⁹

R.M. Eliyev “Azerbaycan Nağıllarında Mifik Görüşler” adlı 1992’de yayınlanan kitabında Azerbaycan masallarında bulunan mit, totemizm, güneşe bağlı inançlar, mitik inançlardan bahsetmektedir.²⁰ Hatemi Tanteekin “Sehrli Nağılların Ongon ve Esatiri Suretleri” adlı 2004 yılında çıkarmış olduğu kitabında sihirli masallardan ve sihirli masallardaki motiflerden bahsetmektedir.²¹

Ehliman Ahundov ve Nureddin Seyidov tarafından yazılan “Azerbaycan Nağılları” adlı kitapta da 36 tane masal bulunmaktadır.²² Azerbaycan folklorcularından H. Zeynallı, Dede Korkud dergisinin 2006/3 sayısında “Nağıllarımızı Ne Cür Toplamalı” adlı makalesinde, masalların toplanması, toplama kuralları, kaynak kişiler,

¹⁶ Paşa Efendiyevev, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı, Maarif Neşriyatı, Bakü., s: 114.

¹⁷ Hatemi Tanteekin, age.s:3

¹⁸ Gara Namazof, Azerbaycan Sovyet Uşak Edebiyat Antolojisi, (Poezya), Gençlik nşr., Bakü 1976.

¹⁹ M. Seyidov, Azerbaycan Mifik Tefekkürünün Kaynakları, Bakü, 1983.

²⁰ R. M. Eliyev, Azerbaycan nağıllarında Mifik görüşler, Bakü, Elmler Akademiyası nşr. 1992.

²¹ Hatemi Tanteekin, Sehrli Nağılların Ongon ve Esatifi Suretleri, Bakü, 2004.

²² Ehliman Ahundov-Nureddin Seyidov, Azerbaycan Nağılları, Bakü, 1982

dikkat edilmesi gereken noktaları belirtmiştir. Ayrıca H. Zeynallı Bakü'de "Güli-Gahgah" adlı masalı derlemiştir.²³

B- Masalların Genel Olarak Tasnif Çalışması

Eski zamanlarda, halkın manevi ihtiyacını karşılayan, yaşamda, ailede, çocuklara, küçük meclis toplantılarında en çok anlatılan türlerden biri masal olmuştur. Değişik anlatımlarla birçok masal gerçek halinden çıkıp dilden dile söylenerek bazı ilavelerle yeni bir masal meydana getirir. Bundan başka pek çok masalın birleşmesiyle de yenisi oluşur, masal sayılarında da artış meydana gelmektedir. Bu yüzden folklorcular masalları sınıflandırma çalışmalarına gitmişlerdir.

İlk defa masalların tasnifine teşebbüs gösteren Alman alimi Han Yuhan, Alman masalları esasında 40'a yakın masal tasnif etmiştir. Bundan sonra Rus alimi P.V. Viladimirov masalları üç esas gruba bölmüştür.

- 1- Hayvanlar aleminden bahseden masallar
- 2- Mitolojik masallar
- 3- Yaygın Masallar.²⁴

Viladimirov bu gruplaştırma esasında 41 masal incelenmiştir. Lakin ne Han ne de Viladimirov'un bölmelerinde önemli kural yoktur. Ancak 1910 yılında Fin alimi Antti Aarne masalların tasnifinde dikkate değer bir iş yapmıştır. Onun tasnifi dünya folklorcuları tarafından esas kabul edilmektedir. Aarne'dan sonra bu işi öğrencisi Stith Thompson alır ve bir ikisi dışında tamamı Almanca olan kataloglardan yola çıkarak yeni bir dilde, İngilizce olarak eserini ortaya koyar. 1964'te Thompson'ın da eklemesiyle Aarne ve Thompson aşağıdaki sınıflandırmayı ortaya koyarlar.

- I- Hayvan masalları
- II- Asıl masallar
 - a- Sihir masalları
 - b- Dini masallar
 - c- Kısa hikaye tarzındaki masallar
 - d- Aptal dev masalları
- III- Fıkralar
- IV Zincirleme masallar

²³ Dede Korkud, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Folklor Enstitüsü 2006/3, Sayı: , s: 174-175

²⁴ H. Veliyev, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı, Bakü, 1981, s: 114-128

V- Sınıflamaya girmeyen masallar.²⁵

Anti Aarne sınıflandırmasındaki bazı boşlukları diğer folklorcular doldurmuşlardır. Bunlardan biri de Rus alimi Profesör H.P. Andreyev'dir. O zengin Rus masalları hakkında araştırma yapmış Aarne'nin kataloğunu Rus diline tercüme etmiştir (1929 yılında).²⁶

Rus yazarlarından A.N. Afanasyev de masalları üç esas gruba ayırmıştır. I- Hayvanlar hakkında masallar, II- Sihirli masallar. III- Yaygın masallar.

Y. V. Çemenzeminli masalları üç gruba ayırmıştır.

1- Törenlerde, zerdüştlükle bağlı masallar

2- Tarihe yanaşan masallar

3- Çocuk masalları

H. Veliyev de masalları dört gruba ayırmıştır.

1- Hayvanlar hakkında masallar

2- Sihirli masallar

3- Tarihi masallar

4- Yaygın masallar.²⁷

Azerbaycan masallarıyla ilgili gruplaştırmalardan birini de İlkin Rüstəmzade yapmış, 642 masal inceleyerek aşağıdaki bölümlemeyi oluşturmuştur.

I- Hayvanlar hakkında masallar	-96-
II- Asıl Masallar	
a) Sihirli masallar	-124-
b) Dini masallar	-67-
c) Novellavari masallar	-178-
d) Ahmak şeytan hakkında	-25-
III- Fıkralar	-126-
IV- Zincirleme Masallar	-6-
V- Bahadırılık masalları	-20-
Toplam	642 ²⁸

²⁵ Özkul Çobanoğlu, Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara 2005, s. 118-119

²⁶ V.E. Veliyev, Azerbaycan Folkloru, Bakü 1985 s. 248.

²⁷ Veliyev, age. s: 114-128

²⁸ Dede Korkud, İlmî Edebi Dergi, Bakü, 2007, 1. sayı: s. 106

Yukarıda da görüldüğü gibi gerek dünyada gerek Azerbaycan edebiyatında masallar aralarında küçük farklılıklara rağmen hemen hemen aynı şekilde tasnif çalışmaları yapılmıştır (Sihirli masallar, hayvanlar hakkında masallar ve yaygın masallar olarak tasnif edilmiştir).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. PROOP METODU

Rus bilim adamı V. Propp dilbilim, göstergebilim, halkbilgisi gibi birçok alanda çalışma yapmış, Masalın Biçimbilimi adlı yapıtıyla masal incelemeleri ve yapısal anlatı çözümlemesiyle bu alanda öncü olmuştur. Eser 1928 yılında yayınlanmış 1958 yılında İngilizce'ye tercüme edilerek birçok dilbilimciye yapı analizi yolunu açmıştır.

V. Propp çalışmasında Aarne'nin masalların tasnifinde belirttiği peri masalları grubundaki 100 masaldaki unsurları belirlemiştir. Bu masalları geliştirdiği metoda göre uygulayarak bir masalda değişen ve değişmeyen unsurların bulunduğunu belirtmiştir. Propp'a göre bir masalda kahramanlar, isimleri, çevre, kullanılan nesneler, kişilerin nitelikleri değişmekte, değişmeyen ise kişilerin eylemleri ya da işlevleridir. Propp bu değişmeyen işlevlere masaldaki fonksiyonlar demektedir.

- Kraliçe, İvan'a bir yüzük verir. Yüzükten çıkan adamlar İvan'ı başka bir krallığa götürürler.

- Kral, bir yiğite bir kartal verir. Kartal, yiğiti, başka bir krallığa götürür.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere burada kişiler, isimleri, kullanılan nesneler, çevre değişmekte; olay aynı kalmaktadır. Masalda değişmeyen sabit unsurlar Propp tarafından fonksiyon olarak adlandırılmaktadır. Kahramanlar, aynı fonksiyonları yerine getirdikleri gibi, bazı fonksiyonlar da kullanılmayabilir. Kullanılmayan fonksiyonlar yapıyı bozmadığı gibi sırayı da bozmaz.

Fonksiyonların tanımlanmasında iki önemli nokta şunlardır:

1-Tanımlamada hiçbir zaman gerçekleştirici kişi göz önünde bulundurulmamalı, tanım eylemi açıklaır şekilde olmalıdır (kötülük, yasaklama, kaçırılma vs.)

2- Eylem anlatı akışı içerisinde betimlenmelidir. Kahramanın annesinden para alıp bir at almasıyla, kahramana bir işin karşılığında verilen para ödülü aynı işlev değildir.

Propp'un masal fonksiyonlarının ana özellikleri şunlardır:

1- Olağanüstü masalın içerdiği fonksiyonun sayısı sınırlıdır. En fazla 31 fonksiyon bulunur.

2- Fonksiyonların dizilişi her zaman aynıdır. Her masal bütün fonksiyonları ihtiva etmez. Masaldaki eksik fonksiyon yapıyı bozmaz.

3- Kişiler kim olursa olsun, işlevler nasıl gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, değişmeyen unsurlar kişilerin işlevleridir.

4- Peri masalları yapıları açısından aynı türe girerler. Tek eksen vardır.

Fonksiyon listesi yapılırken her fonksiyon için uygun işaretler kullanılmış aşağıda peri masallarının fonksiyon listesi verilmektedir. Masal bir kişinin, bir ailenin tanıtılmasıyla başlar buna başlangıç formeli denilmektedir. Bu formel “ α ” simgesiyle gösterilir. Masalda bağlantı ögesi “§” simgesi, üçleme de “...” simgesiyle gösterilmektedir.

1.1. Fonksiyonlar

α	başlangıç durumu
β^1	ana – babaların uzaklaşması
β^2	ana – babaların ölümü
β^3	çocukların uzaklaşması
γ^1	yasaklama
γ^2	buyruk
δ^1	yasağın çiğnenmesi
δ^2	buyruğun yerine getirilmesi
ε^1	saldırgan kahramanı sorgular
ε^2	kahraman saldırganı sorgular
ε^3	üçüncü bir kişi aracılığıyla yapılan sorgulama ya da başka benzer durumlar;
ξ^1	saldırgan kahraman üstüne bilgi edinir
ξ^2	kahraman saldırgan üstüne bilgi edinir
ξ^3	başka durumlar
η^1	saldırganın kurbanını aldatma girişimleri
η^2	saldırganın büyülu araçlar kullanması
η^3	başka aldatma biçimleri
θ^1	kahraman saldırganın önerisine tepki gösterir
θ^2	kahraman büyülu eyleme mekanik olarak boyun eğer
θ^3	kahraman boyun eğer ya da saldırganın aldatmaya çalışmasına mekanik olarak tepki gösterir
χ	aldatıcı uzlaşma sırasında gerçekleşen ön kötülük

- A- KÖTÜLÜK
- A¹ bir insanın kaçırılması
- A² bir yardımcının ya da büyülü bir nesnenin kaçırılması
- A^{II} yardımcıdan zorla ayrılma
- A³ ekinlerin çalınması ya da ekinlere zarar verilmesi
- A⁴ gün ışığının çalınması
- A⁵ başka hırsızlık biçimleri
- A⁶ sakatlama – kör etme
- A⁷ ortadan kaybolmaya yol açma
- A^{VII} nişanlı kızın unutulması
- A⁸ zorla istenen ya da koparılan bilgi, kurban götürülür
- A⁹ kovma
- A¹⁰ suya bırakma
- A¹¹ büyüleme dönüştürme
- A¹² yerine koyma
- A¹³ öldürme buyruğu
- A¹⁴ öldürme
- A¹⁵ hapsedme
- A¹⁶ korkutarak evlenmeye zorlama
- A^{XVI} aynı şeye akrabalar arasında rastlanır
- A¹⁷ yamyamlık ya da yamyamlıkla korkutma
- A^{VXII} aynı şeye akrabalar arasında rastlanır
- A¹⁸ vampirlik (hastalık)
- A¹⁹ savaş ilanı
- ⁰A bir uçuruma itilmiş İvan'ın düşüşüne bağlı biçimler
- a- EKSİKLİK
- a¹ bir nişanlı kızın bir insanın eksikliği
- a² bir yardımcının büyülü bir nesnenin eksikliği
- a³ ilginç bir şeyin eksikliği
- a⁴ ölüm (aşk) yumurtasının eksikliği
- a⁵ para besin eksikliği
- a⁶ başka biçimlerde ortaya çıkan eksiklik

- B- ARACILIK BAĞLANTI ANI
- B¹ çağrı
- B² kahramanın gönderilmesi
- B³ kahramanın gitmesine izin verilir
- B⁴ kötülük haberinin değişik biçimlerde yayılması
- B⁵ kahraman götürülür
- B⁶ kahraman bir hayvanı ya da bir insanı kurtarır ya da onun gitmesine izin verir
- B⁷ ağıt
- C- saldırıgana karşı koymanın başlangıcı
- ↑ Kahramanın gidişi
- B- BAĞIŞÇININ İLK İŞLEVİ
- D¹ sına
- D² selamlama, sorular
- D³ öldükten sonra hizmet etmesini isteme
- D⁴ bir tutsak kurtarılmasını ister
- ⁰D⁴ aynı şey ama önceden hapsedilmiş olma
- D⁵ aman dileme
- D⁶ tartışan kişilerin bölüştürme isteği
- d⁶ bölüştürme isteğinin dile getirildiği tartışma
- D⁷ başka istekler
- ⁰D⁷ aynı şey, istekte bulunan kişinin önce güç bir duruma düşürülmüş olmasıyla gerçekleşir
- d⁷ bağışçı güçsüz bir durumdadır ama, hiçbir istekte bulunmaz; hizmet etme olasılığı
- D⁸ kahramanı yok etme girişimi
- D⁹ düşman bir bağışçıyla savaşım
- D¹⁰ büyümlü nesneyi bir başka şeyle değiş tokuş etme önerisi
- E- KAHRAMANIN TEPKİSİ
- E¹ başarılı sına
- E² kibarca yanıtlama
- E³ ölüye hizmet etme

- E⁴ tutsağın kurtarılması
- E⁵ istenilen iyilik yapılır
- E⁶ tartışanlar arasında bölüştürme yapılır
- E^{V1} kahraman tartışmakta olan kişileri aldatır
- E⁷ başka hizmetler, yerine getirilen istekler ve dinsel edimler
- E⁸ zarar verme girişimi boşa çıkar
- E⁹ düşman bağışçıya karşı zafer kazanılır
- E¹⁰ değiş tokuş sırasında aldatma
- F- **BÜYÜLÜ BİR NESNE KAHRAMANIN HİZMETİNE VERİLİR**
- F¹ nesne aktarılır
- f¹ özdeksel bir değeri olan bağış
- F² büyülu nesnenin bulunduğu yer belirtilir
- F³ büyülu nesne üretilir
- F⁴ büyülu nesne satılır-satın alınır
- F³₄ büyülu nesne ısmarlama üzerine üretilir
- F⁵ kahraman büyülu nesneyi bulur
- F⁶ büyülu nesne kendiliğinden görünür
- F^{V1} büyülu nesne topraktan biter
- F⁷ büyülu nesne içilir ya da yenir
- F⁸ büyülu nesne kahraman tarafından çalınır
- F₉ büyülu yardımcı hizmet eder, kahramanın hizmetine girer
- f⁹ aynı şey yardım çağrısı olmadan gerçekleşir
- F⁶₉ hizmet etmek isteyen yardımcıyla karşılaşma
- G- **BELİRLENEN YERE DEK GÖTÜRME**
- G¹ havada uçma
- G² atla götürme, taşıma
- G³ kahraman bir kılavuzun eşliğinde gider
- G⁴ kahramana yol gösterilir
- G⁵ kahraman devingen olmayan ulaşım araçlarını kullanır
- G⁶ kan izleri yolu belirtir.
- H- **KÖTÜ KİŞİYLE ÇATIŞMA**
- H¹ açık alanda dövüşme

- H² yarış
- H³ kâğıt oyunu
- H⁴ tartılma
- I- KAHRAMANA VERİLEN ÖZEL İŞARET
- I¹ kahramanın bedeninde özel bir işaret oluşur
- I² bir yüzük ya da bir mendil verilir
- I³ başka özel işaret biçimleri
- J- SALDIRGANA KARŞI ZAFER
- J¹ çatışma sırasında zafer kazanılır
- ⁰J² olumsuz bir biçimde zafer kazanılır
- J² yarışmada zafer kazanılır ya da üstünlük elde edilir.
- J³ kâğıt oyununda kazanılır
- J⁴ tartılma sırasında üstünlük elde edilir.
- J⁵ saldırgan çatışma olmadan öldürülür
- J⁶ saldırgan kovalanır.
- K- KÖTÜLÜĞÜN YA DA EKSİKLİĞİN GİDERİLMESİ
- K¹ aranan nesne zor kullanılarak ya da kurnazlıkla hemen elde edilir.
- K¹ aynı şey, bir kişinin bir başkasını aranan nesneyi elde etmeye zorlamasıyla gerçekleşir.
- K² aranan nesne birçok yardımcıyla birlikte elde edilir.
- K³ bazı nesneler çekicilik yardımıyla elde edilir
- K⁴ kötülüğün giderilmesi doğrudan doğruya önceki olayların bir sonucudur
- K⁵ Kötülük büyülü nesnenin kullanılmasıyla anında giderilir
- K⁶ büyülü nesnenin kullanılmasıyla yoksulluk ortadan kalkar
- K⁷ avlanma
- K⁸ büyüünün bozulması
- K⁹ dirilme
- K^{IX} aynı şey yaşam suyunun önceden aranmasıyla gerçekleşir
- K¹⁰ kurtarma
- KF F biçiminden biriyle gerçekleşen giderme; başka bir deyişle: KF¹ aranan nesne aktarılır
- ↓- KAHRAMANIN GERİ DÖNÜŞÜ

Pr-	KAHRAMAN İZLENİR
Pr ¹	havada uçma
Pr ²	suçlu teslim edilmelidir
Pr ³	çeşitli hayvan kılığına dönüşerek gerçekleşen izleme
Pr ⁴	çekici nesnelere dönüşerek gerçekleşen izleme
Pr ⁵	kahramanı yutma girişimi
Pr ⁶	kahramanı yok etme girişimi
Pr ⁷	bir ağacı gövdesini yiyerek devirme girişimi
Rs-	KAHRAMANIN YARIMINA KOŞULUR
Rs ¹	hızla kaçma
Rs ²	kahraman yola bir tarak vb. atar
Rs ³	kiliseye vb. dönüşerek kaçma
Rs ⁴	kahraman kaçarken saklanır
Rs ⁵	kahraman demircilerin yanında saklanır
Rs ⁶	hayvanlara, bitkilere, taşlara dönüşme
Rs ⁷	kahraman çekici nesnelerin ayartmasına karşı direnir
Rs ⁸	kahraman yutulmaktan kurtulur.
Rs ⁹	kahraman öldürülmekten kurtulur.
Rs ¹⁰	bir ağacın üstüne sıçrama
O-	KİMLİĞİNİ GİZLEYEREK GELME
L-	DÜZMECE KAHRAMANIN ASILSIZ SAVLARI
M-	GÜÇ İŞ
N-	GÜÇ İŞİ YERİNE GETİRME
⁰ N-	GÜÇ İŞİ BELİRLİ BİR SÜREDE YERİNE GETİRME
Q-	KAHRAMANIN TANINMASI
Ex-	DÜZMECE KAHRAMAN ORTAYA ÇIKARILIR
T-	BİÇİM DEĞİŞTİRME
T ¹	bedensel açıdan yeni bir görünüm
T ²	bir sarayın yapılması
T ³	yeni giysiler
T ⁴	güldürmeceli ya da usa yatkın biçimler
U-	DÜZMECE KAHRAMANIN YA DA SALDIRGANIN

CEZALANDIRILMASI

W_0^0 evlenme ve tahta çıkma

W^0 evlenme

W_0 tahta çıkma

w^1 evlilik sözü verme

w^2 yinelenen evlilik

w^3 parayla ödüllendirme

Y- ANLAŞILMAYAN YA DA AKTARMA BİÇİMLER

<- BİR İŞARET DİREĞİ ÖNÜNDE AYRILMA

s- İŞARET VEREN BİR NESNENİN AKTARILMASI

Gdl.- GÜDÜLENMELER

§- BAĞLANTILAR

Olm.- İŞLEVİN OLUMLU SONUCU

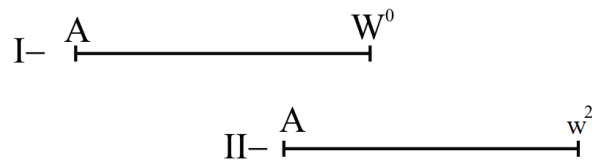
Olmsz.- İŞLEVİN OLUMSUZ SONUCU

kt.- İŞLEVİN ANLAMINA KARŞIT BİR SONUÇ

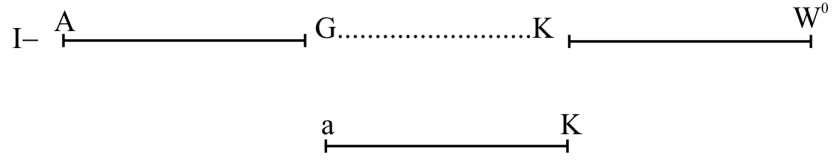
1.2. Masal Kesitleri

Masal yapısal olarak bir kötülük ve eksiklikle başlayıp son olabilecek fonksiyonlarla bitebilir. Bu da evlilik, kurtulma, eksikliğin giderilmesi, ödüllendirme gibi son fonksiyon olarak kabul edilenlerdir. Bu şekildeki oluşumlara hareket denir. Her eksiklik, kötülük, vb. şekiller yeni hareket başlatır, bunların giderilmesiyle de sonuçlanır. Masal bir hareketli olabileceği gibi birden çok hareketten de oluşabilir. Bunlar da birkaç şekilden meydana gelmektedir.

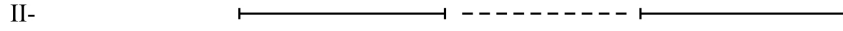
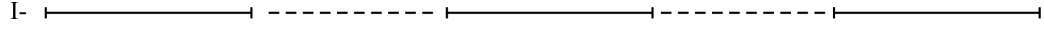
1- Bir kesit başka bir kesitin arkasından gelir.

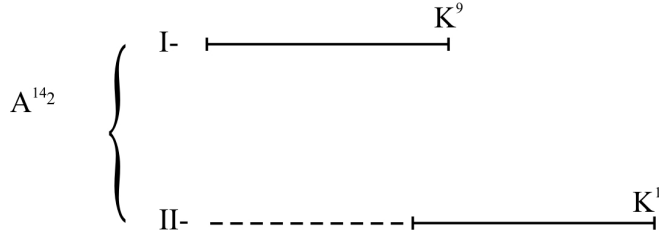
2- Bir önceki kesit bitmeden yeni bir kesit başlar. Olay ikinci dereceden bir olgunun anlatıldığı bir kesitin araya girmesiyle duraklar Bu olgunun bitmesinden sonra, ilk kesit yeniden başlar ve sonuçlanır.

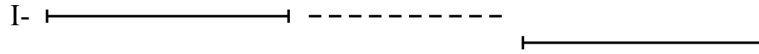
3- Araya giren ikinci dereceden olgu da kesintiye uğrayabilir.

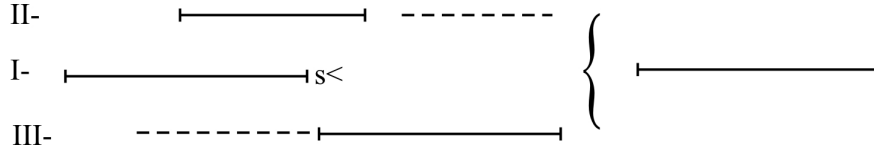
4- Masal aynı anda yapılmış iki kötülükle başlayabilir; kötülüklerden önce biri tamamıyla giderilir, diğeri de ondan sonra giderilebilir.

5- İki kesitin ortak bir sonucu bulunabilir.

6- Masalda bazen iki arayıcı vardır. İlk kesitin ortasında kahramanlar birbirinden ayrılır. Kahramanlar ayrılırken birbirlerine belirtici bir nesne verirler.

Bir Masal İhtiva Eden Metinler

- 1- Masalın tümü bir kesitten oluşmuş metinler,
- 2- Masalın biri olumlu öbürü de olumsuz biçimde biten iki kesitten oluşmuş metinler,
- 3- Kesitler, bütünlükleri içinde üçlenmişse tek masal içerir.
- 4- Büyülü bir nesne birinci kesitte elde edilmiş ve yalnızca ikinci kesitte kullanılmışsa tek masal vardır.
- 5- Birinci talihsizlik veya eksikliğin tasfiyesinden sonra yeniden ortaya çıkan bir eksiklik veya talihsizlik yeniden aramayı gerektiriyorsa tek masal vardır.

6- İki kötölükle başlayan metinler de tek masal içerir.

7- İlk harekette hainle mücadele, ikinci harekette kardeşlerin aranılan nesneyi çalması, kahramanın uçuruma düşmesi ve zor vazifenin takibiyle devam eden masallar da tek masallardır.

8- Kahramanların birbirlerinden bir işaret direğinin önünde ayrıldıkları masallar da bir tek masaldan oluşmuş metinlerdir.

1.3. Masalların Sınıflandırılması

Proop masalları sınıflandırırken iki çift elementin varlığına ve yokluğuna göre sınıflandırmıştır. Bunlar, hainle mücadele – zafer (H-J) ve güç iş – çözümü (M-N) dir. Buna göre;

- 1- H-J çiftini içeren masallar
- 2- M-N çiftini içeren masallar
- 3- Hem H-J hem de M-N çiftini içeren masallar
- 4- Bu çiftlerin ikisini de içermeyen masallar

İKİNCİ BÖLÜM

2. MASALLARIN PROPP METODUNA GÖRE İNCELENMESİ

2.1. Seyfelmülk

Keçmiş zamanlarda Misirde Sefgan adında bir padşah var idi. Sefgan şahın Saleh adlı bir ağıllı veziri var idi. Bir gün vezir gördü padşah gem deryasına gerg olub. Ondan soruşdu:

—Ey büyük şahım, niye kefsizsen, derdin nedi?

Padişah dedi:

— Vezir, men kefsiz olmayanda kim olsun? Bir övladım yohdu, men ölende taht tacıma sahib dursun.

Vezir dedi:

— Padşah sağ olsun, gırh gün, gırh gece elsiz ayagsızlara, yohsullara kömek eleyek, onları sevindirek. Belke onların duasınnan hudavendü alem bize övlad eta eledi. El duası müstecib olar, deyerler.

Padşah vezirin tedbirine aferin söyledi. Hezinenin ağzını açdılar. Elsiz ayagsızlara, fahır fügeraya başladılar pul paylamağa. Her yere seda düşdü, yohsullar deste deste gelib pul aldılar. Bele bele gırh gün gelib geçdi. El duası müstecib oldu. Padşahın, vezirin arvadı hamile galdı. Dogguz ay, dogguz gün, dogguz saat, dogguz dedige, dogguz saniye geçdi. Arvadlar bar-hemlini yere goydular, her birinin bir oğlu oldu. Uşaglara ad goymag üçün garıları, abidleri, başbilenleri topladılar.

Evvel evvel padşahın oğluna ad goymag istediler. Küpe giren garı dedi:

—Men uşağın adını goydum Sicimgulu. Sicim kimi ömrü uzun olsun.

Bu garını döyüb govdular. Küpeminen garı dedi:

—Men uşağın adını goydum Örkengulu. Örken kimi berk olsun. Heç ölmesin, azarlamasın.

—Bu garını da döyüb govdular. Küpedırmaşan garı dedi:

—Men uşağın adını goydum Allahgulu. Allahın nezeri üstünde olsun.

Onu da döyüb govdular.

Bu zaman bir nuranı derviş içeri girib dedi:

—Men padşahın oğlunun adını goydum Seyfelmülk, vezirin de oğlunun adını Sahib. Hoşbeht olsunlar.

Hamı bu adları beyendi. Dervişe çohlu en'am verdiler. Ele hemin günden uşagları dayelere tapşırdılar. Dayelere günde hel'et verirdiler.

Neçe deyerler, nağıllarda vaht olmaz.Bir gerine bir seniyeden tez gelib geçer. Uşaglar böyüyüb sekkiz yaşa doldular. Bele ki, onlar mektebebe getmeli oldular. Bir kamil molla çağırdılar. Molla başladı uşaglara ders vermeye. Bu münvalnan molla yeddi il uşaglara ders verdi. Bir gün padşah uşagları çağırdı görsün kamil ohuyublar mı?Padşah onların bir bir dersine bahdı. Evvel Sahibin dersine bahıb, çoh beyendi, Sonra da Seyfelmülk ohudu. Padşah gördü onlar bütün elmleri sinedeften eleyibler. Padşah dedi:

—Vezir, indi bunlara pehlevanlığı öyredin. Vezir o saat bir kamil pehlevan çağıttırdı. Pehlevan başladı uşaglara pehlehanlığı öğretmeye.

Bir müddetden sonra padşah onları huzuruna çağırıp dedi:

—Oğlanlarım, pehlevanlığı neçe öyrenibsiniz?

Seyfelmülk dedi:

—Atayı-mehriban, bir sehraya çıhag, bah gör ne cür öğrenmişik. Dilnen desek de, heç bir şey başa düşmezsen.

Padşah razı oldu. Emr elledi atlar ve goşun hazırlandı. Vezir, vekil, eyanlar büzenha büzen atlanıb düşdüler yola. Ta ki gedib çıhdılar bir büyük sehraya. Evvel evvel sahib atı mindi, bir o terefe, bir bu terefe çapdı. Ohnan yeddi tereften gelen goşunu geri gaytardı. Hem dala, hem gabağa oh atırdı, kaman çalırdı, nize, galhan, emüd işledirdi.

Növbet geldi Seyfelmülke. O, atı mindi, cövlana getirdi. Göyde yeddi ohu bir birine bitişdirdi.

Padşah bunların pehlevanlığını çoh beyendi, onlara hel'et verdi. Oğlu Seyfelmülk'e bir don vermişdi.Donun eteyinde Bedielcamal adlı bir gızın şekli var idi. Seyfelmülk bu gızın şeklini gördü, bir gönülden min gönüle ona aşığı oldu.

Sehradan geri gayıtdılar.Gece Seyfelmülk çoh ağladı, otağında gerar tutmayıb, gonag otağına getdi,orada galdı. Gullugçular seher bahdılar ki, Seyfelmülk yerinde yohdu. Onu çoh ahtardılar.Ahırda gonag otağından tapdılar. Bahdılar o ağlayır, paltarlarını cırıglayır.Sahib ondan soruşdu:

— Gardaşım, sene ne olub, niye ağlayırsan?

Seyfelmülk ondan gizletmedi, donun eteyinde gızın şeklini ona gösterib dedi:

— Gardaşım, Bedielcamala aşig olmuşam. Onsuz yaşamağa tagetim yohdu.

Şahib tez padşaha hebere getdi, ehvalatı ona söyledi. Padşah tacı başından götürüb yere çırpdı, dedi:

— Öz elimnen öz başımı kesdim, Bedielcamal Şahbal adlı bir padşahın gızıdı.Şahbal şah Gülüstani -baği-İremde yaşayır. O yere de insan ayağı deymeyib. Biz Gülüstani-Baği-İremi, Şahbal şahı harda tapa bilerik?

Padşah o saat veziri öz yanına çağırtdırnb dedi:

— Vezir, bir tedbir! Oğlum elden gedir. Gulustani-Baği-İremi, Şahbal şahı tapa bilmerik! Vezir, oğlumun yanına get, gör onu o fikirden çekindire bilersen mi?

Vezir dedi:

— Ey büyük şah, öz balandı, çek. Ahı sen niye o donu oğluna verirdin?

Padşah dedi:

—Vezir, ondan geçib, durma Seyfelmülkün yanına get, Vezir durub Seyfelmülkün yanına getdi, salam kalamdan sonra ona öyüd nesiyet verib dedi:

— Ey şahzade, gel bu sevdeden el çek kimi isteyirsen, alag sene.

Seyfelmülk dedi:

— Vezir, olsa odu, olmasa gebir.

Vezir çoh dedi, şahzade az eşitdi. Ahırda vezir dedi:

— Şahzade, sakit ol, ahtarag görek Gülüstani-Baği-İrem hardadı? Orda Şahbal adında şah var mı? Eğer varsa onun gızının adı Bedielcamaldı mı?

Vezir Seyfelmülk'den gırh gün möhlet aldı. Padşahın yanına geldi. Her terefe adam gönderdiler, atlı saldılar.Atlılar gırh gün gezdiler, sorag saldılar. Ne Gülüstani -Baği-İremden, ne Şahbal şahdan heber veren oldu. Soragçılar gayıdıb geldiler. Bele yer ve padşah olmadığını padşaha heber verdiler. Bu heberi Seyfelmülk eşiden kimi lap deli oldu, paltarlarını çırgladı, yanına geleni döydü. Veziri döyüp yanından govdu. Padşah bu halı görüb berk kefsizledi, emr eledi Seyfelmülkü hususi zindana saldılar. Bir neçe gün gelib geçdi. Bir gün padşah veziri çağırnb dedi:

— Vezir, men neyleyim, ahı üreyim sancır. Öz oğlumu zindana salmışam.

Vezir dedi:

—Padşah sağ olsun, onu zindandan azad ele. Gezib dolansın, başı garişsin. Bedielcamal onun yadından çıhsın.

Padşah emr eledi. Oğlu Seyfelmülkü onun yanına getirdiler. Padşah ona söyledi:

— Oğlum, Bedielcamal adında kız yohdu, bu sevdeden el çek. Kimi deyrersen, sene alım.

Seyfelmülk dedi:

— Ata, mennen Sahibe icaze ver, iki gardaş gedek. Taparım, getirerik, tapmarım, yine gayıdıb gelerik.

Padşah icaze vermek istemeyende vezir dedi:

— Şah, icaze ver getsinler. Ahtararlar, tapmazlar, yine gayıdıb gelerler.

Çar-naçar padşah vezirin sözüne razı oldu. Onlara on iki minlik bir goşun da verdi. Seyfelmülknen Sahib ata analarnan görüşüp yola düşdüler. Az getdiler, uz getdiler, dere, tepe, düz getdiler. Ta ki gedib Çin vilayetine çıhdılar. Çin padşahına heber getdi.

—Bes,Misir padşahının oğlu şahzade seyfelmülk goşunnan gelib, şeherin kenarında çadır gurub eylenmiştir.

Çin padşahı veziri onuna yanına gönderdi. Vezir gedib dedi:

—Şahzade, heyire gelmisiniz, yohsa şere?

Seyfelmülk dedi:

—Senin padşahın meğer bele gorhagdır ki, her adamı görende ondan ürkür, heyire, şere geldiyini soruşur?

Vezir dedi:

— Bir az gorhagdı. Seyfelmülk dedi:

— Eğer bilseydim padşahınız gorhagdı, heç sizin ölkeye gelmezdim.

Vezir gedib padşaha Seyfelmülkü te'rifledi ve dediyi sözleri ona söyledi.Padşah vezirle Seyfelmülkün yanına getdi.Seyfelmülk ona çoh hörmet eledi.Seyfelmülkü goşunu ile gonag eledi.Padşah ona dedi:

— Menim bir gızım var, gel sene verim, damadım ol.

Seyfelmülk dedi:

— Senin gızın bacımdı. Ancag gocaları yığ, onlardan bir söz soruşaçağam.

Padşah emr eledi,bütün gocaları topladılar. Seyfelmülk onlardan soruşdu:

—Şahbal adlı şah, Gülistani-Bağı-İrem adlı yer eşitdinizmi?

Dediler:

— Eşitmemişik.

Ancag gocalardan biri dedi:

—Bir goca var, dörd min yaşı var. Belke o bile. Dörd min yaşlı gocanı getirdiler. Seyfelmülk ondan soruşdu:

— Goca baba, Şahbal adlı padşah, Gülüstani-İrem adlı yer eşidibsenmi?

Goca dedi:

— Görmüşem.Şerg terefe gedersiniz. Evvelce Gülüstani-Bağı İreme, sonra da Gülüstani-İreme çatacagsınız.Ora çoh uzagdı. Özü de çoh ölkeler geçmelisiniz.

Beli, Seyfelmülkle Sahib çoh şad oldu. Padşah bunlar üçün elli gemi hazırladı. Yola düşdüler. Yeddi gün, yeddi gece yol getdiler. Berk tufan, çovgun oldu, lepeler vurub gemileri parça-parçaelediler. Bir tahta parçasının üstünde Sahib 12 neferle galdı. Bir tahta parçasının üstünde Seyfelmülk dörd neferle. Seyfelmülkle Sahibin bir-birinden heberleri olmadı. Lepeler vurub onların her birinin bir terefe apardı. Sahibi lepe aparıb bir ölkeye çihartdı. Bu ölkenin adamları bizim kimi deyildiler. Ele bildiler Sahibgil guşdu. Onları tutub apardılar padşaha. Padşah bunların dörd neferini parçalayıb yedi. Bir Sahibi yemeyib sahladı. Onu bir padşaha en'am gönderdi. Sahibi gefesin içinde Dövlet padşaha verdiler. Dövlet padşah gefesi açıb Sahibi çihartdı. Deme bu padşah beni adam imiş. Padşah Sahibden ehval soruşdu. Sahib başına geleni başdan-ayağa bu padşaha nağıleledi. Padşah dedi:

— Ey cavan, men de senin kimi tahta parçası üstünde gelib bu ölkeye çıhmışam. Evvel padşaha gullugçu oldum, sonra get-gede özüm padşah oldum. Sen de benim yanımda gel men ölenden sonra yerimde padşah olarsan.

Ahşam oldu, Sahib gördü gapıları daşla, ağaçla döyürler. Berk tufan gopmuşdur. Padşah Sahibe dedi:

— Heç gorhma, buranın ehalisi gündüz insan, gece ecinne olur. Beli, Sahibi Sevendibe apardılar. Sahib Sevendibde galsın.Eşit Seyfelmülkden.

Seyfelmülk bir tahta harası üstünde bir cezireye çıhdı. Cezirede Seyfelmülk bir gemi gayırdı. içinde yatışmışdılar.Gece yarı bir canavar gelib onun yoldaşının birini yedi.Canavarlar sel kimi bunların üstüne töküldüler. Bunlar kaçıb gırh gün yol getdiler, başka bir cezireye çıhdılar. Gece olanda altı ayaklı bir canavar peyda oldu. Seyfelmülkün yoldaşının birini de yedi. Bele-bele, canavarlar onun yoldaşlarının

dördünü de yediler. Seyfelmülk kaçıp başka bir cezireye getdi. O, aç galdı, özünü öldürmek istedi. Bu zaman bir Simurg gelib onu caynağına götürdü. Göynen aparırdı ki, balalarına versin, yesinler. Simurg bahdı ki, bir ejdaha ağaca dırmaşır ki, onun balalarını yesin. Tez Seyfelmülkü yere goydu. Simurg ejdaha ile tüküşdü. Birbirini o geder parçaladılar ki, her ikisi öldü.

Seyfelmülk yola düşdü. Getdi, getdi, ta ki bir bariya çıldı, içeri girib gördü bura cebbehanadı. Burdan özüne gılinc, oh, galhan, emud götürdü. Burdan geçib bir eve girdi. Gördü ev doludu, deme goyulmuş plov kazanlarıynan.Özü de teze deme goyulub. Seyfelmülk kazanların yeddisinin plovunu yedi. Başga bir eve girdi, gördü bir güzel kız yatıb, başının üstünde şamçirag yanır. Seyfelmülk bir lövh ohudu, kız o saat ayıldı, dedi:

— On üç ildi devin dustağıyam, ezab çekirem. Seyfelmülk dedi:

— On üç il de men diderginem.

Gız soruşdu:

— Ne üçün didergin düşübsen? Seyfelmülk dedi:

— Şahbal şahın gızı Bedielcamal hanıma aşıgam. Onu ahtarıram.

Gız bu sözü eşiden kimi geşş eleyib yere yihıldı. Seyfelmülk onu ayıldı. Gız dedi:

—Men Bedielcamalın bacısıyam.Dev meni oğurlayıp bu tilsime getirib.Seyfelmülk çoh şad oldu. Gızdan soruşdu:

— Ne teher eleyim bu tilsimin sahibi devi öldürüm?

Gız yollarını öğretti, Seyfelmülk deryanın gırağına getdi, Süleyman peygemberin üzüyünü deryaya tutdu. O saat şüşe içinde bir göyerçin geldi. Seyfelmülk göyerçini tutdu. Dev hazır olub, yalvarmağa başladı:

— Amandı, Seyfelmülk, ne istesen verecem, göyerçini burah getsin.

Seyfelmülk onun sözüne bahmadı, o, saat göyerçinin boğazını üzdü, başını bir terefe, bedenini da bir terefe tulladı. Dev nerilti ile yere deyib cehenneme vasil oldu, tilsimi de sındı. Seyfelmülk gızın yanına geldi. Bir gemi düzeltdiler, devin var yohunu gemiye yığıb, yola düşdüler.

Derya üzüynen gedirdiler. Seyfelmülk yatmışdı, gız oyag idi. Bir de bahdı ki, bir nagga ağzını açıb gemini udmag isteyir. Gız gıyıp Seyfelmülkü oyatmag

istemedi. Onun gözünden bir damla yaş Seyfelmülkün üzüne düştü, onu oyatdı. Seyfelmülk gızdan sordu:

— Gız, niye ağlayırsan?

Gız nagganı gösterib dedi:

— Bah,gemeni udmag isteyir.Seni gıymırdım oyadam, onunçün ağlayırdım.

Seyfelmülk bahdı ki, ele nehip naggadı, istese dünyanı udar.Gılncı çekdi, nagganın başına dalbadal ele gılncılar vurdu ki, onun başı iki para oldu. Gız Seyfelmülkde bu şücaeti görüb dedi:

— Oğlan, gerek meni alasan. Seyfelmülk ona cavab verdi.

— Ey gız, her iki dünyada sen benim bacımsan, onu bil.

Gız sesini kesdi, ancag gönlünde ona mehebbet bağladı.On ikigün deryanın üzü ile gedib kenara çıhdılar. Aç idiler. Gız dedi:

— Ey Seyfelmülk, saçımın tüklerini kes, balıg tut yeyek.

Seyfelmülk ele deeledi, onun saçlarından tük kesdi, tor gayırdı, balıg tutdu. Bişirib başladılar yemeye...

Size kimden heber verim? Ekber şahın hacesi ticaret seferinden gelirdi. Hace Seyfelmülkle gızı gördü. Adam gönderdi onları tutub aparsınlar. Seyfelmülk hacenin adamlarını öldürmek istedi. Adamlar kaçıb getdiler. Hace özü geldi, dedi:

— Siz kimsiniz? Seyfelmülk dedi:

— Men Sevendib padşahının oğlu, bu da gızıdı. Bu gızı devler aparmışdı, gedib devi öldürdüm, bacımı götürüb geldim.

Hace dedi:

— Sevendib padşahının oğlu yohdu, ancag bir gızı var ki, adı da Meleyke hanımdı, dev aparıbdı. Seyfelmülk dedi:

— Bu gız Meleyke hanımdı,

Hace, Ekber şaha heber verdi. Ekber şah e'yan-eşrefle gızının pişvazına çıhdı. Onu nevazişnen heremhanaya apardılar. Ekber şah Seyfelmülke çoh hörmet etdi, onu oğlu kimi öz yanında sahladı. Gız gırh gün Seyfelmülkle görüşmedi. Seyfelmülk onu çoh töhmetledi:

— Men seni özüme bacı hesab edirdim.Heç bilmezdim ki, bele vefasız olacagsan.

Meleyke hanım sehvinı boynuna aldı. Bir de bele elemeyeceğine söz verdi, dedi:

— Bedielcamal bura gelen vahtı öyrenib sene heber vererem. Heremhanadan çıhib sennen tez tez görüşmek mümkün olmur.

Seyfelmülk sarayda şahzade kimi dolanırdı. Eyanlar hamısı ona hörmet eleyirdiler. Bir gün Meleyke hanım ona heber verdi ki, bir neçe güne Bedielcamal gelecek, gözde gulagda olsun. Seyfelmülk bu heberden şad oldu. On iki gulamnan atlanıb rasta bazara çıhdı. Bazarda bir , zeif oğlana rast oldu. Ondan soruşdu:

— Ay oğlan, kimsen? Oğlan dedi:

—Misir ehliyem, kim olduğumu sana arhayınlıgda deye bilerem.

Seyfelmülk dedi:

— Bunu aparın saraya, gayıdanda söhbet ederem.

Aparıb oğlanı zindana saldılar. Zeif oğlan çoh me'yus oldu, bilmedi onu niye zindana saldılar, ne günahın sahibi idi.

Beli, Seyfelmülk bazardan gayıdıb geldi, atdan düşen kimi zeif oğlanı istedi. Onu zindandan çıhardıb Seyfelmülkün yanına getirdiler. Seyfelmülk ondan soruşdu.

— Oğlan, sen kimsen?

Zeif Oğlan dedi:

— Men Misir vezirinin oğlu Sahibem.

Seyfelmülk bunu eşiden kimi geşş eleyib yere yıhıldı. Gulamlar sahibi döyüb bayıra atdılar. Sahib gaçıb deyirmanın donuzluğunda gizlendi. O biri terefdan Seyfelmülk ayıldı, Sahibi soruşdu.

Dediler:

— Döyüb govduğ.

Seyfelmülk padşaha heber verib dedi:

—Bes, gardaşım gelib çıhmışdı. Men onu tanıyanda geşş eledim. Onu döyüb govduklar. Ne geder ahtarını tapmıng.

Padşah her yere adam saldı, ondan heç bir nişan tapmadılar.Car çekdirdi:

— Kim bu nişanda oğlanı tapıb getirse, ona en'am verilecek.

Bir nahırçı deyirmanı getmişdi. Onu deyirmanın donuzluğunda gördü, çekib bayıra çıkartdı, döye-döye padşahın bargahına apardı. Seyfelmülk nahırçıya çohlu en'am verdi. Başladı gardaşı Sahibe gullug elemeye. Gırh gün geçdi, Sahib ete-gana

geldi. Seyfelmülk onu padşahın yanına apardı. Sahib edeble salamını yerine getirib, şahın hidmet megamında el-el üste dayandı.

Padşah Sahibe dedi:

— Başına gelen gezavu-gederi bize damış.

Sahib başına gelen gezavu-gederi, men size nağıl elediyim kimi, padşaha nağıl elemekde olsun, Meleyke hanımdan Seyfelmülke kağız geldi. Kağızda yazmışdı:

<<Bedielcamal hanım bu gün gelecek bahar bağına>>

Seyfelmülk o saat gedib bağın bir güncünde gizlendi, Bahdı ki, Meleyke hanım onu çoh te'rif eleyende Bedielcamal hanım ona dedi:

— Adam da beni ademe gedermi?

Meleyke hanım başladı onu dile tutmağa. Ahırda ona dedi:

— Senin deden Hezret Süleyman ile dost idi. Deden senin şeklini bir dona çekdi, donu Hezret Süleymana bağışladı. Hezret Süleyman da bağışladı Sefgana. Sefganın oğlu da şeklini görüb sene aşig olmasaydı, gelib meni timsimden gurtarmazdı. İndi ne deyirsen?

Bedielcamal ona cavab vermedi. Kenizler yatandan sonra durdu, çıhdı bağa gzmeye. Bağda Seyfelmülkü gördü. Bahdı, vallah, ele bir oğlandı ki, ne insde, ne cinsde, ne gılmanda beraberı tapılmaz. Bir könülden min könüle Seyfelmülke aşig oldu, geşş eleyib yere yihıldı. Seyfelmülk onu gördü. Tez gedib onun başını dizinin üstüne aldı.

Bedielcamal hanım ayılıb onu gördü, acıglı dedi:

— Ey beni adem, ne hedle benim başımı dizinin üstüne almısan?

Yerden galhib öz çadırına getdi. Seyfelmülk de onun dalınca bahandan sonra öz çadırına gayıtdı.

Bedielcamal Meleyke hanımı çağırıp dedi:

— Ay gız, yata bilmirem, get oğlanı getir.

Meleyke hanım çoh şad oldu, gedib oğlanı getirdi. Onları el-ele tutuşdurub, özü çıhib getdi.

Onlar rehti-haba girib sarmaşig kimi bir-birine sarıldılar. Ta ne deyim, gerisini özüvüz yahşı bilirsiniz.

Beli, bu günden Bedielcamalla Seyfelmülk bele vaht geçirdiler. Günlerin bir cünü Bedielcamal Meleyke hanıma dedi:

— Bacı, men gedeceyem. Özü de bil ki, bizim işimiz düzelmeyecek.

Bedielcamal Seyfelmülkün başına gelen gezavu-gederı yazıb, bir zerfe goydu, mamasına gönderdi. O kağızda yazmışdı:

«Men Seyfelmülkü sevirem, ona aşig olmuşam, benim işimi düzelt».

Çağırıb kağızı Seyfelmülke verdi aparıb mamasına verdi. Maması da padşah idi. Gız padşaha dedi:

— Ey Oğlan, sen ki, bu geder eziyyet çekmisen. Gardaşım gızı da seni sevir, onu zor-güç sene alacağam. Arhayın ol.

Gız padşah Seyfelmülkü götürüb Bedielcamalın atasının bağına apardı. Gız nameni aparıb gardaşına verdi. Gardası dedi:

— Tez oğlanı bura getir. Onu on dörd min dev ahtarır. O devler padşahı Guzugun şahın gardaşını öldürübdü.

O terefdan devler heber tutudular. Her terefdan hücum eleyib Seyfelmülkü tutub apardılar. Padşah bunu eşitdi, Gız padşaha dedi:

— Bu saat goşun götür get, Seyfelmülkü öldürecekler.

Periler padşahı goşun çekdi, on sekkiz gün davaeledi, ahırda Guzugun padşahı esir aldı, goşununu da dağıtdı, Guzugun padşaha dedi:

— Eğer Seyfelmülk sağ olsa, seni öldürmeyib burahacam. Guzugun padşah dedi:

— Sağdı, şherin kenarında bir gıyuya salmışam.

Gedib Seyfelmülkü gıyudan çıhartdılar. Şert-şurut Guzugun padşahı da burahdılar. Gırh gün Meleyke hanım Seyfelmülke gulag asdı, hidmeteledi, oğlan evvelki halına geldi.

Periler padşahı dedi:

— Üç sınağım var, eğer oğlan bu sınağlardan çıhsa, gızımı verecem ona.

Hökmeledi, yeddi hırça şerab geldi, dedi:

— Gerek bu yeddi hırça şerabı içesen.

Seyfelmülk yeddi hırça şerabı bir oturma içib ayağa galhdı, serhoş zad olmadı.

Padşah dedi:

— Ehsen, bir sinagdan çıhdın. İndi de götüm dünyada arvadı çohdu, kişi?

Seyfelmülk ona cavab verdi:

— Elbette arvad, çünkü arvad kimi kişiler de var.

Padşah dedi:

— Bunu da tapdın. İndi de götüm ölü çohdu, diri? Seyfelmülk dedi:

— Ölü çohdu. Şah dedi:

— Dünyada abada çohdu, haraba? Seyfelmülk dedi:

— Haraba.

Şahbal şah dedi

— Gardaş, Seyfelmülk kamil oğlandı. Men kızımı buna verdim. Sen de kızın Meleyke hanımı bunun gardaşı Sahibe ver.

Beli, gırh gün, gırh gece toy elediler. Bedielcamal hanımı Seyfelmülke verdiler. Meleyke hanımı da Sahibe. Onlar bir müddet burada kaldılar. Bir gün Seyfelmülk padşaha dedi:

— Şah sağ olsun, bizim ölkemiz var, ata-anamız var. Onların gözleri yoldadı, izn ver, gedek. Padşah icaze verdi. Perilere dedi:

— Bunları aparın goyun Misirde. Seyfelmülk dedi:

— Şah, bizi Çinde goysunlar.

Şah razı oldu. Onlar görüşdüler, öpüşdüler, yola düşdüler. Periler onları aparıp goydular Çinde. Seyfelmülk bahdı ki, Çin şehrinde bütün ehali gara geyib. Seyfelmülk bir neferden soruşdu:

— Ehali niye gara gedib, yas sahlayır?

Ona dediler:

— Padşahımızın bir oğulluğu var idi. Deryada gerg olub. Onunçun ehali gara geyib, yas sahlayır.

Seyfelmülk padşahın yanına getdi. Padşah onu sağ salamat görüb şadyanalığ geçirdi. Ehali gara geyimi çıhardıb gırmızı geyindi. Seyfelmülk, Bedielcamal hanım, Sahib, Meleyke hanım gırh gün burda kaldılar. Padşah her gün şadyanalığ geçirdi. Gırh gün tamamında Seyfelmülk öz vilayetine getmeye ondan icaze aldı. Padşah iki gızıl kecape düzeltdi. Birinde Seyfelmülkle Bedielcamal hanım, birinde de Sahible Meleyke hanım eyleşdiler. On iki min goşunla onları Misire yola saldılar.

Atasının vilayetine çatmağa üç gün galanda atasına heber çatdırdı. Atası vezir, e'yanlarla goşunla onun pişvazına çıhdılar. Onları tentene ile getirdiler. Padşah emr eledi Misir şehrini çırağban oldu, her yerde şadyanalığ, bayram geçirdiler.

Seyfelmülkle Sahibe gırh gün, gırh gece toy elediler. Seyfelmülk atasının yerinde padşah oldu, Sahib de vezir. Ömür sürüb dövran geçirdiler. Siz de sağ olun, nağıl deyen de.

FuzuliRayonu 1948

2.1.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Mısırdaki Sefgan adlı bir padişah onun da Saleh adlı bir veziri vardır, fakat padişahın evladı yoktur.	$\alpha + a^6$
2-	Vezir padişaha fakir fukaraya iyilik yaparsa onların duasıyla çocuklarının olacağını söyler.	$F^6_9 + D^1$
3-	Padişahın da vezirin de oğlu olur. Çocuklar için ad koyma töreni yapılır. Padişahın oğlunun adını Seyfelmülk vezirinkini de Sahib koyarlar.	$K^1 + \S$
4-	Çocuklara önce bir molla gelir bütün ilimleri öğrenirler, sonra da bir pehlivan pehlivanlığı öğretir.	$D^1 + E^1$
5-	Padişah Seyfelmülk'e eteğinde Bedielcamal adlı kızın resmi olan bir elbise verir.	F^1
6-	Seyfelmülk kıza aşık olur.	a^1
7-	Padişah oğlunun gitmesine izin vermez, gitmek isteyince oğlunu zindana kapatır.	$B^3_{olmsz} + A^{15}$
8-	Vezir padişahı ikna eder şehzadeyi zindandan çıkarır.	K^{10}
9-	Şahın izniyle Seyfelmülk ve Sahib yola çıkarlar.	$B^3 \uparrow$
10-	Çin padişahının şehrine varırlar, padişah onları yanına çağırır.	$B^1 + F^6_9$
11-	Seyfelmülk padişaha niye geldiklerini anlatır.	$\S$
12-	Padişah bütün yaşlıları toplar ve Gülistan-ı Bağ İrem'in nerede olduğunu bir yaşlıdan öğrenir, Seyfelmülk'e söyler, elli gemiyle onları yollar.	$F^2 + G^2$
13-	Denizde fırtına olur Sahib ve Seyfelmülk ayrı ayrı yerlere düşerler.	$<$
14-	Sahib gündüz insan gece cin olan bir yere varır, onu	B^5

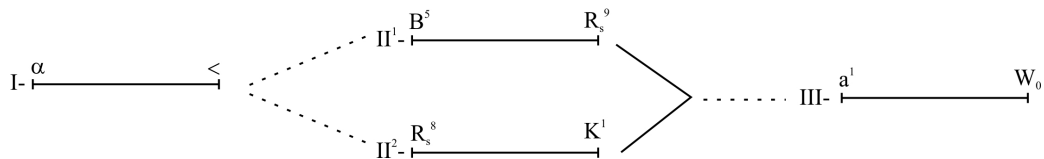
- padişaha götürürler.
- 15- Sahib'in insan olduğunu anlayınca yemezler, Sahib orada kalır. $D^2 + R_s^9$
- 16- Seyfelmülk'ün yoldaşlarını canavarlar yer, bir tek o kalır. R_s^8
- 17- Simurg adlı bir kuş onu yemek için götürür, bir ejderhayla savaşı, kuş ve ejderha savaşırken ölür. R_s^9
- 18- Seyfelmülk bir eve gelir burada devin tutsağı olmuş bir kız kurtarılmayı ister. D^4
- 19- Seyfelmülk de Bedielcamal adlı bir kızı aradığını anlatınca kız Bedielcamal'ın kardeşi olduğunu söyler. $D^2 + F_9^6$
- 20- Seyfelmülk Süleyman Peygamberin yüzüğünü deryaya tutar, kızı tutsak eden devi güvercine dönüştürür, devi boğazını sıkarak öldürür. $F^1 + J^5$
- 21- Kız ve Seyfelmülk deryadan giderken bir balık gemiyi yutmak ister, Seyfelmülk balıkla mücadele eder, onu öldürür. $G^2 + H^1 + J^1$
- 22- Ekber Şahın hacesi ticaret seferindeyken kızla Seyfelmülk'ü görür, onların getirilmesini ister, kim olduklarını sorar yoksa öldürecektir. $B^5 + D^1$
- 23- Seyfelmülk kızın Meleyke hanım olduğunu söyler. Q
- 24- Hace ve Seyfelmülk kızı babasına götürür. Seyfelmülk'e hürmet ederler. $\S$
- 25- Seyfelmülk Meleyke'yi göremeyince darılır, sonra Meleyke Bedielcemal'ın birkaç güne geleceğini Seyfelmülk'e haber verir. $\S_{\text{haber alma}}$
- 26- Seyfelmülk pazarda adamlarıyla gezerken bir zayıf oğlan görür onu getirtir, sohbet ederler onun Sahib olduğunu anlar. $D^2 + Q$
- 27- Seyfelmülk şaşırıp bayılır. Sahib'den bilip onu döverek kovarlar. A^6
- 28- Seyfelmülk padişaha haber verir, onun bulunmasını ister. a^1
- 29- Çok para verilince Sahib'i bir değirmenci bulur getirir. $K^1 + w^3$

- 30- Meleyke Seyfelmülk'e Bedielcema'ın geleceğini söyler, $\S_{\text{haber verme}}$
Bedielcema'a da kendisini Seyfelmülk'ün kurtardığını ve
Bedielcema'a aşık olduğunu söyler.
- 31- Bahar Bağına gelen Seyfelmülk'e Bedielcema aşık olur. a^1
- 32- Bunu babasına bir mektupla söyler, Seyfelmülk'ü devler A^1
kaçırır.
- 33- Periler Padişahı asker gönderir. Guzugun Şahı esir alır. $U+K^{10}$
Seyfelmülk'ü kurtarır.
- 34- Periler padişahı Seyfelmülk'e üç soru sorar bilirse kızını $D^1 + E^1$
vereceğini söyler. Seyfelmülk soruları bilir.
- 35- Kızını Seyfelmülk'e, Meleyke'yi de Sahib'e verir. W^0
- 36- Periler onları Çin'e götürür, Çin padişahı onların sağ $G^1 + \S$
olduğunu görür.
- 37- Hep beraber Mısır'a dönerler, Seyfelmülk tahta geçer, $\downarrow + W^0 + w^3$
Sahib de vezir olur.

2.1.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü kesitler H-J ve M-N çiftini içermez ikinci kesitin Π^2 kısmında H-J çifti bulunmaktadır. Masalda iki kahraman vardır. Üçüncü kesit masalı sonlandırmaktadır.

Masal kesitleri

$$I- \alpha a^6 F^6_9 D^1 K^1 \S D^1 E^1 F^1 a^1 B^3_{\text{olmsz}} A^{15} K^{10} B^3 \uparrow B^1 F^6_9 \S F^2 G^2 <$$

$$\Pi^1 - B^5 D^2 R_s^9$$

$$\Pi^2 - R_s^8 R_s^9 D^4 D^2 F^6_9 F^1 J^5 G^2 H^1 J^1 B^5 D^1 Q \S \S D^2 Q A^6 a^1 K^1 w^3$$

$$\Pi - \S a^1 A^1 U K^{10} D^1 E^1 W^0 G^1 \S \downarrow W_0 w^3$$

2.2. Şirzad

Biri var idi, biri yoh idi, günlerin bir gününde bir padişah var idi. Bu padişahın övladı yoh idi. Bir gün padişah gem deryasına gerg olub, elini alnına vermişdi. Bir

sese başını yuharı galdırıp, gördü gapının ağzında bir derviş var. Derviş padşaha salam verib dedi:

—Ey büyük şah, niye gem deryasına gerg olmusan, derdin nedi?

Padşah dedi:

—Ey derviş, onunçün gem deryasına gerg olmuşam ki, bir övladım yohdu, men ölenden sonra taht-tacıma sahib olsun. Züriyetsizlik sındırımışdır belimi.

Derviş dedi:

—Ey padşah, men sene bir alma vereceyem, yarısını özüñ ye, yarısını da heremin yeyer. Sizin iki uşağınız olacag. Şert kesirem: Uşağların biri benimdi. Sonra gelib aparaçağam. Şertime emel elemesen heyir görmezsen.

Padşah dedi:

— Derviş, teki benim övladım olsun, eybi yohdu, sene vererem. Övlad harda olsa benimdi.

Derviş almanı ona verib gaib oldu. Padşah çoh sevindi, almanı nim şeg edib, yarısını heremine verdi, yarısını da özü götürdü. Her ikisi almanı yeyib hamama getdiler.

Beli, bir müddet geçdi, padşahın arvadı hamile galdı. Dogguz ay, dogguz gün, dogguz saat, dogguz dedige, dogguz saniye geçdi, padşahın arvadı bari-hemlini yere goydu, bir oğlan doğdu. Padşah emreledi, şehir bezendi, her yerde şadyanalığ geçirildi, şeypur çalındı. Aç garınlar doyduuruldu, yalavaç eyinler geydirildi. Padşah meclis geçirdi, meclise abidleri, vezirleri, vekilleri topladı. Meclisde uşağın adını Mehmed goydular. Mehmeddi dayelere tapşırdılar.

Ta ki Mehmed gelib sekkiz yaşa çatdı, onu molla yanına ohumağa goydular. Mehmed 15 yaşa kimi molla yanında ohuyub kamil savadlı oldu.

Yadınızdan çıhartmayın, size heber verim dervişden.

Bir gün padşah bargahdan çıhib istirahat otağında oturmuşdu. Bir de gördü bir derviş salamsız, kalamsız gapıdan içeri girib dedi:

— Gelmişem oğlanı aparam.

Padşah dedi:

—A derviş, ekiz uşag olmadı, biri oldu. Onun da indi on beş yaşı var.

Derviş dedi:

— Onda getir oğlanı şagga vurag, yarısı senin olsun, yarısı benim.

Padşah dedi:

— A derviş, da niye şagga vurursan, on beş il men sahlamışam, apar on beş il de sen sahla.

Derviş razı oldu. Padşah ve arvadı Mehemmedin üzünden gözünden öpdüler, dervişin gabağına gatdılar.

Derviş Mehemmedı aparıb bir cezireye çıhartdı. Mehemmed ondan soruşdu:

— Ata, bura haradı ki, meni getirdin?

Derviş dedi:

— Burda yaşayacağıg. Menim evim burdadı.

Mehemmed öz özüne dedi: İlahi, bu ne işdi benim başıma geldi?! Ali imaretlerden bu derviş meni getirdi haraba cezireye. Ne cür yaşayacağam burda?

Derviş Mehemmedin fikirleşdiyini anlayıb dedi:

— Mehemmed, benim evim sizin saraylardan yahşıdı göreceksen.

Derviş Mehemmedı aparıb saldı bir mağaraya.

Mehemmed bahdı bu mağarada üç deri ve bir gızdan başga heç zad yohdu. Ele bil canavar yuvasıdı. Dervişden soruşdu:

— Ata, bes senin evinin şeyleri ve yorgan döşeyin hanı?

Derviş dedi:

— Derinin biri yorganım, biri döşeyim, biri de yasdığımıdı. Ayrı şey neyimize lazımıdı.

Mehemmedin kefi garışdı. Öz özüne dedi: Kaş gelmeyeydim.

Bir müddet gelib geçdi, bir gün derviş sefere getmek fikrine düşdü. Mehemmedle gıza dedi:

— Men sefere gedirem, siz men gelince bu derilerin içinde yatarsınız, özü de dinc durarsınız. Otdan-motdan da yığıb yeyersiniz.

Derviş tapşırmaısını tapşırıb düşdü yola, getmeyin binasın goydu. Mehemmedin başına ele bil giyamet gopmuşdu, ne elesin, nemene elesin. Şah oğlu idi, zarafat değil, pis gün görmemişdi, berke-boşa düşmemişdi. Beli, Mehemmed gızla gündüz otdan-zaddan yığıb yeyirdiler. Gece de derilerden birini döşek, birini yorgan, birini de yasdıgı eleyib yatırdılar. Onların günü it günü idi.

Beli, bir yelli-boranlı günde derviş gelib çıhdı. Hoşbeş elememiş Mehemmede dedi:

— Mehmed, oğul, sene bir lövh öyredeceyem, ohuyanda gönlünden her ne geçse olacag.

Mehmed dedi:

— Ata, öyret. Derviş dedi:

— Her ne gönlünden geçse Bey (b), tey (t) deyersen,,dileyin hasıl olar. Bey (b), tey (t). İndi de görüm öyredinmi?

Mehmed fikirleşdi ki, burada bir illet var. Men B,T yi yadımda sahlayım, amma derviş soruşanda demeyim. Dervişe cavab verdi:

— He, öyrenmişem, dal(d), zal(z) Derviş dedi:

— Yoh, düz öyrenmemisen. Bey, tey. Mehmed dedi:

— Rey, zey

Derviş ne geder:<<Bey,Tey>> Mehmed cavab verdi: «Dal, zal». Ancag derviş olmayanda Mehmed Bey, tey ohuyurdu, her ne dileyi olsa yerine yetirirdi. Günlerin bir günü bir bed saat, bed deyrede derviş yine sefere getdi. Derviş geden günden Mehmedle gız birbirine aşig oldular. Geceler gucaglaşıb bir yerde yatırdılar. Onların başları kefe garışdı, bir zaman Mehmed bahdı ki, paho, gız hamile olub. Bilmediler ne elesinler. Elleri üreklerinin üstünde galmışdı. Bu gün, sabah derviş gelib onları öldürecek. Bele-bele, dogguz ay gelib çatdı, gız barı-hemlini yere goydu, bir güzel oğlan doğdu. Mehmed dedi:

— Biz ne cür eleyek? Derviş gelib uşağı görse, her ikimizi öldürecek.

Gız dedi

— O derviş mene aşıgdı, bilse bizi parça-parça eler. Gel uşağı öldürek.

Ata, ana üreyidi. Ürekleri gelmedi. Uşağı öldürmediler, aparıb meşeye atdılar. Ele uşağı atan günü derviş geldi çıhdı, dedi:

— Flan-flan şüdeler, bes men size dememişdim rahat dayanın,dinç durun? Ne etmişsiniz?

Mehmed, dedi:

— Vallah, heç-zad etmemişik. Derviş dedi:

— Levendler, ele bilirsiniz bilmirem! Bir uşağınız da olub aparıb atmısınız meşeye. Necesiniz bu saat sizi parça-parça eleyim?

Bahdılar ki, derviş her şeyi bilir. Sakitçe dayandılar. Derviş de üstünü vurmadi, onlara bir şey elemedi.

Bir gün derviş Mehemed dedi:

— Mehemed, de görüm dersini ezberlemisenmi? Mehemed dedi:

— Vallah, sen ayağını evden bayıra goyan kimi yadımdan çıhdı.

Derviş dedi:

—Yahşı, indi de: bey, tey. Mehemed dedi:

— Ata, dilim o dersi tutmur: Dal, zal. Dervişin acığı tutdu, derileri götürüb kenara tulladı. Berk acıglanıb dedi:

— İndi paltarsız gelin, aqlınız başınıza gelsin.

Derviş isteyirdi Mehemedi öldürsün, gızı tekce yanında sahlasin.Ancag gızı çoh sevirdi isteyirdi Mehemedi başga yerde öldürsün, gızın üreyini sındırmasin. Mehemed onun fikrini başa düşdü, gızdan ayrılmadı. Bir gün Mehemed öz-özüne dedi: <<Yahşı, derviş deyir: Bey, tey ohusan her dileyin hasıl olar. Goy bey, tey ohuyum, dervişe, üfürüm görüm daş olarmı?>> Derviş oturmuşdu. Mehemed tez bey tey ohuyub onun üzüne üfürdü. Niyyeti tutdu, derviş o saat gara daş olub yere mıhlandı. Mehemedle gız çoh sevindiler, daşı götürüb evin böyrüne atdılar...

İndi size hardan danışım, bunların uşaglarını meşeye atdıkları vahtdan yeddi il geçirdi. Bir gün gız Mehemedde dedi:

— Ay Mehemed, gel uşağı atdığımız yere gedek, görek o çağa nece oldu?

Mehemed dedi:

— O vahtdan yeddi il geçir.Yegin uşağı atdığımız gün gurd-guş yemiştir.Niye gedib derdimizi artırag? Ağır otur, batman gel, deyerler.

Gız dedi:

—Ne eleyek? Heç olmasa yerine baharig üreyimiz tohdayar.

Mehemed onun sözünü sındırmayıb dedi:

— Gedirsen, gedek.

Beli, bunlar birbirine goşulub uşağı atdıkları yere getdiler. Bahıb ne görseler yahşıdır? Gördüler uşag burda oynayı. Bunlar uşağa teref getmek isteyende bir henirti eşitdiler, gaçıb gizlendiler. Bahdılar ki, bir nehip şir geldi, uşağı doyunca oynatdı, atıb tutdu, sevdi. Üzünden doyunca öpüb bağrına basandan sonra çıhib getdi. Şir gedenden sonra Mehemedle gız gizlinden çıhib, uşağa teref getdiler. Uşag bunları görende ele bir ne're çekdi ki, yer-göy lerzeye geldi. Bunun sesini eşidende şir ne're tepe tepe özünü yetirdi. Mehemedle gız bele guman elediler ki,

şir onları parça parça eleyecek. Amma ele olmadı, şir onları görüb sakitce dayandı. Öz diliyinen oğluna dedi:

— Onlar senin ata anandı, get yanlarına.

Uşag başladı şirin ayaklarını, gulaglarını dişlemeye, başına yumurugla döymeye.

Şir dil ağız eleyib, uşağı sakiteledi, ata analarının yanına getirdi. Şir uşağın üzünden-gözünden öpüb, ata-anasına verdi. Mehemedle gız uşağı götürüb mağaralarına apardılar.

Deyirler, on bir yaşa kimi uşağın dili yoh idi. Şir kimi ses çıhardırdı. On bir yaşında dil açdı, danışmağa başladı. Bu zamandan onun adını Şirzad goydular. Şirzad dil açan kimi ata anasına dedi:

— Sizle şert kesirem, ağa gara, garaya ağ, her ne desem gerek gebul eleyesiniz, sözümü çevirmeyesiniz, çevirsensiz menfeet götürmeyeceksiniz.

Şirzad bir gün evin böyrüne çıhmışdı. Derviş dönen garadaşı görüb dedi:

— Aha, derviş daş olub. Ah ne olub? Bu mel'un halgın başına ne belalar getirirdi.

Mehemed dedi:

— Onu men daş elemişem. Şirzad dedi:

— Goyun bu daşı götürüb ele tullayım ki, gedib düşsün Nil deryasının lap ortasına. Burda galsa başınıza bela olacag.

Mehemed dervişden o geder gorhmuşdu ki, ele bilirdi onu terpetsen, yine derviş halına düşecek. Oyudu ki, razı olmayıb dedi:

— Yoh, oğul, o mel'unu terpetmesen yahşıdı. Onun daşından da bize heta tohunar.

Şirzad dedi:

— Ata, bah, deyirem, bu derviş sizin başınıza oyun açacag. Goy'un atım.

Mehemed dedi:

— Yoh, terpetme, gel çıhib gedek.

Şirzad dedi:

— Hara gedek?

Mehemed dedi:

— Baban var, nenen var, onların yanına.

Şirzad dedi:

— Baba, nene nedi?

Mehemmed dedi:

— Menim ata-anam.

Buradan ataları olan yere yeddi illik yol idi. Bu yolu gedib gurtara bilmezdiler. Mehemedin yadına derviş öyrettiyi lövha düşdü. O saat .<<Bey, tey>> ohudu, bir şehrin yanında oldular. Şirzad adamları görende atasından soruşdu:

— Bu garışga kimi gaynaşanlar nedi? Mehemed dedi:

— Onlar da bizim kimi adamlardı.

Bir topa adam var idi, birbirini basıb neye ise bahmag isteyirdiler. Şirzad onların yanına getdi, ne geder eledi, adam topasından bir şey göre bilmedi. Bir böyük çinar ağacı var idi. Çinar ağacını dartıb kökünden çihartdı. Şirzad bu çinar ağacıynan adamları iki terefe araladı. Gördü ortada bir pehlevan dayanıb ne're tepir, padşahdan yeddi ilin bac-heracın isteyir. Onun gorhusundan adamlar zağ zağ esirler. Şirzad bir adamdan soruşdu:

— Adamlar ondan niye gorhurlar. O, bu geder adama neyliyebilir?

Dediler:

—Ay canım, sen ne danışırsan? O pehlevan adamı golbud eleyib kenara tullayır. On bu geder adam olsa onnan yine bacarmaz.

Padşah da kenarda oturmuşdu, gözünün yaşını sel kimi töküdü. Şirzad padşahın yanına gedib dedi:

— Ay Cıncılı-mıncılı kişi, niye ağlayırsan? Derdin nedi?

Padşah dedi:

— Kişi deyilem, padşaham. Şirzad dedi:

— Padşah nedi? Padşah dedi:

— Bilmirsen padşah nedi? Bütün ölkede yaşayan adamların böyüyü başının sahibi. Şirzad dedi:

— Ne teher adamların başının böyüyüsen ki, bir adama gücün çatmır. Ne cür böyüklüg eleyirsen? Padşah dedi:

— Buna gücüm çatmır, pehlevanlarımın hamısın gırıbdı.

Şirzad dedi:

— İndi oğul deyirsenmi, men o pehlevanın boğazını üzüm.

Padşah dedi:

— Sen uşagsan, senin bele pehlevanlara gücün çatmaz.

Şirzad dedi:

— Men uşağam, o da isteyir olsun fil.

Padşah dedi:

— Sen get uşaglarla oynamağa.

Şirzad pehlevanın yanına gedib dedi:

—E, bu adamlardan ne isteyirsen, niye çıhib getmirsən işine-gücüne? Deyesen bekar galmısan? Pehlevan berkdən-gülüb dedi:

—Bundan yahşı iş olar? Bu padşahı tahtdan salacam, taht-tacına sahib olacam.

Şirzad dedi:

— A kişi, var get işine-gücüne.Yohsa yahşı ötüşmerik.

Pehlevan dedi:

— Deyesen aşığ-aşığ oynamağa uşag tapmırsan? Ekil burdan, yohsa götürüb seni yere ele çalaram ki, hınc-mınc olarsan.

Şirzad dedi:

— Ele bilirsən deve uşagdı?Sen elesen bu saat seni gol-bud eleyeceyem.

Pehlevan diggetle Şirzada bahdı, gördü ele bilekleri var ki, lap şir bileyine ohşayır, dedi:

— Senden yahşı pehlevan olar, gel pehlevanlığ gaydalarını sene öyredim, hemişe benim yanımda gal. Şirzad dedi:

— Ne pehlevanlığ, ne öyrenmek? Tez burdan get! Pehlevan berk gezeblendi, Şirzadın üstüne gışgırıb dedi:

— Burdan tez getmesen, seni öldürüb ananı ağlar goyacam. Şirzad dedi:

— Bir gılinc vur, görüm haranın tülküsen ki, gelib bura çıhmısan?

Pehlevan berk gezeblendi. Gılincı çekib onun başına vurmağ isteyende, Şirzad onun bileyinden tutub ele sıhdı ki, gılinc elinden yere düşdü. Dartıb onun gollarını bir-bir yerinden goparıb kenara tulladı. Sonra gılçalarını dartıb yerinden gopartdı. Pehlevanı götürüb ele tulladı ki, gedib dünyanın lap gurtaracağına düşdü. Her tikesi bir ölkede galdı. Aferin sesi asimana bilend oldu. Şirzad aradan çıhib düz atasının yanına geldi, dedi:

—Bes, bir kişi var idi, padşahı, camaatı gorhudurdu, gedib öldürdüm.
Mehemmed dedi:

— Ay oğul, ne işine galmışdı. Uşagsan, sene bir heter yetirerler. Da başga yere getme.

şirzad dedi:

—Ne eleyim bir camaat bir adamın elinde aciz galmışdı. Ata, ondan geçib, acmışam, yemeye ne var? Mehemmed dedi:

— Çörek-zad var, yeyersen.

Mehemmed bir-neçe fetir getirdi. şirzad bu fetirlerin hamısını bir lokmaeledi, dedi:

— Ay ata, bu yemek mene neyleyecek. Dişlerimin arasına bulaşdı.

Mehemmed dedi:

— Vallah, ele olan çöreyimiz o idi. Get aşpazhanada ye gel.

şirzad dedi:

— Aşpazhana nedi? Mehemmed dedi:

— Yemek bişirilib satılan yer.

şirzad bu sözden çoh sevindi.Gızıldan-zaddan götürüb aşpazhanaya getdi, dedi:

— Mene yemek ver.

Aşpaz bir yemek getirib şirzada verdi. şirzad yemeyi yeyib aşpaza dedi:

— A kişi, uşag-zad ha deyilem. Mene yemek getir.

Aşpaz yine yemek getirdi. şirzad yedi. Bele-bele, aşpazhanada olan yemeklerin hamısı gurtardı. şirzad yine yemek istedi. Aşpaz dedi:

— Da yohdu. şirzad dedi:

— Yahşı, indi de görüm yemeklerinin pulu neçeeledi?

— Flan geder.

şirzad çıhardıb artıklığınca pulunu verib dedi:

— Sabah benim için yahşı yemekler hazırlarsan. Heyvanların etini ezib harab elemezsen, ele şagga-şagga gazana salarsan bişer. Belke onda garnıma bir şey gede.

Aşbaz şirzadın hünerine beled olmuşdu, dedi:

Yahşı, ele çemdek-çemdek bişirerem, gelib yeyersen.

Şirzad ata-anasının yanına getdi.Geceni geçirdi. Sabahınız heyir olsun,sabah durub aşpazhanaya geldi, aşpaza dedi:

— Yemek hazırdırımı? Aşpaz dedi:

— Hazırdı.

Şirzad dedi:

Onda gaba çekmek lazım deyil, ele gazanı ile getir bura.

Aşpaz on hambal çağırđı, yeke gazanları götürdüb getirib Şirzadın gabağına goydu. Şirzad dizini yere söykedi, goyunların çemdeklerini gol-bud eleyib, parça-parça içeri oturdu, ahırda da dedi:

— Atan rehmetlik, bele yahşıdı. Menim yemeyimi hemişe bele bişirersen. De görüm pulu ne gedereledi?

Aşpaz dedi:

— Flan geder.

Şirzad pulunu verdi. Beli, o her gün, aşpazhanaya gelirdi, bişmiş yemekleri gazan-gazan gabağına çekib yeyirdi. Onun bu cür geder yemesi her yere yayıldı. Adamlar dediler:

--Bu, bir neçe gün de gelse, basıb ehalini de yeyecek.

Gedib padşaha dediler.

—Bes evin yihılmasın, bir bele adam gelib, aşpazhanada bişen heyvanları gol-bud eleyib yeyir, yene de doymur. Tez çağra gıl, yohsa bütün ehalini basıb yeyecek.

Padşah emr eledi Şirzadı onun huzuruna apardılar. Padşah bahıb ne gördü. Bu hemin onu tahtdan salmag isteyen pehlevanı öldüren oğlandı. Padşah onun zorunu görmüşdü Sözünü deyişdirib dedi:

— Oğlum, sen mene kömek eledin, düşmenimi öldürdün. Menden heç-zad istemedin, onunçün seni çağırmışam, yahşılığından çıham.

Şirzad dedi:

— Mene heç zad lazım deyil. Padşah dedi:

— Gel benim yanımda, gızımı sene verim. Ölende de yerimde padşah olarsan.

Şirzad dedi:

— Allah gızını da, padşahlığı da özüne gismet elesin. Şirzad oradan çıhib atasının yanına geldi. Mehemmed ona dedi:

— Şirzad, galdığımız besdi, gedek.

Şirzad razı oldu, yola düşdüler, ta ki gelib Mehemmedin atasının serheddine çıhdılar. Mehemmed bir de gördü vezir bir deste atlı ile gedir. Onu yanına çağırđı. Vezir gelen kimi Mehemmedi tanıdı. Onun üzünden-gözünden öpdü. Şirzadı soruşub dedi:

— Bes bu oğlan kimdi? Mehemmed dedi:

— Menim oğlumdu.

Vezir Şirzada teref getdi, boynunu gucaglayıb üzünden öpsün, Şirzad ele bildi onu süpürleyib yıhmag isteyir. Bayagdan dartıb onun iki gulağını dibinden çıhartdı.

Mehemmed ona acıglanıb dedi:

— Ay Şirzad, sen ne eledin? O atamın veziri idi.

Şirzad dedi:

— Ele bildim meni süpürleyib yıhmag isteyir. Mehemmed vezire dedi:

— Vezir, bağışla, bilmedi. Get atamı muştulugla.Çohlu muştulug alarsan, gulagların da sağalar.

Vezir özünü padşaha getirib dedi:

— Kibleyi-alem sağ olsun, muştuluğumu ver, oğlun gelir.

Bir oğlu da var. İsteyirdim üzünden öpem, dağıtıb gulağımı çıhartdı.

Padşah dedi:

— Meni isteyen vezire hel'et!

Vezire o geder hel'et verdiler ki, yere-göye sığmadı, gulağı da tamam yadından çıhdı. Şeyleri yığışdırıb evine apardı. Beli, sabahı padşah celalla oğlunun pişvazına çıhdı. Debdebe, tentene ile onu saraya getirdiler. Deyirler Şirzad adama heç yanaşmazdı. Amma padşah hırda-hırda onu özüne ele öyretti ki, Şirzad ondan ayrı dura bilmedi.

Bunlar burada galmagda olsunlar, gel size kimden heber verim? Dervişden. Derviş bir müddet gara daş halında galdı. Bir gün onun anası oğlunu görmeye gelib. Bahdı, paho, oğlu gara daş olubdu. Bir efsun ohuyub oğlu derviş ö halına gaytardı. Derviş anasına dedi:

— O Mehemmed haradasa onu tapıb ölünce zarıncı goyacağam. Meni o daş eleyib.

Anası dedi:

— Oğul, Mehemmedin Şirzad adlı bir oğlu var ki, onu şir emizdirib böyütmüştür. Ona tilsim-zad kar elemez, yerinde rahat otur. Sen Mehemmede heç bir şey eleye bilmezsen. O seni tapıb tike-tike eler.

Derviş dedi:

—Yoh men bu gisası yerde goymaram. Ganı gan ile yuyarlar.

Anası dedi: .

—Ağıl otu batman gel. Ne geder ki, Şirzad var, sen Mehemmedden gisas ala bilmeyeceksen.

O biri terefdan yad bir padşah Mehemmedin atasının üstüne gelmişdi. İsteyirdi padşahı tahtdan salsın, ölkesine sahib olsun. Bu padşah kim olsun? Mehemmedin arvadının atası. Gızının Mehemmedde olmasını bilmirdi. Padşaha bir name yazıb, bir gün erzinde tahtdan düşmesini teleb eleyirdi. Padşah yahşı bilirdi ki, o güçlü padşahdı. Onunçün de cavab vere bilmir, boynu çiyinde me'lul, mehzün dayanmışdı. Şirzad onun yanına gelib dedi:

— Baba, niye bikefsen?

Padşah meseleni ondan gizledib dedi:

— Oğul, berk hestelenmişem.

Şirzad dedi:

— Yegin sene soyug deyib, goy belini ovum.

Padşah dedi:

— Bir az ov.

Şirzad onun küreyine elini atdı. Az galdı padşahın sümükleri un kimi ovula. Berkden gışgırıp dedi:

— Besdi, besdi, ta yahşı oldum.

Şirzad geri çekilende, gördü babasının yastığının yanında bir name var. Helvetce nameni götürüb açdı, ohuyub mezmunundan heberdar oldu. Namede yazılmışdı: Bir gün müddetinde taht tacdan el çekersen. Şirzad babasına heç bir söz demedi, düz bayıra çıhib bir kişiden soruşdu:

— Bes bac-herac nedi? Padşahlıktan el çek nedi?

Kişi ona cavab verdi:

— Babavın işi şulugdu. Bir ayrı ölke padşahı gelib onu tahtdan salmag isteyir.

Şirzad dedi:

— Emi, meni o padşah olan yere apar.

Kişi dedi:

— Oğul, apara bilmerem. Meni tutub öldürerler.

Şirzad el atıb onun boynundan berk tutdu. Az galdı kişinin boynunun şah damarları gırılsın. Kişi ufuldayıb dedi:

— Ay aman, goy aparım.

Kişi Şirzadı aparıb, bir tepenin başına çıhartdı eli ile padşahın goşununu, çadırlarını gösterib dedi:

— Bah, onlardı, di izn ver men gayıdım.

Şirzad dedi:

— Ele zarafat yohdu. O padşahın yanına gedersen, deyersen, yeddi ilin bac-heracını getirmişik, gelib aparsınlar.

Kişi gördü, yoh, sözü çevirse, Şirzad onu öldürecek, öz özüne dedi: «Gaside zaval yohdu, gedim. Mene heç zad elemezler». Yola düşüb, düz yad padşahın yanına getdi, dedi:

— Bes, yeddi ilin bac-heracını getirmişig. O tepenin başındadı. Adam gönder, getirsın.

Padşah emr eledi, baş pehlevan bir deste goşun götürüb tepenin başına, Şirzadın yahınına çıhdı. Pehlevan Şirzaddan soruşdu:

— Bes bac-herac hanı? Şirzad dedi:

— Burdadı, ireli gel, verim apar.

Pehlevan ireli gedende Şirzad el atıb tutdu onun peyserinden, yere çırpıb parça-parça eledi. Gılincını götürüb hamısını gırdı. Tekce biri galdı. O kaçıb padşaha heber apardı ki:

— Bir pehlevan senin pehlevanını öldürdü, yanında olan adamlarının da hamısını gırdı.

Padşah emr eledi, goşun uçgun kimi Şirzadın üstüne ağnadı. Şirzad özünü goşuna vurdu. Gırdığını gırdı, gırmadığını da goyun sürüsü kimi atın gabağına gatıb padşah olan yere getirdi. Padşah kaçmag isteyende onu tutdu, boğazına ip salıb yedeyine aldı, goşunu ile birlikte babasının yanına getirdi. Berkden gışgırıb dedi:

— Baba, dur tahtdan düş, bu padşah eyleşsin.

Padşah bayıra çıhanda gördü Şirzad yad padşahın boğazına ip salıb, goşunu ile getirib. Şirzad yad padşahı babasına verib dedi:

— İndi ihtiyar senindi.

Padşahın golunu bağladılar, zindana aparmag isteyirdiler ki, Mehemmedin arvadı tamaşaya çıhı. Bahdı ki, atasının gollarını bağlamışlar. Özünü atasının ayaklarına saldı, berkden ağladı:

— Vay, ata can! Atamdı, öldürmeyin, bu benim atamdı!

Padşahın gollarını açdılar. Ata, kız birbirinin boynuna sarıldılar. Mehemmedin atası lap mehettel galmışdı. Tutulan padşahdan soruşdu:

— Bu ne ehvalatdı?

Yad padşah dedi:

— Bu benim gızımdı, bir derviş aparmışdı.

Padşah dedi:

— Bu benim oğlumun arvadıdı.

Padşahdan üzr isteyib ona hörmet elediler. Bir müddet gonag sahladılar, hörmetinde durdular. Sonra goşunu ile beraber öz ölkesine yola salmagda olsunlar. Şirzad babasından icaze alıb uzag bir sefere çıhı. Bunun sefere getdiyini derviş eşitdi. O saat padşahın gapısına geldi. Mehemmed onu gören kimi arvadı ile kaçıb toyug hininde gizlendi. Derviş girib padşaha dedi:

— Bu saat Mehemmedle arvadını vermelisen! Yohsa bütün taht-tacını alt-üstüne çevireceyem.

Padşah yalvarıb-yaharırdı, ancag derviş ondan el çekmirdi. Bütün sarayı alt-üst çevirmek isteyirdi.

Size heberi Şirzaddan verim. Şirzad bir meşede bulag üstünde yatmışdı. Yuhuda gördü ki, atası gan içinde üzür. Sersem yuhudan ayıldı. Bildi ki, atasının başında bir bela var. Tez yola düşüb eve geldi. Derviş gören kimi dedi:

— Hoş gelmisen, derviş.

Derviş özünü itirdi, dili dolaşa-dolaşa dedi:

— Yol adamıyam, derviş-zad deyilem, goy çıhım gedim.

Şirzad dedi:

— Heyr, senle işim var, men seni göyde ahtarırdım, yerde elime düşüpsen.

Derviş ne geder elledi, gaça bilmedi. Şirzad onu gözden goymadı. Babasından sordu:

—Bes, ata-anam neçe oldu?

Padşah dedi:

— Derviş görende kaçıp gizlendiler. Gör harda gizlenibler:

Şirzad çok ahtardı, ahırda onları toyug hininde tapdı. Berk gezeblenib dedi:

— Adam da bir gaşig ganından ötrü kaçıp hinde gizlenermi? Size çok ayıb olsun! Siz ta benim ata anam deyilsiniz. Menim atamda, anam da meni besleyib sahlayan şirdi!

Derviş çağırıp dedi:

— Dart bunları hinden çıkart.

Derviş titredib dedi:

— Amandı, Şirzad, benim heç kesle işim yohdu, goy çıhim gedim.

Şirzad gışgırıp dedi:

— Sene deyirem çıkart!

Derviş gorhusundan. bir söz demedi, Mehemedle avradını dağıtıb hinden, çıkarttı dedi:

— Menim bunlarla işim yohdu, özün ne eleyirsen ele. Mehemedle arvadını kenara iteleyib dedi:

— Siz meni hecalet, başıaşağı elediniz. Deyecekler, Şirzadın atası düşmen gabağından kaçıp hinde gizlenmişti. Kaş men şirden ayrılmayaydım. Şir heç kese boyun eymir.

Sözün tamam eleyib atasını götürüb göye tulladı. Atası ayın, ulduzların yanına geder getdi. Babası Şirzadın ayağlarına yihıldı, ağlaya ağlaya dedi:

— Oğul, meni de öldür, men oğlumun ölümünü görmeyim! Onun yarası sağalmaz! Yazığam, üreyime yara vurma!

Şirzad babasının göz yaşına bahanda üreyi yuhaldı. Göyden atasını alıb yere goydu. Derviş başı garişig görende kaçmag istedi, Şirzad onu tutub dedi:

—Melun, hara kaçırсан? Meğer benim elimden gurtara bilersen? Seni ele atacağam ki, gedib anavın gucağına düşesen. Anan meyidivin üstünde bala vay desin!

Şirzad dervişin kemerinden tutub ele tulladı ki, o, yeddi illig yolu gedib anasının gucağına düştü, parça-parça oldu. Deyirler, derviş göyle gedende Şirzad da

onun altı ile göyde uçurdu. O vaht yetirdi ki, dervişin anası balasının yetmiş parçasını bir yere yığıp, ağlaya-ağlaya deyir.

— Ahı sene demedimmi getme! Men bilirdim ki, sen Şirzadın elinde öleceksen! Men de senin ganını almag için gedeceyem. O Şirzad yer dibinde olsa da, onu tapıb ganına boyayacağam.

Bu zaman Şirzad böyürden çıldı, arvadın yahasından yapışb dedi:

— Deyesen, oğlunun ganını almağa gedirsen? Minlerle adamın ganını ahıtmısınız, daşa, torpağa döndermisiniz. Öz ayağımla gelmişem, meni de öldür.

Arvad dişlerini gıcadı, ejdaha donuna düşdü, onu parçalamag istedi. Şirzad onun boynunun kökünden tutanda, arvad yalvarmağa başladı:

— Amandı, meni öldürme, ta senle işim yohdu. Şirzad onu götürüb ele tulladı ki, gedib yetmiş illig yolda, Nil deryasının ceziyesine düşdü, un kimi ovulub torpağa garişdı.

Onların neyi var idi, yığb babasının yanına getirdi. Babasına dedi:

—Men bigeyret, baş alçag eleyen, gorhag ata-ananın yanında gala bilmerem. Menim atam da, anam da Şirdi.

Ata-anası, babası ne geder minnet elediler, gebul elemedi. Şirzad onlardan ayrılan kimi Şirin ne'resini eşitdi. Bahdı ki, Şir yanındadır. Şir onu götürüb gözden itdi. Hara getdiyini kimse bilmedi, hele indi de bilmir.

Gubadlı—1939

2.2.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Bir padişahın evladı yoktur.	$\alpha + a^6$
2-	Bir gün bir derviş gelir padişaha bir elma verir. Elmanın yarısını kendisi yarısını da hanımının yemesini söyler, iki çocuğundan birini ona vermesini ister.	$F^6_9 + F^1 + \gamma^2$
3-	Padişah elmayı yer, dokuz ay sonra bir oğlu olur.	KF^7
4-	Büyükler toplanır çocuğun adını Mehemed koyarlar	$\S$
5-	15 yaşına gelince derviş gelir çocuğu ikiye ayırmalarını isteyince padişah 15 yıl da onda kalmasını söyler, Mehemed'i derviş götürür.	$\delta^2 + B^5$
6-	Bir mağaraya gelirler, burada üç deriyle bir kızıdan başka hiç birşey yoktur.	$\S$

- 7- Bir gün derviş Mehmed'e bir levha öğretir "bunu okuduğunda gönlünden ne geçse olacak ." der.
- 8- Derviş "Bey, Tey" dediğinde Mehmed tuzak olduğunu düşünür, "dal, zel" der öğrenmemiş gibi yapar. E^1
- 9- Derviş gittiğinde okuyup her istediğini yapar. B^8
- 10- Mehmed ve kız birbirine aşık olurlar, kız hamile kalır bir oğlan doğurur. $a^1 + \text{motif}$
- 11- Dervişten korkup çocuğu bir ağacın altına atarlar. $A^9 + <$
- 12- Derviş öğrenir, Mehmed'i öldürmeyi düşünürken Mehmed farkına varıp "Bey Tey" okuyup onu taşla dönüştürür. U
- 13- Çocuğu merak eder ormana varırlar, aslanın beslediğini görür o gidince almak isterler, ama çocuktan aslan gibi ses gelir. Aslan gelir çocuğa onların ata-anası olduğunu söyler. d^7
- 14- Çocuğu götürür, adını Şirzad koyarlar. $B^5 + \S$
- 15- Çocuk 11 yaşına gelir, ana-babasına ne isterse kabul edeceklerini şart koşar. γ^1
- 16- Şirzad kara taşı görünce Nil nehrine atmak ister, babası vazgeçirir. δ^1
- 17- Mehmed "Bey, Tey" okur, bir şehre varırlar. F^{VII}
- 18- Bu şehirde bir pehlivan herkesi öldürür, padişah'tan da haraç ister. A^{13}
- 19- Şirzad padişah'tan bunu öğrenir, pehlivanla dövüşür onu parça parça eder. $H^1 J^1$
- 20- Şirzad yemekhanedeki bütün yemekleri yiyince ahali korkup onu padişaha şikayet eder. χ
- 21- Padişah emir verir Şirzad'ı getirtir, Şirzad'ın onu kurtaran kişi olduğunu görür. $B^1 + Q$
- 22- Kızını vermek ister, ama Şirzad kabul etmez. w^1_{olmsz}
- 23- Şirzad ve ana-babası dedesinin şehrine varırlar, vezir Mehmed'i tanır. $\downarrow + Q$
- 24- Padişaha haber veren vezir ödüllendirilir. w^3

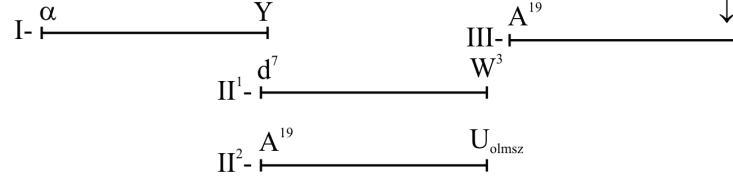
- 25- Dervişin anası derviş görmeye geldiğinde bir efsun okuyup onu eski haline getirir. Derviş, Mehmed'den intikam almak ister. $K^8 + G_{dlm}$.
- 26- Bir ülke padişahı Mehmed'in atasının taht-tacına sahip olmak ister. A^{19}
- 27- Mehmed üzülünce Şirzad nameyi okuyup anlar. B^4
- 28- Şirzad bir kişiden kendisini o ülkeye götürmesini ister. $B^5 + C^{\uparrow}$
- 29- Şirzad kişiyi padişaha gönderir, haracı tepenin arkasına getirdiklerini söyler. γ^2
- 30- Kişi gidip söyler, o da adam gönderir. δ^2
- 31- Şirzad padişahın adamları gelince onları öldürür, padişahı da yakalar babasının yanına getirir. $H^1 + J^1$
- 32- Padişahı zindana atacaklarında kadın onun babası olduğunu söyler, adama hürmet edip ülkesine yollarlar. $Q + U_{olmsz}$.
- 33- Şirzad sefere çıkınca derviş kişi gelir, Mehmed ve hanımını ister, yoksa sarayı alt üst edeceğini söyler. A^{19}
- 34- Şirzad uykusunda ata-anasını kan içinde yüzer görür. Kötü bir şey olduğunu düşünür eve döner. $B^4 + \downarrow$
- 35- Derviş Şirzad'dan aman diler. D^5
- 36- Şirzad gizlenmiş gördüğü ata-anasına "Benim sizin gibi ata-anam yok." der. Babasını yıldızların olduğu yere kadar gönderir. Padişah yalvarır Şirzad babasını geri getirir. U_{olmsz} .
- 37- Derviş kaçarken onu yakalar, parça parça anasının yanına gönderir. U
- 38- Dervişin anası ejderha kılığında Şirzad'la savaşır, Şirzad kadını öldürür. $H^1 + J^1$
- 39- Şirzad, "Böyle ata-ananın yanında kalamam." der aslanın yanına döner. $\downarrow$

2.2.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit birinci kahraman tarafından gerçekleştirilir. İkinci kesit masalın asıl kahramanını, üçüncü kesit de masalın sonucunu

etkilemektedir. Birinci kesitte H-J ve M-N çifti görülmezken, ikinci ve üçüncü kesitlerde H-J çifti görülmektedir.

Masalın kesitleri

I- $\alpha a^6 F^6 F^1 \gamma^2 K F^7 \delta^2 B^5 \delta D^1 F^1 E^1 B^8 a^1_{\text{motif}} A^9 < U$

II- $\text{II}^1 - d^7 B^5 \gamma^1 \delta^1 F^{VII} A^{19} H^1 J^1 \chi B^1 Q W^1_{\text{olmsz}} \downarrow Q W^3$

$\text{II}^2 - K^8 G d l m A^{19} B^4 B^5 C \uparrow \gamma^2 \delta^2 H^1 J^1 Q U_{\text{olmsz}}$.

III- $A^{19} B^4 \downarrow D^5 U_{\text{olmsz}} U H^1 J^1 \downarrow$

2.3. Mehmedin Nağlı

Biri var idi, biri yoh idi. Rumda iki gözleri de kor bir padşah var idi. Bu padşahın üç oğlu var idi. Padşah ne eleyirdi, gözlerini açdıra bilmirdi. Bir gün padşah hökmeledi; bütün remmalları, cadugerleri, hekimleri topladılar. Padşah üzünü bunlara tutub dedi:

— Menim gözlerimin açılması çaresini kim dese, onu dünya malından gani eleyeceyem.

Hamı bir-birinin üzüne bahdı. Ahı korun gözlerini ne cür açabilerdiler. Bir goca remmal gabağa çıhib dedi:

— Şah sağ olsun, geder-gelmez gel'ede bir guş var. O guş senin başıvun üstünde ohusa, gözlerin açılar. Burdan guşun yanına min illik yoldu.

Padşah oğlanlarını sesleyib dedi:

— Oğlanlarım, o guşu tapıb getirersiniz, benim gözüm açılar, ışıklı dünyanı görerem.

— Ata, üçümüz de gederik.

Padşahın oğlanları ataları ile salamatlaşib, berkitdiler çarıgların dabanın, gırdılar yerin amanın, güne bir menzil gedib üç yol ayırcına çıhdılar. Bu yolların biri geder-geler, biri geder-galar, biri de geder-gelmez idi. Gardaşlar üçü de üzüklerini

parmaqlarından çıhardıb bir daşın altına goydular. Böyük gardaş geder-geler, ortancıl gardaş geder-galar, kiçik oğlan da geder-gelmez yolnan getmeye başladılar.

Hırda gardaş Mehemed geder-gelmez yolnan gedib bir şehere çıhdı. Bahdı ki, bu şehirde adam-zad yohdu. Çoh gezdi-dolandı, bir garı tapdı. Garıdan soruşdu:

— Bu şeherin ehalisi hara gedib?

Garı dedi:

— Dağa gedib.

Mehemed garıdan soruşdu:

— Bes sen niye getmezmisen ?

Garı dedi:

— Orada gezilim var, onu gözleyirem. O gezili ver mene.

Mehemed elini gezile vuranda, göy guruldadı, o saat bir dev hazır oldu.

«Adam, adam iyisi gelir,

Çaggala badam iyisi gelir» —

deyib Mehemedin üstüne hemleeledi. Mehemedle ahşama kimi kuştı tutdu, ahşam Mehemed bir ne're çekib onu yere vurdu, dev bir göyerçin oldu, uçub getdi. Mehemed burdan geçib getmeye başladı. Az getdi, çoh getdi, bir gebiristanlığa çatdı, gördü bir göyerçin gelib gebristanlığa düşdü. O saat göyerçin donunu deyişib bir güzel gız oldu. Gızın elinde bir tubulga çubuğu var idi. Hansı gebre vururdu, gebirde olan ölü dirilirdi. Mehemed gizlenib göyerçinin donun oğurladı. Gız çoh yalvardı. Mehemed ona dedi:

— Tubulga çubuğunu mene ver, donunu verim.

Gız naelaç gelib tubulga çubuğunu ona verdi, donunu aldı. Mehemed gedib bir şehere çıhdı. Hekim paltarı geyib özünü ölüdirilden hekim goydu. Padşah bunu eşitdi, hekimi bargaha apartdı, dedi:

— Doğrudanmı sen ölüdirildensen? Mehemed dedi:

— Dirildirem. Padşah dedi:

— Bir oğlum ölüb, onu dirildersenmi? Mehemed dedi:

— Dirilderem.

Mehemed padşahın oğlunun gebrinin üstüne getdi.

Padşah, vezir, vekil, bütün e'yanlar da geldiler. Mehemed gebre bir çubug vurdu, gebir terpendi, bir vurdu gebir yarıldı, bir de vurdu, oğlan gebirden çıhdı.

Padşah oğluynan görüşdü, öpüşdü, şadyanalığ geçirdi. Padşah üzüünü Mehemmede tutub dedi:

— Bir gızım var, gel sene verim, damadım ol. Mehemmed dedi:

— Şah sağ olsun, atamın gözleri gördü. Deyirler flan gel'ede bir guş var, o guş atamın başı üstunde ohusa, gözleri açılar. O guş üçün gedirem.

Padşah ondan çoh razı oldu, onu tentene ile yola saldı. Mehemmed buradan geçib yol aldı, ta ki gedib bir şehere çıhdı. Bir nefer ona rast gelib dedi:

Mehemmed buradan geçib yol yol aldı ta ki gedib bir şehere çıhdı. Bir nefer ona rast gelib dedi:

— Niye bura gelmisen? Buranın ehalisi adam eti yeyir. Seni de yeyecekler.

Mehemmed şehere girmede, kenardan geçib getmeye başladı. Az getdi, çoh getdi, yine bir şehere çıhdı. Gördü adamlar toplanıb, nağara vurulur. Oğlan birinden soruşdu:

— Bu ne ehvalatdı?

Ona dediler:

— Bir ejdaha serçeşmenin gabağını kesib, bütün suyu içir. Günde ağzına bir gız atırğ. Gızı yeyince bir az su ahır, camaat su götürür. Bu nobat padşahın gızına düşüb. Onu ejdahanın ağzına atacaglar.

Mehemmed dedi:

— O ejdahani mene gösterin.

Ejdahani ona gösterdiler. Mehemmed yahına getdi, sıçrayıb ejdahanın gabağında dayandı, gılını çekib ejdahani öldürmek isteyende, ejdaha bir sehr ohuyub, dev oldu. Mehemmed devi yahaladı. Götürüb yere çalanda dev sehr ohuyub oldu göyerçin, göye uçdu. Göyden bir le'l saldı. Mehemmed le'li götürüb goydu cibine.

Göyerçin uçub getdi. Su her yere ahdı, şadyanalığ geçirdiler. Padşah Mehemmede tentene ile bargaha apardı. Ne hel'et ve'deledi, Mehemmed heç birini gebul elemedi. Ahırda dedi:

— Perdeyi-ismetde bir güzel gızım var, verim sene, damadım ol.

Mehemmed ona dedi:

— Şah geder gelmez gel'eye gedirem. Bir guş var onu aparım, atamın gözleri açıla.

Padşah ona dedi:

—Ay oğlan, sen ne danışırsan. Geder-gelmez gel'e min illik yoldadı.Ora insan gede bilmez.Mehemmed dedi:

— Yolu gödeldib geçerem.

Mehemmed onlarla salamatlaşıb yola düşdü, dere, tepe düz getdi, gedib bir mağaraya çıhdı. Gördü mağarada heç kes yohdu, ancag plov deme goyulub. Mehemmed plovu gabağına çekib yedi, bir yerde gizlendi. Gördü üç göyerçin geldi. Donunu deyişib gözel kızlar oldular. Galan höreyi gabağlarına çekdiler. Gördüler bir az yeyilib. Gızlar nağıla başladılar. Biri dedi:

— Men bir ejdaha olub şeheri tamam yedim. Bir garı donuna girib oturmuşdum, bir de görüm bir oğlan geldi.Bununla tutuşdum,gördüm meni öldürecek, göyerçin oldum, göye galhdım. Göyden bir le'l saldım onun gucağına. Onun sağlığına yeyirem.

İkinci gız dedi:

—Padşahın oğluna aşig idim.Oğlan öldü. Her gün gedib gebiristanlığa onu dirildirdim, söhbet edirdik. Bir gün gedib dirildende, hardansa bir oğlan gelib cilidimi götürdü. Ne illah eledim, vermedi. Tubulga çubuğumu alıb donumu verdi. Onun sağlığına yeyirem.

Üçüncü gız dedi:

— Suyun gabağımi kesmişdim.Padşahın oğluna aşig idim. Onun sağlığına yeyirem.

Bu zaman Mehemmed gizlinden çıhib dedi:

— Men de sizin sağlığınıza yedim.

Mehemmed onların le'llerini, tubulga çubuğunu özlerine gaytardı.

Gızlar dediler:

— Oğlan, gerek bizim üçümüzü de alasan.Birimiz cin padşahının, birimiz periler padşahının, birimiz da huriler padşahının gızıyığ. Biz bir yerde de ohumuşug, bacılığ.

Mehemmed dedi:

— Men geder-gelmez galaya gedirem. Gayıtsam, sizi alaram.

Cinler padşahının gızı onu götürdü, min illik yolu bir günde get edib geder-gelmez gel'eye apardı, dedi:

Mehemmed gedersen, gabağına açığ gapı çıhacag, onu örtersen, açığ suyu bağlarsan, açığ gebeni yığarsan, örtülü kilimi serersen sonra girersen gızın menziline. Serpuşuna bahıb ohuyarsan, yazılanlara emel elersen. Elini yuyub gızın yanına gedersen. Gızın gırh tümenının bağını açarsan, birine el vurmazsan. Bu zaman guş düşecek eline.

Mehemmed yola düşdü, gabağına açığ gapı çıhı. Açığ gapını örtü, açığ suyu bağladı, açığ gebeni yığdı, örtülü kilimi serdi. Gedib girdi gızın menziline. Serpüşü açdı, gördü yazılıb: «Serpüşü götürersen gabda olan aşın yarısını yeyersen. Sonra elini çekersen, çoh aş yesen daş olarsan. Mehemmed <ya meded> deyib aşın yarısını yedi, gördü daş olmadı. Elini yuyub gızın yanına girdi. Gızın gırh tümenının bağını açdı. Biri galanda elini vurmayıb kenarda dayandı. Guş gelib onun elinin üstüne gondı. Guşu götürüb çin padşahının gızının yanına geldi. Gız ona dedi:

— Mehemmed, gözünü yum.

Mehemmed gözlerini berk yumdu. Gız dedi:

— Aç gözlerini.

Mehemmed gözlerini açanda gördü gızların yanındadı. Mehemmed gızları da götürüb birinci padşahın ölkesine geldi. Bunun da gızını götürdü, ikinci padşahın ölkesine getdi, bunun da gızını götürüb, üç yolun ayrıcına geldi. Daşı galdırıp gördü üzükler burdadı, gardaşları hele gelmeyib. .

Mehemmed gızlara dedi:

— Men gardaşlarımı tapınca siz burda meni gözlersiz.

Mehemmed çadır gurdu, gızları içinde goydu, özü atı minib orta yolnan getmeyin binasın goydu. Dereler geçdi, tepeler aşdı, ta ki gedib bir şehere çıhı. Bir aşpaz dükanının gabağına gedib dedi:

— Aşpaz, yemeye neyin var? Aşpaz dedi:

— Kababım. Mehemmed dedi:

— Aşpaz, min şiş kabab hazır ele.

Aşpaz min şiş kabab hazırladı. Oğlan kababı Mehemedin gabağına getirende, gördü öz gardaşı Mehemeddi. Görüşdüler, öpüşdüler. Mehemed gardaşını götürüb dükana apardı. Min tumen verib, ona paltar aldı. Yüz tumen de verib bir yahşı at aldı. Atlarını minib yola düşdüler ta ki gedib bir meşeye çıhdılar. Gördüler

ki, gardaşları Hesên odun yığır. Bununla da öpüşdüler. Şehere gelib ona da bir at, bir dest libas aldılar. Atlara suvar olub kızların yanına geldiler.

Gardaşlar bahdılar ki, Mehemmed atası dediği guşu ve beş de dünya gözeli getirib. Bunlar gardaşları Mehemmede hesed apardılar. Öz aralarında onu öldürmek gerarına geldiler. Ona göre ki, özleri eliboş geri gayıdırdılar.

Yola düşdüler. Bir sehrada onlara susuzlug gelebe çaldı. Çoh at sürüb bir su guyusu tapdılar. Mehemmed guyuya salladılar ki, su çeksinler. Suyu çekdiler. Mehemmed yuharı çekende dediler:

—Guş getiren sen, padşah kızlarını getiren sen.Bes biz neciyik?

İpi kesib Mehemmed guyuya saldı. Geri gayıdıb kızlara dediler.

— Mehemmed şir parçaladı.

Kızlar bu söze inanmayıb, onları semtlerine burahmadılar. Gedib padşahın ölkesine çıhdılar. Şah şadyanalığ geçirdi, şeheri çırağbaneledi. Guşu padşahın yanına apardılar. Guş ohudusa da, padşahın gözleri açılmadı. Padşah dedi:

— Vezir, bes niye gözlerim açılmadı?

Vezir dedi:

— Şah, guş getiren burda yohdu, onunçun gözlerin açılmadı.

Padşah çoh gemgin olmagda olsun.

Size kimden heber verim? Bir tacir karvanı sehradan geçende guyunun başına geldi. Su çekmek isteyende, Mehemmed ipden tutub kenara çıhdı. Mehemmed tacirden çoh razılığ eleyib dedi:

— Tacir, çoh sağ ol ki, meni ölümden gurtardın! Ancag, deve gördüm yıgın görmedim. Meni çıharmagını heç kese demezsen.

Mehemmed bir çobanın yanına geldi. Öz paltarını ona verdi, onun paltarını alıb geydi, çoban donuna düşüb şehere getdi. Bu o zaman idi ki, bir kız devlennen şeheri muhasireye almışdı. Padşahdan guşu getir oğlanı isteyirdi.Böyük gardaş gedib dedi:

— Guşu men getirmişem.

Kız ona bahıb dedi:

— Sen deyilsen. Menim guşumu senin kimi sefeh-sufeh getire bilmez.

Ortancıl gardaş gedib dedi:

— Guşu men getirmişem.

Kız ona bahıb dedi:

— Sen deyilsen. Senin kimi ağzından horra tökülenler benim guşumu getire bilmez.

Mehemmed çoban donunda padşahın bargahına geldi. Mehemmed padşahın yanına gelen kimi guş ohudu, padşahın gözleri açıldı. Vezir Mehemmedi tanıdı. Mehemmedi gızın yanına apardılar. Gız Mehemmedi gören kimi tanıdı, onu yuharı başda eyleşdirdi. Gız Mehemmedden soruşdu:

— Guşumu ne cür getirdin?

Mehemmed bütün ehvalatı gıza nağıl eleyenden sonra gız öz vezirlerine üzünü çevirib dedi:

-Gede bilersiniz. Atama deyersiz men Mehemmede ere getdim, salamat galsın.

Devler çekilib getdiler. Padşah gızlarla Mehemmede yeddi gün yeddi gece toyeledi. Padşahın damadı oldu. Gardaşlarının da günahından geçdi. Padşah tacını götürüb Mehemmedin başına goydu. Onlar yeyib yere geçdiler, siz de yeyin devre geçin.

Fuzuli Rayonu—1948

2.3.1 Fonksiyonların tespiti

1-	Rum'da gözleri kör bir padişahla onun üç oğlu vardır.	α
2-	Bir yaşlı kişi gider gelmez kalede bir kuş olduğunu, kuşun onun başında okumasıyla gözlerinin iyileşeceğini söyler.	$F^6_9 + a^2$
3-	Padişah gözlerinin açılmasını istediğini oğullarına söyler, oğullarının üçünü de gönderir.	$\gamma^2 + B^2$
4-	Oğlanlar üç yol ayrımına gelir, yüzüklerini bir taşın altına bırakırlar.	$< + s$
5-	Büyük kardeş gider-gelir, ortancıl kardeş gider kalır, küçük kardeş de gider-gelmez yolda giderler.	Motif
6-	Küçük oğlan gider-gelmez yolda bir şehirde bir kadınla karşılaşır ondan bir keçi kılı alır.	$F^6_9 + F^1$
7-	Mehemmed keçi kılına dokununca bir dev çıkar, devle akşama kadar dövüşür, dev bir güvercin olur bir kabristanlığı gider.	$H^1 + J^6$
8-	Mehemmed kabristanlıkta güvercinin güzel bir kız	T^1

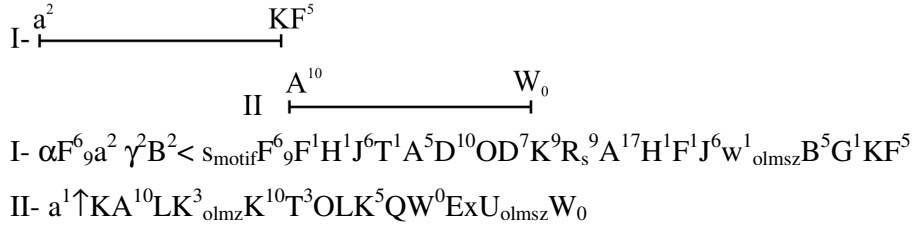
- olduğunu görür.
- 9- Kız elindeki tubulga çubuğuna vurduğunda kabirdeki ölüler dirilir.Mehemmed kızın elbisesini çalar. A^5
- 10- Tubulga çubuğuyla kızın elbisesini değiştir. D^{10}
- 11- Mehemed hekim kılığında bir şehre gelir, bir padişah oğlunu diriltmesini ister. $O + D^7$
- 12- Mehemed kabire çubuğu vurur oğlan dirilir. K^9
- 13- Mehemed insan eti yiyen bir şehre gelir bir kişi uyarır, başka şehre gider. R_s^9
- 14- Bu şehirde bir ejderha günde bir kız yemektedir, sıra padişahın kızındadır. A^{17}
- 15- Mehemed ejderhayla dövüşür, ejderha önce dev, sonra güvercin olur, gökten Mehemed'e bir mücevher düşer, güvercin uçar gider. $H^1+F^1+J^6$
- 16- Padişah kızını Mehemed'e vermek ister,ama Mehemed gider gelmez kaleye gittiğini söyler. $w^1\text{olmsz.}$
- 17- Bir mağaraya varan Mehemed üç güvercinin kıza dönüştüğünü görür, onları dinler mücevherlerini, tubulga çubuklarını verir, kızlardan biri onu gider-gelmez kaleye uçarak götürür. B^5+G^1
- 18- Kız Mehemed'e yardım eder ve kuş onun elinin üstüne konar. KF^5
- 19- Mehemed üç yolun ayrımına kardeşlerini bulmak için döner, yüzüklerin orada olduğunu görünce kızlardan ayrılır yola çıkar. $a^1 + \uparrow$
- 20- Şehire vardığında bir kardeşini, ormanda da diğerini bulur. K
- 21- Kuşu ve beş dünya güzelini bulan Mehemed'i kardeşleri kıskanır onu bir kuyuya atarlar. A^{10}
- 22- Kızlara onu bir aslanın parçaladığını söylerler. L
- 23- Padişaha kuşu götürürler kuş onun başında okur ama sahibi olmadığı için padişahın gözleri açılmaz. K^3_{olmsz}
- 24- Yolda giden bir tacir Mehemed'i kuyudan kurtarır. K^{10}

- 25- Oğlan bir çobanla kıyafetlerini değiştirip ülkesine gelir. $T^3 + O$
- 26- Kızlardan biri kuşu bulan oğlanı ister, ama Mehemed'in kardeşleri kendilerinin bulduğunu söylerler. L
- 27- Mehemed padişahın yanına geldiğinde kuş okur padişahın gözleri açılır. K^5
- 28- Vezir, Mehemed'i tanır, kızla Mehemed evlenir. $Q + W^0$
- 29- Mehemed yalanları ortaya çıkan kardeşlerini affeder. $Ex + U_{olmsz}$
- 30- Mehemed tahta geçer padişah olur. W_0

2.3.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit H-J çiftini barındırmakta ikinci kesit H-J ve M-N çiftinin her ikisini de barındırmamaktadır. Tek kahramanlı bir masaldır.

Masal kesitleri

2.4. Babayiemir

Bele revayet eleyibler ki, Nuşirevan adlı bir şah var idi. O evveller çoh zülmkar idi. Veziri çoh ağıllı, hem de rehmdil bir adam idi. Padşaha da hemişe rehmdil olmağı meslehet görürdü. Şahın sonu -züryeti yohdu. Bir gün vezire dedi:

— Vezir, benim ömrümün çohu getdi, azı galdı. Ancag bir kor gızım da olmadı ki, heç olmasa sonsuzlug adı üstümnden götürülsün.

Vezir dedi:

—Kibleyi-alem,el duası haggın duasıdı. Ehaliden çoh beddua alıbsan.İndi yohsullara, dul arvadlara, yetim uşaglara rehm elini açığ ele. Goy onlar sene heyir-dua versinler. Belke Allahın da rehmi gele, sene bir övlad keramet eliye.

Doğrudan da, şah o günden yohsullara, gocalara, garılara rehmi elemeye başladı. Kasıb-gusubun derdine galdı, vergileri azaltdı. Hamı padşaha duaeledi. Allah da elin duasını eşidib ona bir gız övladı verdi. Gız ne gız, gözellikde ay gün ona beraber olabilmezdi.

Padşah gızını çoh sevirdi. Bir gün yuhuda gördü ki şehrin üzerine o geder gara garga tökülüb ki, güneşin gabağını ganadları ile kesibler. Her yer zulmet kimi garanlıgıdı. Gargalar onun gızını yemek isteyirler. O gızını bağrına basdı. Gargalar onun gözüünü, başını didib dağıtmağa başladılar. Az galmışdı gargalar onun gızını elinden alıb parçalasınlar. Bu zaman üç böyük ağguş gelib gargaları govdu. Yene ayın, güneşin gabağı açıldı, güneş dünyanı münevvereledi. Şah yuhudan harasan galhdı. Veziri çağırtırdı. Yuhusunu ona söyledi, düzgün yozmağı ondan telebeledi. Vezir reml atmağı, yuhu yozmağı çoh yahşı bilirdi. Tebirihabı goyub gabağına dedi:

— Ey kibleyi-alem, bil, agah ol ki, senin gızın heddbuluğa çatanda, namunasib bir adam senin gızını almag isteyecek. Sen gızı o adama vermeyeceksen. O goşun gönderecek, dava eleyeceksiniz. Sen meğlub olacañsan, seni, gızını esir alacaglar. O gara gargalar hemin padşahın goşunlarıdı. Sonra senin ,öz reiiyyetinin balalarından üç neferi gelib senin imdadına çatacag. Hemin padşahın goşununu meğlub edecek, seni gızını esirliğden hilas eleyecektir. Yene öz taht seltenetinde eyleşeceksen. O günden sonra günü günden cah-celalın artacag.

Şah dedi:

— Vezir, sen mene deye bilersen mi o üç nefer gehreman hansı şehirde, ya hansı kendde ne vaht anadan olmuş ya da olacaglar?

Vezir uzun müddet remlin aşıglarını cütleyib kitabın hanelerine atandan sonra dedi:

— Kibleyi-alem sağ olsun, reml kitabının gösterdiyine göre gehremanların üçü de bu il paytahtın on menzilliyin de olan bir şehirde dünyaya gelecekdir.

Şah dedi:

— Vezir, onlar dünyaya gelende onları tanımag mümkündürmü?

Vezir dedi:

— Beli, kibleyi-alem,ümkündü. Çünkü reml kitabında gehremanların nişaneleri aydın süretde yazılmışdır. Padşah dedi:

—Onda hezineden ohlulmigdarda gızıl götür, get hemin  here. Bu ilde doğulan uşagların hamısını gızıla beraber al. Gehremanları tanı, adlarını yaz getir. Her ilde onlar üçün hezineden pul gönder.

Vezir tedar k gördü. Bir ne e nefer de remdar, m neccim götürüb, hemin  here getdi.  ehir ehline heber verildi ki her kimin oğlu olsa, Nuşirevan  ahın vezirinin yanına getirsin. U ağın adını vezir  z  goyacag. U ağın ağırlığında da ata-anasına gızıl verecek.

Beli, her kimin oğlu olanda getirirdi vezirin yanına. Vezir, m neccimler u ağın ni anelerine bahır, adını goyurdular. U ağın ağırlığında gızıl  ekib ata-anasına verirdiler.

Gehremanlardan biri anadan oldu, onu getirdiler vezirin yanına, reml kitabında yazılmış ni anelerin hamısı onda zahir idi.  z  de bir yaşında u agdan b y k idi. Onun adını reml kitabından tapıb Hemze goydular. Hemzenin ağırlığında gızıl  ekib ata-anasına verdiler. Hemzenin adına bir bazubend düzelttiler. Hezinede olan giymetli le'lerden birini onun goluna bağladılar. Verdiler dayeye. Bir ne e günden sonra gehremanın ikincisi dünyaya geldi. Onun da ni anelerine bahdılar, Reml kitabı ile d z geldi, adını da Mugbil goydular. Ancag vezir, vekiller  oh g zlediler, gehremanın üçüncüsü gelmedi. İl tamam olmuşdu, k hne ilin ahırncı günü idi. Vezir m neccimlere dedi:

— Padşahın yanında yalançı oldug. İlın tamam olmağına   -dörd saat galmı dır, gehreman da gerek    nefer ola idi.

Onlar fikirle megde olsun, size kimden heber verim, nahır ı Kamrandan. O  oh kasıb idi. Bütün  mr nde ezab-eziyyettden ba ga bir şey görmemişdi. Nahır ı getirib her kesenin malını  z gapısına oturdu. Ahırda yorgun-argın evine geldi.

Arvadı dedi:

— A ki i, sen Allah, yadımdan  ıhıb su getirmemi em, get bir senek su getir.

Kamran ağacı götürüb dedi:

— G peyin gızı, halgın arvadı oğlan doğur. U ağının ağırlığında gızıl alır. Sen bir senek su da getire bilmirsen?

Ba ladı arvadı döymeye.

Arvad dedi:

A kişi, başına daş yağsın, gücünen doğmag olmaz ki, meni niye öldürürsen? Ay haray öldüm, vurma, sancı garnımı doğradı.Kamran seneyi götürüb suya getdi. Gayıdanda gördü gonşuların arvadları onlara yığılıblar. Arvadı yatır, yanında da yumrug boyda bir şey var. Ona diggetle bahanda gördü uşagdı, ancag üzü dırnağın sedefi boydadı. Gözleri iynenin ulduzu kimi işildeyir. Başı findıg böyüklükde, parmagları guş dırnağı kimidi.Öz-özüne dedi:

Tutag ki, men bunu apardım? Onlar bunu neyleyeler? Eğer gızıl çekib veresi olsalar da, heç beş gızıl çekmez?

Bir geder fikirleşdigden sonra çohlu eskiye бүkdü. Yanında da daşdan, kerpiçden goyub sandı, apardı vezirin yanına, vezir çoh sebirsizlikle gözleyirdi. Gördü bir nefer gapıdan boylanır.

Vezir tez durub onun gabağına geldi, dedi:

—Uşag getirmisen?

Kamran dedi:

—He de, yoh da.

Vezir dedi:

—Bah senin uşağının başı findıg boyda, üzü dırnağın sedefi boyda, gözleri iynenin ulduzu gederdi, barmagları da guş dırnağı kimidir.Ele mi?

—Kişi dedi:

—Beli.

Vezir söyündüyünden eskinin arasındaki daş, kerpice de bahmadı.Onların hamısının yeddi ağırlığında gızıl çekib verdi karmana. Karman söyüne söyüne gızılları götürüb evine gaçdı.

Uşağı dayeye verdiler.Adını da Babayiemir goydular.Vezir dayeleri çağırıp onlara uşağların hamısını tapşırdı, ancag Hemzenin, Mugbilin bir de Babayiemirin haggında dedi:

Bunların başından bir tük eksik olsa, şah neslinizi yer üzünden kesdirecek.

Sonra onlara bir ilin müddetinde lazım olan her tedarükü verib getdi:Gelen il bu zaman yine özü gelib uşağları yohlayacağını bildirenden sonra çıhıb getdi.

Dayeler uşağlara çoh yahşı bahırdı, ancag Babayiemir uşağların hamısından artıg dayeleri incidirdi.Hele altı aylıg olmamışdı, bir defe onu Hemzenin yanında yatırdılar.Sonra gördüler ki, Hemzenin bazubendindeki le'l yohdu,Babayiemirin de

ovurdu şişdi. Dayeler ne geder çalışdıarsa da ağzın aç bilmediler.Üçgün aç galdı.Gördüler ki, acından ölecek, ovurdunun şişen yerinden yardılar, gördüler Hemzenin bazubendindeki le'l onun ovurdundan çıhdı.

Uşagların bir yaşları tamam olanda vezir onları yohlamağa gelmişdi. Dayelerin hamısı vezire şikayet eleyib dediler:

Babaiemir hamımızın canını boğazımıza yığıbdı.

Uşagların yeddi yaşları tamam olanda vezir gelib onlara çerekeden ders vermek için bir molla tutdu. Ancag Babaiemir uşagların her birine bir çalgı aleti gayırıp vermişdi, onlara cürbecür hava çalmağı öyredirdi. Mollanın canını boğazına yıgmışdı Molla dedi:

—Uşaglar, çubug, felekga getirin!

Uşaglar çubug, falagga getirdiler. Babaiemirin ayaklarını falaggaya goyub o geder vurdular ki, ayaklarından tan töküldü. Ayağını falaggadan açanda güle-güle gelib oturdu, dedi:

— Molla emi, size söz verirem bir de şuluglug elemerem. Dersimi de yahşı öyreneceyem.

Cürbecür suallarla mollanın başını gatdı, ahşam garanlığı düşdü, mollahananın yahınlarında bir bataglı göl vardı. Gelib ordan geçende mollaya bir badalag vurdu, molla tepesi üste gele düşdü.

— Ay aman, goymayın, molla emi öldü, — deye hamıdan gabag Babaiemir özü onun elinden tutdu, gölden çıkartdılar. Mollahananın yanında bir dul arvad olurdu, mollanı getirdi hemin arvadın evine. Arvada dedi:

—Hala, bu Nuşirevan padşahın mollasıdı. ,yılıldı palçığa. Sen buna bir yer sal yatsın. Hem de bunun paltarlarını yu, gurut. Molla emi sehavatli adamdı, hörmetinin evezinde sene pul verer.

Arvad razı oldu. Babaiemir mollaya paltarını soyunmagda kömekeledi. Onu yatırdı. Arvad da mollanın paltarlarını yuyub gurtarmagla meşgul oldu. Babaiemir özünü Mollanın evine yetirdi, Mollanın arvadına dedi:

— Molla dostu, bilirsene ne var? Molla emi senin kimi gözel, göyçek bir gelini goyub burda, gedib bir dul arvad alıbdı ki, senin eline su tökmeye de yaramaz, ayağına bir az palçıg bulaşmışdı. Onu mahnaeledi, onun yanına getdi. Hele arsız-arsız garanlıg garışmamış yer saldırıp yatıbdı.

Arvadın yeddi gullugçusu var idi. Hamısını çağırıp dedi:

—Hereniz bir odun yarmacası götürün gedek. Eğer Babayiemirin dediği düz olsa, o geder vurarsınız ki, molla dilden düşer. Bir yarmaca da özü götürüp Babayiemirin dalınca arvadın evine geldiler. Babayiemir evi onlara gösterip özü gıragda durdu. Arvad yorgan-döşeyin içinde molları gören kimi döşedi ne döşedi!.. Yarınmaların şappıltısı, molların bağirtısı erşi-feleye çıhdı. Onu o geder döydüler ki, temiz dilden düşdü. Ahırda kenizler çiyine götürüp öz evine getirdiler. Molla düz üç ay yorgan-döşegde yatdı. Babayiemir da uşaglara her gün çalib oynamag, ohumag dersi öyredirdi.

Üç aydan sonra yine ister-istemez Molla mollahanaya geldi. Uşagları bir-bir çağırıp derslerini soruşdu. Here bir iki gelme yadında galandan danışdı. Babayiemirden heber alanda dedi:

— Rehmetliyin oğlu, yalandan mahna eleyib gedib üç aydı evinde yatıbsan, bildiglerim de yadımdan çıhib gedibdi.

Molla çubug-falagga istedi.Getirdiler.Babanın ayağını yine falaggaya goydu. O geder döydürdü ki, ayağından gan ahdı, ayağını falaggadan açanda Baba güle-güle gelib oturdu, dedi.:

— Molla emi, çoh sağ ol, razıyam. Günahkaram, ona göre döydürürsen.Yohsa başgalarını niye döydürmürsen. Sene söz verirem ki, bir de şuluglug etmeyeceyem. Senle de dost olacağam. Mene bir saat icaze ver.

Molla ona icaze verdi. O, düz hezinedarın yanına getdi. Hezinedara dedi:

— Nuşirevan şah bu pulları kimden ötrü bura göndermişdi?

Hezinedar dedi:

— Sizden ötrü.

Babayiemir dedi:

— Hanı, indiye geder kime bir abbası vermisiniz? Elbet vezir gelir, onda men billem, siz bilersiniz.

Hezinedar ona bir kise gızıl verib dedi:

— Sene gurban olum, sen haçan menden pul istemisen? Ne geder pul lazım olsa, vererem. Helelig apar bunu herçle.

Babayiemir getdi bazara. Bir geder behuşdarı aldı, geldi hamama, hamamçıya dedi:

— Nuşirevanın mollası dedi ki, hamama heç kesi burahmasın bu gün uşaglar çimecekler.

Ordan molların yanına geldi, dedi:

— Molla emi, hezinedar meni görüb dedi ki, özüm gelecekdin, yahşı ki, seni gördüm, mollaya deynen tez uşagları hamama aparsın, vezir uşagları görmeye gelecekdir,

Molla vezirin adını eşiden kimi uşaglara dedi:

— Durun, durun gedek çimek.

Geldiler hamama, hamı soyunub çimmeye başladı. Babayiemir molları uzandırıp sürtmek mahnası ile behuşdarını onun burnunun gabağına tutarag onu yatırttı. Çıhib paltarını geyindi. Molların paltarını yığışdırıb getirdi molların evine, dedi:

Dostu Nuşirevan padşah molla emime bir dest paltar gönderib ki, gün kimi yanır. Odur ki, köhne paltarı eve gönderdi. Bir de tapşırdı ki,men bu gün bir ölünün namazını sehv gılmışam. Belke garanlıg düşende o hortlayıb geldi. Onu eve goymasınlar. Eve girse, gözümüzün ağı garası bir oğlumuz var, onu boğub öldürecek.

Molların arvadı kenizleri bir yere yığıb dedi:

— Gızlar garanlıg düşende bir ölü hortlayıb gelecek. Amandı, onu eve goymayın. Heyet gapısını kesin, içeri sozulanda başını it başı kimi ezin.

Babayiemir bir ülgüç, bir dest de ağ tümen-göyneg alıb hamama gayıtdı. Molların bığın, saggalın, kaşın tertemiz gırhdı. Sonra ayıldı. Garanlıg düşmüşdü. Uşagların da hamısı çimib getmişdi. Bir molla, bir de Baba galmışdı. Molla gördü ki, paltarı yohdu, dedi:

— Baba, benim paltarım yohdu. Bığım, saggalım da tökülübdü.

Babayiemir dedi:

— Molla emi, yegin ki, hına pis hına imiş. Paltardan da heberim yohdu, yegin uşaglar ele hesab edibler ki, teze paltar geyibsen, köhneni da burada goyubsan. Onlar da aparıb evinize veribler. Men özüme bir dest tümen-göyneg almışam, bunları geyin, gaç eve. Garanlıgdı, kim seni görecektir?

Molla elacsız galıb tümen-göyneyi geyindi. Düz evine kaçdı. Heyet gapısından içeri sohulmag isteyende kenizler ellerinde ağaç molların üstüne töküldüler, di vur ki, vurasan... Ahır nefesinde molla dedi:

— Men mollayam, meni Baba bu hala salıbdı.

Molla üç ay da yatdı. Dava-derman... Molla yine dirildi. Babayiemirin gorhusundan mollahanaya gele bilmirdi. Vezir yine uşaglara bahmağa gelmişdig.Molla Babayiemirden şikayet eledi. Ancag Vezir onu mecbur eleyib dedi:

— Eğer başka uşaglardan olsa, govmag olardı. Ahı Baba üç nefer gehremanların biridi.

Molla yine çaresiz mollahanaya geldi. O, hem Babadan gorhurdu, hem de ona kin besleyirdi. O bir-bir uşaglardan dersini soruşdu. Here bir-iki gelme yadında galandan deyib yahasını molların elinden gurtardı. Nevbe Babayiemire yetişende o dedi.

— Molla emi, ahı sen mene ne öyredibsen ki, men sene ders danışım! Molla:

— Çubug, falagga gelsin, — dedi.

Yene babanın ayağı falaggaya goyuldu. Evvelkilerden daha möhkem döyüldü. Ancag Babayiemir heç bir söz demedi

Bir geder oturandan sonra, icaze alıb düz hezinedarın yanına getdi, dedi.

— İndi de görüm senden vezire şikayet eleyim, yohsa elemeyim?

Hezinedar yalvardı.

— Baba, sene gurban olum, sen ne isteyirsen men hazır eleyim, daha şikayet neye lazımdı.

Babayiemir dedi:

—Onda, filan bağa sabah aşpaz gönderersen, yağ, duyu verersen, yemek-içmek düzeltdirersen. Men molla emini, bütün uşagları oraya gonag çağıracağam.

Hezinedar «baş üste» dedi. Sabah molla gelib oturanda Babayiemir dedi:

— Molla emi, oturma, filan bağda vezir gazanları asdırıb, plov bişib közleyirler.

Plov adı eşidende molla ayağa durub, düşdü uşagların gabağına. Bağa yetişende doğrudan da, ze'feranlı plovun iyi adama lezzet verirdi. Baba molları başda oturtdu, plov geldi, yediler, içdiler, kefleri kökeldi. Babayiemir dedi:

— Molla emi, bah bu gazanların hamısı bize bahır, gelin bir az oynayag, açag yene yeyek.

Hemze dedi:

— Baba, ne oynayag?

Baba cibinden bir aşig çıkarıb dedi:

—Bey-gizir oynayag.

Hamı razı oldu. Molla aşığı atdı bey düşdü,Hemze atanda gizir düşdü. Baba oğru düşdü. Molla fırsatden istifade edib emr eledi Babaya yüz gamçı vurdular.Oyun gızışdı, aşığı atdılar, indi de Baba bey düşdü, Mugbil vezir düşdü, molla oğru düşdü. Babayiemir Mugbile dedi:

— Molla emenin emmamesini aç, bir ucunu onun boğazına bağla, bir ucunu da o hündür budagdan geçir, getir mene ver.

Mugbil emri yerine yetirdi. Uşagları çağırıp «çekin» dedi. Uşaglar çekende mollanın ayağları yerden üzüldü göyden asılı galdı.

Baba gurşağın elindeki ucunu ağacın köküne sarıdı.Uşaglara dedi:

— Siz çalın, molla emi oynasın.

Uşaglar çaldı, yoruldu, gelib mollanı açıb yere goyanda gördüler molla ölübdü.

Hemze dedi:

Baba, evin yihılsın, mollanı niye öldürdün? İndi hara gedek?

Baba dedi:

— Uşaglar, siz hamınız gedin öz evlerinize. Hemze, Mugbil, siz de benim dalımca gelin.

Babayiemirgil şehrin kenarında görünen dağa getdiler. Orada bir mağara var idi. Mağaraya girib gizlendiler. Bir gün, bir gece orada galdılar. Hemze dedi:

— Baba, çoh açmışam, Bir geder çörek tapa bilersenmi?

Babayiemir onları orada goyub sübh vahtı mağaradan çıhdı, dağın etrafında dolanırdı, gördü bir goca kişi namaz gılır. Yavaş-yavaş gelib onun eteyinden tutdu. Gözledi, goca namazını gılıb gurtarandan sonra, Babayiemir heber aldı:

— Sen kimsen? Bu zaman burada ne gezirsen? Kişi:

— Menim adım Hızrdı, — dedi.

Baba onun eteyinden berk-berk yapışıb dedi:

— And olsun Allaha, seni burahan deyilem—Onu çeke-çeke mağaranın gapısına getirdi, — Ay Hemze, ay Mugbil, bura gelin, Hızır tutmuşam.

Hemze, Mugbil mağaradan çıkıp onların yanına geldiler.

Baba dedi:

— Ay Hızır, yahşı yerde elimize geçdin. Bah bu Hemze dadaşıma ne verirsən?

Hızır dedi:

— Bah, bu gılıncı ona verirem, ne geder ki, bu gılinc ondadı heç kesin ona günü çatmaz ahırda sahibgıran olar.

Babayiemir dedi:

— Besdir.Bes Mugbile ne verirsən? Hızır dedi:

— Ona da bu oh-yayı verirem. Ne geder ki, elindedi, heç kes ona bata bilmez, ahırda dünya tirendazı olar.

—Onunku da besdi.Bes mene ne verirsən?

Hızır dedi:

—Al, sene de bu camı verirem, suyunan ya torpagnan doldurub başına töksen, hansı cilde, hansı sifete istesen düşersen.

Babayiemir dedi:

— Yoh, ya Hızır, bu azdı, mene daha ne verirsən?

Hızır dedi:

— Al bir de bir şedde verirem sene.Bir padşahın hezinesini goşununu,imaretini bu şedeye yığıb büksen, bir boyda olar. «İstediysin yere apararsan. Açanda yene her şey eslinde olduğu kimi olar. Babayiemir dedi:

— Bu da azdı, daha ne verirsən ?

Hızır dedi:

— Al, sene bir cüt de çekme verirem, ayağına geyib yeddi mayallag vursan, bu dünyanın her terefini gezib dolanarsan, istediysin yere bir anda gedersen. Ancag çekmelerin dabanı yırtılanda öleceksen.

Babayiemir dedi:

— Onda gerek bu çekmelerin dabanına öz elinle ele bir nal vursan ki, yüz ile de yırtılmaya.

Hızır çekmeni nalladı:

—Baba, al gey, — dedi.

Babayeir çekmeni alıb ayağına geydi. Bir de bahdı ki, Hızır yanında yohdu, dedi

— Ah... Hızır. Elimden yahşı gurtardın. Bir de elime geçersen, seni ağaca sarıyacağam. Goy hele bunları sınayım. Belke kişi bize yahşılığ eleyib?

Çamı torpagla doldurub başına tökdü, hansı sifete düşmek istedise, o sifetde göründü. Şedeni yere saldı, böyük gayaları Hemzeynen Mugbil getirib şedenin üstüne yığdılar. Şedeni bükende alma boyda, alma ağırlığında oldu. Çekmeleri geyinib yeddi defe mayallag vurdu. Dünyanın her terefini yeddi mayallagda gezib dolandı, yine gelib Hemzenin, Mugbilin yanına çıhdı dedi:

— Aferin Hızır, yahşı kişi imişsen. Elime düşsen sene yahşılığ elerem.

İndi size bir neçe gelme de Nuşirevan şahdan, onun vezirinden danışag. Nuşirevanın gızı Gülçöhrenin güzelliği ağızdan-ağıza,elden ele gezirdi. Bu heber Serendib dağında yecuc-mecuc padşahının gulağına çatdı. Yecuc mecucclar devden de guvvetli idiler. Onların gulağı fil gulağına benzeyirdi. Şir kimi acıglı, meymun kimi çevik olurdular. Özleride Serendib dağında yaşayırdılar. Onların padşahı Gülçöhre hanımın güzelliğinin te'rifini eşidende dedi:

—Gülçöhreni alaram, ondan bir oğlum olar. Güzellikde Gülçöhreye benzeyer, güvvetlilikde de mene. En güzel, güvvetli bir yecuc-mecuc emele gelir.

Bu megsedde de yecuc-mecuc padşahı Nuşirevan şahın yanına elçi gönderib gızı Gülçöhreni istedi. Nuşirevan padşah onun elçisini boş gaytardı, vezire dedi:

— Vezir, deyesen benim yuhumun vahtı gelib çatıb. Get gehremanları tap, bir deste goşun düzelt getir, görek yecuc mecuccların davamız nece gurtaracag.

Oydu ki, vezir uşagların yanına getdi.

Mollanın ölmesini gehremanların şherden kaçmasını vezire heber verdiler. Vezir dedi:

— Molla cehenneme ölsün, gehremanları tapın getirin.

Vezir gehremanları ahtarmagda olsun, size kimden heber verim,yecuc-mecuccların padşahından. Ele ki, elçi boş gayıdı Serendibe getdi, Nuşirevan şahın gızını vermediğini bildirdi. O, cehennem kimi zebane çekib, başına yetmiş min yecuc-mecuc topladı. Serendibden yola düşdü. Hansı kende, şehere çatanda adamlarını tutub etini kabab edib yeyirdiler, ganlarına da şeraba gatıb içirdiler. Gelib Nuşirevan şahın şherine çatdılar. Şher ehli yecuc-mecuccların gabağında davam

getire bilmedi, kaçan kaçdı, galanlarını tutub gollarını bağladılar. Nuşirevanı, onun gızı Gülçöhreni de esir tutdular, O gün orada eyş-işrete meşgul olub, sabah Serendibe yola düşmeyi gerare aldılar.

Vezir de hemin gün her terefi gezib dolandı, geldi mağaraya çıldı. O Hemzeni, Mugbili görüb çoh sevindi. Rem kitabını açıb rem aşiglarını hanelere atanda, rengi sapsarı saraldı. Elini dizine vurub dedi:

—Oğlanlarım, Nuşirevan padşah size çoh herc goydu sahladı böyütdü ki, onun üstüne bir düşmen gelende siz ona kömek eleyesiniz. Ancag siz ona heç bir kömek eleye bilmediniz. Onun düşmenleri gelib onu esir tutublar. Burdan ora on günlük yoldu.Biz oraya gedene geder Nuşirevan padşahı, onun gızı Gülçöhre hanımı yeyecekler.

Babayemir dedi:

— Vezir, men Hemze dadaşımıla Mugbili göz gırpımı geder vahtda oraya yetireceyem, sen özün bilersen. Haçan isteyirsene, onda gel.

Babayemir bu sözleri dedigden sonra, şedeni açdı. Hemzeynen Mugbil şedenin üstüne çıldılar. Şedeni bükende hamısı bir alma boyda oldu. Baba onları cibine goydu, vezire dedi:

— Hudahafiz.

Bir mayallag vuranda toz kimi yoh oldu.

Vezirin gözü bereldi, durduğı yere yapışib galdı.

Baba şeherin gırağında şedeni açdı. Dedi:

— Gözlemek lazımdır ki, gece olsun. Onlara bir toy tutacağam ki, dadı damarlarından getmesin.

Ahşam olcag Hemzeni, Mugbili orada goydu. Cami su ile doldurub başına tökdü, özünü bir tula şekline saldı, dedi:

— Men gedim size bir heber getirim.

O özünü şehere yetirdi, evvel yecuc mecucların gerargahını gezdi. Hamı kefdede damagda idi. Sonra gezib Nuşirevan padşahı tapdı. Yavaş ona dedi:

— Eğer senin bu düşmenlerini mehv elesem, öz padşadlığını yine sene gaytarsam, mene ne verersen?

Nuşirevan padşah gördü danışan bir tuladı. Dedi:

— Ne isteyirsene? Babayemir dedi:

— Bah benim bir balaca şedem var, o tutduğu geder, özüm götüre bildiyim geder hezineden gızıl ver. Bir de gızın Gülçöhre hanımı benim Hemze dadaşıma ver, razısanmı?

Şah evvel fikrine getirdi ki, bu tuladı. Bunun dadaşı da itden tuladan biri olacag. Men gızımı ye'cuc-me'cucların padşahına vermedim, ite vere bileremmi?

Sonra fikirleşdi, ahı bu Hemze dadaşıma deyir gehremenlardan birinin adı Hemzedi.

— Razıyam,dedi.

Babayiemr:

Sen de sabah öz tahtında oturacagsan — deyib getdi. Sonra Gülçöhrenin yanına gelib gördü onun gözlerinin yaşı baharın buludu kimi tökülür, dedi:

— Gülçöhre seni bunların elinden hilas eleyib yene öz hanımlığına gaytarsam, benim Hemze dadaşıma gelersenmi?

Gız öz-özüne dedi:

— Gör ne bedbehtem ki, birinci növbde meni seven palazgulaglı bir heyvan oldu, adı da ye'cuc-mecuc. İndi de bir tula meni öz gohumlarından birine isteyir. Tulanın gohumu ki it olacag. Ancag yad ölkeye esir getmekdense öz vetenimin itiynen yaşamag yahşıdı.

—Razıyam,dedi:

Gedib men onun başını keseceyem. Sonra da goşunun içine velvele salacağam. Onlar sabaha geder bir-birini gıracaglar. Siz de gacanları goymayın, tutun, öldürün.

Bu sözleri dedigden sonra, onları getirib goşun olan yeri onlara nişan verdi. Özü Yecuc mecuccların şahının çadırına getdi. Özünü yecuc-mecuccların süretine salmışdı. O geder gözledi ki, şaha behuşdarı te'sireledi, ülgücünü sıyrıp onun başını kesdi. Uca sesle şahlarının öldüyünü goşuna heber verdi, Garanlıg gecede onlar toppuzlarını götürüb bir-birinin canına düşdü. Baba herden mayallag vurub gerargahın bir tarafında çığırırdı, Hemzeynen Mugbil goşunun içine sohuldular. Bir az vuruşduğdan sonra, gırağa çıhdılar. Sabaha geder ye'cuc-me'cucların hamısı gırıldı. Sabah Nuşirevan padşah yene öz tahtına çıhdı. Hemzeni gören kimi Gülçöhre ona bir könülden min könüle aşığ oldu.

Şah Babayiemirin golundan tutub hezineye apardı.Ancag hezinenin hamısını yığdılar Babanın şedesine, gatlayanda bir alma boyda oldu. Şah Babayiemirden üzr

isteyib onun istediği gider gızıl vere bilmeyeceğini boynuna aldı. O günden Nuşirevan şah edaletini güçlendirdi. Oyudu ki, ona Nuşirevan adil dediler. yeddi gün, yeddi gece toy eleyib Gülçöhreni Hemzeye verdiler. Onlar yedi, içdi, yere geçdi. Göyden üç alma düşdü, biri benim, biri özümün, biri de nağıl deyenin oldu.

Gence-1952

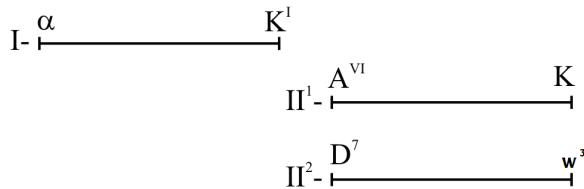
2.4.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Nuşirevan adında bir padişah ve onun akıllı bir veziri vardır. α
- 2- Padişahın çocuğu yoktur. a^6
- 3- Veziri fakir fukaraya iyilik yaparsa onların duasıyla $F^6_9 + D^1$ çocuğunun olacağını söyler.
- 4- Padişah vezirin dediğini yapar ve ay gibi güzel bir kız K^4 çocuğu olur.
- 5- Bir gün padişah uykusunda kara kargaların kızını yemek B^4 istediğini, üç ak kuşun da kargaları kovduğunu görür.
- 6- Vezire anlatır vezir rüyayı yorumlar, üç kahramanın kim $\S + \text{motif}$ olduklarını reml kitabında anlatılan işaretlerden söyler.
- 7- Padişah vezire üç kahramanı getirmesini söyler. $\gamma^2 + a^1$
- 8- Vezir şehre varır. $\uparrow$
- 9- Önce kahramanlardan biri doğar işaretler aynı yazıldığı $\S$ gibidir, adını Hemze koyar, ikincisi de doğar adını Mugbil koyar.
- 10- Nahirçı Kamran adlı bir kişinin yumruk boyda bir çocuğu K^1 olur, onu vezire götürür, vezir üçüncüsü olduğunu görür. Adını Babayiemir koyar.
- 11- Çocuklar büyüyünce bir molla tutulur. Babayiemir mollaya A^{vi} karşı geldiği için molla onu falakayla döver.
- 12- Babayiemir yine karşı geldiği için cezalandırılır ve U^1 molladan öç almak için çocukları kandırıp mollayı ayaklarından asıp boğazından bağlar, bu sefer molla ölür.
- 13- Mollayı öldüren çocuklar evden kaçarlar. β^3
- 14- Bir mağaraya varan Babayiemir bir hızır ile karşılaşır. F^6_9

- 15- Hızır Hemze'ye bir kılıç Mugbile ok-yay, Babayiemir'e de F_1
onu her şekle sokacak bir cam, bir şedde, bir de ayağına
giydiğinde dünyanın her yerini gezecek bir kara saban verir
ona da bir nal çaktırır.
- 16- Hızır gidince Babayiemir onun verdiklerini dener, hızırın s^1
doğru söylediğini anlar.
- 17- Nuşiveran'ın çok güzel kızı Gülçöhre ile Yecüc Mecüc A^{16}
padişahı evlenmek ister.
- 18- Vermeyince şahın ülkesine gelir kızı ve babasını esir alır. A^{15}
- 19- Padişah önceden kahramanları bulması için veziri gönderir. γ^2
- 20- Vezir gider kahramanları bulur. $K=\delta^2$
- 21- Onlara olanları anlatır ve yardım ister. D^7
- 22- Babayiemir Hemze'yle Mugbil'i bir elma yapıp cebine $T^1+C\uparrow$
koyar, kendisi de bir takla atar, Yecüc-Mecüclerin şehrine
gelir.
- 23- Nuşirevan Şahı bulur, onu kurtarmaya karşılık hazineden $M + w^1$
altın, Gülçöhre'yi de Hemze'ye vermesini ister.
- 24- Padişah razı olunca Yecüc-Mecüclerle savaşır onları $H^1 + J^1$
öldürür.
- 25- Kızı ve babasını kurtarır. $N = K^1$
- 26- Nuşirevan tahtan çıkar. Gülçöhre'yi de Hemze'ye verirler. w^0
- 27- Babayiemir de hazineden altın alır. w^3

2.4.2 Masalın tahlili

Masal iki ana kesitten oluşmaktadır. İkinci kesit de kendi arasında iki ayrı kesite ayrılır. Birinci kesit ayrı bir kahraman tarafından gerçekleştirilse de asıl ikinci kesitte masalın kahramanı bulunmaktadır. Birinci kesit H-J ve M-N çiftini içermez. İkinci kesit H-J ve M-N çiftlerini içermektedir.

$$\begin{aligned}
I - \alpha a^6 F^6 D^1 K^4 B^4 \xi_{\text{motif}} \gamma^2 a^1 \uparrow \xi K^1 \\
II^1 - A^{VI} U^1 \beta^3 F^6 F^1 s^1 A^{16} A^{15} K = \delta^2 \\
II^2 - D^7 T^1 C^1 \uparrow M_w^1 H^1 J^1 N = K^1 W^0 w^3
\end{aligned}$$

2.5. Tumar Pehlevan

Biri var idi, biri yoh idi. Bele nağıl eleşirler ki, Misir vilayetinde kasıb bir kişinin Peri adında bir gızı var idi. Bu ele güzel kız ki dünyada bele güzel yoh idi. Boyu serv ağacı saçları topuğundan gaşları mil gözleri gapgara ağzı püste yanagları lale . Bele bir gızı kim görseydi bihuş olardı.

Bir gün Peri hanımın atası meşeye oduna getmişti. Peri hanım atasına günorta çöreyi götürüb meşeye getdi. Peri girib meşeye, ağaçlarda meyvelere bahdı, ağzı eyildi. Getha-get, gedib çıhdı Hindistan torpağına. Peri hanım bir vede gördü ki, yolu itirib, gün de batmagdadır. Ha oyana, ha bu yana vurnuhdu, heç bir yol tapmadı ki, çıhib gede. Galdı meşenin içinde.

Meşe vehmesi Peri hanımı götürdü. Üreyine gorhu düşüb, çıhdı çinar ağacına. Geceni sabaha kimi meşede galdı. Gün çıhan kimi Peri hanım düşdü ağacdan buna goydu yol getmeye.

Sene heber verim kimnen, Tumar pehlevannan, Hindistanda Tumar adında bir pehlevan var idi. Tumar çöllü biyabanda özüne bir gala tikib oturmuşdu. Peri hanımın güzarı düşdü bu galacanın yanına. İstedi geçib gede, birden galacanın gapısının bir el çıhib yapışdı Peri hanımın boynunun sapınnan, çekdi içeri.

Peri hanım gözlerini açıb gördü ki, evin ortasında bir pehlevan oturub ki, gel göresen. Ele bil Rüstem Zaldı.

Tumar pehlevan yapışib. Perinin bileyinden götürüb goydu dizinin üste. Peri hanım çırpınıb istedi gaça, Tumar pehlevan dedi:

— Gız ne garasan? Çırpınıb gaça bilmezsen. Mene Tumar pehlevan deyerler, Adımı bütün padşahlar eşidende zağ zağ esir. Gerek sen benim avradım olasan, mene bir oğul doğasan.

— Peri hanımı evde sahladı.

Gece yatmag zamanı gelmişti. Peri hanım güzel rehthabın içinde Tumar pehlevannan soyunub yatmagda olsun.

Gecenin bir aleminde Peri hanım ayılıb gördü ki, Tumar bunun yanında yohdu, amma başının üstünde bir ayı dayanıb durubdu. Peri hanım istedi durub gaça. Ayı Peri hanımın gabağını kesib goymadı. Peri hanım berk gorhub yerinde oturdu.

Peri hanımın elacı kesilib Tumar pehlevanın yanında galdı. Ona isnışdı. Günnen-güne Tumar pehlevana öyreşmeye başladı. Her gün seher Tumar pehlevan çıhib gedirdi. Peri hanım da evi silib-süpürüb ahşama bir goyun kesib pişirirdi. Tumar pehlevan da ahşam eve gelib, üreknen bir goyunu yeyib oturardı. Amma Peri hanım fikir verirdi Tumar pehlevana, görirdi ki, hemişe ahşam eve gelende eli, üzü gan içinde gelir.

Peri hanım bir gün Tumar pehlevannan heber aldı:

— Sen ki, ova getmirsən. Ov vurub getmirsən. Bes niye her ahşam eve gelende el-üzün gan içinde olur?

Peri hanım bele deyende Tumar pehlevanın acığı tutub Peri hanıma dedi:

— Ey gız, bir de mennən bele sözleri heber alsan, vayındı. Peri hanım bu ehvalatdan sonra Tumar pehlevanın yanın heç dinib danışmazdı.

Tumar pehlevan gedenen sonra, evde Peri hanım teklikden çoh darıhırdı. Bir gün durub düşdü bağa. Bir heylağ gezib dolandı, ta özün yetirdi bağın o başına. Gördü ki, burda bir guyu var, amma çoh dayazdı. İçinden garaltı gelir. İstedi düşe guyuya, göre bu guyuda kim vardır ki, bele zarıldayır. Bir de gördü ki, galacanın gapısı döyülür. Tez özün getirib gapını açdı. Gördü ki, gelen Tumar pehlevandı. Amma bunun goltuğunda iki garpız boyda şey var.

Peri hanım tez gaçıb getdi galaçaya. Çıhib pencereden bahdı, gördü ki, Tumar pehlevan girib bağa, özün yetirdi gyunun başına, bir ne're çekib hurcunnan iki baş çıhardıb atdı guyuya, çıhib geldi. El üzün yuyub çöreyin yedi:

— Geceni yatıb seher tezden durub Peri hanıma dedi:

— Men gedirem. Amma üç günnen sonra gelib çıharam. Menden nigran olma.

O gedenden sonra Peri hanım durub geldi, gyunun ağzına, eyilib ses verdi guyuya ki, belkem bir cavab ala, gördü ki, bayagdan zarılı gelirdi, o da kesildi. Çarası kesilib bir teher saldı özün guyuya. Gördü ki, gyunun içinde bir deşik var. Peri hanım girib deşiyin içerisine, gördü ki, burda cavan bir gız oturub, el-golu zencirlenib, amma gabağında o geder adam başı var ki, gel göresen.

Gız Peri hanımı gören kimi dedi:

— Ey gız, heyifsen, niye bura gelib çıhmısan?

Peri hanım duruhub çekildi dayandı bir gıragda.

Zencirli gız istedi dura ayağa, gördü ki, terpenen halı yohdu.

Peri hanım heber aldı ki:

— Ey gız, bu ne zindandır ki, sen çekirsen?

Gız dedi:

— Gel heber alma.

Dedi:

— Gerek deyesen. Dedi:

— Ey hanım, bil ve agah ol. Yemen gadşahının gızı Aypara hanımam. İndi düz yeddi ildir ki, men Tumar pehlevanın elinde esirem. Gel kaç burdan. Yohsa seni da benim köküme salar.

Peri hanım dedi:

— MenTumar pehlevanın arvadiyam. Senin üreyinde her na var, aç, de mene.

Peri hanım bele deyende Aypara rene gelib dedi:

— İndi ki benim sirrimi bilmek isteyirsen, heç eybi yohdu, gulag as, deyim. Amma benim ehdim bu idi ki, bu sirri özümnen başga heç kime demeyib gebre aparım. Olmadı, gulag as deyirem.

— Günlerin bir günü idi, benim atamçun Efgan padşahınnan peşgeş bir gul geldi. Atam bu gulu orda, burda işdedib sahlayırdı. Bir gün İsfahan padşahı goşun çekib atamnan davaeledi. Atama bu gul çoh yalvardı ki, izn ver mene, men de gedim davaya, atam izn vermedi. Gul durub özün verdi meydana. El-golun çırmalayıb İsfahan goşunundan bir pehlevan vurub öldürdü. Geyinib pehlevan paltarın, vurdu özünü deryayi-leşgere. İsfahan goşununu gırıp çatdı leş-leşe.

Atama heber gedib çatdı ki, bir nefer pehlevan İsfahan goşununu sınıg çıhardıb gaytardı. Atam da emr verdi ki, hemen pehlevanı getirsinler huzuruna. Gedib gulu tutub getirdiler atamın huzuruna. Atam isteyirdi ki, buna en'am vere. Başın kaldırıp yuharı, gördü ki, bu Efgan padşahı gönderdiyi guldu.

Dedi:

— Ey gul, bu ne hoggadı düzeldibsen?

Gul dedi:

— Padşah sağ olsun, sen meni goymadın meydana gedem. Amma men sennen binzin getdim. İndi ihtiyar senindi.

Atam gulun günahınnan geçib sahladı öz yanında pehlevan. Bir gün atam çoh pis nahoşladı. Dünyada ne kimi hekimler vardı, çağırdılar. Atama heç bir derman verib sağalda bilmediler. Şehrimizde bir abid vardı. Abidi çağırıp dediler.

— Bir kitab aç görek, padşahın derdi nedi. Abid kitab açıb atama dedi:

— Padşah sağ olsun, senin derdin çoh büyük derddi. Sen sağalan deyilsen.

Abid bele deyende atam dedi:

— Abid, eğer benim derdimin dermanını tapa bilmesen, bil seni öldüreceyem.

Atam bele deyende abid tezedden açıb kitaba bahıb atama dedi:

— Padşah sağ olsun, Nil deryasının flan yerinda bir balıg vardır.O, balığın garnında bir it küçüyü vardır. Kim o balığın garnındaki it küçüyünün ganınnan içse, sağalar ve o adama dünya üzünde ölüm olmaz.

Padşah dedi:

— Vezir, kim geder o balığın garnındaki küçüyü tutub getirer?

Meclisden cavab veren olmadı. Gul galıb yerinnen atama baş eyib dedi:

— Men gedib getirrem.

Atam gula bir dest pehlevan paltarı, bir de yeyin atlarınnan birin verib saldı yola. Gul minib ata, şehirden çıkıp bina goydu yol getmeye. Az gedib çoh dayandı, çoh gedib az dayandı, neçe menzil yol gedennen sonra gelib Nilin iki ağaclığında bir gerinin evine düşdü. Geriynen hoş-beş eleyib geceni gerinin yanında galdı. Şam vahtı geri guldan heber aldı ki:

— Ey pehlevan, hardan gelib, hara gedensen?

Gul geriye dedi:

— Ey geri nene, bizim padşah neçe aydır ki berk nahoşdu.Derdine heç elac olmur. Amma deyirler ki, Nil çayında bir balıg vardır, o balığın garnında bir it küçüyü.Eğer bizim padşah o küçüyün ganınnan içse, sağalar. İndi gelmişem o balığı tapam,garnın yarıp küçüyü de aparım verim bizim padşaha, belke sağaldı.

Geri gula dedi:

— Ey pehlevan, bu çoh müşkül işdi.

Pehlevan dedi:

—Nöşün müşküldü?

Geri dedi:

— Ey pehlevan, bu şeheri görürsen?

Dedi:

— Görürem. Geri dedi:

—Bu şehirde yaşayanların padşahı dünya gözeli adında bir gızdı.Bizleri de o balığın garnındaki küçüye itaet eliyirler. Sen ne balığı tapa bilersen, ne de o küçüyü. Yazıgsan, çıh get.

Gül geriden el çekmeyib dedi:

—Geri nene, gerek bu elin adetini mene öyredesen.

Geri dedi:

—Bu elin adeti budu.Birinci, balık eti yemezler. Küçüyü gapıda bağlamazlar. özleri de namazı bir gıç üste gırlarlar.

Gul heber aldı:

— Ele nöşün?

Geri dedi:

—Ona göre ki balığın garnındaki küçüyün bir ayağı yohdu.Ona göre de namazı ele gırlarlar.Gul heber aldı:

—Bes balık hardadı?

Geri dedi:

— Balık odu dünya gözelinin hurma bağında gızıldan bir çarhovuz vardı, o çarhovuzun içindedi. Sabah sehernen göreceksen ki, şehir ehli tükan-bazarı açmamışdan gabag yığılıb geldiler hemen çarhovuza. Bir gıç üste namazlarını gılıb, ibadetlerini eleyib, çıhib getdiler, Sen de get, goşul olara. Ta bunnan oyana sene yol bilmirem ki, öyredem.

Geceni yatıb, seher tezden durub gul çıhdı şehere. Gördü ki, adamlar evden çıhib yüyürür. Gul da goşulub bunlara, geldi hurma bağına. Gördü ki, adamlar burda yığılıb, bele ki adam elinden ağaç atsan yere düşmez. Gul da goşulub bulara, bular kimi tek ayag üste namaz gılmağa başlayanda gulun ayağı yer tutmayıb deydi yere. Deyende Gulu tutub bahıb gördüler ki, bu bura adamı döyül. Tez dünya gözeline heber verdiler ki, bir bele adam tutmuşug.

Dünya gözeli emr verdi ki, götürüb gelin.

Gulu apardılar dünya gözeline yanına. Dünya gözeli bahıb gördü ki, bu çoh güzel ve şirin oğlandı. Heber aldı ki:

— Haradan gelib, hara gedensen?

Gul dedi:

— Men Yemenden gelmişem bura, özüme iş ahtarım. Dünya gözeline buna yazığı geldi, öldürmeyib dedi:

— Ey cavan, gal mene nöker ol.

Gul da ele bunu isteyirdi. Razi olub galdı. Bir neçe gün gelib her şeye uzagdan, yahınnan tanış oldu. Bir gece geyinib pehlevan paltarını çıhdı şehere, girib bir tehernen bulağın ahundlarının evine, gördü ki, ahund yatıbdı. Geceynen ahundun başını kesib çıhb geldi.

Seher camaat namaza geldi. Yığılıb ahundu gözdiyirdiler. Gördüler ki, gün-günorta oldu, amma ahund gelib çıhmadı. Ahundun dalıncan adam gönderdiler, gedib heber getirdi ki, ahundu gece yatan macalda öldürübler. Heber geldi hanıma çatdı. Dünya gözeli çoh gemgin olub, emr verdi ki, öldüreni tapsınlar. Gezib dolandılar, heç bir kesi tutub getire gelmediler. Atamın guluna da gümannarı gelmedi. O günü namaz olmadı. Seherki namaza dünya gözeli durub gelende atamın gulu durub çıhdı dünya gözeline gabağına. Bahıb gördü ki, bu bele gözeldi ki, dünyada tayı beraberı yohdu. Dedi:

— Ele yahşı oldu, küçük padşaha derman, bu kız da mene.

Dünya gözeli geldi namaza, hamı dayanıb bir gıç üste başladılar namaza. Namazın şirin yerinde atamın gulu yihıldı yere. Namazı kesib gula acıgladılar. Dünya gözeli emr verdi ki, gul teze olduğu üçün namaz gılmayıb durub bahsın bize. Camaat gulu çıhardıb öz aralarından, özleri başladılar namaza. Namazın şirin yerinde atamın gulu dünya gözeline göz vurdu. Dünya gözeli gızarıb başın saldı aşağı.

Namaz gurtarandan sonra here getdi öz işine.

Dünya gözeli gelib çıhdı öz tahtına, emr verdi ki gerib gulu tapıb getirsinler huzuruna. Adam gedib atamın gulunu götürüb geldiler dünya gözeline huzuruna. Dünya gözeli gapıları bağlayıb Gulu saldı helbet otağa, eline bir çubug alıb dedi:

— Ey çepelden emele gelmiş sen ne istiyarsan mene göz vurdun? Sen meğer bilmirsen ki, men bu yerin padşahıyam? Gul dedi:

— Hanım, başla, bilmemişem. Dünya gözeli dedi:

— Ey çepelden emele gelmiş eğer düzün demesen mene hoş göz atdın, sen bu evden bayıra çıha bilmeyeceksen. De sözün düzüni, gurtar canını.

Gul bahib gördü ki, dünya gözeli el çeken döyül, dedi ki:

— Hanım, o balığın garnında olan küçüye and olsun ki, seni sevirem, ya mene gel, yada bu şehri alt-üst eliyeceyem.

Dünya gözelinin gözü atamın Guluna düştü, bahib gördü ki, bunun da üreyinden mehebbet geçir, dedi:

—Ey cavan, bil ve agah ol, men de seni sevirem. Amma sen meni burdan apara bilmeyeceksen.

Atamın Gulu dedi:

— Ey dünya gözeli, üç gün mene möhlet ver, inşallah seni apararam.

Dünya gözeli razılaştı. Gul durub bir gece geldi balık olan çarhovuzun yanına. Gördü ki, burada üç nefer eli oh-yaylı dayanıbdı. Gul el atıb gılcına, garovulçuların üçünü de öldürdü. Balığı çıkartdı sudan, tez balığın garnını yarıb küçüyü çıkartdı balığın garnından. Kesib küçüyün başını, ganını tökdü şüşeye. Özü de bir heylağ küçüyün ganından içdi. Durub geldi dünya gözeli götürüb basdı atının terkine, budu yoleledi getmeye.

Şehir ehli işden geceynen heberdar oldu. Eli oh-yay tutan, tutmayan uz goydu çöle ki, atamın Gulunu tutalar. Bir bele gul geri dönüb bahdı, gördü ki, budu goşunun gabağı açıldı. Tez el atıb gılcı çekdi gınnan, hemleeledi goşuna. Oku var, gırıp çatdı. Şehir ehli sınığ düştü, kaçan kaçdı, kaçmayan da telef olub getdi.

Gul, dünya gözeline götürüb geldi Yemene. Küçüyün ganınnan verdi atama. Atam küçüyün ganını içen kimi sağaldı. Gul da dünya gözeline götürüb salıyadı evlerin birinde.

Günlerin bir gününde atam bağda gezib dolanırdı. Geza işi bele getirib. Dünya gözeli de çayda başını yuyurmuş. Bunun saçının bir teli gırılıb düştü çaya. Atam da çayın gırağında oturub otaydaki meşeye tamaşa eleyirdi. Birden gördü ki, suyun üzünde bir şey ışıdayır. Atam tez elin atıb suya, dünya gözelinin teli düştü eline. Atam tele bahib gördü ki, bu tük otuz üç cür renge çalır.

Atamın ağılı çıhdı başından. Dedi gerek bu tükün sahibi kimse, tapam.

Durub ayağa baş yuharı getdi. Birden ne gördü? Çay gırağında bir gözel oturubdu, gel göresen. Atam özünü sahlıya bilmedi. İstedi yüyürüb gucağıya dünya gözeli durub kaçdı. Kaçanda atam da düşdü garabagara, dünya gözeli gelib çıhdı öz otağına. Atam bahıb gördü ki, baho, bu gelib Gulun evine girdi. Tez dönüb geldi, çıhdı tahta. Veziri çağırtdırıb gördüyü ehvalatı nağıleledi, vezire dedi:

— Vezir, gerek o gızı alasan mene. Almasan, tedbir görmesen, boynun vurulacagdır.

Vezir gülüb dedi:

— Padşah sağ olsun, bundan hasant ne var ki? Bu ahşama Gulu gonag çağır. Höreyin içine behuşdarı tök, sal zindana. Özünü de kişilikden mehrum ele, gurtarsın getsin.

Atam vezirin bu tedbirine razı olub, gulçun adam gönderdi, ahşama gonag çağırdı. Bu teverden de höreyin içine bihuşdarı töküb hazıreledi.

Ahşam olan kimi gül durub geldi atamın yanına. Hörek araya geldi, yeyen kimi gül bihuş olub yihıldı yere. Tez durub Gulu aparıb saldılar zindana.

Tez dünya gözeliçin adam gönderdi götürüb geleler. Dünya gözeli çekib gılncın, düşdü bu galan elçilerin üstüne. Gelen gelenin boynun vurdu. Atama heber getdi ki, dünya gözeli bizde can goymadı, gırıb telefeledi. Atam güçlü goşun gönderdi. Dünya gözeli gelen gelen goşunu gırıb telefeledi.

Atam veziri çağırtdırıb dedi:

--Vezir, tedbir!

Vezir dedi:

— Padşah sağ olsun, iki gün mene möhlet ver.

Atam vezire iki gün möhlet verdi. Vezir durub evine geldi.

Vezir çıhdı bazara. Gezib dolandı, ahşama kimi heç bir şey tapa bilmeyib gayıdırdı evine sarı, gördü ki, tinde bir geri oturub, yumub gözlerini, açıb ağzını göye bahır. Vezir elin salıb cibine bir gızıl onnug basdı gerinin ovcuna.

Geri açıb gözüni dedi:

—Ay Allah sene ömür versin!

Başladı vezire duva elemeye. Vezir götürüb gerini geldi evine. Dedi ona:

— Geri nene, sene bir gullug buyursam, yerine yetirersen?

Ger i dedi:

— Nöşün yerine yetirmirem?

Vezir dedi:

— Padşahımız dünya gözeline aşık olubdu. Ne eliyirig, dünya gözelini ele getire bilmirig. Geri dedi:

— O benim bu sağ ovcumnan gelen işdi. İki gün mene möhlet ver.

Vezir razı olub, gerini yola saldı. Özü durub getdi atamın yanına. Dedi:

— İki öter, üçüncü günü dünya gözelini mennen iste. Atam şad olub başladı günleri sanamağa.

Geri eline ağac alıb durub geldi dünya gözelinin gapısını döyüb dedi:

— Ay ev yiyesi, ay ev yiyesi.

Dünya gözeli çılıb gapıya gördü ki, goca geridi. Heber aldı:

— Geri, ne isteyirsən?

Geri dedi:

— Ay başına dönüm, yersizem. Mene bir yer ver, bu geceni galın burda.

Dünya gözeli dedi:

—Bu yahşı oldu.Men de yalgızdım. Heç olmasa mene gulag yoldaşı olar. Geri nene, gel içeri.

Geri girib içeri, geceni galıb seher başladı dünya gözeline kömek elemeye. Ahşam hörek hazırlayıb höreyin içine bihuşdarı tökdü, goydu dünya gözelinin gabağına. Dünya gözeli höreyi yeyen kimi bihuş olub yihıldı yere. Geri tez durub özün yetirdi vezire ki, gelsin, dünya gözelini aparsın.

Vezir geriden bu heberi eşiden kimi gelib padşahdan muştulug aldı. Atam da adam gönderdi dünya gözelini götürüb geldi, saldı gırh otagdan birine, gapıları üzüne bağladı.

Dünya gözeli haçannan haçana ayılıb gördü ki, öz otağında deyil. Bu terefdən de atam durub geldi, gapını açıb girdi içeri. Ne illaeledi dünya gözelini alsın ele, onuynan başbir yastıg olsun. Dünya gözeli atamı yahınına goymayıb govladı.

Atam iki kerem dünya gözelinin üstüne veziri gönderdi ki, şeren kebine razı olsun. Dünya gözeli razı olmayıb dedi:

— Menim nişanlım var.

Bu heber atama çatan kimi, atam gezeblenib emr verdi ki, Gulu çıhardıb zindandan boynun vursunlar.

Emr olan kimi çihardıb Gulu zindandan aparanda gul dartıb golun açdı, getdi uzag yerlere...

Aypara bahıb gördü ki, bayır ahşamdı. Dedi:

— Hanım, izn ver, nağılının dalısını sabah seher danışım. Peri hanım razı oldu, durub ayağa Ayparadan ayrıldı. Bir tehernen guyudan çıhib özünü yetirdi evine. Yağlıdan, yavannan hazırlayıb apardı Ayparaya verib geldi.

Peri hanım geceni sehere kimi yata bilmedi. Seher tezden durub çay-çörek hazırlayıb Aypara üçün apardı. Aypara garnını doydurub renge ruhe geldi.

Peri hanım dedi:

— Başla görek. Aypara dedi:

— Atam dünya gözelini saldı derin bir mağaraya, elini guldan tamam uzdu. Dünya gözeli çoh meyus oldu. Gul her gün hücum edir, her yeri ahtarırdı, dünya gözelini tapmırdı. Onun gözü gızmışdı, padşahdan kisas almag isteyirdi. O biri terefdən atam dünya gözelini özüne zorakı arvad elemek isteyende dünya gözeli oku var atamı döyüb govurdu. Atam da dünya gözelini zencirleyib mağarada sahlayıp, ona indi de ezab vermekdedi.

Bil ve agah ol. Gul dediyim hemin Tumar pehlevandı ki, gelib burda mesken salıbdı. Tumar pehlevan öz gızasını atamnan almag üçün her gün seher durub atamnan dava eleyir, gırıp çatır. Atamın da küçü Tumar pehlevana çatmır. Meni de bir gece yatdığım yerde yorgan döşeyimnen oğurlayıb getiribdi bura. İki gün evinde sahlayıb Ayıynan meni baş yastıg eledi. Bir vede gördüm ki, hamileyem. Men bu işe çoh teeccüb eledim ki, bu nece olan işdi. Dinmedim. Dogguz ay tamamında menden bir uşag oldu. Ahşam Tumar pehlevan eve gelib doğduğum uşağın kesib başını.Doğrayıb tökdü tavaya govurdu, götürüb geldi, meni de zencirleyib saldı bura. Uşağımın etin de goydu gabağıma. Aç sahladı, öz uşağımın etini mene yedizdirdi. İndi de her gün gelende bir kelle getirir atır benimçün. Men de ac galıram, haman kelleni yemeye mecbur oluram.

Aypara sözün tamam eledi. Peri hanım gırıp Ayparanın zencirini dedi:

— Dur gedek.

Bahıb gördü ki, Aypara gıçlarını ata bilmir. Alıb Ayparanı gucağına, götürüb geldi gyunun ağzına. Kemend bağlayıb Ayparanın beline, evvel özü çıhdı guyudan, sonra Ayparanı çihardıb guyudan, götürüb geldi evlerin birinde sahladı.

Tumar pehlevan gecenin bir aleminde gelib yatan kimi seher tezden durub getdi. Peri hanım durub ayağa geldi Ayparanın çayın, çöreyin verdi, su goyub çimizdirde.

Dedi:

— Aypara, gel gedek, Aypara dedi:

— Hara kaçag?

Peri hanım dedi:

— Allah kerimdi. Men Tumardan hahiş ederem ki, goysun benim yanımda galasan.

Peri hanım Ayparanı götürüb apardı eve, gizninde sahlamagda olsun, al heberi Tumar pehlevandan.

Tumar pehlevan gayıdib gyunun başına geldi. İçeri girib ha ahtardı, Ayparanı tapmadı, gezebli Peri hanımın yanına geldi, Peri hanım garşıladi onu, hoş sifetle dedi ona:

Ezizim niye acıklısan?

Peri hanıma cavab da vermedi. Getmek isteyende Peri hanım onun gabağını kesdi, dedi:

— Ezizim, iki gözüm, her şeyi menden niye gizleyirsen. Men arvadınam senin ahı.

Tumar bir az yumşalıb dedi:

— Bir kız vardı, bilmirem nece oldu?

Peri hanım onun ayaklarına yihılıb dedi:

— Tumar, benim iki gözüm, sene bir minnet eleyeceyem ,ya meni öldürersen, ya gebul elersen. Dünya gözelinin canına and içki, meni öldürmeyeceksen, deyim.

Tumar pehlevan dünya gözelinin adını eşidende, bütün dünya başına herlendi, huşu başından çıhdı, dedi:

And içirem, seni öldürmerem, sözünü de.

Peri hanım dedi

— Aypara yazıkdı, onu bağışla mene, goy galsın benim yanımda, tek darıhıram.

Tumar pehlevan bahdı ki, peri hanımın gözlerinden yaş gelir, ureyi yumuşaldı dedi:

— Peri hanım, ağlama, onsuz da gemim çohdu, Ayparanın atası mene sağalmaz yara vurub. Bağışladım sene. Ancag daha burda yaşaya bilmerem, gedek.

Peri hanım Ayparanı çağırdı, gizlinden çıhartdı.

Onlar yığıb yığışdırıb bu galaçadan göçdüler.

Az gedib çoh dayandılar, çoh gedib az dayandılar, gelib çatdılar derya kenarına, gördüler ki, burda da bir galaça var. Amma galaçada heç kim yohdu.

Tumar pehlevan dedi:

— Bizimkini allah getirib. Siz burda galın, men gedirem. Menden nigran olmazsınız.

Tumar pehlevan görüşüp getdi.

Peri hanım kendli gızı idi, nece olmuş olsa da gene bayır bacag görmüşdü. Odu ki, Peri hanım ne deyerdi, Aypara da onun dediyine razı olardı.

Peri hanımnan Aypara girdiler galaçadan içeri. Gördüler ki, bura ele döşenib ki, gel göresen. Dünyada ne istesen burda var. İster yemeli, ister geymeli. Peri hanım gollarını çırmalayıb düyüden gazana töküb ahşama hörek pişirdi. Ahşam olan kimi gapı bacanı bağlayıb höreklerini yeyib yatdılar,

Bunlar burda galmagda olsunlar. Eşit Tumar pehlevandan.

Tumar Pehlevan gelib lap yemenin bir neçe ağaclığında özü mesken düzeldib oturdu.

Bir ahşam at minib girdi şehere, Yemen padşahının büyük gızını alıb götürüb geldi. Nece ki, küçük gıza ezab verirdi, ele de Yemen padşahının büyük gızına başladı ezab vermeye.

Yemen padşahı eşitdi ki, büyük gızı da elden getdi. Çağırıp veziri dedi:

— Vezir, daha men Tumar pehlevannan bacara bilmirem. Buna tedbir.

Vezir dedi:

— Padşah sağ olsun, tedbiri flanı yohdu. Gerek goşun gönderesen, belkem öldütdüre bilesen.

Padşah vezirin bu tedbirine razı olub goşun cem eleyib gönderdi.

Sene heber verim dünya gözelinden.

Padşah dünya gözelini salmışdı zirzemiye. Her gün seher, ahşam durub gelerdi dünya gözelinin yanına. Deyardi: «Gel mene»Dünya gözeli getmezdi. Başlıyardı ezab vermeye.

Gene padşah durub geldi dünya gözeline yanına. Dedi:

— Ey gız, gel ulduzlarımızı barışdırag. Besdi bu zindanda galdığın.

Dünya gözeli yerden daş götürüb padşahı basdı daşa. Padşah baş-gözünün yarılmağından gorhub kaçıb getdi. Emr verdi ki, dünya gözeline daha çörek vermesinler. Günü o günden dünya gözeline çöreyi de kesildi. Oldu guru su.

Heberi sene verim Tumar pehlevannan.

Tumar pehlevan tezece davadan gelmişdi. Bu terefdan de Tumarın ayısı goyunları gatıb gabağına çölden gelirdi. Tumar goyunları salıb içeri, birin özüne, birin de ayı üçün kesdi, pişirib yeyirdiler, bir de gördüler ki, gün çıhandan goşunun gabağı açıldı. Tumar pehlevan bağlayıb gıncın, galhanın alıb, evi tapşırdı ayıya, ne're çekib vurdu özün deryayı-leşgere. Bir gün, bir günortaya gırıb goşunu gurtardı.

Tumar pehlevan dava meydanından yorgun, argın gayıdıp el-üzün yüyüb yatdı. Ayı da oturub garovulunu çekmekde olsun. Sene heber verim kimnen, Peri hanımnan.

Peri hanım dogguz ay tamamda barı-hemlin yere goyub bir oğlan-doğdu. Aypara oğlanın kesib göbeyin, adın goydular Beykes...

Al heberi Beykesden.

Beykes böyüyüb düz on iki yaşına çatanda bundan ele bir pehlevan oldu ki, gel göresen. Beykes her gün gederdi, ovlayıb, ahşam olan kimi eve gelib pişirib-düşürüb şad üreynen yeyerdiler.

Bir gün Beykes heber aldı:

— Hansınız benim anamsız?

Peri hanım dedi:

— Senin anan menem Beykes dedi:

—Bes benim atam kimdi?

Peri hanım dedi:

— Senin atan Tumar pehlevandı, neçe gıldı ki, gedib,ne ölüsünden, ne de dirisinden heber var.

Beykes dedi:

—Bes bu gız kimdi?

Peri hanım Ayparanın başına galan musibeti Beykese nağıleledi. Nağıl eleyende Beykes durub ayağa, üzün tutub anasına dedi:

— Ana, izn ver mene. Gerek gedem, o zalımların heşirini gopardam, hem da atamı tapam.

Peri hanım dedi:

— Oğul, gel getme. Beykes dedi:

— İzn versen de gedecem, vermesen de.

Beykes bele deyende Aypara elin atıb boyun bağısın açıb verdi Beykese, dedi:

— Al bu boyun bağını, satıb özüne herç ele. Anası da onun goluna bir bazubend bağladı.

Beykes bulardan halal-hümme eleyib ayrılıb çıhib bayıra, bina goydu yol getmeye. Sorağa-sorağnan gelib çatdı Yemene. Şeherin gırağında gördü ki, bir cütçü var, atı gara, hışı gara, paltarı da garadı, dedi:

— Allah guvvet versin!

Cütçü dedi:

— Hoş geldin.

Beykes heber aldı:

— Dayı, nüşün gara geyinibsen?

Cütçü dedi:

— Oğul, bu şeherin padşahının bir düşmeni vardı. O, pehlevan padşahın iki gızını elli-ayaglı aparıbdı. Özü de her gece bu şehere gelib od yağıdırıb çıhib gedir.

Beykes heber aldı ki:

— Bes buların düşmençiliyi nedi?

Cütçü Yemen padşahının Tumarnan ziddiyini Beykese danışdı. Beykes Aypara veren boyunbağını çıhardıb verdi cütçüye, dedi:

— Dayı, al bu boyunbağını, apar pul ele, getir benimçin.

Cütçü alıb boyunbağını gaçdı şehere. Satıb tacirlerin birine, puleledi, özün getirib Beykese pulları verdi. Beykes iki yüz tümen cütçüye verib dedi:

— Dayı, mene bu pula bir yahşı at al.

Cütçü pulu alıb Beykesden uz goydu şehere at almağa, Beykes de çatıb şehere, özüne bir möhkem gılinc almag isteyirdi. Çatıb gılinc satan dükanına, gördü ki, burada o geder gılinc vardı ki, gel göresen. Beykes dükançıya dedi:

— Mene gılinc ver.

Dükançı dedi:

—Hansını beyenirsen, onu apar.

Beykes el atıb bir gılinc götürdü. Sıyırıb gılincı, bir elinnen tutub gebzesinden o biri elinen tutub gılincın ucundan eyib burahanda gılinc çıhdı. Beykes bele-bele dükanda ne ki gılinc vardı, gırıb atdı. Çıhardıb onnan gılincların pulun verib getmek isteyirdi, gördü ki, divardan bir yahşı gılinc asılıb.

Dedi:

— O gılincı ver, bahım. Dükançı dedi:

— Bu gılinc Bebir pehlevanındı. Vere bilmerem.

Beykesin acığı tutdu, divardaki gılincı alıb getdi. Bu terefdan de cütçü at alıb Beykesi gözleyirdi. Haçannan haçana Beykes gelib çıhdı. Gördü ki, cütçü möhkem at alıbdı. Beykes geyinib pehlevan paltarın, minib ata heber aldı.

—Dayı, dediyin pehlevan harda olur?

Cütçü dedi:

—Oğul, bizler onun yerini bilmerik, ancag eşitdiyimize göre bu yahınlarda olur.

Beykes cütçüden ayrılıb bina goydu yol getmeye. Az gedib çoh dayandı, çoh gedib az dayandı gelib çatdı çöliberi-biyabana.

Al heberi Tumar Pehlevannan.

Tumar pehlevan yola çıhmışdı, gördü ki, yolnan bir pehlevan gelir. Tumar pehlevan çekib gılincın, yeridi ireli, dedi:

— Ey pehlevan, nekaresen bu tereflere gelibsen?

Beykes dedi:

— Çıh yolumnan, işim var.

Tumar dedi:

— Ey haramzada, düş atı bac ver, sonra get.

Beykes dedi:.

— Sen kimsen men sene bac verim?

Tumarnan Beykesin sözleri çep geldi, başladılar gılinc davasına, Düz üç gün, üç gece gılinc davası elediler, heç biri-birine bata bilmedi. Bata bilmeyende Tumar el

atdı toppuza, bahıb gördüler ki, toppuzdan da bir şey çıhmadı, başladılar kemend davasına. Tumar pehlevan Beykesin kemendinnen yapışib isteyirdi ki, götürüb yere vursun, Gördü ki, gücü çatmır. Beykes de yapışdı Tumar pehlevanın kemendinnen, hış kimi yernen sürüdü. Ahırda Beykes cana doyub, ne're çekdi, Tumar pehlevanın kemerinden tutmag isteyende, golunda olan bazubendi Tumar pehlevan gördü, berkdenden dedi:

— Dayan, el sahla.

Beykes elini çekdi. Tumar bazubende bahıb, gollarını gulaş kimi açdı:

— Oğul!—deye beyhuş yere yihıldı. Beykes onun alnından öpdü, göz yaşınan ayıldı.

Ata pehlevan, oğul pehlevan gucağlaşdılar, öpüşdüler, Beykes Tumar pehlevana dedi:

— Ata, sen bir müddet anamın yanında otur dincel. Men senin düşmenlerinden gısas alacam, dünya gözelini zülmden gurtaracağam.

Beykes atasını anasının yanına yola saldı, özü minib atına düzeldi yola. O getmekde olsun, sene heber verim Yemen padşahından.

Yemen padşahı çoh elleşdi, ne dünya gözelini ala bildi, ne de Tumar pehlevanı öldüre bildi, Tumar pehlevan da Yemen padşahında goşun-flan goymadı.

Padşah bir gün veziri çağırıp dedi:

——Vezir, tedbir, yohsa elden getdim.

Vezir dedi:

— Padşah sağ olsun, Erebistan şehrinde Bebir adında bir pehlevan vardı. Adam gönder gelsin. Belkem Tumar pehlevannan bacara bildi.

Yemen padşahı vezirin bu tedbirinden hoşlanıp dedi:

— Vezir, bu işi sene tapşırıram. Gerek Bebir pehlevanı benimçün götürüb gelesen.

Vezir öz dilinden belaya düşdü. Bir ay izn alıp, mindi ata, uz goydu Erebistan memleketine getmekde olsun, heberi sene verim Erebistan memleketinin Bebir pehlevanından.

Bebir pehlevan ele şücaetli pehlevandı ki, gel göresen. Oturmuşdu eyvenında. Yemen padşahının veziri girib şehere, soraglaşa-soraglaşa Bebir pehlevanın evin tapıb döydü gapını.

Bebir pehlevanın nökerleri gapını açıp, vezirden heber aldılar ki:

— Kimi isteyirsen?

Vezir dedi: .

— Men Yemen padşahının veziriyem.Bebir pehlevanı görmek isteyirem.

Heber gedib Bebir pehlevana çatdı ki, Yemen padşahının veziri gelibdi, seni görmek isteyir. Bebir pehlevan emr verdi ki:

— Burahın gelsin.

Veziri Bebir pehlevanın yanına getirdiler. Vezir baş eyib edeb salamından sonra Yemen padşahı veren kağızı Bebir pehlevana verdi.

Bebir pehlevan aldı kağızı, ohuyub işden heberdar olan kimi durub mindi atına, veziri de götürüb geldi. Neçe gün, neçe gece yol gedib, çatdılar Yemene. Yemen padşahına heber getdi ki, Bebir pehlevan gelir. Padşah çoh şad olub Bebir pehlevanı çağlıynan götürüb geldi imaretine. Üç gün, üç gece evinde sahlattırdı, dördüncü gün Bebir pehlevan minib atına Tumar pehlevan olan terefe getmekde olsun, sene heber verim Beykesden.

Beykes Yemene teref gedirdi, gördü ki, bir pehlevan budu goşun leşgernen çıhdı gabağına. Bebir pehlevan ne're çekib dedi:

— Ey nakes, çıh yoldan.

Beykes dedi.

— Sen kimsen men yoldan çıhım?

Bebir pehlevana bu acıh geldi. El atdı gılınca, Beykes de el atdı gılınca, başladılar gılinc davasına. Bahıb gördüler ki, gılinc davasından bir şey çıhmadı. el atdılar kemende. Vuruşhavuruş, Bebir pehlevan bahıb gördü ki, bu bir tike boynan Bebir kimi pehlevanı yordu.İstedi Beykese desin, bir az dayan, nefes alah. Beykes vurub dizini yere, ele ne're çekdi ki, dağ-daş titredi. Yapışıb Bebir pehlevanın kemerinden, galhızıb göye ele vurdu yere, Bebir pehlevan tike-tike oldu. Bu gücü Beykesde görende goşun ehli uz goyub Yemene gaçdılar. Yemen padşahına heber verdiler ki, Bebir pehlevanı öldürdüler.

Bu heberi padşah eşiden kimi od götürüb odlanmağa başladı. Emr verdi ki, hemin pehlevanı huzuruna getirsinler. Goşun çıhıb Beykesin gabağına, Beykes de bu terefdən Bebir pehlevanın başın kesib atdı hurcuna, götürüb geldi. Gördü ki, goşun gelir. Goşunu gıra-gıra çatdı şehere. Padşaha heber getdi ki, Tumar pehlevan yalan oldu, bu doğru.

Padşah veziri gönderdi Beykesin gabağına, dedi:

— Ey Pehlevan, hoş gelmişen. Padşahımız deyir buyurub gelsin bize.

Beykes düşüb vezirin yanına, yavaş-yavaş geldiler padşahın imaretine. Beykes çatan kimi, el atıb hurcuna, Bebir pehlevanın başın çıhardıb atdı padşahın gabağına.

Padşah Bebir pehlevanın başın gören kimi gemlendi, amma özün heç o yola goymadı. Padşah Beykesden hal tutandan sonra Beykes dedi:

— Oğlan, bir neçe gün gal gonağım ol.

Beykes razı oldu, çünkü o, dünya gözelini tapmag isteyirdi.

Padşah Beykese hususi otag verdi. Bir neçe gün Beykes burda galdı. Bir gün padşahın imaretini gezmeye başladı. Birden tappıltı eşitdi. Gördü gelen padşahdı. Beykes gizlenib özün padşaha görsetmedi. Padşah tez girdi bir otağa, Beykes de durub bir terefde bahırdı.

Padşah dünya gözelinin otağına girib dedi:

— Ey gız, bil, agah ol, Tumar pehlevanı Beykes öldürüb, goy ulduzlarımız barışsın.

Dünya gözeli padşahı daşlayıb otagdan govdu. Tumar pehlevanın ölüm heberi onun dizini tagetden saldı oturub ağlamağa başladı.

Beykes tez özün saldı dünya gözelinin otağına, gördü ki, dünya gözeli çoh pis gündedi. Dünya gözeli bahıb gördü ki, bir cavan oğlandı, dinmeyib başın saldı aşağı.

Beykes dünya gözeline dedi:

— Ey gözel, bu ne zindandı, sevgilin sağdı, gem yeme. Men Tumar pehlevanın oğluyam.

Dünya gözeli gözünün yaşını ahıdıb başına gelen musibeti Beykese danışdı. Beykes dünya gözelini zencirden açdı. Bahıb gördü ki, dünya gözelinin gılçaları yahşı işlemir, heyden düşüb. Aldı gucağına, götürüb öz menziline apardı. Hekim çağırıb mualişe eletirdi. Beş gün çekmedi ki, dünya gözeli sağaldı. Gönderdi onu hamama, zer paltarlar geydirib oldu hemin dünya gözeli. Beykes ona dedi:

— Hanım, gem yeme, seni sevgiline çatdıracağam.

Yemen padşahı bir gün seher tezden durub geldi dünya gözelinin yanına ki, belkem bir tehernen onu yola getire. Gelib gördü ki, dünya gözeli yohdu. Padşah başına deye deye geldi vezirin yanına ki:

— Vezir, dünya gözeli yohdu.

Vezir dedi:

—Dünya gözeli onu Beykes pehlavanın yanında.

Padşah durub geldi Beykes olan otağın penceresinden boylanıb gördü ki,dünya gözeli buradadı.Padşah saggalın yola yola durub geldi çıhdı tahtına,veziri çağırttırıb dedi:

—Vezir tedbir gör...

Vezir dedi:

—Padşah sağ olsun,bu gün ahşama gonaglıg çağır.Beykesi de çağırttır.Beykesi höreyinin içine behuşdarı tök,huşa geden kimi götürüb tullat bir derenin dibine.

Padşah razı olub ehşen dedi vezinin bu tedbirine.Ahşam aş pişirib Beykesi gonag çağırttırırdı.Beykes padşahın teklifini yerine yetirib gonaglığa geldi.Şirin şirin gülüb padşahından sonra sürfe döşenib araya hörek geldi.Beykes aşdan yeyen kimi behuş olub yıhıldı.Tez Beykesin el golun bağlayıb götürüb atdılar yeddi dağın oyanına.

Heberi sene verim Tumar pehlevanın ayısından.

Tumar pehlevanın ayısı gördü ki, Tumar pehlevan gelib çıhmadı. Bildi ki, Tumar pehlevanın başında bir bela var. Odur ki, goyunları yığıb galaçaya gapıları bağlayıb, düşdü bu çöll beri-biyabana, Tumar pehlavanı ahtarmağa başladı. Çoh ahtarandan sonra Tumar pehlevanı tapdı. Ayıynan Tumar pehlevan yol ile gelirdiler, yolda gelerken gördüler ki, derenin içinde bir şey garalır.

Yendiler dereye, gördüler ki, bu bir pehlevandı,amma el ayağı bağlıdı.Tumar pehlevan bahıb ne gördü, bu öz oğlu Beykesdi.Başına vurdu,feganeledi. Beykesin el ayağın açdılar.Beykes özüne geldi,gördü ki, çöli beri biyabandadı.Yanında atası, bir de ayıldı.

Bunlar bir birine goşulub geldiler galaçaya.Beykes berk açmışdı.Tez goyunların birini kesib bişirib birge yediler.Beykes başına geleni onlara nağıleledi.

Bunlar yıhılıb yatmagda olsunlar.

Seher tezden Beykes durub iki goyun kesdi, doğrayıb tökdü tavaya ocağı yandırıp verdi ayının ihtiyarına, özü de başladı atası ile otaqları gezmeye.Gördü ki, divardan bir dest pehlevan paltarı her bir seligesiyne asılıbdı. Beykes geyib pehlevan paltarını, gılincın da üstden bağlayıb düşdüler bağa gezmeye. Gelib çatdılar guyuya. Zencirde bir gız var idi, el golu bağlıydı, özü de yarım candı. Beykes gızın el golun açdı. Soruşdu:

— Bu gız kimdi?

Atası dedi:

— Padşahın büyük gızıdı.

Gız başına gelen musibeti danışıp gurtarandan sonra canın tapşırıp öldü.

Bunlar burdan çıhib getmekde olsunlar, sene heber verim kimden, Yemen padşahından.

Yemen padşahı Beykesi itirenden sonra özünü dünya gözeline getirib, dedi:

— Dünya gözeli, gel ulduzumuzu barışdırag. Beykesi de öldürdük.

Dünya gözeli dedi:

— Yoh ki, yoh. Bir zaman seni de öldürecekler.

Dünya gözeli bele deyende padşah çekib gılncı istedi dünya gözelini öldüre. Bu terefdan Beykes, Tumar Pehlevan ve ayı özlerin yetirdiler Yemen padşahının beraberine. Padşahnan Beykes gılnc çekib başladılar cenge. Burda bir vurhavur düşdü ki, gel göresen.

Yeddi gün, yeddi gece Beykes padşahnan gılnc davası eleyib heç biri birine bata bilmedi. Beykes gılncı atıb yere, bir ne're çekib yapışdı padşahın kemerinden, galhızıp göye, vurdu yere, padşah tike-tike oldu. Sonra hücum edib veziri de cehenneme vasil elediler. Dünya gözeli ile atası Tumar pehlevanı goyub burda dedi:

— Men gedim anamı getirim.

Beykes anası üçün getmekde olsun. Al heberi Peri hanımdan.

Peri hanımnan Aypara evde oturmuşdular. Beykesnen Tumarın yolunu gözleyirdiler. Muşk adında bir pehlevan yolnan gedende güzarı düşdü galaçaya. Gördü ki, burda iki nefer arvad heylağı var. Muşk pehlevan girdi galaçaya, istedi Peri hanımnan Ayparanı özüne arvad elesin. Peri hanım çoh zirek terpenib kaçdı. Amma Ayparanı Muşk pehlevan tutdu.

Peri hanım kaçıb meşede gizlenir, bir teher başını dolandırırđı.

Beykes de meşeynen gedirdi, gördü ki, bir nefer arvad heylağı meşenin içinde veyllenir. Tez kemend atıb tutdu, bahıb gördü ki, öz anasıdı. Ana-bala görüşdüler. Beykes ondan Ayparanı heber aldı.

Peri hanım başlarına gelen belanı Beykese danışdı. Beykes anasını alıb terkine, özün yetirdi Muşk pehlevanın galaçasına.

Muşk pehlevan da tezece ovdan gelib başını goyub yere yatmışdı. Beykes tez özün yetirdi içeri. Muşk pehlevanı ayıldıb başladılar davaya. İki hemlede Muşk pehlevanı öldürüb cemdeyini atdı çöle. Götürub Ayparaynan öz anasını, geldi Yemene.

Dünya gözeli gördü ki, Beykes gelir, çoh sevindi. Beykes anası Peri hanımı ağ güne çıhardıb yeddi gün, yeddi gece toy eleyib Ayparanı alıb murad hasıl elediler.

Bakü -1940

2.5.1.Fonksiyonların tespiti

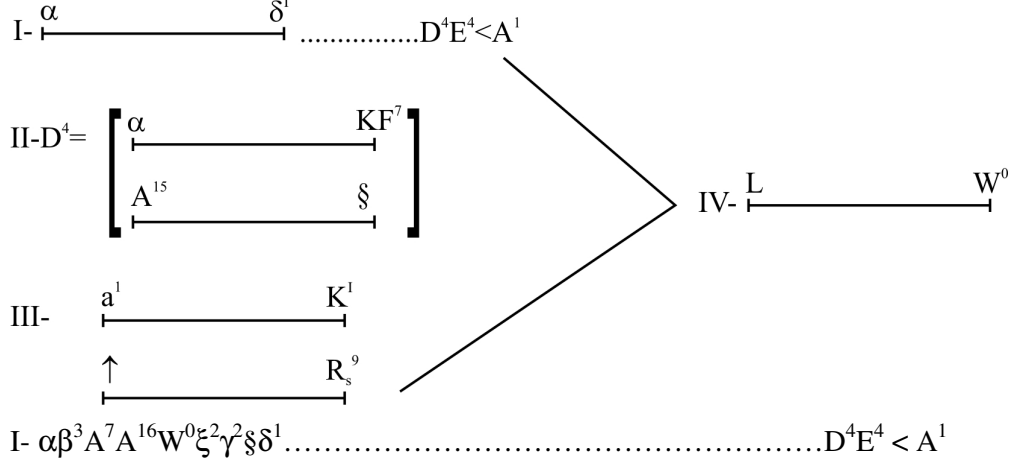
1-	Mısır'da Peri adında güzel bir kız vardır.	α
2-	Babası ormana gidince o da arkasından gider, ormanda kaybolur.	$\beta^3 + A^7$
3-	Tumar pehlivan adlı bir kişi Peri Hanımı yakalar, zorla evlenirler.	$A^{16} + W^0$
4-	Tumar pehlivan her gün ava çıkar, akşam eli yüzü kan içinde gelir, Peri Hanım da bunu merak eder sorar. Tumar pehlivan da sormasını istemez.	$\xi^2 + \gamma^1$
5-	Bir gün Tumar pehlivanın bir bağa girip iki kafa attığını görür.	$\S$
6-	Peri Hanım merak eder o gidince kuyuya iner.	δ^1
7-	Orada Tumar pehlivanın zincirle bağladığı Aypara Hanımı görür. Aypara başından geçenleri anlatır.	D^4
I-	Efgan padişahın Gul adlı bir pehlivanı vardır.	α
II-	İsfahan padişahıyla savaşmaya onu göndermez, Gul izin almadan gider.	$\gamma^1 + \delta^1$
III-	İsfahan askerlerini yenen pehlivanı padişah çağırır, onun Gul Pehlivan olduğunu görür ama cezalandırmaz.	U_{olmsz}
IV-	Padişah hastalanır, bir abid onun çaresinin Nil nehrindeki balıkta olduğunu söyler.	$A^{18} + a^2$
V-	Gul, balığın olduğu Nil nehrine gider, yolda bir kadına rastlar.	$B^1 + F^6_9$
VI-	Kadın balığın olduğu yeri gösterir. Oradaki insanların adetin balık eti yememek, köpeği kapıya bağlamamak,	$F^2 + d^7$

- namazı da bir diz üste kılmak olduğunu söyler.
- VII- Gul onlar gibi namaz kılmaya kalkar, ama ayağı yere deyince ora halkından olmadığını anlarlar. Q
- VIII- Gul'u dünya güzelinin yanına getirirler, dünya güzeli ona acır cezalandırmaz. $B^5 + U_{olmsz.}$
- IX- Gul ve dünya güzeli birbirine aşık olurlar, Gul kızı kaçıırır. $a^1 + K^1$
- X- Yemene gelirler, padişaha köpeğin kanından verirler padişah iyileşir. $\downarrow + KF^7$
- XI- Padişah bir gün dünya güzelini görünce onun getirilmesini ister. γ^2
- XII- Vezirle padişah Gul'u kandırır, yemeğin içindeki zehirle onu zehirler zindana atarlar. A^{15}
- XIII- Padişah gönderdiği askerle dünya güzelini yenemez, vezir bir kadına altın vererek dünya güzelinin evine gönderir. π^1
- XIV- Kadın zehirli yiyeceklerle bayıltıp onu bir odaya kapatır, padişah onunla zorla evlenmek ister. $A^{15} + A^{16}$
- XV- Gul olan Tumar pehlivan padişahın kızı Aypara'yı kaçıırır. Onu bir kuyuya hapseder, ayıdan hamile kalan Aypara'nın çocuğunu da Ayparaya yedirtir ve hergün ona bir kelle atar. $A^{15} + \S$
- 8- Tumar pehlivan kuyuda Aypara'yı göremeyince hanımı ondan kızı bağışlamasını ister. D^4
- 9- Tumar pehlivan Peri Hanıma dayanamaz kızı bağışlar. E^4
- 10- Oradan giderler Tumar pehlivan ayrılır. Aypara ve Peri Hanım bir kalede kalırlar. $<$
- 11- Tumar pehlivan Yemen padişahının büyük kızını da kaçıırır, padişah kızını alamaz. A^1
- 12- Peri Hanım Beykes adlı bir oğlan doğurur. Motif
- 13- Beykes, Peri Hanımdan babasını öğrenince onu aramaya gider. Aypara bir boyun bağı, Peri Hanım da bir bazubend verir. $a^1 + I^2$
- 14- Beykes'e Yemen'de bir çiftçi padişahın iki kızını bir D^2

- pehlivanın kaçırdığını anlatır.
- 15- Boyun bağıını satıp parasıyla bir at bir de kılıç sahibi olur. F^4
- 16- Beykes'le Tumar karşılaşır, dövüşürken Tumar bazubendi görür onun oğlu olduğunu öğrenir. $Q = K^1$
- 17- Beykes'le Tumar ayrılır, Beykes Yemen'e doğru yola çıkar. $C^\uparrow$
- 18- Yemen padişahı Bebir adlı bir pehlivandan yardım ister Beykes ve Bebir yolda karşılaşır ve dövüşürler. H^1
- 19- Beykes Bebir'i öldürür. J^1
- 20- Beykes Yemen padişahının yanına gelir. O
- 21- Padişahı izleyerek dünya güzelini bulur onu zindandan çıkarır. K^{10}
- 22- Padişah dünya güzelini Beykes'in aldığını öğrenince onu kandırır zehirler, elini kolunu da bağlar, yedi dağın ortasına atar. $\pi^1 + A^9$
- 23- Tumar pehlevan ve ayı yolda giderken Beykes'i eli kolu bağlı derenin içinde bulur. R_s^9
- 24- Bir kuyuya varırlar padişahın büyük kızı orada ölür. U
- 25- Padişah dünya güzeline Beykes'le Tumar'ın öldüğünü söyler. L
- 26- İnanmayınca onu da öldürmek ister. A^{13}
- 27- Tumarla Beykes vezir ve padişahla dövüşerek onları öldürür. U
- 28- Peri Hanım ve Aypara'yı Muşk adında bir pehlivan kaçırmak ister ve Aypara'yı kaçıtır. A^1
- 29- Beykes Peri Hanımı bir ormanda saklanmış bulur. K
- 30- Beykes Muşk'u bulur, onunla dövüşerek öldürür, Aypara'yı da kurtarır. $H^1 + J^1 = K^{10}$
- 31- Aypara Hanımla Beykes evlenir. W^0

2.5.2 Masalın tahlili

Masalı ana olarak dört kesite ayırdık. İkinci ve üçüncü kesitler de kendi arasında iki ayrı kesite ayrılmıştır. Masal içinde ayrı bir masal daha ihtiva eder. Bunu D^4 fonksiyonu içerisinde ele aldık. Masalın iki kahramanı vardır. Dördüncü kesit hepsini bağlayan bir sonuç bölümüdür. Sadece üçüncü ve dördüncü kesitler H-J çiftlerini içerir. Diğer kesitlerde aynı zamanda M-N çifti de görülmez.

$$II- D^4 = \left[\begin{array}{l} II^1 - \alpha \gamma^1 \delta^1 U_{olmsz} A^{18} a^2 B^1 F_9^6 F^2 d^7 Q B^5 U_{olmsz} a^1 K^1 \downarrow K F^7 \\ II^2 - \gamma^2 A^{15} \pi^1 A^{15} A^{16} A^1 A^{15} \S \end{array} \right]$$

$$III- III^1 - \text{motif } a^1 I^2 D^2 F^4 Q = K^1$$

$$III^2 - C \uparrow H^1 J^1 O K^{10} \pi^1 A^9 R_s^9 U$$

$$IV- LA^{13} UA^1 K H^1 J^1 = K^{10} W^0$$

2.6. Şahzade Fe'ruzun Nağılı

Biri var idi, biri yoh idi, Allahdan başka heç kes yoh idi. Misir şehrinde bir padşah var idi. Bu padşahın mal-dövleti hedden aşmışdı, amma bir övladı yoh idi ki, ölendenden sonra yerinde otursun, taht-tacına sahib olsun. Gece-gündüz övlad hesreti çekirdi. Bir gün berk gemgin idi. Bir derviş geldi, şahı gemgin görüb dedi:

— Ey büyük şah, niye gem deryasına gerg olmusan? Mal sende, dövlət sende, ihtiyar sende.

Padşah dedi:

— Ey derviş, neyleyirsen derdimi soruşursan? Derdime şerig olan ki deyilsen.

Derviş dedi:

— Şah sağ olsun, gel gardaşlığ olag, sene bir alma verim, hereminle ye, bir övladın olsun. Bu şartle ki, bu övlad on sekkiz il senin olsun, birce il benim.

Padşah dedi:

— Derviş, razı oldum.

Derviş dedi:

— Onda şartname yazmalıyığ.

Padşah razı oldu, şartname yazdılar. Devriş şartnameni götürüb cibine goydu. Sonra cibinden bir alma çıhardı padşaha verdi, dedi:

— Gırmızı terefin heremin yeyer, ağ terefin de sen özün yeyersen.

Derviş sözünü gurtarıb getdi. Padşah da almanı götürüb, heremhanasına getdi. Almanı nimşeg elledi, gırmızı terefini heremi yedi, ağ terefini de özü. Rehtaba girdiler. Arvad hemile galdı.

Beli, vaht dolandı, dogguz ay, dogguz gün, dogguz saat, dogguz dedige, dogguz seniye geçdi, arvad barhemlini yere goydu, bir güzel oğlan doğdu.

Böyük şadyanalığ geçirdiler, gonaglıg verdiler, fagır-fügeranın garınlarını doyurdular. Şadyanalığ meclisinde uşağın adını şahzade Fe'ruz goydular. Şahzade Fe'ruzu dayelere tapşırdılar. Eziz helef kimi böyütmeye başladılar. Nağıllarda vaht olmaz, şahzade Fe'ruz bö-yüyüb sekkiz yaşa çatdı. Onu mektebe goydular. Şahzade Fe'ruz on il mektebde ohuyub, bütün elmleri sinedefter elledi, Şahzade Fe'ruzun on sekkiz yaşı tamam oldu.

Bir hoş gün, hoş saatda padşah heremhanada eyleşmişdi, heremi ile söhbet eleyirdi. Ele bu zaman bir garabaş içeri girib, edeb-salamın yerine yetirib dedi:

— Bir derviş senin yanına gelmeg üçün icaze isteyir. Padşah dedi:

— Aparın ona yüz tümen pul, bir dest de paltar verin, çıhib getsin.

Dervişe yüz tümen pul ve bir dest paltar aparıb verdiler. Derviş pulu, paltarı götürmeyib dedi:

— Pul, paltar mene lazım deyil, gedin padşaha deyin borç sahibi gelib. Şert-şurut.

Dervişin sözlerini padşaha heber apardılar. Padşah dedi:

— Gedin derviş yanına getirin, görüm ne borç?

Derviş padşahın yanına getirdiler. Padşah ondan soruşdu.

---Ağa derviş, benim üçün ne sözün var?

Derviş şertnameni ona gösterib dedi:

— Padşah sağ olsun, uşag on sekkiz il senin oğlun idi. Bir il de benim olmalıdı. Bu daşertname. Gelmişem oğlunu aparam.

Padşah dedi:

— Derviş, sen gel bu uşağı benim elimden alma! Ondan ayrı bir gün dura bilmirem.

Derviş dedi:

— Yoh, şah, şerte emel eleyib vermelisen!

Padşah dedi:

— Bu uşağı menden alma, bütün hezinemi sene verim, Derviş «haşa», deyib sözünün üstünde möhkem dayandı. Padşah çoh yalvardı, minneteledi, derviş tır deyib sözünün üstünde möhkem dayandı. Ahırda padşah gezeblenib dedi:

— Vurun bu dervişi! Zalım oğlu ele bil menle uşag kazanıb.

Dervişi döyüb bayıra atdılar. Derviş düz megtebe getdi, uşagları başına toplayıb dedi:

— Uşaglar, derviş babayam, men bir dua eleyim, siz de amin deyin.

Uşaglar dediler:

— Yahşı, dua ele, amin deyerik.

Derviş elini yuharı galdırıp dedi:

— Hudavenda, sen şahzade Fe'ruzu atasına kismet eleme!

Uşaglar amin demediler, Şahzade Fe'ruz da burada idi. Bu sözü eşidib ireli geçdi. Dervişiin kemerinden tutub dedi:

— Zalım oğlu, men bir kimseye bu vahta kimi ziyan vermemişem. Niye mene ele gargış eleyirsen, yazığ deyilemme?

Derviş şertnameni ona verib dedi:

— Bah, bunun üçün gargış eleyirem. Şahzade Fe'ruz dedi:

— On sekkiz il bundan gabag men dünyada yoh idim, ne günahın sahibiyem ki, mene ele gargış eleyirsen?

— Derviş dedi:

— İndi ki, bele oldu, seni bağışladım. Ancag menle altı ay get, yine getirim atavın yanında goyum. Şahzade fe'ruz dedi:

— Altı ay ata-anasız dura bilmerem. Derviş dedi:

— Dörd ay olsun.

Şahzade Fe'ruz dedi:

— Yoh, atamın bağı çatlar.

Derviş dedi:

— Neçe gün isteyirsen menle get, gene gaytarıb atavın yanında goyum.

Şahzade Fe'ruz bir geder fikirleşdigden sonra:

— Gırh gün senle gede bilerem, — dedi.

Derviş razı oldu. Şahzade Fe'ruz onu götürüb, atasının yanına geldi, dedi.

— Ata, on sekkiz il bundan gabag ne iş görmüsen?

Padşah dedi.

— Oğul, deli olmamısan ki? Onda padşah idim, ne iş göre bilerdim?

Şahzade Fe'ruz dedi.

— Oğul hesreti çekirmişsen. Bu derviş ile şertname bağlamısan ki, men on sekkiz il senin, bir il de onun olum. Eğer şerte emel etmesen, bu dervişin gargışı bizim ahırımıza çıhar. Gırh gün de olsa meni ona ver, gene getirer.

Padşah razı olub dedi:

— Baba derviş, şahzade Fe'ruzu, gırh gün senin ihtiyarına verirem. Seni and vezirem bizi yaradana. Gırh gün tamamında getirersen.

Derviş dedi.

— Şah, yaradana and içirem, gırh gün tamamında Fe'ruzun elini senin eline vereceyem.

Şahzade Fe'ruz atası ile öpüşdü, görüşdü, dervişle yola düşdü. Az getdiler, çoh getdiler. Ta ki, meşede bir g uyuya rast geldiler. Derviş dedi.

— Şahzade, bizimki bu g uyudu, seni g uyuya sallayacağam. Ne desem emel elersen , sonra gayıdıb gederig.

Şahzade dedi:

— Yahşı.

Derviş onun döşüne bir daş goyub dedi.

— Guyuya düşende, ne vaht bu daş danışsa, danışarsan. Evvel-evvel gabağıva bir gız çıhacag elinde galyan. Gız deyecek «Şahzade Fe'ruz, al bu galyanı çek». Sen fikir vermeyib geçersen. Galyanlı gızdan sonra, gabağıva bir hanımla gırh gız çıhacag, Gızlar seni ne geder din-dirseler, dinmezsen. Hanıma kenizler deyecekler: «Ay hanım, o te'rif etdiyin şahzade Fe'ruz budu? Onda hanım deyecek: «Bu bülbül

kimi ceh-ceh vurur. Bunun dersini beli sınımış derviş verib». Gızlardan sonra bir şam göreceksen. Şamı götür, geri gayıt. Geri gayıdanda gızlar sene tac verecekler. Deyecekler: «Bu tacın ağırlığı var, apar ver atava». Fikir vermez. Ondan sonra gelersen, gırhınçı gün atavın yanında olarig.

Derviş tapşırığını gurtarib şahzade Fe'ruzu g uyuya saldı. Şahzade Fe'ruz derviş dediyi kimieledi. Evvel-evvel elinde galyan olan bir gıza rast geldi. Gız galyanı Şahzade Fe'ruza uzadıb dedi:

— Şahzade, al bu galyanı çek.

Şahzade Fe'ruz bir cavab vermeyib geçdi. Bir az getdi, gabağına bir hanımla gırh gız çıhdi. Gızlar onu ne geder dindirdiler, şahzade Fe'ruz dinmedi. Kenizler hanıma dediler:

— Hanım, o te'rif etdiyin şahzade Fe'ruz budı?

Hanım cavab verdi:

— Beli. Bu bülbul kimi ceh ceh vurur. Bunun dersini beli sınımış derviş verib.

Şahzade gızlardan da geçdi. Bir şama rast geldi. Şamı götürüb geri gayıdanda gızlar ona bir tac uzatdılar, dediler:

— Şahzade, bu tac çoh bahalı tacdı, apar atava yadigar ver.

Şahzade Fe'ruz öz özüne dedi: «Goy tacı alım, atama aparım». Elini uzadıb tacı almag isteyende, onun üzüne bir şille vuruldu. Gurhagur gopdu. Şahzade behuş olub yere yihıldı. Bir vaht ayılıb özünü bir sehrada gördü. Yola düşüb gırh gün getdi, ta ki, gelib bir şehere çıhdi. Günde bir gızıl verib bir evde galırdı. Şahzade goca kişilerden Misir şehrini soruşdu. Ona dediler:

— Burdan Misire 39 illik yoldu.

Şahzade Fe'ruz çoh keyfsiz oldu. Az zaman içerisinde pulu da gurtardı.

Bir gün elini cibine salanda Şam eline geldi. Fikirleşdi ki, bu Şamı yandırım, görüm ne olar. Şamı yandıranda bir gurultu, bir herilti gopdu. Şahzade kaçmag isteyende g uyuda gördüyü hanım gırh kenizi ile hazır olub dedi:

— Şahzade Fe'ruz, gorhma, tacı götürdün, tac elinden çıhdi. Ancag şamı götürmüşen, biz senin ihtiyarındayıg. Ne gulluğun olsa yerine yetirmeye hazırıg. Biz senin kenizlerinik.

Hanım bir meclis düzeltdi. Sazende, çalan çağıran getirtti, çalıb oynamağa, kefe başladılar. Şahzadenin donunu gızıla bezediler.

Bir gün ev sahibi öz özüne dedi:

— Gedim, görüm belke yazıg acından ölüb.

Gelib ne gördü, paho, burada alem var!.. Yemekden içmekden sonra hanım ev sahibine dedi:

— Hansı gaba elin deyib, onu aparacagsan.

Gablar hamısı gızıldan idi. Ev sahibi heyli gızıl gab yığışdırıb apardı. Odabaşı padşaha heber verib, dedi:

— Padşah sağ olsun, bir oğlan gelmişdir. Bir şamı var. Yandıranda ele bir meclis açılır ki, senin meclisin onun yanında heç bir şeye deymez.

Odabaşı o geder te'rif etdi ki, padşah meclisi görmek eşkine düşüb odabaşıya dedi:

— Ahşam men özüüm ora gederem.

Beli, ahşam düşdü, ahşamınız heyir olsun. Padşah veziri, vekili, bütün e'yanları götürüb düz Şahzade Fe'hruzun evine getdi. Şahzade onları hörmətle gebul eledi. Şamı yandırdı, o saat hanım kenizleri ile hazır oldu. Hanım padşahı gören kimi dedi:

— Oho, padşah, sen bize hoş gelmisen!

Hanım padşah üçün ele bir meclis düzeltdi, ele meclisi heç padşahın babası da görmemişdi. Letif yemekler, mezeler,..

Reggase gızlar min oyun çıkartdılar. Yemek yeyilib gurtaranda hanım şaha, vezire, eyanlara dedi:

— Eliniz deyen gabları götüreceksiniz. Beli, padşah destesi ile meclisden çıkıb getdi, ehvelatı gızına nağıl eledi. Gızı bu işe teeccüb eleyib dedi:

— Ata, o şamı al, men yandırım.

Padşah şahzade Fe'ruzu yanına çağırıp dedi:

— Ay oğlan, o şamı ver, bir neçe gün gızım yandırısın.

Şahzade Fe'ruz dedi:

— Men şamı heç kese vermerem.

Padşah gezeblenib emr eledi. Şahzadeni o geder döydüler ki, tamam dilden düşdü, yere yihıldı, cibinden şamı çıkartdılar.Şamı aparıb şah gızına verdiler.Şah gızı gırh ince gız hazır eledi.Şamı yandırdı bir gürültü, nerilti gopdu,gırh gara gül hazır oldu,gızları götürüb getdiler. Ehvalatı padşaha heber verdiler. Padşah gezeblendi, gırh pehlevan çağırtdırıp dedi:

— Şam yananda gırh hebeş gara gül gelecek, Hamısını gırıb kızları geri aparsınız.

Beli, şamı yandırdı. O saat gırh nehib dev hazır oldu. Heresi padşahın pehlevanının birini goltğuna alıb tenura çekildi. Hanım da padşahın kemerinden tutub ele silkeledi ki, bütün sümükleri lahladı. Padşah guva çekende, hanım ona dedi:

— Apar şamı ver şahzade Fe'ruza, yohsa canını alacağam.

Şah dedi:

—Meni öldürme, aparıb verim.

Hanım onu burahdı. Padşah şamı aparıb Fe'ruza verdi, dedi:

— Şahzade, al şamını, ancag benim pehlevanlarımı kızları geri gaytart.

Şahzade şamı ondan alıb yandırdı. Hanım hazır olub dedi:

— Menim üçün gullug?

Şahzade Fe'ruz ehvalatı ona nağıl eleyib dedi:

— Şah şamı verdi, ancag pehlevanları, kızları isteyir.

Hanım onun üzüne acıglı bahıb dedi:

— Şahzade, ürekli ol. Şaha deyersen, bizim ganunumuza göre aparılan geri gaytarılmaz. Gorhma, sene heç zad ede bilmez.

Şahzade padşahın yanına gedib dedi:

— Şah sağ olsun, bizim ganunumuza göre aparılan geri gaytarılmaz. Bu barede meni bağışla.

Şahzade Fe'ruz şahın gulluğundan çıhandan sonra, padşah veziri, vekili, eyanları topladı, ehvalatı onlara söyledi, dedi:

—Şahzade Fe'ruzdan gözüm su içmir, bir tedbir. Dediler:

— Şah sağ olsun, tedbiri budu ki, kızını ona ver, onu özüne damad ele. Gızının eliyle her işi göre bilersen.

Şah bu tedbire razı oldu. Bir müddet geçdi. Bir gün padşah şahzade Fe'ruzu gonag çağırıp dedi:

—Şahzade, perdeyi ismetde bir gızım var, onu sene vermek isteyirem. Gel onu özüne herem gebul ele.

Şahzade dedi:

— Şah, hanıma deyim, sonra cavab vererem.

Şah razı oldu. Şahzade Fe'ruz evine gayıtdı, Şamı oda tutdu. O saat hanım hazır oldu. Şahzade utana utana ona dedi:

— Hanım, dün menı padşah gonag çağırımışdı. Mene dedi: Gızımı sene verirem. Men de dedim, hanımı görüb ona deyerem. Belke o benim ürek sirrimi bildi.

Hanım gülüb dedi:

— Şahzade, fikrini başa düşdüm. Demek, sen meni gözleyirsen merheba! Çoh e'tibarlı oğlansan. Şahzade,

camaat torpagdan yaranıb, amma men oddan yaranmışam, peri gızıyam. Meni hemişe yoh, ancag şamı oda tutanda göre bilersen. Şam benim anamdı. Eğer bu görüşü gebul edirsense, men de senin fikrine razı olaram, yoh razı olmursansa get padşahın gızını al, biz hemişe sene keniz olarık, şamı oda tutanda gulluğunda hazır olarık.

Şahzade hanımın dediglerine razı oldu. Hanım dedi:

— Onda get padşaha de ki, menle senin gızıvıncı tutmaz. Men öz atamın yanına gedeceyem.

Gece geçdi. Seher tezden şahzade padşahın yanına gedib dedi:

— Şah sağ olsun, senle benimki tutmaz, men gızıvı ala bilmerem. Öz ölkemize gedeceyem.

Padşah ne geder minneteledi, şahzade razı olmadı, ahırda dedi:

— Onda, şahzade, atavın yanına get. Men seni yola salıram.

Şahzade Fe'ruz evine geldi, şamı oda tutdu. O saat hanım hazır olub dedi:

— Şahzade ne var?

Şahzade Fe'ruz dedi;

— Padşah dedi: Ele ise atavın yanına get. Buradan atamın yanına otuz dogguz illik yoldu, Men ne cür gede bilerem?

Hanım dedi:

— Menim ezizim, onun derdini çekme. Gözüvü yum.

Şahzade gözüvü yumdu, açanda gördü Misirdedi. Şahzade Fe'ruz atasına heber gönderdi. Atası onun peşvazına çıhdı, ancag yahın gede bilmediler. Şahzade Fe'ruz geri bahıb gördü onun dalında yüz minden çoh goşun var, hamısı devlerdi. O saat şamı oda tutdu, hanım hazır oldu. Şahzade hanıma dedi:

— O gabagkı benim atamdı, devlerden gorhub yahına gelmir.

Hanım üzünü geri çevirib devlere dedi:

— Azadsınız, gede bilersiniz.

Devler çıhib getdiler. Şahzade Fe'ruz ata-anası ile görüşdü. Onların her ikisinin gözleri kor olmuşdu. Hanım elini onların gözlerine çekdi, gözleri açıldı. Şah hanımdan dervişi soruşdu.

Hanım dedi:

— Derviş tacı ele geçirmek isteyirdi, eğer ele geçirse idi, dünyaya padşah olacagdı. Tac elden çıhdı, o da yarıb kül oldu.

Hanımla şahzade Fe'ruzün toyu başlandı. Şeherin her yerinde ulduz kimi şamlar yandı, şeypur çalındı. Gırh gün, gırh gece hanımla şahzadeye toy elediler.

Onlar şad şalayın dövrän sürdüler, sizin de kefiniz kök, damağınız çağ olsun.

Fuzuli — 1948

2.6.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Mısırdı bir padişah vardır onun da bir evladı yoktur. $\alpha + a^6$
- 2- Bir gün bir derviş gelir elmanın yarısını o, yarısını $F_9^6 + F^1 + \gamma^2$ hanımı yesin diye bir elma verir, çocuğa on sekiz yıl sen bir yıl ben bakayım der.
- 3- Padişah dervişin dediğini yapar dokuz ay sonra bir güzel $KF^7 + \S$ oğlu doğar. Adını Fe'ruz koyarlar.
- 4- Çocuk on sekiz yaşına geldiğine derviş gelir şartın δ^3 yerine getirilmesini ister. Padişah onu dövdürüp bayıra arttırır.
- 5- Derviş mektebe gider. Fe'ruz'a beddua edince o da $+ B^3 + \uparrow + \S$ gerçeği derviştən öğrenir. 40 gün dervişle gitmeye razı haber alma olur babasından izin alır. Dervişle yola çıkar.
- 6- Derviş bir kuyuya geldiklerinde oğlana dediklerini D^1 yapmasını söyler.
- 7- Onu kuyuya salar Fe'ruz dervişin dediklerini yapar E^1 kızların sınamasından geçer.
- 8- Fe'ruz kızlardan sonra bir mum bulur, mumu götürür F^1

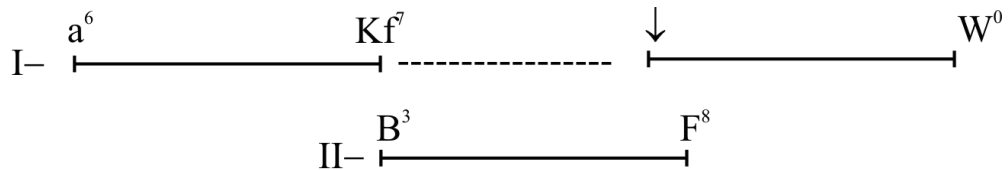
kızlar ona bir taç verir, tacı atasına götürecekken yere
yığılır uyandığında bir şehre gelmiştir.

- 9- Birgün mumu yandırır kuyuda gördüğü cariyeler hazır F^9
olup onun emrine girerler.
- 10- Ev sahibi her tarafın yemek içmek eğlence olduğunu $\$$ haber verme
görünce padişaha haber verir.
- 11- Padişah veziri ile birlikte Feruz'un evine varır mumu $\gamma^2 + \delta^3$
yandırır ve cariyeler hizmet ederler. Padişahın kızı mumu
kendi yandırmak ister padişah bunu Feruz'a söyler
Fe'ruz mumu vermez.
- 12- Padişah Fe'ruzu dövdürür şamı alır. Kız şamı yandırınca $A^2 + U$
kırk kara gül kızı alır gider.
- 13- Padişah pehlivan çağırır o da bir şey yapamaz, padişahı F^8
hanım yakalar mumu geri alır.
- 14- Padişah kızı Feruz'a vermek ister, Fe'ruz hanıma sorup w^1 olumsuz.
teklifi kabul etmez.
- 15- Şehzade atasının yanına dönmek istediğinde hanım $G^1 + \downarrow$
gözünü yumdurur ve birlikte babasının yanına gelirler.
- 16- Ana babanın kör olan gözleri hanım elini onların K^5
gözlerine sürünce iyileşir.
- 17- Derviş tacı ele geçirmek ister ele geçiremeyince yanıp U
kül olur.
- 18- Hanımla şehzade Fe'ruz evlenirler. W^0

2.6.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Her iki kesit de H-J ve M-N çiftlerini ihtiva
etmez. Masalın tek bir kahramanı vardır. İkinci hareketin bitiminden sonra masal onun
devamı olarak sonuçlanır.

Masal kesitleri

I- $\alpha a^6 F^6 {}_9 F^1 \gamma^2 K F^7 \delta^3 \dots \dots \dots G^1 \downarrow K^5 U W^0$

II- $\delta B^3 \uparrow D^1 E^1 F^1 F^9 \delta^2 \delta^3 U F^8 w^1$ olmsz

2.7. Meherin Nağılı

Hamam Hamam içinde,
 Helbir saman içinde,
 Deve delleklik eler,
 Camış başın gırhdırar
 Köhne hamam içinde.
 Hamamçının tası yoh,
 Baltaçının baltası yoh.
 Orda bir tazı gördüm,
 Onun da haltası yoh.
 Milçek minib gur geçmişdim,
 Yabaynan doğa içmişdim,
 Bele yalan dememişdim.

Geçmiş zamanda Misir şherinde bir pineçi vardı. Adına pineçi Meher deydiler. Arvadına da Fatime deydiler.

Bir gün Meher tezden durub bazara gedende Fatime ona dedi:

— Kişi, ahşam gelende şan bal, bir de yağda govrulmuş gara hurma alıb getirersen.

Meherin cibinde pulu yoh idi. Ahşama geder onun eline birce gepik de gelmedi. Garanlıg düşen zaman o, evine gelirdi, ancag ayakları yerimirdi. Özü de kefli adam kimi yolun kenarındaki divarlara deye deye gedirdi. Bir nefer dükançı onu görüb dedi:

— Meher, sene ne olub, niye bu hala düşüpsen?

O, derdini dükançıya açıb dedi:

— Gardaş, Allahdan gizlin deyil, senden niye gizledim. Menim arvadım çoh heyasızdı. Seher gelende şan bal, bir da yağda govrulmuş gara hurma tapşırımışdı. Menim de pulum olmadı, ala bilmedim. İndi bilmirem halım neçe olacag.

Dükançının ona yazığı geldi, dedi:

— Yağda govurulmuş gare hurma özümde var. Ancag şan bal yohdu. Süzme bal var, ondan apar get. Havag eline pul gelse, getirib haggın verersen.

Her ikisinden çekib Mehere verdi. Meher hurmanı apardı evine. Fatime süzme balı görende dedi:

— Men sene demişdim ki, şan bal al. Sen gedib süzme bal alıbsan?

Balı, hurmanı Meherin başına vurdu. Özünü divara çırpdı, başını yoldu. Dişinin birini de çıkarıb, şehir valisinin yanına gaçdı, Meherden şikayeteledi. Meheri vali çağırıp döydü, söydü, danladı.

Gelib yenice iyne bizini eline almışdı ki, indi de şeherin gazısı onu çağırıldı. O da söydü, danladı. Ahşam oldu. Meher arvadının hasiyyetini bilirdi; ona göre de evine gede bilmedi. Geceni Misir şehrinin yakınlığındakı meşede galmag figrine düşdü. O yavaş yavaş meşeye getdi. Orada büyük bir ağacın oyuğuna girdi, ancag yata bilmedi, ağladı, sızladı ve bahtından şikayetlendi. Gece yarısı ağacın oyuğundan onun gözüne bir ifrit göründü, dedi:

— Meher, bura benim evimdi. Sen gelenden beri o geder ah-nale etdinki benim sene üreyim yandı. İndi ne isteyirsən de, derdive çare eleyim!

Meher ona bahıb çoh gorhdu. Sonra onun mulayim danışığını görüb üreklendi, dedi:

— Eğer senin doğrudan da mene rehmin gelirse, meni bir uzak ölkeye apar. Bir de men Fatimenin üzünü görmeyim.

İfrit Meheri çiyine götürüb, «gözlerini yum» dedi.

Meherin ayakları yerden üzüldü. Bir neçe degigeden sonra ayağı yere deyende gözün açdı, gördü seher açılır, özü de güzel bir şehrin kenarındadı. Şehir adamları gelib Meherin başına topladılar. Ancag ne onlar Meherin dilini bildi, ne de Meher onların. Get gede şehir ehalisi onun başına daha da çoh toplanırdı. Ahırda bir nefer fağır libaslı adam ona teref geldi. Hamı ona yol verdi. O, Meherden Misir dilinde soruşdu:

— Sen haralısan?

Meher dedi:

— Misirli.

Adam soruşdu.

— Misirden haçan çıhmısan?

Meher dedi:

— Geçen ahşam.

O, Meheri deli hesab eleyib dedi:

— Ele bir yalan danış ki, inanmaq mümkün olsun. Misirden bura suyunan gelsen, altı ay, guru yolla gelsen, üç il vaht lazımdı.

Meher ahşam meşeye gedende cibine goyduğu çöreyi çıhardı, and içmek istedi. O adam Misirin çöreyini tanıdı,dedi:

— And içme, inandım, indi danış görüm seni kim getirdi? Misirden bura gelmekde megsedin nedi?

Meher ehvalatı olduğu kimi ona danışdı. Onun Mehre yazığı geldi. Golundan tutub öz evine apardı, dedi:

— Men de Misirliyem, adım da Hace Elidi. Ancag çohdan gelmişem. Burada işim çoh yahşı tutub, indi bu şehirde tacirbaşyam.Varım, dövletim çohdu. Hamı da hörmetimi sahlayır. Sen dur get hamama. Sen çimib çihana geder men bir gulam göndereceyem. O sene bir dest tacir paltarı getirecek. Hemin paltarın cibine yüz dene de gızıl goyacağam. Bir de bir deve göndereceyem. Paltarı geyinersen, deveni minersen. Gulam devenin ovsarını çeke-çeke benim tükânımın gabağına getirer. Men de şehrin tacirlerini bir behane ile yanıma çağırtdıraram. Onların yanında gelib senin elinden öperem. Deyerem ki, Misrin en büyük tacirlerinin biridi. Adı da Hace Me'rufdu. Onlar mene inanacaklar, senden satmag üçün ne getirdiğini heber alacaklar. Onda deyersen ki, on yük tirmem var, on beş yük şalım var. İyirmi yük mahudum var. Otuz yük mehmerim var. Ele olsun, ki, hamısı yüz deve yükünden artıq olmasın. Onlar sene beh verecekler. Kimisi yüz gızıl kimi iki yüz gızıl verecekdir. Alarsan, yığarsan bir yere. Men sene ticaret gaydasını öyrederem. Hemin pulları bir neçe ay elinde dolandırarsan. Bir geder gazanarsan, sonra deyersen ki, malım daryada batıb, ya da deyersen ki, guldur aparıb. Onlardan aldığın pulları geri gaytararsan. Gazandığın pullarla ticaret eleyib dolanarsan.

Meher getdi hamama, çimib çihanda gördü bir gulam, onu gözleyir. Gulam ona bir buhça verib dedi:

— Geyin, gel, men hamamın gapısında deveni sahlayıram.

Meher geyindi, hamamın gapısına çihanda, gördü ki, ovsarı ipekle bezenmiş deve, yanında hemin gulam onu gözleyir. Deveye suvar olub, gulam da ovsarını

eke-eke Hace Elinin tukanının gabağına çatdılar. Hace Eli onu görcek tacirlere dedi:

— Aha... Bu Misirin byk tacirlerinden biridi.

Hace Eli gelib onun elinden öpdü. O da Hace Elinin alnından öpdü. pşb grşenden sonra getdiler tkana. Ele bu zaman bir dilençi gelib Allah yolunda pay istedi. Tacirlerin hamısı dedi:

— Ge get, Allah versin, sohbetimize mane olma!

Meher ona bahıb elini cibine saldı. Hace Eli onun cibine goyduğu yüz gızıldan ovunu doldurub, fağırın eteyine tökdü. Tacirlerin hamısının gz kellesine ıhdı.

Hace Eli ona gzn ağartdı. Meher ona fikir vermeyib, tacirlerle shbete başladı. Bu zaman tacirlerin biri soruşdu:

— He tirme getirmisenmi? Meher dedi:

— Azdır, yzce deve ykd.

Hace Eli yine gzn ağartdı. Meher fikir vermedi. İkinci tacir heber aldı.

— şal da varmı?

Meher dedi:

— Oda yüz elli deve yk ya ola, ya olmuya.

Hace Eli acığından dil dodağını gemirirdi. Ancag ne olsun, sözünü geri götürüb deye bilmezdi ki, bu pineçi Meherdi. z de Fatimenin elinden gaıb gelib bura ıhıb.

Üçüncü tacir heber aldı:

— He mahud da varmı? Meher dedi:

— O yahşıdı,  yüz deve yk olar.

Ayrı mallar da heber alan oldu... Hace Meherin malı iki- min deve ykne çatdı.

Tacirler ellerini cibine saldı, biri-iki yüz gızıl sanadı, dedi:

— Men bunu mehmere beh verirem.

O biri  yüz gızıl mahuda, biri beş yüz gızıl tirmeye biri de min gızıl şala beh verdi.

İndi size kimnen heber verim, bir ovu gızıl alan dileniden. Gedib dilençilerin hamısına heber verdi ki:

— Eviniz yıhılsın, niye durursunuz? Misirden bir tacir gelib, say-hesab bilmir, gızılı ovcu tutduğu geder verir.

Dilençi olmayan da köhne paltar geyib geldi Hace Elinin tükanının gabağına. Meher bir yandan tacirlerden alırdı, o biri yandan dilençilere paylayırdı. Bir ovuğ gızıl da gulama verib dedi:

— Get karvansaraya, mene bir yahşı yer düzeltdir. Bir azdan sonra tacirler durub getdiler. Hace Eli dedi:

— Kişi, sen haranın ahmağı idin, gelib bura çıhdın?

Meher dedi:

— Sen üzün danışma, mene yüz gızıl veribsen, malım gelende sene iki yüz gızıl vererem.

Meher karvansaraya getdi. Öz özüne dedi: «Dostum, incime özün öğrettiyin kelekdi».

Karvansarayda da Misir tacirini rahat goymurdular. Misir malı almag üçün beh getirirdiler .Ancag Hace Meher tacirlerden sayla aldığı gızılların hamısını dilençilere paylayırdı.

Şeherin padşahına heber verdiler ki, Misirden bir tacir gelib, şehirdeki dilençilerin, kasıbların hamısını dilencilikden, kasıblıgdan gurtarıbdı. İndi senin şehrinde bir nefer de olsun yohsul tapılmaz.

Şah dedi:

Vezir, Misirden gelen bir tacir benim reiyyetime bu geder var-dövlet bağışlayıbdı.Bes men padşah olduğum halda onun garşısına neçe çıhmalıyam?

Vezir dedi:

— Kibleyi-alem, onun hele malı gelib çıhmayıbdı, belke de yalançının biridi. Hele sebir ele, goy malı gelsin. Padşah dedi:

—Vezir, eğer o yalancı olsa, o geder gızılı niye bizim yohsullara paylayırdı?..

İndi bir neçe gelme beh veren tacirlerden danışag. Ele ki, misirli tacirin malının gelib çıhması üzün çekdi, yığıldılar Hace Elinin tükanının gabağına, dediler:

— Bu Hace Meherin malı havaht gelecek? Gözlemekden gözümüzün kökü saraldı. Hace Eli dedi:

— Men Misirde olanda o varlı bir tacir , idi. İndi belke kasıb olub, onu men ne bilim?Hele yahşı ki, özü buradadı. Gedın şaha şikayet eleyin.

Tacirler getdiler şahın yanına, şah Meheri çağırtırdı, çoh hörmetle ona dedi:

— Tacirbaşı, siz benim ölkemin yohsullarına çoh eyanet elemişsiniz. Evezin çihacağam. Ancag bu tacir gismi devemsız olur. Siz onlardan bir geder pul almısınız. Onu onlara ne vaht gaytara bilersiniz?

Meher dedi:

— Kibleyi-alem sağ olsun. Men bilmedim ki, sizin şehirde bu geder kasıb-kusub var, yohsa çohlu gızıl getirirdim. Men bu tacirlerin heç birinden borç pul almamışam, hamısı özü getirib, hahiş eleyibler ki, onlardan beh gebul eleyim, malım gelende onlara mal satım. Men onlardan aldığım pulları, bir de özüm getirdiyim pulların hamısını fugaraya paylamışam.İndi gözlesinler, malım gelib çihar, artıglığıynan onların haggını vererem. Men gedib fugalardan verdiyim pulu geri istemiyeceyem ki...

Şah dedi:

— Kim isteyir gözlesin, kim gözlemek istemirse, şahlıg hezinesinden pulunu alıb getsin. Hace Meherin pulu gelende hemin pulları hezineye verer.

Hace Eli tacirlere göz vurdu, hamı pulunu istedi. Hezinedar hezineden onların pulunu verib yola saldı, sonra şah üzünü Mehre tutub dedi:

— Menim gözüümün ağı garası birce gızım var, onu sene verib, seni özüme damad elemek fikrindeyem. Sen bu fikrimden razısanmı?

Meher başını aşağı salıb bir az fikirleşdikden sonra dedi:

— Ey kibleyi-alem, bir terefdan benim başımı göylere ucaldırsan, bir terefdan meni hecaletli eleyirsen, çünkü senin gızına toy edende gerek onun başına tabag-tabag gızıl sepilsin.Bes men bunu haradan alım? Menim var dövletim gelib çıhmayıb.

Şah dedi:

— Eybi yohdu, hezinemi senin ihtiyarına verirem. İstediyin geder herçle, toyunu ele. Malın gelende yine hezineni doldurarsan.

Vezir dil dodağını gemirirdi, herden bir deyirdi:

«Bu sehrbaz hardan gelib çıhdı? Bizim ahmag gocanı sehre saldı! Menim arzularımı puçeledi.O gızı men özüm alacagdım...»

Yeddi gün, yeddi gece toy oldu. Padşahın gızını Mehre verdiler. Fatime ile geçirdiyi günler Meherin yadından çıhırdı. Gece-gündüz kefdedamagda idi. Hace Meherin malı gelib çıhmırdı ki, çıhmırdı. Padşahın lap sebri tükenmişdi. Hezinedar

defelerle gelib şaha demişdi ki, meni başka bir işe te'yin eleyesen. Şah veziri çağırıp dedi:

— Vezir, tedbir tök. Bu ne işdi men gördüm? Yegin bilsem ki, bu bir yalancıcı, mal dövlleti yohdu, meni aldadıbdı, onda ona ceza vererem. Ölkeye de ağır vergi goyub yene hezineni dolduraram.

Vezir dedi:

— Onun kim olduğunu, malının da olub olmamasını senin gızın öyrene biler. Bu şartla ki, gızın da sene kelek gelmeye.

Şah gızını çağırtdırıp dedi:

— Gızım, mene gerek bir işde kömek eleyesen. Menim var yohum elden gedib. Sen öz erinden öyren, görek o kimdi, onun doğrudan da var dövlleti var, ya yohdu?

Gız «baş üste» deyib getdi.

Ahşam yemeyinin vahtı idi. Padşahın aşhanasında bişen cürbecür yemeklerden yeyib, Meherin kefi göye galhmışdı. Bu zaman gız dedi:

—Meher de görüm sen kimsen , neçisen? Doğrudan da senin var dövletin var, ya yohdu?

Meher dedi:

— Menim ezizim, sene benim canım gurban. Menim malım dövletim harda idi? Men Misirde yohsul bir pineçi idim. Fatime adlı arvadımın elinden kaçıp bura gelmişem.

Meher arvadı Fatimeden gördüyü ezabları evvelden ahıradek olduğu kimi şahzade gıza danışdı. Şahzade gız çoh diggetle gulag asdı, fikirleşib öz özüne dedi: «Men sabah gedib atama Meherden eşitdiklerimi desem, o Meheri öldürecek. Meni de gözden salacag. Gelecekde bilmirem başıma neler gelecek?»

Gız bu fikirden sonra yerinden galhıb, ne geder ki, zinet şeyleri, le'l cevahirat, mirvari, brilyant var idi, hamısını bir hurcuna yığdı dedi:

— Burada bir tacirin mayası geder daş gaş var. Dur atını min, bunları da götürüb başka bir şehere get. Orada bir neçe yük tirmeden, şaldan al. Bir neçe aydan sonra getir gel. Deynen ki, guldurlar çapdı taladı. Elimde galan ancag bu oldu. Men de sabah atamı bir dilnen sakit elerem.

Meher razı oldu, durub atını mindi, düşdü yola. Sabah tezden de gız atasının yanına gedib dedi:

— Ata, men onu ahşam çoh danışdırdım, o hekiğeten çoh varlı bir tacirdi. Gecenin yarısı idi. Bir neçe gulam gelib ona heber verdi ki, tacirbaşı sağ olsun, guldurlar töküldü, mal dövletini taladı. O, bu sözü eşiden kimi atını minib gulamlarla beraber getdi.

Şah vezire dedi:

— Vezir, görürsenmi kişinin haggında pis fikre düşmüşdük.

Vezir şaha dedi:

— Kibleyi-alem, gızın da danışıgları yalandı.

İndi bir neçe gelme de Meherden danışag. Meher geceni at sürdü, gün çıkan zaman çoh acmışdı, hurcunda yemeye bir şey tapmadı. Gördü bir cütçü cüt sürür, dedi:

— Cütçü gardaş, yemeye bir şeyin varmı? Cütçü ona bahıb gördü atından, paltarından çoh böyük adama ohşayır, dedi:

— Sen bir az gözle, men gedim sene layigli bir yemek getirim.

Cütçü evine gaçdı, toyug kesib, plov bişirtmekde olsun, Meher öz özüne fikirleşdi ki, men ki,tacir deyilem, pineçi bir adamam. Kişi öz işini goydu, getdi mene çörek getirmeye. Men de durum onun yerini sürüm. Hışın desteyinden tutub bir neçe defe o teref bu terefe getdi. Birden hış bir yere ilişdi. Meher öküzleri vurdu. Yerin altından bir gapı açıldı. Meher hemin gapıdan gırh pille aşağı yendi, orada yene bir gapı gördü, o gapını da açdı, gördü ki, burada o geder hezine var ki, yerin, göyün, torpağın sayı var, ancag buradaki hezinenin sayı yohdu. Bu he-zineleri yavaş yavaş gezirdi. Gördü ki, cevahiratla bezenmiş bir sandıg var. Sandığı açdı, gördü ki, sandıgda. birce üzük var, üzüyü götürüb barmağına tahdı, gördü yeddi dene ifrit hazır oldu.

İfritler dediler:

— Biz yeddimiz de ifritlerin padşahıyığ. Her birimizin hökmünde minlerle ifrit var. Onlar bizim emrimize tabedi. Biz de bu üzük barmağında olan adamın ihtiyarındayığ. Gördüyün bu hezine Harun-Garunun hezinesidi. Eğer üzük sahibi isterse, hezineye de sahiblig eleye biler. Meher dedi:

— İndi ki beledi, yerin üzünde çadırlar tikin, bu hezinenin hamısını çekin tökün çadırlara.

O saat çadırlar guruldu, hezinenin hamısı çadırlara daşındı. Hezinenin yerini de itirdiler. Aşhanalar hazırlandı, aşpazlar plov bişirdiler. Höreyin etri yeddi ağaçlıgdan adamı bihuş eleyirdi.

Cütçü höreyi getirende gördü ki, paho, burada başga alem var.

Meher dedi:

— Gardeş, daha zehmet çekme, özümün gafiilem geldi çatdı. Ne geder gücün çatır, ne geder gabın tutur, get o çadırdan gızıl götür.

Cütçü istediği geder gızıldan götürüb öz evine getdi. Meher ifrit padşahlarına emr eledi:

— Min dene deve getirilsin, hamısı dizi gara, gözü gara, bir boyda, bir yaşda. Hamısının ovsarı, cahazı gızıldan. Min dene gatr hazır olsun, hamısı bir rengde, bir yaşda, bir boyda! Hamısının nohtası, palanı gızıldan. Min dene at getirilsin, bir yaşda, bir boyda hamısının yeheri, yüyeni gızıldan. Min nefer gulam getirilsin, bir boyda, bir yaşda, hamısının kemeri gızıldan. Gulamlar atları minsin, develerin yüzüne tirme, 150 sine şal üç yüzüne mahud, dörd yüzüne mehmer yüklensin hezinenin hamısı gatrılara çatılsın.

O saat meherin dedikleri hazır oldu.

Meher mirzeni çağırıp bir mektub yazdırdı, bir gulamdan mektubu padşaha gönderdi. Şah mektubu ohuyanda gördü meher yazıbdır ki:

«Ey kibleyi-alem, benim var dövletimin, gafiile gatrımın gabağı seher tezden şehere çatacag. Kim tamaşa elemek istese, şeherin kenarına çıhsın».

Şah dedi:

— Vezir, indi ne deyirsen?

Vezir dedi:

— Bu da yalandı.

Şah sevindiyinden yatmırdı. Şahın gızı çoh teeccüb eleyir, öz özüne deyirdi: «Bu ne işdi? Dünen bunu yola saldım. Özü de dedi ki, benim var dövletim yohdu».

Hace Eli ile vezir inanmayıp deyirdiler:

— Bu da bir fırıldagdı.

Ele ki, seher açıldı, seheriniz heyire açılsın, şehirde adam galmadı. Hamı tamaşaya çıhdı. Hace Eli, vezir de çıhdılar. Meherin payladığı gızılları ile varlanmış adamlar da gelmişdiler.

Her gulam atın üstünde oturub gızilla yüklenmiş bir gatırı yedeyine almışdı, her gatırın dalınca da bir yüklü deve gelirdi...

Şahın hezineleri doldu, daşdı. Çadırlar guruldu, galan mallar çadırlara yığıldı. Hamısı yerbeyer oldu. Vezirin garnına sancı dolmuşdu. O deyirdi:

— Bu adam sehrbazdı, bu dövlet sehrle emele gelmişdir. Bunu öyrenmesem yediyim mene haram olsun.

Meher öz evine getdi. Şahın gızı ile öpüşüb, görüşdüler. Gız dedi:

— Meher, bu ne işdi? Bes sen mene and içdin ki, mal-dövletin yohdu. İndi bu haradan çıhdı?

Meher ehvalatı, men size danışdığım kimi, şahzadeye danışdı.

Gız dedi:

— Meher, amandı, üzüyü vezirden gözle. O çoh hiyleger adamdı.

— Ancag utandı ki, desin ver men sahlayım.

Hemin günden vezir Meheri dile tutdu, dost oldular. Güya Mehersiz çörek yeye bilmirdi. Bir gün onu yene öz evine aparmışdı, yediler, içdiler, Meher serhoş oldu. Vezir dedi:

— Hacı Meher, seni menden çoh isteyen bir adam ola bilmez. Hem dostug, hem de padşah ölenden sonra sen onun yerinde şah olacañsan. Men de sene gullug eleyeceyem. Gel bu sırrı menden gizletme. Senin bu var-dövletin neyin sayesinde?

Meher parmağındaki üzüyü gösterib dedi:

— Bah bunun!

Vezir yene o yandan-bu yandan söhbet açıb, onu dile tutdu üzüyü onun parmağından çıkarıb öz parmağına saldı.

İfrit şahlarının yeddisi de vezirin gözüne görüküb dediler:

— İfritlerin padşahlarından yeddisi de senin hökmündedir, hansı ki, her birimizin ihtiyarında minlerce ifrite var. Ne deyirsen emr ele, yerine yetirek.

Vezir dedi:

— Şahı bura getirin.

O saat şahı orada hazır elediler. Vezir dedi:

— Bunları garın-garına sarıyın, atın cehennem sehrasına.

İfritler emel elediler. Vezir özü tahta eyleşib şahın gızını çağırıp dedi:

— Nazenin, men senin eşginde yanırdım. Ancag indiye geder derdimi deye bilmirdim. İndi vaht gelib çatmışdır, De görüm benim arvadım olmağa razısanmı?

Şahzade gız yegineledi ki, vezir üzüyü ele geçirib. Tabe olmagdan başga çare yohdu. İndi onun sözünü geri elemek pisolar dedi.

— Vezir sağ olsun demeye utanıram, men de senin eşginle yanırdım senin kimi bir ağıllı adam arvadı olmag arzusunda idim atam meni bir ahmağın birine ere verdi. Meni öldürseniz de sizin özünüzden çıhan deyilem.

Gız bu sözleri ele bir nazi-gemzeynen deyirdi ki, vezir az galırdı tahtdan düşsün, onun ayaklarına yihılsın. Gız sözünü gurtaran kimi vezir dedi:

— Hanım, onda get bir geder yemek içmek düzeltdir, men de bu saat gelirem.

Şahzade gız evine gayıtdı. Kenizlere dedi:

— Yahşı bir yemek-içmek düzeltdir!

Özü de yeddi gelemde özüne ziynet vurmağa başladı.

Vezir gelen kimi onun golundan tutub bir döşeyin üstünde oturtdu. Başladı onun etrafında dolanmağa. Ona herdenbir dolu piyale şerab verirdi. Ancag özü içmirdi. Cürbecür sözler danışıb onu özüne ram edirdi. Ahırda vezir gollarını açıb dedi:

— Nazenin, besdi canımı aldığın.

Gız onun gucağına gısıldı, sonra onun ellerini geriye iteleyib, gucağından çıhıdı.

Vezir dedi:

— Nazenin, sene gurban olum, neden bele gorhdun?

Gız dedi:

— O barmağındaki üzükden. Ele üzüyün biri de ahmag Meherin parmağında idi. Onu görende bağrım yarılırdı çünkü yeddi cüt gorhulu göz onun üzüyünden mene bahırdı. Hemişe de o üzük onun parmağında olurdu. Ona göre men onu sevmirdim. İndi hemin üzüyün biri de senin parmağında. Men sene yahşı gele bilmirem.

Vezir üzüyü çıkarıb, üstünde oturduğu döşeyin altına koydu. Yene gollarını açdı. Gız ona yaklaşıb sinesinden ele bir tepik vurdu ki, dalı üste yihılıb, ölü kimi galdı. Gız üzüyü götürüb, parmağına tahdı. İfritler hazır oldu.

— Hanım, emrive tabeyiki,— dediler.

Gız dedi:

— Getirin padşahla Meheri!

Her ikisini garın garına sarınmış halde şahzade gızın yanına getirdiler. Gız gördü ki, son nefesleridi. Emr eledi onları açdılar, üzlerine etirden ,gülabdan sepdiler. Onları ayıltıldılar. Gız dedi:

— Ata, bah bu da senin vezirin, Gör sene ne cür düşmen imiş!

Beli şah gedib tahtında oturdu. Cellad çağırıp veziri parça parça doğratdı. Hace Elini özüne vezir te'yin eledi. Düzlük hardadı, yüzlük de oradadı. Mehergil padşahın gızıynan ölene geder gün görüb dövrän sürdüler.

Gasım İsmayılov rayonu — 1959

2.7.1. Fonksiyonların tespiti

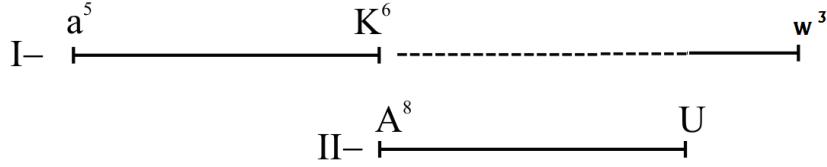
1-	Mısırdaki eskici Meher ve onun da Fatime adlı bir hanımı vardır	α
2-	Meherin karısı vardan yoktan anlamaz, Meher'in de parası yoktur.	$\chi + a^5$
3-	Bir gün Meher evine gelmez bir ormana gider.	$\downarrow$
4-	Ormanda bir cin Meher ile konuşur onun halini anlar, Meher de ondan kendisini uzak bir ülkeye göndermesini ister.	$D^2 + d^7$
5-	Cin onu çiğninde bir şehre götürür.	G^1
6-	Meher'e bir adam karşı gelir, nereden geldiğini sorup evine götürür.	D^2
7-	Tüccar Meher'e bir takım elbise biraz altın bir de deve verir ve kendisini tacir olarak tanıttırmasını söyler.	$d^7 + T^3$
8-	Elinde birçok mal olduğunu söylemesini, karşılığında da para almasını ister, böylece ticaret yapmayı öğretir.	d^7
9-	Üç tüccar gelir Meher'den tırme, şal ve kadife getirmesi ister, karşılığında ona fazlaca altın verirler.	E^{10}
10-	Meher tacirlerden aldığı yoksullara dağıtır, şehirde bu duyulur.	B^4
11-	Diğer tacirler mallar gelmeyince Meher'i şaha şikayet ederler, Şah Meher'i çağırır.	$\S + B^1$
12-	Meher, padişaha malları gelince paralarını vereceğini söyler, tacirlerin parası padişahın hazinesinden ödenir.	$\pi^3 + E^{VI}$

- 13- Padişah kızını Mehre vermek ister, Meher'le kız evlenir. $w^1 + W^0$
- 14- Padişah Meher'in malı gelmeyince onun parasının olmadığını yalancı olduğunu düşünür. Bunu öğrenmek için kızına görev verir γ^2
- 15- Kız Meher'i sorgular onun eskici Meher olduğunu öğrenir. ξ^1
- 16- Kız Meher'i sevdiğinden ona kıymetli eşyalar vererek başka bir şehre yollar, babasını kandırır. $\delta^3 + B^3$
- 17- Meher yolda bir çiftçi görür ve ondan yiyecek ister. Kendisi onun yerini sürerken birden yerin altından kapı açılır, hazine dolu bir yere girer orada bir yüzük bulur parmağına takar, yedi tane cin hazır olur binlerce hizmetçi emrine girer. $F^6_9 + F^5$
- 18- Meher cinlerden çadırlar kurmasını, hazineleri de çadırlara dökmelerini ister. Her yerde hazine dolu çadırlar vardır. $d^7 + K^6$
- 19- Meher tacirlere söz verdiği kadar eşyaları cinlere hazırlatır, padişaha sabaha hazinelerin geleceğini haber verir. $D^7 + \S_{\text{haber verme}}$
- 20- Vezir inanmaz ama Meher'in dedikleri gelir, Meher evine döner başından geçenleri eşine anlatır. $\downarrow + \S$
- 21- Vezir Meherle dost olup onu sarhoş eder, onun sırrını öğrenir. $\pi^1 + A^8$
- 22- Vezir onun parmağındaki yüzüğü alır. A^2
- 23- Meherle padişahı bağlatıp arttırır. A^{13}
- 24- Vezir padişahın kızına aşkını ilan eder, kız da onu kandırarak aşık olduğunu söyler. H^5
- 25- Kız, vezire yemek hazırlatır, sarhoş edip parmağındaki yüzüğü çıkartıp kendi takar. Meher ve şahı geri getirtir. $F^8 + R_s^9 + K^5$
- 26- Kız, vezirin bir hain olduğunu padişaha söyler. Ex
- 27- Padişah veziri öldürtür, Meher vezir olur. $U + w^3$

2.7.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşur. Her iki kesit de H-J ve M-N çiftini içermeyen tek kahramanlı bir masaldır.

Masal Kesitleri

I- $\alpha \times a^5 \downarrow D^2 d^7 G^1 D^2 d^7 T^3 d^7 E^{10} B^4 \S B^1 \pi^3 E^V W^1 W^0 \gamma^2 \xi^1 \delta^3 B^3 F^6, F^5 d^7 K^6 \dots \dots \dots w^3$

II- $D^7 \S \downarrow \S \pi^1 A^8 A^2 H^5 F^8 R_s^9 K^5 E \times U$

2.8. Eyyar

Badi-badi giriftar, hamam hamam içinde, gelbir saman içinde, deve del-leklik eler, köhne hamam içinde, garişga şıllağ atdı, devenin gıçı batdı, hamamçının tası yoh, baltaçının baltası yoh, orada bir tazı gördüm, onun da haltası yoh. Ömrümde çoh şileaşı yemişem, heç bele yalan dememişem. Günlerin bir gününde, Mehemednesir tininda, göy imamın belinde, biri vardı, biri yohudu, Allahdan başga geç kim yohudu. Bir şeherin bir padşahı varıdı. Bu padşah hemi padşahlığ elerdi, hemi de tacirlik elerdi. Elgevez, padşah gene bir gün tacir libasında karvanınan alışverişe gedirdi. Bir neçe gün karvan yol gedendan sonra, bir gece karvan bir çöllü biyabanda düşdü. Padşah gördü ki, uzagdan bir ışığ gelir. Çoh teeccübeledi ki, bu çölün düzündü bu ışığ nedi?

Yoldaşlarına dedi:

— Gerek men gedem görem o ne ışığdı?

Beli, ne başıvu ağrıdım, padşah ışığa teref getdi, gördü ki, çölün düzündü bir ev var. Gapını döydü, bir goca kişi geldi, padşahı içeri apardı. Ele ki padşah içeri girdi, ne gördü? Bir dene dünya gözeli otagda çırag kimi evi ışığlandırıb. Yohsa otagda ne çırag yanır, ne de bir şey yanır. Padşah bele bir dünya gözelin gören kimi huşu başından çıhdı. Padşah öz padşahlığını bildirmeyib dedi:

— Men tacirem. Bu gızı verin mene ere, yohsa deli olaram, bu gızı görer görmez ağlım başımnan getdi. Gızın dedesi, nenesi dediler:

— Bizim varımız yohumuz, gözümüzün ağı, garası birce bu gızdı. Biz gördük ki, gızımız çoh gözeldi, gorhduh bizim başımızı batırıp gızı da elimizden alsınlar, gelib bu çölün düzündü ev tikib yaşayır.

Odu ki, biz gızımızı gözümüzden gırağa goya bilmerik. Az taparık, az yeyerik, çoh taparık, çoh yeyerik.

Tacir gördü ki, bunlar çoh kasıb küfletdi, fūrseti fovt elemeyib dedi:

— Eybi yohdu, gızı mene verin, men burda galaram.

Beli, çoh danışdılar, az eşitdiler, ahırı gızı tacire verdiler. Tacir gelib yoldaşlarına dedi:

— Siz gedin, benim şeylerimi de satın. Gayıdanda özünüze ne alsaz, mene de alın. Siz gelene kimi men burda sizi gözleyeceyem.

Beli, karvan getdi. Tacir padşah gızın yanına gelib, yavaş yavaş toy tedarüğüne düşdü. Tacir toy eleyib hemin gızı aldı. Beli, günler geçdi, aylar geçdi, bir altı aydan sonra karvan geldi. Bu vaht tacirin arvadı hemliydi, padşah arvadının yanında çohlu pul goydu, bir dene de bazübend verdi, dedi:

— Eğer gızın olsa, satıb gızıva herclersen, yoh oğlun olsa, onda bazubendi bağla goluna, gelib meni tapar.

Padşah gızınan görüşdü, yola düşdü, karvannan bir yerde öz şehrine geldi. Gız gene erinin padşah olduğunu bilmedi. Padşah öz geydesiynen yol getmekte olsun, sene kimden deyim, bizim bu güzel gızdan.

Aradan bir üç ay da geçdi, bu hanım bir oğlan doğdu. Oğlan ne oğlan! Canlı, guvvetli, güçlü bir oğlandı.

Oğlan böyümekde olsun aradan bir neçe ay da geçdi gızın dedesi öldü. Galdı gız, nenesi, bir de uşag. Beleliknen üç dörd il de geçdi. Bir gün gızın nenesi de nahışlayıb öldü.

Gün geçdi, ay geçdi, orda ayınan, ilinen, burda muhteser dilinen, oğlan gelib yeddi yaşına çatdı. Bu oğlan yeddi yaşında olanda adam bahanda deyirdi: Yegin bunun on beş yaşı var. Oğlan özünne böyük, on dörd-on beş yaşlı uşagları deyerdi. Özü molla yanında medresede ohuyurdu.

Bir gün bu oğlan gene bir uşagnan savaşıdı, uşag gayıdıb bu oğlana dedi:

— Biç, dedesinnen heberi yoh köpekoğlu.

Bu söz oğlana deydi. Tez eve geldi, duvardan henceli götürdü, anasının üstüne çumub dedi:

— De görüm benim dedem kimdi? Mene uşaglar biç, dedesinden heberi olmayan deyirler.

Anası oğlunu bele görüb, gorhdu ki, onu öldüre. Tez gorha gorha dedi:

— Oğul, senin deden var. Özü de dövletli bir tacirdi.Sen hele anadan olmamışdın gedib.

Oğlan dedi:

—Dedemnen mene ne galıb?

Anası dedi:

— Bir bazubend galıb.

Beli, anası bazubendi verdi, oğlan bazubendi goluna bağladı, dedi:

— Men gedirem dedemi ahtarmağa.

Anası dedi:

— A bala, indi ki, sen gedirsen, ta men burda neye galım?Men de sennen kelirem.

Oğlan altdan geyinib, üstden gıfıllandı, üstden geyindi altdan gıfıllandı, anası da pul, gızıl götürüb bir yerde yola düşdüler. Az getdiler, uz getdiler, dere tepe düz getdiler, bir çeşme başında düşüb garınların berkitdiler, yornugların aldılar.Yene yola düşüb tepelerden yel kimi, derelerden sel kimi, badeyi serser kimi yol gedib bir derenin dibinde bir mağara tapdılar. Mağaranın ağzı hırda, içi ise çoh yekeydi. Bunlar burda bu mağaranın içinde galdılar.Bu mağara şeherden beş altı ağaç uzagdaydı. Deme, bu şehir hemen tacir padşahın şeheri imiş. Beli, ana bala bu mağarada yediler, içdiler, beş altı gün dinceldiler. Bir gün anası oğlana dedi:

— Oğul, bele bekar-bekar yeyib yatmagdan bir şey çıhmaz.Gel sene pul verim get şehirde alış veriş ele.

Oğluna atmış tümen pul verdi, şehere gönderdi. Oğlan getdi şehirde alış veriş elesin. Ele ki, oğlan şehere yetişdi, gördü bir arıh, ölüvay inek getirirler. Oğlan dedi:

—Emi, bu ineyi satırsan?

Dediler:

— Beli, satırh.

Oğlan dedi:

—Giymetin neçedi?

Dediler:

— Altmış tümen.

Oğlan tez altmış tümeni verdi, ineyi alıb şehirde gezdirmeye başladı ki, satsın. Ahşama kimi gezdirdi, gezdirdi, ineyi sata bilmedi. Ahırda hava garanlığılaşanda ölüm zülüm bir teher-iki teher ineyi otuz tümene satdı, gayıdıb eve geldi.

Anası dedi:

— Oğul, neçe kazanmısan? Oğlan dedi:

— Ana, otuz tümen zevel elemişem. Ana, mennen alış verişi çıhmaz. Gedib eyyarlılı eliyeceyem.

Anası gorhusunnan bir söz deye bilmedi. Ele ki, ahşam oldu, oğlan gıs gıvrah geyindi, verdi özün şehere. Günüzden nişannadığı daş-gaş tükanının damına çıldı. Damı deldi, içeri girdi, bir kise ağzına kimi gızılınan, daş-gaşnan doldurdu, dalına atıb, ağamı Allah sahlasın, düz mağaraya geldi. Anasına dedi:

—Ay ana,beş-altı ay alış veriş eliyesen bir bele pul gazananmazsan. Görürsen iki saatin içinde ne geder dövlet getdim.

Sabah oldu, oğlan edeb erkanınan geyinib şehere gezmeye getdi. Ele ki, şehere yetişdi, gördü her yanda danışılır:

«Gece filankesin tükanın yarılar». Hamı mehettel galıb deyir: «A canım, bu şehirde ki oğru yohdu. İndiye kimi bu şehirde bele şey olmamışdı». Elgevez, camaat gupguru gurumuşdu ki, bu neçe sirdi.

Ele ki, gene ahşam oldu, gözüne döndüyüm oğlan eyyar paltarında gıs gıvrah geyindi, ağamı Allah sahlasın, şehere uz goydu. Beli, şehere çatdı. Gene damların üstün gezirdi, birden gördü ki, budı bir heyetde kulefirenginde beş altı adam oturub söhbet eleyirler. Eyyar o saat damın üstde mısdı, başladı damın üstden danışanlara gulag asmağa.! Gördü ki, bele deyirler: «Gelin sabah gırh lotunu yığah bir yere, bir deveni de yahşı giymetli şeylerinen yükleyek, vereg lotulara. Lotular getsinler çölün düzündə deveni burahsınlar otlamağa. Eyyar kısmi açgöz olar, özü de tamahkar olar. O gelib deveni aparanda lotular onu tutar, yohsa bu eyyar bizi dağıdar».

Beli, oğlan gulag asıb ehvalatı öyrendi. Dabanına tüpürub tez gene bir tükan yardı, evine gelib anasına dedi:

— Ana, seher meni tezden durguzarsan.

Beli, ele ki, seher oldu, oğlan şehere getdi. Bir dest köhne paltar aldı, bir az bihuşdarı aldı, bir dene de ölüvay eşşek aldı. Köhne paltaları geyib, özüne de saggal

goydu, bir goca kişinin şekline düştü. Ölüvay eşeyi de gabağına salıp toş toş deye deye sürmeye başladı. Ele ki, bir az geldi, gördü budı çölün düzündü lotular oturub, deve de bir terefde üstü yüklü otluur. Eyyar dedi: «Bu saat görün sizin başınıza ne oyun açacağam?» Oğlan yavaş yavaş lotulara teref geldi, gördü ki, lotular yavaş yavaş şerab vururlar. Lotular bu goca eyyarı görüb dediler.

— Emi, gel bizinen ye, iç.

Oğlan bir ah çekdi. Lotular dedi:

— Emi, niye ah çekirsen?

Oğlan dedi:

— Eh, bir vaht varıdı men de cavandım. Hemişe sagilik eliyordim.

Lotular dedi:

— Ay emi, eybi yohdu. Gel indi bize sagilik ele. Bir yerde kefe eleyek.

Beli, eyyar eşşeyi burahdı bir terefde, başladı lotulara sagilik elemeye. Dedi:

— Şerabı goyun bir terefde serinlesin!

Şerabı tökdüler teşte, goydular serinlesin. Gözüne döndüyüm eyyar bihuşdarını teştin içine atdı. Beli, ele bir az da getdi, goca dedi:

— Getirin şerabı.

Şerab geldi. İstekanları doldurdular. Sagi başladı, dedi:

— Ele ki, men bir, iki dedim, hamı birden içmelidi.

Beli, sagi uzun uzadı danışdı. Sonra bir, iki dedi. Lotular hamısı birden istekanları başlarına çekdiler. O saat hamısı bihuş olub yihıldı. Ele ki, lotular özlerinden getdi, eyyar goca paltarını çıkartdı, saggalı maggalı tökdü yere, eşşeyi gatdı gabağına, devenin de ipinden yapışıp çeke çeke mağarasına apardı. Devenin üstünde olan şeyleri mağaraya yığdı, devenin da başın kesdi, nenesine dedi:

— Gavur, bas küpeye.

Beli deveni gavurub küpeleri doldurdular. Bular burda küpeleri doldurmagda olsunnar, sene kimnen deyim, lotulardan.

Lotular bir de ayıldılar ki, paho, ne deve var, ne de goca sagi var. Gördüler ki, gocanın paltarları ordadı. O saat parmagların dişlediler, dediler: «Bu eyyarımış. Gelib bizi aldatdı, deveni apardı».

Beli, heber gedib şehere çıhdı. Dediler: Eyyar gelib gırh lotunun

elinden deveni aparıb. Hamı bu işe mehetdel galdı. Dediler:

— A canım, bele de iş olar? Bir eyyarman biz başara bilmeyek?

Da iş işden geçmişti, deve elden çıkmıştı. Fikirleştiler ne teher eliyek, ne teher elemiyek. O yan bu yan, bir Küpemenin garı geldi. Garı dedi: Men onu taparam.

Beli, sabahı günü oğlan getmişti ova. Ana mağarada tek galmıştı. Küpemenin garı küpünü mindi, havaya galhdı, havada o teref bu terefi gezdi, gördü bir dağın döşünden tüstü çıhr. Yavaşca gelib tepenin dalında küpden düşdü.. Yavaş yavaş mağaraya teref geldi. Gapını döydü. Oğlanın anası çıhdı, garı dedi:

— Gadan alım, benim gelinim deve etine yerikleyir. Gurban olum, sizde deve eti varsa, bir az ver mene, aparım gelinime.

Arvad dedi:

— Bıy, garı nene, bir az niye? Bir deve govurmuşam. Gel içeri, ne geder deyirsen, verim.

Beli, garı nene içeri girdi. Arvad govurmada bir boş gab doldurub garı nenenin gabağına goydu. Garı nene doyuncan yedi, sonra bir gab da doldurdu, garı neneye verdi, dedi:

— Garı nene, apar bunu da gelinin yesin.

Garı nene çoh razılıheledi. Gabı goltuğuna vurdu, evden çıhdı, getmeye başladı. Bu vaht eyyar ovdan geyidirdi. Uzahtan gördü ki, bunların evinden bir arvad çıhdı. Tez eve yüyürüb anasından soruşdu

— Ana, eve kim gelmişti?

Anası dedi:

— Bala, heç kim gelmemişdi.

Oğlan dedi:

— Ana, düzün de. Yohsa bu saat seni öldürerem.

Anası dedi:

— Bala, bir garı gelmişti. Deyirdi gelinim yerikleyir, deve govurmasına, men de govurma verdim, getdi.

Oğlan evden tez çıhdı. Ele ki, oğlan evden çıhdı, gördü garı küpün üste galhdı havaya. Garı havada küpün üste, oğlan da yerde gaçırdı, ta ki, garı nene düşende onu tutsun. Beli, garı havada, oğlan da dereynen tepeynen gaçırdı. Garı nene gelib şeherin bir ğırağında küpden düşdü. Oğlan tez bir dar küçede gizlendi. Ele ki, garı nene geldi, yolnan gedende oğlan dedi:

— Yahşı, bu golum ağrıdı, indi de o biri golumnan tut.

Beli, gız oğlanın o birisi golundan tutdu. Ele ki, gız oğlanın o biri golundan tutdu, bir de gördü ki, oğlan çadırın gapısındadı, amma gol öz elinde galdı. Deme, oğlan garının golunu gızın eline veribmiş.

Oğlan papağın çihartdı, gıza dedi:

— Hudahafis, salamat gal, dohsanuvuz yığışasız, meni tuta bilmezsiz.

Beli, eyyar bayag tüpürdu dabyanına, getdi evlerine. Gız bir başına döydü, bir dizine. İş işden geçmişdi. Bu halda padşah, vezir, bir neçe de başga adam geldiler. Gördüler gız çadırda tekdi. Gız ehvalatı danışdı, vezir başına döymeye başladı, dedi:

— Gözümun ağı, garası bir gızım vardı, onun da evin yıldızı.

Gevez, iş işden geçmişdi. Bunlar kor peşman evlerine getdiler. Ele ki, ahşam oldu, gene yığışib padşahın kulefirengisinde meslehetleşirdiler. Eyyar da damnan gulag asırdı. Bele deyirdiler:

— Biz bu şherden çıhah gedek, ele bu şheri vererek eyyara. Yohsa bize burda rahatlıh yohdu. O yan bu yan fikir elediler, ahırda biri dedi.

— Sabahları emr verilsin ki, heç kim şherde galmasın, hamı çöle çıhsın, eyyarın bundan heberi olmayacak, demek eyyar şhere gelecek, onda eyyarı tutarız.

Beli, eyyar bunu da eşitdi.Öz özüne dedi: <<Bacarsaz, tutarsız>>. Özün verdi gene bir varlının tükanını yağdı, şelesin tutdu, ağamı Allah sahlasın, düz evlerine geldi,

Beli, seher tezdennenden eyyar getdi şhere. Bir garı tabdı, tez özün verdi garının yanına, biraz da gariya pul verdi, dedi:

— Garı nene, meni gız paltarına geyindir, gedek, oturag şherin gıragında. Ele ki, goşun gelib sehrağa gedecek, men üzümü göstereceyem. Onların biri mene aşığı olacak. Gelib meni sennen istiyende vermezsen. Diyersen ki, var yoh bir gızım var, onu da vermerem. Elgevez, ahırda özüüm ağırlığımda gızıl alıb meni verersen. Ondan sonra çıhıb gedib şherin başga yerinde galarsan, seni tapmazlar.

Garı nene razı oldu. Beli, eyyar gız paltarı geyindi, özün düzeltdi, başına da çarşov saldı. Garı nene eyyarı da yanıyan götürüb yolun bir gırağında oturdular. Ele ki goşun geldi geçmeye, eyyar bilirdi ki, şher dargası oldugca arvadvazdı.

Odu ki, darga bunun yanından geçende eyyar üzünü açdı. Darga bunu gören kimi özünden gedib atdan yihıldı. Ay Haray, dad ne oldu? Darga dedi ki:

— O gızın derdinnen men öldüm, daha men getmirem. Beli, goşun geri gayıtdı. Ta seyre çıhmadılar.

Garı neneye elçi gönderdiler, gızı istediler. Garı nene dedi:

— Bıy, gözümün ağı, garası birce gızım var, onu da vereceyem size? Vermerem.

Garıya çoh pul verdiler. Garı dedi: Vermeyerem ki, vermerem. Ahırda eyyarın özü ağırlığında gızıl alıb eyyarı ere verdi. Beli, toy başlandı. Gece Eyyarı Allah Allahnan darganın evine apardılar. Ele ki, hamı dağıldı getdi, bir darga galdı, birde eyyar. Darga ele bilirdi ki, bu doğrudan da gızdı. Üzünden, gözünden öpürdü. Eyyar da ezile ezile dargaya gır verirdi.

Darga yavaş-yavaş eyyara yaklaşanda, eyyar dedi:

— Ahı niye telesirsən, men seninem, sen benim. Ta burda telesmeyin yeri yohdu. Gel bir evvel evlerinen, otaglarınnan meni tanış ele, ondan sonra kef edek.

Darga razı oldu, eyyarı otagları gezdirmeye başladı.

Beli, ne başüzü ağırdım, ahırda geldiler bir otağa çıhdılar. Eyyar gördü ki, burda bir mancanah var. Soruşdu:

— Bu nedi? Darga dedi:

— Bu mancanahdı her kime acığım tutsa, goyuram bu çarhın arasına. Bah bu el yerin görürsen burdan fırladıram gedir yuharı. Orda dişleri görürsen, onlar batır onun canına, ezib öldürür.

Eyyar işi bele görüb dedi:

— Yahşı, hele goy men oturum, sen bur görek ne teher olur?

Darga sevgilisinin üreyin sıhmadı. Dedi:

— Otur.

Eyyar dedi:

— Bah, yavaşça fırrat ha.

Darga yavaş yavaş fırratdı. Ele ki, gız yuharı çıhdı, aşağı yendirdi. Sonra dedi:

— Yahşı, indi sen otur, görek bacarıram men de fırratmağı?

Darga gene sevgilisinin üreyin sıhmadı, özü oturdu, dedi:

— Bah, yavaşça fırrat ha.

Eyyar dedi:

— Heç berk fırradaram? Adam da istediğine eziyyet verer?

Beli, ne başüzü ağrıdım, darga oturdu mancanağın üstünde. Eyyar yavaş yavaş fırlatmağa başladı. Ele ki, darga yuharıda dişlerin arasına yetişdi, dedi:

— Ta besdi.

Bu vaht eyyar möhkem sıhdı, dişler darganın garnını deşdi. Darga yaralı galdı orda. Eyyar gözüne döndüyüm, darganın var yohunu yığışdırdı, dabanına tüpürub birbaş gaçdı.

Eve gelib kellesin yere goyub hor hor yatdı. Beli, bu burda yatmagda olsun, sene kimnen deyim, padşahdan.

Seher ha gözlediler, gördüler darga gelmir. Dediler.

A kişi, bele de arvadbaz adam olar? Gün günorta olub, hele gelmeyib.

Beli, az gözlediler, çoh gözlediler, ahırda darganın dalınca adam gönderdiler. İçeri girdiler. Gördüler heç kim yohdu. Amma otagların gapıları açıgdı. Gedib mancanah olan otağa girdiler, gördüler ki, darga mancanarın arasında yarımcan ganı aha aha sızıldayır.

Beli, tez padşaha heber verdiler. Gelib darganı mancanarın arasından çıkartdılar. Darga heç özünü bilmirdi. O yan bu yana adam salıb hekim ahtardılar. Bu halda bizim eyyar hekim paltarında geyinib elinde esa padşahın gapısından geçib dedi:

—Men tebibem, her derde çare elerem.

Bunu padşahın yanına apardılar. Dedi ki:

— Men hekimem.

Padşah dedi:

— İndi sen bizim bu yaralını yahşı eleyersen?

Eyyar dedi:

— Neçe yahşı eliye bilmerem? Men bunu o saat yahşı eliyerem.

Ancag men diyen şertinen. Mene bir otag verin, on beş gün heç kim ora gelmesin, men bunu sağaldım.

Beli, razı oldular. Eyyara şeherin gırağında tek bir otag verdiler. Yaralı darganı da ora apardılar. Hamı çıhib gedenden sonra eyyar gedib bazardan bir ülgüç, bir çuvaldız, bir az gezil, bir az düz alıb geldi, başladı dargaya mualice elemeye. Beli, ne başüzü ağrıdım, darganın her bir yerini ülgücnen yardı, duzu doldurdu, gezilnen tikdi.

Darganın tepeden dırnağa kimin her yerini yardı belecene de duzu doldurub tikdi. Gapını bağlayıb düz evlerine getdi. Rahat rahat öz işinde, öz gezmeyinde, öz kefinde oldu. İndi sene kimnen deyim. Bizim padşahdan.

Beli, aradan on beş gün geçdi. Getdiler görsünler ki, darga neçedi. Gapını açdılar, içeri girdiler, gördüler ki darga gupguru guruyub. Hamı başına, gözüne döydü, dedi:

— Vay, bu eyyarmış! Dediler:

— A canım, bele de şey olar? Biz bu eyyarınan başara bilmeyek! Ele yahşısı budur ki, bu şeheri vererek eyyara, özümüz çıhag gedek başga yere. Ta biz bunnan bacara bilmerik.

Biri dedi ki:

— Gelin, sabah bir şey eliyek. Eyyarı tuta bilmesek, onda doğrudan da çıhag gedek. Dediler:

— De, görek, senin meslehetin ne teherdi.Dedi:

— Gelin, sabahları bir kasıb uşağınan bir dövletdi uşağını bazarda güleşdirek. Dövletdi uşağı kasıb uşağını yihacag. Bizim şeherin camaatı heç kim bilmeyecek. Çünkü dövletdinin dalıncan danışmazlar. Bunu dese eyyar deyecek. Bu eyyar kasıb terefdarıdı. Ele ki, gördüz dövletdi uşağı kasıb uşağın yıhıdı, kim dese «olmadı», demeli o eyyardı.

İşin natarazlığından, bahtın getirmemezliğinden, bu gece eyyar da gedib bulara gulag asmamışdı. İşden de heberi yohdu.Belece seher oldu.Beli seher bazarın ortasında bir kasıb uşağı ile bir dövletdi uşağını güleşdirdiler.Bizim eyyar da özünü tamaşaya yetirdi. Uşaglar bir az güleşenden sonra dövletdi uşağı kasıb uşağını yıhıdı. Birden bizim eyyar geyitdi dedi:

— Olmadı.

Ele ki, bu sözü eyyar dedi. O saat onu tutdular ki, ele Eyyar sensen. Padşahın hüzürine apardılar. Padşah dedi:

— Sen kimsen?

Eyyar dedi:

— Sene dehli yohdu men kimem, üzün danışma.

Padşah hökm eledi ki, bu saat aparın bunu asın.

Beli, baş ağrısı olmasın. Eyyarı dar ağacının altına getirdiler. Ele ki, bunu soyundurdular, ipi salsınlar boğazına, bu halde bazubend golundan düştü. İstediler öldürsünler, celladlar fikirleştirdi, dediler:

— Biz bunu öldürecek. sonra padşah bazubendi görür, hirslenir. Yahşısı budur ki, gedek padşaha heber vererek. Eğer deyerse, gene öldürerik.

Beli, gelib padşaha heber verdiler. Bazubendi de gösterdiler. Padşah bazubende bahan kimi tanıdı, dedi:

— Öldürmemisiz ki?

—Heyr.

— Onda öldürmeyin.

Beli, oğlanı padşahın yanına getirdiler. Padşah oğlunna gene soruşdu:

— Oğlan, sen kimsen?

Eyyar dedi:

— Sene ne var men kimem? Demirsene eyyaram, öldürtdür. Eyyar deyilem, burah gedim. Sene ne var men kimem?

Elgevez, padşah ne geder soruşdu, eyyar öz dediyyin dedi. Ahırda padşah dedi:

— Ahı bu bazubend benimdi. Odu ki, soruşuram. Men bunu arvadım hemli olanda onun yanında goyub gelmişem.

Muhteser kalam, padşah ehvalatı danışanda eyyar bildi ki, dedesi budu. Görüşdüler, öpüşdüler:

— Anan hardadı?

— Şherden gırahda mağarada evimiz var.

Padşah and verdi ki, get anavı getir. Eyyar dedi:

— Menim dövletim seninkinnen çohdu. İki at, üç at kar görmez. Deve, gatır ilhısı ver, dövletimi bura getire.

Beli, develer, gatırlar dalda, gabahda padşahnan oğlan mağaraya teref getdiler. Padşah arvadıynan görüşdü, öpüşdü, orada olan dövletlerini de gatırlara, develere çatıb şehere geldiler. Tezeden padşah özüne toyeledi. Gırh gün, gırh gece toy çalındı. Camaat da arhayın oldu. Hamı eyyarın bele zirekliyyine mehetdel galmışdı. Padşah öz başından tacını götürüb eyyar dediyyimiz oğlunun başına goyub dedi:

— Sen menden bacarıhlısan. Sen menden iş bilensen, Padşahlığa men yoh, sen yararsan. Bu şeheri, bu camaatı sen menden yahşı idare edersen.

Beli, eyyar padşah oldu. Yediler, işdiler, metlebine yetişdiler. Göyden üç alma düşdü. Biri benim, biri özümün, biri da nağıl diyenin. Sen sağ, men selamet. Sen yüz yaşa, men iki elli. Hansı çohdu, sen götü.

Nahçıvan —1940

2.8.1. Fonksiyonların tespiti

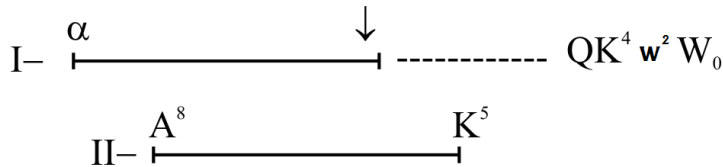
1-	Şehrin birinde hem padişahlık hem de tacirlik eden bir kişi vardır.	α
2-	Padişah bir gün uzaktan bir ışık görür merak eder ışığa taraf gider.	$a^3 + \uparrow$
3-	Padişah ışık olan eve girer kendini tacir olarak tanıtır.	O
4-	Evdeki dünya güzeline aşık olur. Kızı dede-nenesinden ister orada kalması şartıyla kızı ona verirler.	$a^1 + W^0$
5-	Bir gün bir kervan gelir, padişah hamile olan eşine bir bazubend verir ve kendi ülkesine döner.	$I^2 + \downarrow$
6-	Kız bir oğlan doğurur, kızın dede-nenesi ölür.	Motif+ β^2
7-	Çocuk yedi yaşına geldiğinde annesine babasının kim olduğunu sorar.	A^8
8-	Oğlan ve kız padişahı aramaya giderler.	$a^1 + \uparrow$
9-	Padişahın şehrinde bir mağaraya varırlar. Anası oğluna alış-veriş etmesi için para verir oğlan bu işi başaramaz.	$D^1 + E^1_{olmsz.}$
10-	Oğlan dolandırıcılık için gider ve gündüzden belirlediği dükkana girerek oradan altın çalar.	A^5
11-	Ahali hırsızın kim olduğunu merak eder ama bulamaz. Oğlan, akşam kılık değişip beş-altı adamın sohbetini dinler. Ertesi gün yaşlı bir adam kılığında külhanbeylerin yanına gelir onları sarhoş eder, elindekileri alır.	$T^3 + \pi^3 + A^5$
12-	Hırsız, yaşlı bir nineden kız kıyafeti giydirmesini ister, bir şehre giderler orada kentin başkanı kız kılığındaki hırsıza aşık olur, yaşlı nineden onu ister yaşlı nine öz ağırlığı karşılığında hırsız ona verir.	$T^3 + B^8 + E^{10}$
13-	Yönetici onu götürür, ama hırsız yöneticiyi kandırarak evleri gezdirmesini ister.	π^3

- 14- Yönetici ona bir mancınah gösterir hırsız mancınahla onu yaralar varını yokunu alır. $E^9 + A^5$
- 15- Padişah yöneticiyi mancınah oklu odada yarı canlı bulur ve hekim getirirler. Hırsız bu sefer hekim kılığında padişahın yanına gelir. O
- 16- Hırsız kendisine bir oda verirlerse onu iyileştireceğini söyler. π^3
- 17- Yöneticiyi hırsız öldürür. U^1
- 18- Padişah onun hırsız olduğunu anlar. Q
- 19- Bir kişi fakir çocuğuyla zengin çocuğunu dövüştürmeyi teklif eder, “kim karşı çıkarsa o hırsızdır yakalarız.” der. D^1
- 20- Dedikleri gibi çocukları dövüştürürler zengin çocuğu yenince hırsız karşı çıkar. E^1_{olmsz}
- 21- Hırsız yakalar padişahın huzuruna getirirler, padişah ölüm emri verir. $D^8 + A^{13}$
- 22- Asacakken kolundaki bazubendden dolayı öldürmez. K^5
- 23- Padişah kim olduğunu sorar, kolundaki bazubendi karısına verdiğini söyleyince hırsızla padişah baba oğul olduklarını anlar. $Q + K^4$
- 24- Hırsız malını ve hazinelerini getirir, padişahla karısı tekrar evlenir. w^2
- 25- Padişah tacını oğluna devreder. W^0

2.8.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Masalda iki kahraman vardır. Birinci kesitte ayrı ikinci kesitte ayrıdır. Masalda H-J ve M-N çiftlerine rastlanmaz.

Masal kesitleri

I. $\alpha a^3 \uparrow O a^1 W^0 I^2 \downarrow \text{motif} \beta^2 \dots \dots \dots QK^4 w^2 W_0$

II. $A^8 a^1 \uparrow D^1 E^1_{olmsz} A^5 T^3 \pi^3 A^5 T^3 B^8 E^{10} \pi^3 E^9 A^5 O \pi^3 U^1 Q D^1 E^1_{olmsz} D^8 A^{13} K^5$

2.9. Behrami-Felek

Biri var idi, biri yoh idi, Misirde bir padşah var idi. Bu çoh edaletli padşah idi. Darda galanlar, müşküle düşenler bunun yanına gelirdiler, elaç eleyirdi. Misir padşahı hem de çoh ağıllı, tedbirli bir adam idi. Bu padşahın Behrami Felek adlı bir zirek oğlu var idi. Behrami Feleyin hele on dörd yaşı var idi. Bir gün Behramin Feleyin beynine ova getmek düşdü. Atasının yanına gedib dedi:

— Ata, izn ver, gedim ova.

Atası dedi:

— Oğul, sen hele uşagsan, heç at minmemisen, ova getmeli vahtın deyil.

Behrami Felek çoh bikef oldu. Padşah naelac galıb razı oldu. Veziri, vekili de ona goşub dedi.

—Vezir, Behramı meşeye aparma, sehraya apar. Özü de uşağımdan mugayat ol, gözden goyma.

Vezir, Behrami Felek büyük goşunla şikara çıhdılar. Bele oldu ki, evvel evvel bir meşeye getmeli oldular. Şahzade meşede bir şir gördü. Atıdan sıçrayıb yere düşdü, şimen pence penceye geldi. Şahzade şiri yere vurub öldürdü. Aferin sesi asimana bülend oldu. Şirin derisin soydular, içerisine seman tepib gönderdiler Misir padşahına. Misir padşahı oğlunun şücaetinden çoh şad oldu. Şirin tepme derisini sahlatdı. O biri terefdən Behrami Felek bir gözel ohu gördü. Oğlan dedi:

— Gerek ahunu sağ tutag.

Ahu insan kimi dile gelib dedi.

— Necat verin, bir cüt südemer balam var.

Ahunu her terefdən gomardılar. Ahu Behrami Feleyin başından sıçrayıb getdi. Behrami Felek onun dalınca üçgün at sürdü, ahırda ahunu itirdi. Bir gelaçaya getdi, orada bir ev gördü. Behrami Felek gapıya bir tepik vurub, açdı içeri girdi. Evde bir gözel gız var idi. Gızın

ayağının altında bir goca kişi gördü. Gızın kim olmasını şahzade gocadan soruşdu. Goca dedi:

— Gız deyil, şekildi. Şahzade.soruşdu:

— Hansı gızın şeklidi.

Goca dedi:

— Çin padşahının kızının şekli di.

Behrami-felek dedi:

— O gızı men ne cür tapa bilerem?

Goca dedi:

— O gızı getirmek için yüz yüz pehlevan gedib, hamısı öldürtölüb. Başının salamat olmasını isteyirsense, yerinde otur.

Behrami-felek gocadan el çekmedi. Ahırda goca ona yolu nişan verdi. Behram goca nişan verdiyi yolnan başladı at sürmeye. Atın gulagları oldu gelem, guyruğu oldu elem, gedib, bir bağa çıhdı. Deme, bu bağ cinler padşahının bağı imiş. Cinler padşahının bacısı Serzad hanım şahzadeni gördü, dayeye dedi:

—Get o oğlana degilen çıhib getsin. Yohsa gardaşlarım geler, ona ezab vererler.

Daye gelib şahzadeye dedi:

— Tez burdan çıh get.

Behram Serzad hanımın dediği sözleri eşitmişdi, dayeye dedi:

—Men hanım deyen adamlardan deyilem. Gardaşları mene eziyyet vere bilmezler. Getmirem.

Serzad hanım gördü Behrami-felek getmeyecek. Oydu ki, onu gonag çağırđı. Behrami-felek yeyib gurtarandan sonra, el üzünü çerhovuzda yumag istedi. Bu zaman cin padşahı gelib çıhdı. Şahzadeni görüb emr eledi:

— Gedin onu getirin.

Bir nefer geldi ki, onu aparsın. Şahzade onun elini golunu bağladı. Bunu eşidib, gardaşlar da geldi. Şahzade onların hamısının gollarını bağladı. Ses çatdı. cinler padşahına, şah gezeblendi. Özünü Behramın yanına saldı. Emudu Behramın tepesine yendirdi. Behram emudu göyde tutub yere goydu. Padşahın da gollarını bağlayıb gardaşlarının yanında sahladı. Bunları öldürmek isteyende Serzad hanım gışgırdı:

— Ey cavan, öldürme, bir neçe sözüm var.

Şahzade öldürmeyib dedi:

— Gel, görüm ne deyirsen.

Serzad hanım dedi:

— Ey cavan, bunların günahı nedi ki, öldürtürsen?

Şahzade dedi:

— Günahları budu ki, gonaga hörmetsizlik eleyirler.

Serzad hanım dedi:

— Bunların günahlarından geç, mene bağışla.

Şahzade onların gollarını açıb Serzad hanıma bağışladı. Bunlar Behrami-felekle gardaşlıg oldular. Bacıları Serzad hanımı Behrama verdiler. Sifurçin bunu görüb ağladı. Gırh peri gızı geldi, onlar çalıb çağırıp oynayırdılar. Behram bahdı Sifurçin oynayanlara garışmır, ele ağlayırdı. Behram ondan soruşdu:

— Sifurçin, niye ağlayırsan?

Sifurçin dedi:

— Menim nişanlımı devler padşahı aparıb. Bu çalıb çağırmağa gelen perilerin bacılarıdır. Onları görende nişanlım yadıma düşdü, ağladım.

Behram dedi:

— Gedek senin nişanlımı alım, özüne verim.

Behrami-felek sevgilisi Serzad hanımnan, gayınatasıynan ve başgalarıynan görüşdü. Sifurçini götürüb yola düşdü. Az getdiler, uz getdiler, dere, tepe, düz getdiler, bir mağaraya çıhdılar. Şahzade gördü bir tüstü çıhır.

Soruşdu:

— O ne tüstüdü? Dediler:

— Tüstü deyil, devin nefesidi.

Bir hırıltı gelirdi. Behram soruşdu.

— O ne hırıltıdı? Dediler:

— Devın döşünün hırıltısıdı.

Yerde bir daş var idi. O daşı yeddi div götüre bilmirdi. Behram bir eliynen daşı götürüb kenara tulladı. Behram Sifurçine dedi:

— Sen burada dayan, men devlerle davaya gedirem. Birinci nerem

gelende bilin ki, devle dava eleyirem. İkinci nerem gelende bilin ki, deve güc gelmişem. Üçüncü ne'rem gelende bilin ki, devi öldürmüşem. Üçüncü ne'rem gelmese, bilin ki, dev meni öldürübdü.

Beli, Behram gedib gördü, dev başını gızın dizinin üstüne goyub, yuhuya gedib. Gız şahzadeni görende dedi:

— Ey beni adem, bura niye gelmisen? Şahzade dedi:

— Devi öldürmeye gelmişem.

Gız dedi:

— Ey cavan, bunu cinler, periler öldüre bilmir, sen ne cür öldüre bilersen?

Şahzade dedi:

— Onlar öldüre bilmir, amma men öldüreceyem. Behrami-felek devin ayağına bir gılinc sohdu. Dev ağını çekib dedi:

— Köpek oğlunun mirçeyi ayağıma dişleyir, goymur yatım. Behram bir ne're çekdi. O saat dev yerden galhdı. Emudunu götürdü. Emudun başında yüz bir deyirman daşı var idi. Dev emudu herleyende Behram gılincle onun sağ golunu, sonra da sol golunu gırıp yere saldı. Üçüncü gılincle devin başını yere saldı, dev öldü. Şahzade gızı götürüb mağaranın ayağına geldi. Gızlar onu yuharı çekdiler. Behram Seyfur padşahın oğlu Şemaseynen görüşdü. Onu tilsime salıblarmış. Behram gızı nişanlısı Sifurçine verdi. Her ikisi Behrama algış elediler. Behram periler Padşahının bir gızını da Şemaseye aldı, toylağını eledi. Periler padşahı Behrama tük verib dedi:

—Şahzade, ne vaht dara düşsen, tükü oda tutarsen, hazır olarig.Behram onlardan izn alıb yola düşdü. Cin şehrine yaklaşanda gördü şehrü üzük kaşı kimi muhasireye alıblar.Bir neferden soruşdu:

— Şehrü muhasire eleyen kimdi? Dediler:

—Behbud şahdı, Cin şahının gızını aparmağa gelib hem da heraç isteyir.

Behram aşpazhanaya gedib dedi:

— Gırh adamın höreyini bişir.

Aşpaz o saat gırh adamın höreyini hazırlayıb, sırfaya düşdü. Behrami-felek gırh adamın höreyini tekce yeyib ayağa galhdı. Bayıra çıhib tükü oda tutdu. Seyfur padşah goşunla hazır oldu. Seyfur padşah emr verdi. Behbud padşahın bütün goşununu gırdılar. Behbud padşahın başını kesib darvazadan asdı, üstüne de bir kağız goydu. Başı ve kağızı cin padşahına apardılar. Padşah dedi:

— Yağışdan çıhdıg, yağmura düşdük.

Bu burada galsın, eşidin Behramı şikara aparan vezirden. Vezir Behrami-feleyi itirdi. Çoh ahtardılar. Gördüm deyen olmadı. Padşah emr verdi, veziri ve şikara çihanların hamısını tuttular. Gırh, gün zindanda galandan sonra, tutulanları burahdırdı. Eyyarı çağırıp dedi:

— Eyyar, benim oğlumun öldü galdı heberini getirersen.

Eyyar Behrami-felek getdiği yolu öyrendi. Şahzadenin iziynen yola düşdü. Behram girdiyi eve getdi, gızın şeklini gördü. Kişiden soruşdu:

— Bu boyda, bu buhunda bir cavan oğlan bura gelmişdimi?

Goca dedi:

— Gelmiřdi, gıza ařig oldu, Ćine getdi.

Eyyar Behramın atasının yanına gayıtdı. Behramın sađ salamat Ćine getdiyini ona söyledi. Eyyara çohlu hel'et verdiler. Padřah dedi.

— Baş taciri bura getirin.

Taciri padşahın yanına getirdiler. Tacirden Behramı soruşdu:

— Behramı gördünmü?

Tacir dedi:

— Gördüm, Ćine getdi. Ne gedereledim, geri gayıtmadı. Padřah vezire dörd yüz min gořun verdi. Vezir gořunla Ćin ölkesine getmekde olsun, al heberi Behrami-felekden.

Bir gün Behrama dediler.

— Bu gün cuma aşşamıdı. Padşah gızı küçe bazara çıhacag.

Odabaşı soruşdu.

— Ne vaht çıhacag? Dediler.

— Gün eyilende.

Behrami-felek odabaşıynan paltarını deyişdirib padşah gızını görmeye getdi. Behram bir samanlık tirini çıkarıb eline aldı, özüne yol açıb, düz külefirenginin altına getdi. Gız onu görende dedi:

— Bu kimdi, ne üçün gelib?

Tabağı gabağa tutdular. Behram üzüyü çıhardıb tabağa atdı. Üzüyü aparıb hanıma verdiler, dediler:

— Bürüncdür, oğlan seni ne hesab eleyir?

Gız üzüyün üstünü ohuyub gördü yazılıb: «Behrami-felek yeddi ilin bac-heraci ile düzeltmişdir». Hamı getdi, tekce behram galdı. Gelib ona dediler:

— Burda cume aşşamında başga heç kes otura bilmez. Dur burdan get, yohsa aparıb dar ağacından asarlar. Behram bir kağız yazıb kenize verdi, dedi:

— Apar bu kağızı ver hanımınıza.

Aparıb kağızı verdiler hanıma. Hanım bahıb gördü kağızı ele gözel hetle yazıb ki, misli beraberı yohdu.

Gız şahzadeye bir name yazdı. Namede de yazmışdı:

«Bir gün padşah gızı hamama gedirdi. Lel vurdu, padşah gızının rubendi düşdü. Derviş görüb gıza aşig oldu. Gızdan el çekmedi. Ahırda da onu öldürdüler».

Behrami-felek onun bu sözlerine bele cavab yazdı:

«Bir gün bazarda bir derviş ohuyurdu. Padşah gızına o aşig idi. Ona gırh gün çubug vurdular. Ahırda derviş gızı aldı. Men o gızdan olmuşam».

Hanım dedi:

Gızlar men bacarmaram bununla. Goyun galsın.

Beli, bir gün Çin padşahı gördü şeheri goşun buruyub ona dediler:

—Misir padşahının baş veziridi.

Çin padşahı veziri onun yanına gönderib, ehval pursan oldu.

Ona dediler?

— Misir padşahının Behrami-felek adlı bir oğlu bura gelib. Onun ölüsünü, dirisini heber bilmeye gelmişig.

Bu zaman Behrami-feleyin namesini getirdiler. Misir veziri bahdı ki, Behramın hettidi. Gırh gün vaht alıb, başladılar Behramı ahtarmağa. Eyyar da burada idi. Ne geder ahtardılar, Behramı tapmadılar. Eyyar gezirdi. Bir odabaşı gördü. Behramı ondan soruşdu. Eyyar bundan şübhelendi. Onun paparını yere saldı. Deme, bu Behram imiş, odabaşının paltarını geyibmiş. Behram onu öldürmek ne isteyende eyyar gaçdı, gedib vezire dedi:

— Men şahzadeni tapmışam.

Eyyar veziri götürüb Behram olan yere getirdi.

Vezir bahıb dedi:

— Sen ahmagsan, nesen? Burda Behram ne gezir?

Eyyar odabaşı paltarında oğlanı vezire gösterib dedi:

— Behrami-felek bah odu.

Vezir diggetle bahıb Behramı tanıdı, Behram da veziri. Gıza heber getdi ki, hemin oda adamı paltarında olan oğlan Behrami felekdi. Behram da paltarını değışdi, hamama getdi, şahzadeye layig libas geydi. Gız Behrama bahıb aşig oldu. Misir padşahının veziri Çin padşahına elçiliğe getdi. Çin padşahı ona dedi:

— İhtiyar gızın özündedi. Kime istese gedebiler. Goy ağzın sınavım, görüm ne deyir.

Padşah bir kağız yazdı gızına ki, Behrami-feleye gedirsenmi?

Gız atasının kağızına cavab yazdı:

—Ata, senin gızınam, sözünden çıhmaram. Başımı kessen de, razı olaram. Sen razısansa, men de razıyam.

Ele hemin gün gızın gebinini Behrami-feleye kesib, gırh gün, gırh gece toy elediler, şadyanalığ geçirdiler. Bir neçe gün Çin padşahına gonag galandan sonra, gızı kecaveye goyub Misire yola düşdüler. Sefurçinin ölkesine getdiler. Burada da gırh gün galdılar. Sonra Serdab hanımı da kecaveye goydular, yola düşdüler, ta ki, gelib öz ölkelerine Misire çatdılar. Padşah şadyanalığ geçirdi, gırh gün, gırh gece toy vurdurdu. Tacı başından götürüb oğlu Behrami-feleyin başına goydu. Behrami-felek edaletli bir şah olub, dövran geçirdi.

Füzüli rayonu —1948

2.9.1. Fonksiyonların tespiti

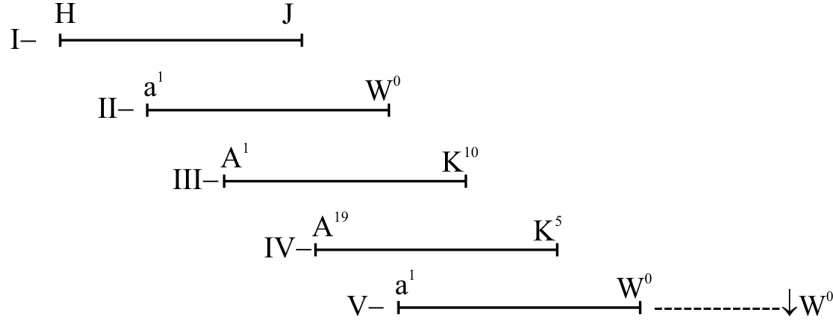
1-	Mısırdadaaletli bir padişah onun da Behrami Felek adlı bir oğlu vardır.	α
2-	Behrami Felek ava gitmek ister babası istemese de vezirle ikisini gönderir.	B^5
3-	Bir ormana varırlar şehzade orada bir aslanla mücadele eder onu yener.	$H^1 + J^1$
4-	Behrami Felek bir eve girer orada bir kızın şekline aşık olur.	a^1
5-	Bir yaşlı, Behram'a Çin padişahının kızını bulmak için yolu gösterir.	$G^4 + \uparrow$
6-	Çin padişahının bağına varır padişahın bacısı ona hürmet eder.	F^6_9
7-	Çin padişahı onu görür ve adam gönderir. Behram adamları ve padişahı bağlar.	$H^1 + J^1$
8-	Serzad hanım onların bağışlanmasını ister. Behram bağışlar.	$D^5 + U_{olmsz}$
9-	Serzadla Behram evlenir.	W^0

- 10- Sifurçin adlı bir kişinin nişanlısını devler kaçıır, Behram'la onu bulmak için yola çıkarlar. $A^1 + C^{\uparrow}$
- 11- Devlerin olduğu mağaraya gelirler. Behram içeri girer kızı ve devi görür devle mücadele eder, üçüncü kılıçta devi öldürür, kızı da kurtarır. $H^1 + J^1 + K^{10}$
- 12- Behram periler padişahının kızını Seyfur padişahın oğluna alır. Periler padişahı Behram'a tüğ verir. F^1
- 14- Ne zaman istersen ışığa tut hazır oluruz der. F^9
- 15- Çin şehrinin kızını Behbud şah adlı biri almaya gelir, şehri de muhasıraya alır. A^{19}
- 16- Behram tüğü ateşe tutar Seyfur padişah askerleriyle hazır olur, Behbud'un adamlarını yener onu da öldürür başını Çin padişahına götürür. $H^1 + J^1 + K^5$
- 17- Vezir Behram'ın yolunu kaybedince padişah onu zindana atar. $\delta^3 + U$
- 18- Padişah bir geziciden Behram'ın Çin'e gittiğini öğrenir ona çok aramağan verir. $\S_{\text{haber alma}} + W^3$
- 19- Padişah veziri Behram'ı bulması için Çin'e gönderir γ^2
- 20- Behram, pazara çıkar padişah kızını görür ve ona aşık olur. a^1
- 21- Mısır veziri Çin padişahına Behrami Felek'i sorar. a^1
- 22- Bir gezici Behram'ı odabaşı kılığında gösterir. $K^2 + Q$
- 23- Behram şehzade elbiseleri giyer kız Behrama aşık olur, kızı Behram'a verirler. $T^1 + W^0$
- 24- Behram Mısır'a döner, padişah tahtını oğlu Behram'a bırakır $\downarrow + W_0$

2.9.2. Masalın tahlili

Masal beş kesitten oluşmaktadır. İlk dört kesit H-J çiftini içermekte beşinci kesit içermemektedir. Kesitlerin hiçbirisinde M-N çiftine rastlanmaz. Masal tek kahramanlıdır. Kesitler birbirini takip eder.

Masal kesitleri

I- $\alpha B^{15} H^1 J^1$

II- $a^1 G^4 \uparrow F^6, H^1 J^1 D^5 U_{olmsz} W^0$

III- $A^1 C \uparrow H^1 J^1 K^{10} F^1 F^9$

IV- $A^{19} H^1 J^1 K^5 \delta^3 U \S W^3 \Upsilon^2$

V- $a^1 K^2 Q T^1 W^0 \dots \downarrow W_0$

2.10. Tüklüce

Eyyami gedimde biri varıdı, biri yohudu, bir padşah varıdı, Bu padşahın gözünün ağı, garası birce oğlu varıdı. Padşahın iç içe gırh otağı varıdı ki, bu otağlara padşahdan savayı kimse gire bilmezdi. Padşahın otağları gözel bezenmişdi, divarlarında her cür şekiller varıdı. Döşemelere rengbe reng halılar, halçalar salınmışdi. Padşahın üreyi daraldığı zaman bu otağların birini açıb, içinde gezerdi. Otağlar o geder büyükdü ki, içerisinde bağlar, al alvan çiçekler, meyveler de var idi. Bülbüller güller arasında gezir, onlara razi niyaz eleyirdi. Hele bu azdı, evlerin içerisinde çay ahırdı.

Günlerin bir gününde padşah seyre çıhmag için bütün e'yan eşrafı toplamışdı. Şah otağların otuz dokuzunun haçarını arvadına verib dedi:

— Menim oglum Melikejder darıhmasın..Haçarları verersen otağların ağızlarını bir bir açıb gezer.

Padşah sözünü tamameledi, gırh günün azugesini götürüb goşunla şikara getdi. Anası Melikejderi çağırıp, gapıların haçarlarını ona verdi, dedi.

— Oğul, atan deyirdi, darıhanda otağların ağızlarını açsın, içinde gezsin.

Melikejder çoh şad oldu, günü sabah otağların ağızlarını başladı açmağa. Birinci otağa gedem goydu. Doğrudan da, Melikejder beş yaşına çatmışdı, bu otağların içine girmemişdi. Gapıdan içeri girende ağızı açıla galdı, dedi:

— Ehsen bunu tiken ustaya. Peh, peh, peh ne güzel otagdı!

Melikejder başladı otagları gezmeye. Birinci otag o geder de büyük deyildi. Otağı o geder gezdi ki, yorulub bir terefde oturdu. Gördü otağın bir terefinde cavahiratla bezenmiş bir çarpayı vardı. Çarpayı par par parıldıdır.

Melikejder ayağa durub, çarpayının yanına geldi. Çarpayı cavahirle, yagutla, zümrüdle bezenmişdi. O, çarpayının perdesini galdırdı. Çarpayıya bir mütekke goyulmuşdu. Mütekkenin üstüne bir örtük salınmışdı, etrafına gızıl şamdanlar düzülmüşdü. Melikejder bahanda gözü gamaşırdı. Teeccüb eleyib öz özüne dedi: <<Bu neçe olan şeydi?>> Elini uzatdı ki, Örtüyü galdırsın. Bir şey onun gollarını vurub geri gaytardı. Ellerini yanına salıb bir geder sakit dayandı, özüne geldi Bu defe guvvesin topladı, elini uzadıb örtüyü galdırdı. Örtüyün altında ipek desmala sarınmış bir şey gördü. Usdubla desmalı götürüb açdı. Desmalın içinde bir güzel gız şekli gördü. Gıza bahanda bir könülden min könüle ona aşig oldu. Geş eleyib yere serilmekde olsun, anası ondan çoh nigaran idi. Seherdan geden Melikejder hele de eve gayıtmamışdı. Gün batmışdı, hava garalmışdı, amma o gelib çıhmamışdı. Arvad heremlerden bir neçesini götürüb oğlunun dalısıycan getdi. Birinci otağa girib bir geder gezdiler. Çarpayının yanına gelib gördüler, Melikejder bihuş olub yere serilmişdir. Anası oğlunun başını dizi üste aldı. Onun bileklerini ovdu, gerisini boğdu, Melikejder özüne geldi, gözlerini açıb gördü başı anasının dizi üstedi.

Anası gözlerinin yaşını silib dedi:

— Oğlum, bu ne haletdi, niye bihuş olmusan?

Melikejder yerden galhdı, anasının elinden öpüb dedi:

— Ana can, izn ver gedim bu şekil sahibini tapım.

Anası onun gözlerinden öpüb dedi:

— Oğlum, ne danışırsan? Atan bu şekli iki ildi burada sahlayır. Ne geder sorag salırsa da, gızdan bir sorag veren olmur. İndi de sen isteyirsen avara veten olub, derelere düşesen.

Melikejder anasının boynun gucaglamag isteyende gözünden bir damla yaş anasının elinin üste düşdü. Od kimi yandırdı. Anasının üreyi gumbultu ile yere düşdü. O saat başa düşdü ki, oğlu aşig olub, gedecek, dedi.

— Oğul, indi ki, bele oldu, get, Allah amanatında olasan. Ancag onu bil ki, atan buna heç vaht razı olmaz. Ancag men anayam, senin göz yaşına döze bilmerem. Sene yahşı yol oğul.

Oğlunun alnından öpdü. Anasının icaze verdiyine Melikejder çoh sevindi. Anası hidmetçileri çağırdı, oğluna yol tedarüki görmeyi onlara tapşırđı. Melikejder geceni geçirdi, seher tezden başdan geyinib ayagdan gıfillandı, ayagdan geyinib başdan gıfillandı, anasının yanına getdi, Ana bala gol boyun oldular. Melikejder gördü, anasının gözlerinden abi leysan kimi yaş tökülür, dedi,

— Ana can, sen ağlayırsan, getmeyime özün icaze verdin.

Ana, senin ağlamağına men döze bilmerem! Anası dedi.

—Oğul, ana olmamısan, ana üreyini bilmirsen.Uğurlu yol.

Melikejder ata suvar olub yola düşdü. O günü ahşama dek yol getdi,gabağına heç bir adam, heyvan rast gelmedi. O, ahşamı bir ağacın dibinde yatıb sehereledi, gene yola düşdü. Az getdi, çoh getdi, iyne yarım yol getdi, bir gelaçeye rast geldi. Onun gulağına bir ses geldi. Başını yuharı galdırıp ne gördü. Bir gız yuharıdan aşağıya bahr. Gız Melikejdere bir kemend atdı, onu yuharı çekdi. Bu gız kim olsun?

Periler padşahının gızıdı.Gız dedi:

—Vay, niye geldin? İndi dev gelib seni öldürecek.

Melikejder bir söz demeyib sakit dayandı. Her ikisi mat mat bir birine bahırdılar. Periler gızının gözü Melikejdere düşmüşdü. Amma Melikejder şekildeki gızı sevirdi, isteyirdi onu tapsın. Bu esnada göy guruldadı, ıldırım çahdı, yer titredi. Periler gızı dedi:

— Vay, dev budu gelir.

Peri gızı efsun ohudu, Melikejderi bir alma eleyib sandığa atdı. Dev geldi, içeri girib gıza dedi:

—Adam, adam iyisi gelir. Çaggala badam iyisi gelir.

Gız dedi:

— Ne adam iyisi? Adamları gırılsın, heç biri gelmir.

Dev başını gızın dizinin üste koydu, gırh günün yuhusuna getdi. Dev şirin yuhuda idi, horuldayırd., Peri gızı devin başının altına bir daş goyub, özü ayağa durdu, oğlanı sandıgdan çıhartdı. Efsun ohuyub oğlanı gene öz halına saldı.

Melikejder dedi:

— Men bu devi öldüreceyem. Gız ona dedi:

— Buna senin gücün çatmaz. Onun canı bah o tahçadaki şişenin içinde balığın garnındadı. Onu ordan götürüb yere çırpısan, o zaman dev yarımcan olacag, belke de öldüre bilersen.

Melikejder tez tahçadan şişeni götürdü, sındırıp balığı götürdü,garnını yarıb devin canını çıkartdı,yere çırpıdı.Devden ele bir nerilti gopdu, yeri, göyü zulmet gapladı. Dev ayağa galhdı. Melikejder ile vuruşmağa başladı Melikejder gılıncla ikibaşlı devi parçayadı. Devın mağarasından vezirde yungül gıymetde ağır şeylerden, götürdüler. Melikejder peri gızını aparıb periler ölkesine yetirdi.

Özü geri gayıtdı.Şehirler geçdi,dağlar aşdı, cezireler dolaşdı sevdiyi gızdan bir heber öyrene bilmedi.İki il meşede dolaşdığından heyvan kimi tük getirdi, tüklüce oldu.

Beli, Melikejder bir gün meşeden çıkıp yola düşdü, meşenin ahırında bir çınar ağacı varıdı. Berk hirslendi, çınarı çekib kökünden çıkartdı, çıynine aldı. İsfehan şehrine teref uz goydu.

Deyirler isfehan padişahının gızı gul,garabaşlarla seyirden geri gayıdırdı.Melikejder çıyninde çınar ağacı bu güzel gız karvanına bahırdı.Diggetle bahıb ne gördü,şekildeki aşig olduğu gız burdadı. Onların dalına düşüb, yavaş yavaş getmeye başladı. Gabagda bir büyük bağ vardı bağın bir terefinde bir güzel imaret görünürdü gızlar bağa girdiler. Gırh yerden fevvare veren çarhovuzun kenarında dayandılar.Kecavenin gapısı acıldı. Gız kecaveden düşüb çarhavuzun gırağında durdu. Melikejder bunu gördü ağaçlar arası ile gelib , çarhovuzun o biri terefine geçdi. Serin meh esirdi, ağaçların yarpakları hırda hırda terpenirdi. Padşah gızı o terefe bu terefe uçuşan göyerçinlere bahırdı. Elindeki desmalla üzünü silende elindeki ,desmal suya düşdü. Hovuzun gırağında olan guşlar dimdikleri ile desmal hovuzun ortasına çekdiler. Şahzade hanım kenizlere emreledi ki, desmal hovuzdan çıkartsınlar. Çarhovuz o geder derin idi ki, içerisinde bir pele de hareket ede bilirdi Melikejder bunu görüb hovuzun gırağına dırmaşdı, çıynindeki uzun çınar ağacı ile desmal çıkartdı. Şahzade hanım tüklücenı yanına çağırdı, desmal ondan almag istedi. Hanım tüklüceye diggetle bahdı. Külek Melikejderin uzun tüklerini yellendirdi.Şahzade hanım:< Gözel bir heyvandı >_ deye gızlara tapşırđı ki, onu otağına aparsınlar.

Beli, kenizler tükölçe şahzade hanımın otağına apardılar. şahzade hanım evde başladı tükölçeye öyreşmeye. Onun için gızlara bir halta gayırtırdı. Öz yatağ otağında tükölçeni bağılatdı. Her ahşam gızıl nimçede aş tükölçenin gabağına goyurdu. Deyirler, saatlar, günler, hefteler, aylar gelib geçdi, gızıl haltaya bağı tükölçe evin küncünden başa bir yer görmedi. Bir gün gece yarısıydı, şahzade hanım öz rehtihabında yatmışdı. Onun yanında tükölçeden başa bir goca garı da vardı. Tükölçe garını yuhuya verdi, boynundakı zenciri açdı. Dodaglarını tertemiz sildi. Yahın gedib şahzade hanımın üzünden bir buse aldı, gene yerine gayıtdı, gızıl zenciri boynuna geçirdi.

Sabah açıldı, sabahınız heyir, şahzade hanım rehtihabdan galhdı, el üzünü yumag istedi. Evvel evvel aynada üzüne bahdı, gördü üzünde leke var. Teeccüblendi, meselenin üstünü vurmadı, örtülü sahladı. Geyindi, geçindi, o biri otağı geçdi.

Tükölçe geceleri yatmayıb oyag galırdı. Bunun evezinde gündüzleri yatıb yuhusunu alırdı. Bir ahşam şahzade hanım tükölçenin yanına gelib ona diggetle bahdı, öz özüne dedi: «Ah ne gözel heyvandı, bunu yaradan evvel insan elemek istemişdir. Ya da evvel insanmış, cadu eleyib bu hala salıblar», şahzade hanım bele bele fikirleri üreyinlen geçirdi. Sonra yihılıb yatdı. Tükölçe de özünü yuhuluğı vurdu. Goca garı da ağzında saggız çeyneyirdi, gah yatırdı, gah gözlerini açıb, o terefe bu terefe bahırdı. Ahırda garı da yuhuya getdi. Tükölçe yerden galhdı, zenciri boğazından çıkartdı. Yavaşa gedib şahzade hanımın her üzünden bir neçe buse aldı, yine gayıdıb yerine geldi, zenciri boğazına geçirdi.

Seher hanım yerinden galhdı, bahdı ki, üzlerine leke düşüb, onun üzünden öpübler, çoh gezeblendi: «Bu ne olan işdi?» — deye çığırdı.

Üzünü garıya çevirib dedi:

— Ey peder suhte, men seni burda ne için sahlayıram?! Garı gözlerinin yaşını töke töke dedi.

— Hanım, menden başa kimse bu otağı girmeyib. şahzade hanım çoh danışdı, hırlendi, bir metleb hasil olmadı. Ahırda bu gerara geldi ki, gece yatmasın, güdsün. Beli, gece oldu. şahzade hanım barmağı yarıb duzla doldurdu. Göynertisinden gece yata bilmedi, amma özünü yuhuluğı vurdu. Gece yaridan geçmişdi. Tükölçe ele bildi ki, şahzade hanım yatıb. Boynundan zenciri çıkartdı, hanımın yahınlığına getdi. Onu öpmek isteyende hanım onun golundan tutdu, yatağdan galhdı, tükölçenin üzüne bahıb dedi:

— Ey heyvan, benim sene yazığım gelib, evimde sahlayıram. Sen neylemek isteyirsən? Bu saat seni parça parça edim mi?

Melikejder onun ayaklarına yihıldı, bütün ehvalatı men size nağıl elediğim kimi ona nağıleledi. Şahzade hanımın huşu başından getdi, bir neçe degige dayandı, sonra huşu özüne geldi, bahdı ki, tüklüce yanında dayanıb.

Seher açılan kimi, gullugçuları çağırtdırdı, tüklücenı hamama gönderdi. Tüklüce delleyin yanına getdi, tüklerini temizletti. Hanım gönderdiyi şahzadeye layig paltarı geydi. Ona bahan deyirdi, bir de bahım. Melikejder şahzade hanımın yanına gelende anası yadına düşdü. Elini alınına verib fikre getmekde olsun, görek onun anası, atası neçe oldular.

Melikejder gurbete çıhan günden anası onun intizarındaydı. Günlerin birinde padşah şikardan gayıtdı. Hemişe oğlu Melikejder onu peşvaz ederdi. Amma bahdı ki, bu defe onun peşvazına ne oğlu, ne de heremi gelmeyib. Padşah çoh teşvişe düşdü. Gullar, garabaşlar padşahın gelmesini hanıma heber verdiler. Yazıg arvad o geder ağlamışdı ki, gözleri şişib gıpgırmızı olmuşdu. Padşah içeri dahil oldu. Baş heremi onu görende başladı hönkür hönkür ağlamağa. Padşahın üreyi tab getirmedı, o da ağladı. Herem ağlamagdan şişmiş gözlerini açdı, gollarını onun boynuna saldı.

— Melikejder getdi! — dedi. Padşah dedi:

— Neçe? Hara getdi, ne üçün getdi?

Heremi bütün ehvelatı, eşitdiyi kimi, ona nağıleledi, Padşah iki eli ile başına vurub tahta yihılmağda olsun, gayıdag söhvetin gerisine, görek Melikejder neçe oldu?

Ele ki, Melikejder fikre getmişdi, şahzade hanım ona dedi:

— Ey cavan, niye fikre cumdun?

Melikejder yuhudan ayılmış kimi, fikirden ayılıb ona dedi:

— Hanım, ele bir şey yohdu, anam yadıma düşmüşdü. Şahzade diggetle ona bahıb heyran galdı. İndi o tüklüce deyil, halis şahzadeydi. Hanım onu menziline aparıb, gizli yanında sahlamağda olsun, size indi neden danışım?

Günlerin bir gününde yad padşahdan isfahan padşahına bir name geldi. Namede yazılmışdı:

«Ya yeddi ilin bac heracını vermelsen, ya da gızını benim oğluma toy elemelsen. Emel elemesen ölkeni dağıdacağım».

İsfahan padşahı yad padşahın teleblerini redd eledi, davaya hazırlık görmeye başladı, goşun topladı. Tebl ceng çalındı, goşun şehirden kenara çıhdı. Yad padşahın goşunu da geldi, sed çekdiler. Meydan sulandı.

Yad padşah güçlüydü. İsfahan padşahının pehlevanlarını, goşunu gırıp yarıdan geçirdi. İsfahan padşahının teslim olmagdan başka çaresi yohdu. Gız bu ehvalatı Melikejdere heber verdi, Melikejder altdan geyinib üstden gıfillandı. üstden geyinib altdan gıfillandı. Gızdan icaze alıb, meydana getdi. Bir ne're çekib, özünü düşmenin goşununa vurdu. Onun ne'resinden yer, göy titreyirdi. Düşmen goşunu sınıg düşüb, geri gayıtdı. İsfahan padşahanına heber çatdırdılar ki, şahzade hanımın evinde zencirlenmiş adam düşmen goşununu sındırıp geri gaytardı. İkinci heber geldi ki, bes Melikejder düşmen goşunundan gırdığını gırdı, gırmadığını da şilkut eleyib, torpağıımızdan çıhartdı. Padşah Melikejleri yanına çağırıp ona aferin söyledi. Emr eledi şehirde üç gün, üç gece şadlık geçirildi.

Padşah Melikejleri yanında oturtdu, ondan soruşdu:

— Ey cavan, sen kimsen, haradan gelmişen?

Melikejder padşah oğlu olduğunu ona söyledikten sonra, bütün ehvalatı danışdı. Padşah Melikejlerin alnından öpdü, gırh gün, gırh gece toy eleyib gızını ona verdi.

Bu günden heyli geçdi. Padşah mehebbetini Melikejdere saldı. Vezir, vekil buna hesed apardılar. Bir gün bir yere yığıldılar, bu gerara geldiler ki, Melikejleri yoh elesinler. Bu işi vezirin oğlanlarına hevale elediler. Vezirin oğlanları hiyle ile Melikejleri yoh elemek fikrine geldiler. Oyudu ki, vezirin oğlanları padşahın huzuruna gedib dediler:

— İzn ver Melikejder bizle şikara getsin.

Padşah razı oldu. Melikejder geyindi, yola düşdü. Ancag bunun getmesine şahzade hanım razı deyildi, onun üreyine dammışdı. Melikejder vezir oğlanları ile yola düşüb gece-gündüz yol getdiler, bir dağa çatdılar, orada sakin olub vurdukları ov etinden kabab bişirdiler, yediler. Sonra başladılar gurşag tutmağa. Vezirin büyük oğlu Melikejderle gurşag tutanda gardaşlar, gefilden iteleyib dağın uçurum yerinden aşığı saldılar. Melikejder ağır yaralanıb, yerde serili galmagda olsun, size heber verim periler padşahının gızından.

Peri gızı anası ile tenura çekilib havada gezirdiler. Peri gızı anasını tenurda sahlayıb dedi:

— Ana can, aşağıda bir garaltı görünür. Ne ise benim üreyime bir hof geldi. Gel yeneg aşağı görek o nedi?

Anası razı oldu, her ikisi aşağı yendiler. Peri gızı Melikejderi gören kimi tanıdı, anasına dedi:

— Ana, haman bu oğlan o oğlandı ki, meni devin elinden hilaseledi. Men de o yahşılığın gabağında gerek buna yahşılığ eleyem. Peri gızı Melikejderi tenura çekdi, öz yerlerine aparmagda olsun, o biri terefdən vezirin oğlanları geri gayıtdılar, gedib ağlaya ağlaya padşahın ayağına yihıldılar. Padşah onlardan Melikejderi soruşdu. Vezirin ortancıl oğlu dedi:

— Şah sağ olsun, sizin bize goşduğunuz adam lap kiç imiş. Biz gabagda gedirdik. O, daldan yavaş-yavaş gelirdi. Bir de dala bahıb gördüğ yohdu. Ne geder gezdig, sorag saldıg. Ondan bir heber bilmedik.

Padşah çoh gemgin oldu. Bu gara heber ehalini de gemgineledi. Bütün adamlar gara geyenib matem sahladılar. Amma şahzade hanım bu hebere inanmır. Melikejderi vezirin oğlanlarından teleb edirdi. Bunlar burada galsın, görek Melikejder neçe oldu?

Melikejderi periler gızı öz atasının bargahına yetirdi. Melikejder bihuş idi, gözlerini açmırdı, ancag sağalmasına ümid var idi. Periler gızı Melikejderi sağaltmag üçün tebibleri topladı, logmanları çağırırdı. Bir müddet Melikejder yaralı yatdı. Periler gızı onun yanından terpenmirdi. Bir gün gız onun nebzini tutmuşdu. Melikejder gözlerini açıb peri gızının üzüne bahdı, onu tanıdı. Periler gızı çoh sevindi. Melikejder az zaman içerisinde sağaldı. Peri gızı onu her gün bağa seyahate aparırdı. Bağda seyahatte şahzade hanım Melikejderin yadına düşdü. Perişan halda bir ağacın dibinde oturdu. Bu zaman iki guş gelib ağacın başına gondı. Bunlar iki bacı idiler. Guşun biri dedi:

— Bacılı, bacılı, hayıf bu oğlandan. Bu padşah oğludu. Bir gıza aşig oldu, öz ata-anasını atdı, diyar gurbete düşdü. Menim bu oğlana çoh yazığım gelir, Ata-anasının ağlamagdan gözleri kor olub.

O biri bacı dedi:

— İndi ki, beledi, tükümün birin çek, at onu aparsın, ata-anasının gözüne çekib sağaltsın.

Melikejder bu sözleri eşidirdi. Onun ehvalı perişan oldu. Guşlar uçanda bir ganad saldılar, gün çihana sarı uçub getdiler. Melikejder getmek üçün peri gızından, onun anasından izn istedi. Peri gızı onu tenure çekdi. Göy üzü ile aparıb, onu şahzade hanıma yetirdi, özü gayıdib getdi. Melikejder şahzade hanımla öpüşüb, görüşenden sonra, padşahın bargahına getdi. Padşah Melikejderi görüb çoh şad oldu, Ondan ehval pursan eleyende Melikejder dedi:

— Vezirin oğlanları da, şahzade hanım da burda olsun.

Padşah emr eledi, vezirin oğlanlarını da, şahzade hanımı da getirdiler. Melikejder bütün ehvalatı olduğu kimi nağıl eledi. Padşah emr eledi, vezirin oğlanlarının boyunlarını vurdular.

Melikejder bir müddet burada galdı, sonra padşahdan izn aldı, şahzade hanımı götürüb öz atasının vilayetine getdi. Ağlamagdan ata-anasının gözleri kor olmuşdu. Melikejder tükü cibinden çihartdı, ata anasının gözüne sürtdü, gözleri açıldı. Ata, ana, bala birbirine govuşdular. Tezeden Melikejderle şahzade hanıma gırh gün, gırh gece toy elediler. Onlar muradlarına çatdılar, arzu edenler de çatsınlar.

Gence —1952

2.10.1 Fonksiyonların tespiti

1-	Eyyamda bir padişah ve onun birce oğlu vardır.	α
2-	Padişahın iç içe geçmiş 40 odasında her şey bulunmaktadır, padişah sıkılınca bunları gezer.	$\S$
3-	Padişah seyre çıkar 39 odanın anahtarını hanımına verir, oğlu sıkıldığında gezmesini söyler.	y^2
4-	Birinci odada cevahiratlar ve bir mendil, mendilin içinde de bir kız şekli vardır, Melikejder kıza aşık olur.	$s + a^1$
5-	Melikejder anasından izin alıp yola çıkar.	$B^3 + \uparrow$
6-	Yolda bir kalede devin esiri olmuş bir kız görür.	D^4
7-	Kız Melikejder'i elmaya çevirerek devden saklar.	T^1
8-	Devin canının şişedeki balığın içinde olduğunu söyler, Melikejder şişeyi alır, devi öldürür.	$F^0 + J^5$

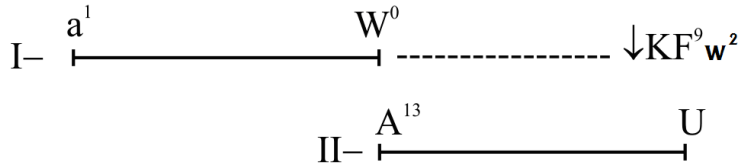
- 9- Melikejder peri kızını kurtarır, kızı ülkesine bırakır. K^{10}
- 10- İki yıl ormanda dolaşır hayvan gibi tüglü olduğu için tüklüce olur. T^1
- 11- Yolda giderken bir kervanda aşık olduğu kızı görür, onu bir akarsuyun kenarına kadar izler. Pr^3
- 12- Kız elindeki mendili düşürür, hanımın adamları alamayınca Melikejder mendili sudan çıkarır. $M + N$
- 13- Kız tüklüceyi çağırıp, onu hayvan zannederek odasına bağlar. $O+K^1$
- 14- Tüklüce kızı ve odadaki kadını uyutup kızın yüzünden bir buse alır. A^5
- 15- Her gece böyle olunca kız uyumaz, onu öpenin tüklüce olduğunu öğrenir. K
- 16- Tüklüce olanları anlatır ve kız onu temizleyip yeni kıyafetler giydirir ve birbirlerine aşık olurlar. $Q+T^3$
- 17- Melikejderin anası padişah avdan dönünce ona Melikejder'in gittiğini anlatır. $\text{\$haber alma}$
- 18- Yad padişahı İsfahan padişahından haraç ya da kızını oğluna vermesini ister ve asker gönderir. $A^{16}+A^{19}$
- 19- Kız Melikejder'e olanları anlatır, şehzade askerleri yener ve şah, kızını Melikejder'e verir. $H^1 + J^1 + W^0$
- 20- Vezir, Melikejder'i kıskanır onu yok etmek isteyen vezirin oğlanları padişahıtan izin alır, beraber ava çıkarlar, onu dağın uçurumuna atarlar. $A^{13} + B^3 + {}^0A$
- 21- Peri kızını yolda Melikejder'i yaralı olarak bulur evine götürür. $F^6 + K^{10}$
- 22- Vezirin oğlanları Melikejder'in kaybolduğunu söylerler. L
- 23- Peri kızını Melikejder'e hekimler getirir onu iyileştirir. K^9
- 24- Melikejder Şehzade Hanımı düşünürken iki bacılı kuş gelir ata-anasının gözünün kör olduğunu haber verir, kanadını birini bırakır. $\text{\$} + F^1$
- 24- Peri kızını onu gökyüzü ile Şehzade Hanıma götürür. G^1

- 25- Melikejder padişahın huzuruna gelir, olanları anlatır vezirin oğullarının boyunları vurulur. Ex + U
- 26- Melikejder padişahın izin alır, Şehzade Hanımı da alır ata-anasına gider. ↓
- 27- Tüğü çıkarır ata-anasının gözüne sürer onların gözleri açılır. KF⁹
- 28- Melikejderle Şehzade Hanıma tekrar düğün yapılır. w²

2.10.2 Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit H-J ve M-N çiftini içermektedir. İkinci kesit her iki çifti de içermez. Masal tek kahramanlıdır. İkinci kesitin bitiminden sonra birinci kesite bağlı olarak masal sonlanır.

Masal Kesitleri

I-α§γ²sa¹B³↑D⁴T¹F⁶J⁵K¹⁰T¹Pr³MNOK¹A⁵KQT³§A¹⁶A¹⁹H¹J¹W⁰.....↓KF⁹w²

II- A¹³B³⁰AF⁶K¹⁰LK⁹§F¹G¹ExU

2.11. Yahşılığ

Yahşılığa yahşılığ her kişinin işidi,
Yamanlığa yahşılığ er kişinin işidi,

Gelin size kimden deyim;
Somi-salamından deyim,
Abi-alda gıssa tümen,
Gemse çorabından deyim,

Biri var idi, biri yoh idi. Yemen şehirinde bir padşah var idi. Bu padşahın üç oğlu var idi. Küçük oğlunun adı Melik Mehemmed idi. Padşah Melik Mehemmedi oğlanlarının hamısından çoh isteyirdi. Oğlanları da bunun pahıllığını çekirdiler gizlinde, aşkarda bir-birlerine deyirdiler.

— Neçe olur ki, atamız Melik Mehemmedi bizden çoh isteyir. Meğer biz onun oğlu deyilik! Yerin ölen de yerinde onu goyacag.

Onlar söz bir yere goydular, and iman elediler ki, Melik Mehemedi öldürsünler. O biri terefdan şah Melik Mehemedi yanından kenara burahmırdı. Hemişe gözlerinin gabağında sahlayırdı, neçe ki, Yegub Yusifi sahlayırdı. Bunun üçün de gardaşlar onu atalarından ayırmalı idiler. Günlerin birinde gardaşlar atalarının yanına gedib dediler:

— Mehriban ata, şikara getmek isteyirik. İzn ver, Melik Mehemedi de aparag, aynası açılısın. Yazıg gardaşımız çöl bayır görmür, üreyi yanar nahoşlug tapar.

Padşah bunların şirin dillerine inanıb dedi.

— Yahşı, aparın, amma gözünüzden kenara goymayın, gurd-zad ona hesaret yetirer. Gardaşlar dediler.

— Ata, uşag zad deyilik ha, lap arhayın ol.

Melik Mehemed geyindi, gecindi, bir saz at minib gardaşları ile yola düşdü. Gethaget, derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi, badeyi serser kimi gedib üç yol ayrıcına çıhdılar. Bahdılar ki, bu yolun biri geder geler, biri geder galar, biri da geder gelmez yoldu. Püç atdılar. Böyük gardaşa geder geler yol, ortancıl gardaşa geder-galar, Melik Mehemedde de geder-gelmez yol düşdü, Gardaşlar da ele bunu isteyirdiler. Melik Mehemedi geder gelmez yola saldılar, Melik Mehemed gırh gün yol gedenden sonra bir dervişe rast geldi. Derviş bir tepenin başında oturmuşdu. Melik Mehemed ona salam verdi. Derviş onun salamını alandan sonra soruşdu:

— Oğlan, hara gedirsən?

Melik Mehemed ona cavab verdi.

— Gardaşlarımla şikara çıhmışdığ. Üç yolun ayrıcına geldik. Puşk atdığ, mene bu yol düşdü. Gelib buraya çıhmışam.

Derviş dedi:

— Bes niye dayanmısan, di get da...

Melik Mehemed dedi.

— Heyr, ağa derviş, icaze vermesen getmerem. Men senin meslehetini gözleyirem. Sen benim atamsan.

Dervişin Melik Mehemedden hoşu gelib dedi.

— Oğul, icaze verdim, get. Sene kim bir söz dese, degilen derviş icaze verdi.

Melik Mehemed berkitdi çarılırların dabanın, gırdı yerin amanın, gedib bir bariya çıhdı. Barının içi ile bir geder gedenden sonra, bir goca arvada rast geldi. Görmeze bilmeze Melik Mehemed ona dedi:

— Hoş gördüğ, ana! Arvad cavab verdi.

—Hoş gelmisen bala.

Melik Mehemed dedi:

— Ana, icaze olarmı bir az yanında oturum?

Arvad dedi:

— Niye icaze olmasın? Bes ana da oğluna icaze vermezmi yanında otursun? Oğul, otur görüm derdin nedi? Ne üçün bura gelmisen?

Melik Mehemed arvadın yanında oturdu, başına gelenleri ona söyledi.

Arvad dedi:

—Gardaşların senin ölümünü istedikleri üçün seni bu yola gönderibler. Eybi yohdu, yahşı yere gelib çıhmisen. Bu gördüyün şherin haçarı mendedi, sene vererem. Şherde yaşayanlar çoh ganacahlı adamlardı, sene hörmət eleyecekler. Get orda gez. Melik Mehemed dedi.

-Ana, hercliyim yohdu.

Arvad dedi:

— Şherde olan aşpazhanalarda hörek yeyersen, pul isteyende deyersen: Anam demişdir.

Melik Mehemed onun elinden öpüb, yola düşlü düz şhere getdi. Berk açmışdı. Bir aşpazhanaya girdi öz özüne dedi: «Bu ne işdi başıma geldi, aya mene pulsuz yemek vererlermi?» Melik Mehemed oturub yemek istedi. Ona yemek getirdiler.Melik Mehemed höreyi yeyib gurtaranda gelib ondan pul istediler. Melik Mehemed evvel istedi arhalığını çıhardıb versin. Sonra fikirleşdi: «Goy mene arvad dediye sözleri deyim, görüm ne olur?» Könülsüz könülsüz yavaşçadan dedi:

— Anam demişdi.

Ağzından bu söz çıhtığını gördü. Aşpazhanadakılar hamısı onun başına toplandılar, ona çoh hörmət eleyib dediler.

— Anan demişdi? Anava da gurban olag, sene de. Lap yahşı eleyib deyib.

Oğlan hangı aşpazhanaya getdi, yedi, içdi, «anam demişdi» deyende ondan pul almayıb hörmət elediler. Oğlan lap ev guzusuna döndü. Günlerin bir günü Melik Mehemed küçe ile gedirdi. Bir gız onun gabağına çıhdı. Tanış olmadığı üçün

Melik Mehemed ona salam vermedi. Ne bileydi, adamın gabağına günde min adam çıhır, beyem hamısına salam vermeli idi? Gız onu dayandırıp dedi.

— Levend oğlu levend, niye mene salam vermedin, kefime sormadın? Sen ne yeke adamsen ki, mene yendirmirsene?!

Melik Mehemed dedi.

— Ay gız, temiz danış. Men seni ne tanıyıram ki, sene salam verem, kefini soram. Gız dedi:

—Yalan dey'irsen, bes bilmirsene ki, men padşahın gızıyam?

Melik Mehemed dedi:

— Men buralı deyilem, geribem.Onun üçün de seni tanımamışam, günahımdan geç. Gız dedi:

—Gözlerinin içine geder yalan deyirsene! Gör senin başıva ne oyun getireceyem!

Gız oğlandan ayrılıb atasının yanına getdi, ehvalatı ona söyledi.

Bir oğlan benim gabağıma çıhdi, mene salam vermedi, kefini sormadı.

Padşah emr eledi, Melik Mehemedi tapıp onun huzuruna getirdiler. Padşah Melik Mehemedde dedi:

—Sen ne sebebe benim gızıma salam vermemisen, onun ehvalını sormamışen? Bu saat boynunu vurduracağam.

Melih Mehemed dedi:

— Şah sağ olsun, ne bileydin ki, senin gızındı. Günde gabağıma min gız çıhır. Ele bildim, onlardan biridi. Padşah dedi:

— Tülkülüyüne bah ha!.. Niye sen şah gızını tanımırsan? Özünü yığışdır, gör hardasan?! Onu bil ki, padşah gulluğundasane!

Melik Mehemed dedi:

— Padşah gulluğunda bideblik ki elemirem. Gızı tanımamışam.

Padşah gezeblenib emr eledi.

— Cellad!

Cellad hazır olub dedi:

— Şah, gılncı tezece itilemişem. Kimi deyirsene, boynunu ele vurum ki, bir getre ganı da yere düşmesin. Padşah Melik Mehemedi gösterib dedi:

— Bu oğlanın boynunu vurarsan.

Cellad oğlanı yahaladı, aparıp boynun vurmağ isteyende oğlan dedi:

— Anam deyibdi.

Padşah bu sözü eşiden kimi yerden galhıb dedi:

— Anan yoh yahşı eleyib deyib. Meni bağışla, seni tanımamışam. Anan eşider, bizden inciye.

Padşah emr eledi, büyük ziyafet düzelttiler, oğlana hörmət elediler.

Oğlan her gün kefte, damahda olsun, bir gün öz özüne dedi: «Men anamın yanına getmirem, birden fikrine geler ki, gudurub meni yadından çihartdı?Acığı tutar. Onun yanına gedim?» Melik Mehemed bu fikirle arvadın yanına getdi. Arvad dedi:

— Bes niye gayıtdın?

Melik Mehemed dedi:

— Anamsan, yadıma düşdün, geldim.

Arvad ondan soruşdu.

— Şeherde sene ne cür bahırlar?

Melik Mehemed dedi:

— Padşahın gızına salam vermemişdim, padşah meni öldürmek isteyirdi. Senin adını verdim, günahımdan geçdi. Arvad dedi:

— Sen dur şehere get, men de sabah geleceyem.

Melik Mehemed şehere gayıtdı gezdi, dolandı, yahşı yerlerde yatıb sabah eledi. Şehere çıhmışdı. Bir de bahdı ki, anası yanındadı. Melik Mehemed dedi:

— Ana, hoş gelmisen!

Arvad dedi:

— Oğul, yanımcı gel.

Melik Mehemed arvadın yanına düşdü. Arvad düz padşahın yanına getdi. Padşah arvadı gören kimi tahtdan düşdü, arvadı yerinde eyleşdirdi. Arvad acıglı dedi:

—Sen benim oğlumu niye incitmisen?!

Padşah dedi:

—Vallah, tanımadım, ele bildim ayrı adamdı. Meni bağışla.

Arvad dedi:

— Seni bağışlamıram. Ona göre ki, adamdan kim olduğunu soruşmamış boynunu vurdurmag isteyirsən! Padşah dedi:

— Bu defe meni bağışla, bir de ele geti elemerem. Arvad emr eledi.

— Bu saat padşahın boynunu vurun!

Padşahın boynunu vurdurmag isteyende Melik Mehemed, anasının ayaklarına yihılıb dedi:

— Ana, doğrudan da padşah meni tanımadı. Tevegge eleyirem bu defe günahından geçib, onu mene bağışlayasan. Arvad Melik Mehemedin alnından öpüb, padşaha dedi:

— Bu defe seni oğluma bağışladım. Bir de bele işleri elemezsen. Bah gör gızın razıdırsa, toyunu ele, oğluma ere ver.

Padşah lebbeyg dedi, emr eledi, sazendeler, nağaraçılar, aşıklar toplandılar. Gırh gün, gırh gece toy eleyib. Gızını Melik Mehemedde verdi. Beli, Melik Mehemed bir müddet burada eyş işretde yaşadı. Bir gün padşah gızını da götürüb anasının yanına getdi, dedi:

— Ana, tay benim burda galdığım besdi, izn ver gedek. Men de padşah oğluyam. Ölkem, elim, vetenim var. Ata-anamın gözleri yaşlı galıbdı.

Anası dedi:

— İzndir. Yahşı yol, gede bilersen , oğul.

Melik Mehemed dedi:

— Ana, sensiz gede bilmerem. Gerek sen de bizle gedesen. Men senden ayrı yaşaya bilmerem. Arvad dedi:

— Yoh, oğul, siz gedin. Melik Mehemed dedi:

— Gerek sen de gedesen. Arvad dedi:

— Oğul, sen get. Her vaht meni çağırısan, o saat yanında hazır olaram. Gorhma, hemişe yanındayam.

Melik Mehemedle padşah gızı analarının elinden öpdüler. Anaları da onların alınlarından öpdü. Gızıldan, cavahirden götürdüler, analarından ayrılıb padşahın yanına getdiler. Onunla da görüşüp, öpüşüb yola düşdüler. At sürdüler, yol get elediler, ta ki gedib dervişin yanına çatdılar. Melik Mehemed dervişe dedi:

— Ağa derviş, gelmişem. Gel bizle bizim ölkeye gedek. Derviş dedi:

— Oğul, get, yahşı yol, her vaht istesen yanında hazır olaram.

Bunlar dervişin elinden öpüb, yola düşdüler, az getdiler, uz getdiler, dere, tepe düz getdiler, gedib gardaşlarından ayrıldığı üç yol ayrıcına çıhdılar. Melik Mehemed gıza dedi:

—Men burada gardaşlarımdan ayrılmışam. Biri geder galar, biri de geder geler yol ile getmişdir. Gerek mem onların dalınca gedem.

Gız dedi:

— Melik Mehemed, belke gayıdıblar. Gel çıhib gelek.

Melik Mehemed dedi:

— Heyr, sözleşmişik, meni goyub getmezler. Onların dalınca getmeliyik.

Gız razı oldu. Bunlar geder galar yolla getmeyin binasın goydular. Uzun yol getdiler, ta ki gedib bir şehere çıhdılar. Şeheri çoh gezdiler, ahırda gelib bir karvansaraya düşdüler. Melik Mehemed bir aşpazhanaya getdi ki, çörek yesin. Bahdı ki, ortancıl gardaşı burda aşpazın yanında şagırdı. Özünü tanış vermeyib aşpaza dedi:

— Flan karvansarada olurug. Her gün bu oğlandan bize yemek gönderersen.

Sözünü deyib karvansaraya gayıtdı. Belı, aşpaz her gün oğlanla gıza bu oğlanla yemek gönderirdi. Amma Melik Mehemed onu tanıyırdı. O, Melik Mehemedi tanımırdı. Bir müddet bele geldi, geçdi. Bir gün Melik Mehemed gardaşına dedi:

— Aşpaz sene ayda ne geder pul verir.

Gardaşı dedi:

— Flan geder.

Melik Mehemed dedi:

— Men sene iki o geder pul verirem, aşpazın yanından çıh, gel bura, bizim yanımızda gal.

Gardaşı razı oldu, aşpazın yanından çıhib Melik Mehemedin yanına geldi. Melik Mehemed gardaşına pul verib dedi:

— Gedib mene bir dest fahır libas alarsan.

Gardaşı gedib, bir dest şahzadeye yarar fahır libas aldı. Melik Mehemed libasın o terefine, bu terefine bahıb dedi:

— Bu libas mene iri olur, al sene bağışladım, geyersen. Oğlan libası eynine geydi, oldu evvelki şahzade. Melik Mehemed onu hamama gönderdi. Oğlan hamamlanıb gayıtdı. Melik Mehemed özünü ona tanışlıg verib dedi:

— Men senin gardaşın Melik Mehemedem.

Her iki gardaş bir birinin boynuna sarıldılar. Başlarına gelen gezavu-gederi birbirine danışdılar. Ortancıl gardaş çoh hecalet çekdi, gardaşıdan üzr istedi. Gardası

hagında olan pis fikirden el çekdi. Bir gün her iki gardaş şehirden kenara seyahete çıhmışdılar. Bahdılar çemenlikde bir deste kız çalib oynayır. Gızların içinde biri çoh güzel idi. Bele ki, gara meyve yeyib udanda boğazında görünürdü. Gün kimi ışık verirdi.

Ortancıl gardaş bir gönülden min gönüle bu gıza aşig oldu. İhtiyarı elden verdi. Fikrini gardaşına söyledi, Melik Mehemed bunun tacir gızı olduğunu öyrendi. Tacirin yanına getdi, gızıl, cevahir verib taciri razı saldı. Toy eleyib, tacir gızını gardaşına aldı. Padşah gızına tacir gızı gulah yoldaşı oldu. Padşah gızı çoh sevindi. Onlar bir müddet burada galdılar. Bir gün Melik Mehemed gardaşına dedi:

— Gardaş biz burda çoh gala bilmerik, gedek büyük gardaşımızın sorağına. Ortancıl gardaş dedi:

— Gardaş, o seni öldürmek isteyirdi. Onunçün seni geder gelmez yola saldı, gel çihib gedek evimize.

Melik Mehemed dedi:

— Eybi yohdu, büyük gardaşımızdı. Sonra sehv elediğini başa düşer. Onu ahtarib tapag gerek.

Ortancıl gardaş tay bir söz demedi. Onlar arvadlarını da götürüb üç yol ayrıcına gediler. Gardaşları geden geder-geler yolla gedib bir şehere çıhdılar. Bir karvansarada galdılar. Bir gün şehere çıhmışdılar ki, görsünler gardaşlarından bir sorag aha bilerlermi? Şeherin ortasında bir deste dilençi gördüler. Melik Mehemed bahdı ki, büyük gardaşları bu yurdsuz yuvasız dilençilerin içindedi. Onu dilençilerden ayırdılar, karvansaraya aparib, fahır libas geydirdiler. Özlerini tanış verdiler, gucağlaşıb öpüşdüler. Üç gardaş bir müddet bu şehirde yaşadılar. Neçe deyerler, Allah azannan guduranın belasından sahlasın. Büyük gardaş yedi, gezdi, evvelki kimi yine gudurdu. Ortancıl gardaş dedi:

— Eğer biz bele atamızın yanına gayıtsag, atamız sennen benim üzüme bahmayacag, Melik Mehemedde bahacagdı. Gel bunu öldürek, gedib atamıza deyek ki, haramılar öldürdü.

Ortancıl gardaş dedi:

— Gardaş, o bizi ölümden gurtardı. Le'net şeytana ele, şer işden el çek.

Amma büyük gardaş fikrinden el çekmedi, gizlinde ortancıl gardaş da yoldan çihartmağa çalışdı. Ortancıl gardaş bahdı ki, heyr a, bu şer işden el çekmir, küçük

gardaşını öldürmek için fırsat arar. Onun fikrini Melik Mehemedde çatırdı. Melik Mehemed ona dedi:

— Eybi yohdu, goy ne eleyir, elesin. Her halda böyük gardaşdı, hörmetin sahlamağ lazımdı.

Bir gün Melik Mehemed üç min tümen gızıl çıhardıb ortancıl gardaşa verdi, dedi:

— Gardaş, get bazarlıg ele. Bu gün bazarlıg senin boynunadı.

Ortancıl gardaş üç min tümen gızılı götürüb bazara çıhdı, gördü adamlar segiren-kebiren toplanmışdır. Hamı yuharı bahır. Ortancıl gardaş adamları yara-yara özüne yer eledi. Yuharı bahıb gördü külefirengide bir gız durub. Ele bil gün doğub. Ortancıl gardaşın ağzının suyu başladı ahmağa. Bazarlıgı-zadı unuttu. Ele buradaca mıhlanıb galdı. Hamı dağılıb getdi, tekce ortancıl gardaş galdı. Gızın gapısına getdi. Ona dediler.

Gızın yanına getmek için üç min tümen gızıl vermek lazımdı. İsteyirsen gedesen, üç min tümen gızıl ver, seni burahag.

Oğlan razı oldu. Üç min tümen gızıl verib içeri girdi. Onu gızın yanına apardılar. Oğlan bahdı ki, çoh güzel gızdı. Gız ona dedi:

— Çörek yeyek, sonra eyş-işrete başlayag.

Sırfa salındı, ortaya yemek geldi. Oğlanın yemeyine bihuşdarı gatmışdılar. Oğlan yeyen kimi bihuş olub yere yıhıdı. Gızın gullugçuları onun paltarlağını soyundurub bayıra atdılar. Bir müddetden sonra oğlan ayıldı, korpeşman gardaşlarının yanına geldi. Gardaşları ondan soruşdular:

— Gardaş, niye bu güne düşmüşen? Paltarların hanı? Bes niye bazarlıg elememisen ? Ortancıl gardaş dedi:

— Yolda berk sancılandım. Garnımı gucaglayıb yere yıhıldım. Berk yuhuya gedirem, gelib paltarlarımı, pulumu çıkarıb aparırlar.

Melik Mehemed onun sözlerine inanıb dedi:

—Eybi yohdu, canın sağ olsun, salamat ki gurtarmısan, şükür ele.

İkinci gün Melik Mehemed üç min tümen gızıl çıhardıb böyük gardaşa verdi, dedi:

— Gardaş, bu gün de sen gedib bazarlıg elersen. Amma yolda sancılanıb yatmazsen ha!..

Böyük gardaş gızları götürüb bazara getdi. Ortancıl gardaş kimi o da gördü ki, adamlar birbirini basa-basa neye ise bahırlar. O da adamları yara-yara ireli gedib, yuharı bahdı, gördü külefirengide bir gözel gız durub, hamı ona bahır. Böyük gardaş üreyi elden verdi, gıza vuruldu. Gözledi, hamı dağılıb getdi. Böyük gardaş gızın gapısına getdi. Ona dediler.

— Gızın yanına gedib kef elemek haggı üç min tümen gızıldı, varındısa ver,burahahget.

Böyük gardaş dedi:

— Gapıya gelenin yegin ki, pulu var.

Böyük gardaş üç min tümen gızıl verib, içeri girdi. Onu, hanımın yanına apardılar, Yemeye bihuşdarı gatıb bihuş elediler, paltarların soyundurub bayıra atdılar.Böyük gardaş da ayılandan sonra kor peşman gardaşlarının yanına geldi. Melik Mehemed ondan soruşdu.

Gardaş, niye bu güne düşüpsen?

Böyük gardaş dedi:

— Yolda haramiler üstüme düşdü, var yohumu elimden aldılar, paltarlarımı da soyundurdular.

Melik Mehemed bir söz demedi, pul götürüb özü bazara çıhdı. Bazardan meyve, yavanlıg alıb eve gönderdi. Özü de eve teref gelmek isteyirdi, gördü çohlu adam toplanıb neye ise tamaşa eleyirler. Melik Mehemed bahıb gördü bir gız külefirengide durub, hamı ona tamaşa eleyir. Melik Mehemed gözledi, adamlar dağılıb getdi. Melik Mehemed hanımın gapısına getdi. Ona dediler:

—Bes hanımın yanına gedib onnan söhbet elemek isteyenler üç min tümen gızıl vermelidi. Varındı, ver, burahag.

Melik Mehemed o saat barmağını dişledi, bildi ki, gardaşlarının başına burda oyun getiribler. Üç min tümen gızıl verib içeri girdi. Onu hanımın yanına apardılar. Evvel-evvel Melik Mehemedin gabağına çay goydular. Melik Mehemed başa düşdü ki, çaya bihuşdarı gatıblar. Öz çayını hanımın gabağına goydu, hanımın gabağında olan çayı da öz gabağına çekdi, dedi:

— Men ehd elemişem ki, senin çayını içem, öz çayımı da verem sen içesen.

Hanım ne geder yalvar yapış eledise, Melik Mehemed çayı içmedi, hanım da onun çayını içmeyib geri gaytardı. Çaydan sonra plov getirdiler. Melik Mehemed öz gabağından bir şille aş götürüb dedi:

— Yol evvel sizindi, güzel kız, gerek bu şille aş sen yeyesen. Men hemişe birinci tikenı eziz adama verirem. Gız dedi:

— Gonağa layig pay çekmişem, özün ye, nuş olsun.

Melik Mehemed o saat öz payını gızın gabağına goydu ve gızın payını öz gabağına çekdi. Edeb-erkannan yeyib gurtarandan sonra gıza dedi:

—İndi keş eleyeceyik.

Gız bahdı ki, heyr, Melik Mehemed o dediye adamlardan deyil, dedi:

—Allah hatirine, çıh get.Üç min tümen gızıl vermisen, onu da gaytarag.

Melik Mehemed dedi:

— Heyr, ne üç min tümen? Menim hele senle işim var. Men sennen keş elemeye, eyş-işret geçirmeye gelmişem. Gız dedi:

— Üç min tümen gızıl evezine, altı min tümen verirem, çıh get.

Melik Mehemed dedi:

— Heyr, getmerem, iki gerib adamın heresinden üç min tümen gızıl almışsınız, onu da, paltarlarını da, benim pulumu da verin, sonra danışarig.

Gız dedi:

— Oğlan, sen hardan bildin ki, biz iki gerib adamdan da pul almışig, paltarlarını soymuşug? Melik Mehemed dedi:

— Men her şeyi bilirem.

Gız emr eledi, Melik Mehemedin gardaşlarının pullarını ve paltarlağına da getirdiler, Melik Mehemedde verdiler. Melik Mehemed pulları, paltarları aldı, yine bayıra çıhmayıb dedi:

— Men hanımla keş elememiş bayıra çıhmayacağam. Siz meni bu eve ondan ötrü burahmısınız. Gız dedi:

— Ey oğlan, men ele adam deyilem. Men ancag adamları bu adnan alladıb dolanıram. Allah hatirine, çıh get. Melik Mehemed dedi:

— Evinizde olan bütün zinetli şeyleri de verin, sonra fikirleşim.

Melik Mehemed her ne istedi, gız verdi. Melik Mehemed şeyleri yığışdırıb dedi:

— Ay zalım gızı, gözel göyçek gızsan. Get özüne peşe tap. Bu ne peşedi ki, onnan meşgulsan?

Gız başını aşağı salıb hecalet çekdi. Melik Mehemed şeyleri götürüb düz gardaşlarının yanına geldi. Gardaşlarının paltarlarını özlerine verib dedi:

— Alın paltarlarınızı. Gedib haramılardan aldım. Gardaşlar başlarını aşağı salıb hecalet çekdiler. Aradan bir neçe gün geçdi. Böyük gardaş ortancıl gardaşa yine dedi:

— Atamız bunu eşitse, bir gepiklik olacağı. Gel daşı eteyinden tök, men deyene bah, Melik Mehemedi öldürek. Ortancıl gardaş razı olmayıb dedi:

— Gardaş, men ölünce Melik Mehemedde duaçıyam. Ele sözleri bir de danışma.

Ortancıl gardaşın gözleri hemişe Melik Mehemedin üstünde oldu, böyük gardaşdan onu gorudu. Bir müddet gelib geçdi. Günlerin bir gününde Melik Mehemed dedi:

— Gardaşlar, tay burda galdığımız besdi. Atamızın gözleri yolda galıbdı, gelin gedek.

Her ikisi razı oldu. Arvadlarını da götürüb yola düşdüler. Güne bir menzil gedib öz şehirlerinin yakınlığına çıhdılar. Bir geder eylenmeli oldular. Böyük gardaş yine de ortancıl gardaşa dedi:

— Gel Melik Mehemedi öldürek.

Ortancıl gardaş razı olmadı. Böyük gardaş özü de gireve tapmadı ki, Melik Mehemedi öldürsün.

Beli, onlar gelib atalarının yanına çıhdılar. Padşah onların salamat gelmesine çoh şad oldu, onları bağrına basdı, üzlerinden, gözlerinden öpdü. Evvel evvel küçük oğlu Melik Mehemedi yanına çağırıp dedi:

— Oğul, hara getmişdiniz?

Melik Mehemed bütün gördüyü işlerin, etdiyi igidliglerin hamısın böyük gardaşın adına çıhib dedi:

— Ata, böyük gardaşımız olmasaydı, bir tekimiz de gelib bura çıhmazdığ.

Padşah ortancıl oğlunu çağırıp soruşdu.

— Başınıza ne geldi, hara gedib çıhdınız? Ortancıl gardaş ne ki olmuşdu, hamısını düzünegulu atasına nağıl eleyib dedi:

— Diriliyimize sebep Melik Mehemed olmuştur. O olmasaydı, birimiz gelib bura çıkmazdı. Büyük gardaşımız onun pahıllığını çekirdi. Onu öldürmek isteyirdi. Men goymamışam.

Padşah büyük oğlunu çağırıp soruşdu.

— Başınıza ne iş geldi, haralağa getdiniz?

Böyük gardaş dizini yere söykeyib dedi:

— Melik Mehemedin üzü gara olsun. Bizi her yerde hecalet eleyirdi. Bizim ikimizi de, seni de pisleyirdi. Gardaş deyil, baş töhmetidi. Ne geder ki, o var başımıza alçaglıg getirecek.

Padşah oğlanlarının üçünü de danışdırandan sonra, Melik Mehemedin arvadı ile ortancıl gardaşın arvadını danışdırdı. Arvadların ikisi de ne olmuşdu, hamısını düzünegulu padşaha danışdılar. Padşah emr eledi, böyüg oğlunu dar ağacının dibine çekdiler. Boynunu kendire geçirmek isteyende Melik Mehemed atasının ayaklarına yihılıb dedi:

— Ata, onun günahından geç, mene bağışla. Sehvini başa düşer. Bir de şer iş görmez.

Atası dedi:

—Yahşı, oğlum, sene bağışlayıb öldürmürem. Amma sürgün eleyirem.

Melik Mehemed dedi:

— Ata, sürgün elemeyini de bağışla, neçe deyerler.

Yahşılığa yahşılıg her kişinin işidi,

Yamanlığa yahşılıg er kişinin işidi.

Padşah böyük oğlunu Melik Mehemedde bağışladı. Böyük oğlan pis emellerinden el çekdi,birde pis emel elemedi. Padşah Melik Mehemed ile ortancıl oğluna gırh gün gırh gece toy eledi. Onlar yediler, yere geçdiler. Siz de yeyin, muradınıza çatın. Göyden üç alma düşdü: Biri benim, biri özümün, biri da nağıl deyenin. Siz sağ, men salamat.

Şamhor1947

2.11.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Yemen’de bir padişahın üç oğlu vardır en küçüklerinin adı Melik Mehemed’dir α
- 2- Padişah Melik Mehemed’i çok sevdiğinden kardeşleri χ

- onu kıskanır. Melik Mehemmed'i öldürmek isterler.
- 3- Babalarından izin alıp Mehemmed'i götürürler. B^5
- 4- Üç yol ayrımına gelirler. Mehemmed gider – gelmez yoldan gider. $< + \text{motif}$
- 5- Mehemmed yolda bir dervişe rastlar. D^2
- 6- Derviş ona geri dönmesini söyler, Mehemmed “Sen benim atamsın” der derviş ona izin verir. $D^1 + E^1$
- 7- Mehemmed bir şehirde yemekhaneye girer yemek yer, sonra kadının söylediği sözü hatırlar “anam demişdi.” der herkes ona hürmet eder. KF^9
- 8- Mehemmed giderken karşısına bir kız çıkar selam vermeyince padişahın kızı onu babasına şikayet eder, Mehemmed'i getirirler. $D^1 + E^1 \text{ olmsz}$
- 9- Padişah Mehemmed'i öldürmek ister. A^{13}
- 10- Cellad boynunu vuracakken oğlan kadının söylediği sözü “anam deyişdi” söyler padişah özür diler, hürmet eder. $K^5 + R_s^9$
- 11- Mehemmed kadının yanına gelir, başından geçenleri anlatır. $\downarrow$
- 12- Mehemmed ve ana padişaha varır, kadın padişahı öldürme emri verir, Mehemmed padişahı anaya yalvararak bağışlatır. Kızını da Melik Mehemmed'e verir. $A^{13} + U_{\text{olmsz}} + W^0$
- 13- Mehemmed anadan izin alır anayı da yanında götürmek ister ama o gelmez ne zaman istersen yanında olurum der. F^9
- 14- Dervişe gelir, onu da götürmek ister derviş de “ne vakit istersen yanında olurum” der. F^9
- 15- Kız ve Mehemmed kardeşleriyle ayrıldığı yol ayrımına gelir, kardeşlerini aramaya gider. Gider-kalır yolda bir yemekhanede ortancıl kardeşini kendini tanıtmadan bulur. $O + K^2$
- 16- Kardeşini yanında çalıştırmak için getirir, ona yeni giysiler giydirir. $E^7 + T^3$
- 17- Kardeşine kim olduğunu söyleyince kardeşi ondan özür diler. Q

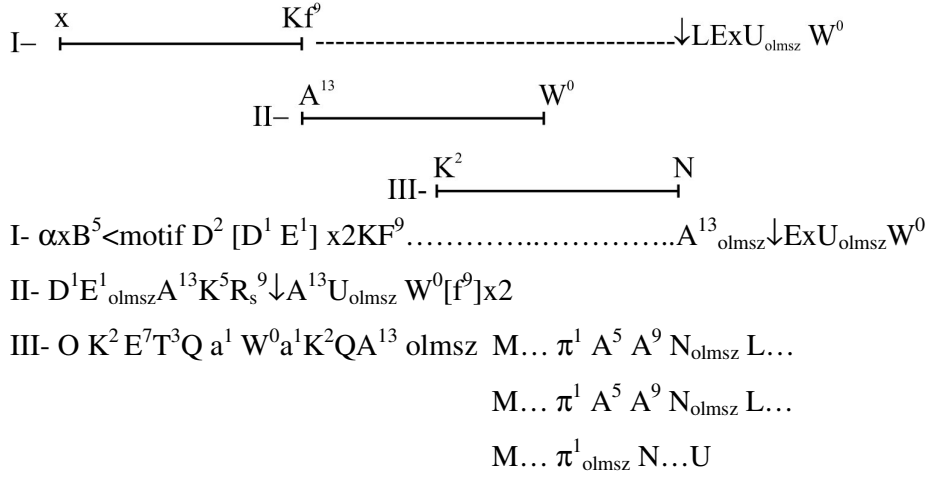
- 18- İki kardeş yolda bir kız görür ortancıl kardeş aşık olur. a^1
- 19- Tacir kızını mücevher verip kardeşine alır. W^0
- 20- Mehmed büyük kardeşini bulmak ister, gider gelir yolda onu dilencilik yaparken bulur. $a^1 + K^2$
- 21- Yeni elbiseler giydirip kendileri tanıtırlar. Q
- 22- Büyük kardeş Mehmed'i kıskanır ortancıl kardeşine öldürmelerini söyler. A^{13}
- 23- Ortancıl kardeş kabul etmeyip Mehmed'e anlatır. $Olmsz$
- 24- Mehmed ortancıl kardeşine üç bin tümen altın verir pazarlık etmesini ister. $M...$
- 25- Oğlan pazara gider bir güzel kız görür kızın yanına gitmek için üç bin tümen altını verir. π^1
- 26- Kız onu sarhoş eder elbiselerini de alır bir bayıra attırır. $A^5 + A^9$
- 27- Oğlan ayılır kardeşlerine yolda hırsızlığa uğradığını söyler. $N_{olmsz} + L...$
- 28- Mehmed büyük kardeşini gönderir. $M....$
- 28- O da kızı görmek için yüz bin tümeni verir. π^1
- 29- Onu da bayıra atarlar. $A^5 + A^9$
- 30- Yolda haramilerin onu soyduğunu söyler. $N_{olmsz} + L...$
- 31- Bu sefer Mehmed kendisi gider. $M...$
- 32- Kızı görür yüz bin tümeni verir kız sarhoş etmek ister ama edemez. π^1_{olmsz}
- 33- Kardeşlerinden aldığı parayı ve kıyafetleri ve ziynetleri verir. $N...+U$
- 34- Büyük kardeş ortancıl kardeşe yine Mehmed'i öldürmelerini söyler,ama ona küçük kardeş kabul etmez. A^{13}_{olmsz}
- 35- Kardeşler atalarının yanına dönerler. $\downarrow$
- 36- Büyük kardeş her şeyin Mehmed yüzünden başına geldiklerini söyler. L
- 37- Küçük kardeş ve kızlar olanların hepsini anlatır. Ex
- 38- Padişah büyük oğlunun öldürülmesini buyurur, Mehmed onu bağışlaması için atasını ikna eder. U_{olmsz}

- 39- Mehemmed ve ortancıl kardeş getirdikleri kızlarla W^0 evlenirler.

2.11.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. İlk iki kesitte H-J ve M-N çifti yoktur. Üçüncü kesit M-N çiftlerinden oluşmaktadır. Masal tek kahramanlı olup birinci kesite bağlı olarak biter.

Masalın kesitleri

2.12. Sehrli Sünbül

Nagilani- asar,

Tutiyani-şekker.

Şekkeri şirin keftar

Bele revayet edibler ki, geçmiş zamanlarda bir padşah var imiş. Bu edaletli padşah idi. Onun yanına şikayete gelen adam naümid gayıtmırdı. Padşah camaatcanlı adam idi. Bu padşah hemişe fağıra, yohsula el tuturdu. Günlerin bir günü padşah gördü onun elçi daşının üstünde bir şey var. Veziri çağırıp dedi:

— Vezir, get gör elçi daşının üstündeki kimdi, razı sal, gayıt.

Vezir gedib gördü elçi daşının üstündeki bir yeke ilandı. Vezir berk gorhdu, padşahın yanına gayıdıb dedi:

— Kibleyi-alem, elçi daşının üstündeki bir yeke ilandı. Padşah çoh bilikli idi. O saat başa düşdü ki, ilan ona nedense şikayete gelib. Üzünü vezire tutub dedi:

— O ilan mene şikayete gelib, tez bir heyvan dilini bilen adam tap getir.

Vezir dedi:

— Şah sağ olsun, deyirler remdar derviş heyvanların dilini bilir.

Padşah dedi:

—Vezir, remder dervişi bura çağı., Vezir adam gönderdi, remdar dervişi padşahın huzuruna getirdiler. Padşah remdar dervişden soruşdu.

— Ey remdar, deyirler sen heyvanların dilini bilirsən.

Remdar dedi:

— Padşah sağ olsun, bilmirem.

Padşah dedi:

— Ey remdar, sene çoh hel'et vereceyem, boynundan atma, gedek, görek elçi daşının üstünde oturan ilanın mene ne şikayeti var.

Remdar derviş bahdı ki, padşah onun heyvanların dilini bildiyini yegin eleyib. O idi ki, bir söz demeyib padşahla, vezir-vekille ilanın yanına geldiler. Remdar derviş ne şikayete geldiyini ilandan soruşdu. İlan ehvalatı öz diliynen ona dedi.

Remdar derviş padşaha dedi:

— Padşah sağ olsun, ilanlar padşahı bir maralı udmag isteyende buynuzları kenarda galib boğarından geçmir. Bu ilan padşahın veziridi. Gelib senden bir Dülger isteyir ki, aparsın, maralın buynuzlarını kessin, ilanlar padşahı ölümden gurtarsın.

Padşah o saat bir yahşı Dülger çağırıp buna goşdu. İlan düşdü gabağa, Dülger de onun dalıncan yol getmeye başladılar. Az getdiler, çoh getdiler, bir damenine yetişdiler. O geder ilan var idi ki, daşın, çingılın sayı olardı, ancag ilanın sayı olmazdı. Dülgerle gelen ilanı gördüğde hamısı ona resm te'zim eleyib yol verdiler. İlan gabagça, Dülger de onun dalınca gedirdi. Onlar dağın lap başına çıhdılar. Dülger ne gördü? Gördü dağın başında bir yeke gara daşın üstünde gözel bir ilan maralı udmuş, amma maralın buynuzları onun ağzından geçmir. İlanın gözleri az gelib pırtlayb çıhsın. Dülger o saat daşın üstüne çıhdı, maralın buynuzlarını kesdi. İlan o saat maralı uddu. İlan sürüşüb daşın dibine düşdü ve bir yoğun ağaca dolandı. Bu zaman maralın iniltisi ilanın garından eşidildi. İlan ölümdeni gurtarıb yine daşın üstüne çıhdı. Dülgeri getiren ilanının üzüne bahıb öz dilince ne ise dedi. Dülgeri getiren ilan tez getti. Bir azdan sonra ağzında yeddi dene tahıl sünbülü geri gayıtdı. Sünbülleri Dülger teref uzatdı. Dülger sünbülleri ondan alandan sonra, yine de ilan

düştü gabağa, Dülger dalınca gedib dağın dibine yetişdiler. Oradan ilan Dülgere yol gösterib geri gayıtdı. Dülger yola düştü, az getdi, çoh getdi, şehere çatdı. Deme, padşahın adamları şeherin gırağında onu gözleyirlermiş. Onu şahın yanına apardılar. Dülger ehvalatı evvelden ahıra geder şaha nağıl etdi. Ancag sünbül haggında ona bir söz demedi. Padşah mehettel galdı. O, yahşı bilirdi ki, ilanlar padşahı onu en'amsız burahmaz. Dülgere dedi:

— Oğlum, sen bir şeyi menden gizledirsen. Sen büyük bir padşahı ölümden gurtarıbsan. Yerin ki, o da sene büyük bir en'am verib. Sen onu menden niye gizledirsen?

Dülger baş eyib dedi:

— Kibleyi-alem, çoh küçük olduğu için sene demeg istemirdim.

Sümbüllerin yeddisini de cibinden çıhardıb şahın gabağına goydu. Şah sünbülün birini eline götürüb gördü çoh ağırdı. Barmağı ile sünbülün bir dan çıhardı, ne gördü? Denlerin her biri zoğal büyüklüyünde bir dürr denesidi. Özü de ırag kimi yanır. Şah üzünü meclisdekilere tutub dedi:

— Men ele bilirdim ki, dünyada benim kimi varlı, dövletli şah olmaz. İlanlar şahının Dülgere bağışladığı yeddi sünbülün birinin giymeti benim hezinemde yohdu. Kim mene bu sünbül dürrlerin ne cür emele gelmesinden heber verse, o adama özü ağırlığında gızıl vereceyem.

Bir neçe gün geçdi. Bir gün dünya görmüş bir goca şahın yanına geldi. Baş eyib sümbüllerin ehvalatını nağıl edeceyini şaha bildirdi. Şah yerinden galhıb gocanın elinden tutdu, öz yanında eyleşdirdi. Goca nağıla başlayıb dedi:

—Ey büyük şah, bu dürrün emele gelmesini indi size söy-leyeceyem. Bu ölkede geçmiş zamanlarda bir zalım padşah var idi. Özünün de gözünün ağı, garası birce gızı var idi. Gız perdeyi ismetde sahlanılrđ. On dörd gecelik ay kimi idi. Gözellikte misli beraberı yoh idi. Gız evden çıkan zaman gerek dükán bazar tamamilé bağlanaydı, yollarda, döngelerde olanlar öz evlerine çekileydi. Eğer küçede ga-lan olsa, başına şal salıb şahın yanına aparardılar,ya da hemin saat başını bedeninden götürerdiler!

O şehirde bir palançı vardı, adı da İbrahim idi. İbrahimin on sekkiz yaşı var idi. Bir neçe il idi ki, onun atası palançı Edhem ölmüşdü. O da atası kimi palan tikib satar, anasını dolandırardı. Bir gün şah gızı hamama gedecekti. Adamlar gaçıb

evlere dolurdular. İbrahim dükânın gapısını bağlayıp dükanda galdı. Ferraşlar da çekilib getdiler. Süpürgeçiler yolları süpürüb ferş döşediler. Padşahın gızı gırh kenizle gelirdi.

İbrahim da gapının arasından bahırdı. Ele ki, İbrahimin gözleri gızın gül camalına sataşdı, bir könülden min könüle ona aşig oldu. Bihuş olub dükana yıhıldı. Anası onun yolunu gözleyirdi. İbrahim gelib çıhmırdı.

Bu münvalnan üç gün, üç gece İbrahim gelib çıhmadı. Üç günden sonra İbrahim eve geldi. Onun rengi sapsarı ze'feran kimi olmuşdu. Anası oğlunun başına dolandı, onun derdinden halı olmag istedi.

Ançag İbrahim derdini anasına demedi. İbrahim yahşı bilirdi ki, bir daha gızın üzünü görmecekdir.

Bu fikirle de İbrahim günü günden saralmakda olsun, gayıdag görek gız neçe oldu?

Beli, şah gızı hamamda çimib evlerine gayıdanda bir az kefsiz idi, ona soyug deymişdi. Gızın hesteliyi getdigçe artırdı. Hekim, tebib, mümkün olmadı, gırh gün yatandan sonra gız öldü. Şehir gara bezendi. Gızı aparıb defn elediler. Gızın ölmesi İbrahime çoh te'sir elemişdise de, derdini kimseye söyleye bilmirdi. Bele gerare geldi ki, gizli gedib gebiri açsın, onun üzüne doyunca bahsın. Anasına tapşırdı ki, sefere gedir, ondan niğaran olmasın. Bir külüng, bir de bir bel götürüb girdi dükanına, gapısını bağladı, iki günde dükandan lağım atıb gızın gebrine çatdı. Kefeni gatlayıp gızın üzüne bahırdı. Ona ele gelirdi ki, gız ölmeyib, yatıbdı. Gızı kefende götürüb lağımila dükana getirdi. Ne yeyir, ne içir, ne yatırdı. Gözlerini digmişdi gızın üzüne, ele hey gözlerinin yaşını töküirdü. Herdenbir gızın alnında tere benzer bir şey parlayır, yine yoh olurdu.

Şeherde goca bir dellek var idi. İbrahim dükânı bağlayıp hemin goca delleyin yanına gaçdı. Onun ayaklarına yıhılıb ağladı. Kasıb bir palançı oğlu olduğunu, ata-anası öldüyünü, bir bacısı ile palançı dükânında yaşadıklarını ona söyledi. İndi birden-bire bacısının da öldüyünü ona söyledi. Hahişeledi ki, ölünü defn elemekde ona kömek elesin. Goca dellek İbrahim ile beraber dükana geldi. Gıza bahıb başını buladı.

Dedi:

— Ey oğlan, gızı gan aparıb, ölmeyib. Men bunun dabanına neşter vuracagam. Evvel sarı su ahacag, eğer sarı suyun dalıca gan aharsa, gız ayılacag, gan ahmazsa ölecek.

Cibinden neşterini çıkarıb gızın dabanlarına sohdu. Neşterin yerinden sarı su ahdı. Dellek dedi:

— Bir saat gözlersen.

Dellek çıhib getdi. İbrahim gözleyirdi, gördü sarı suyun get-gede renki gızardı. Ahırda çay kimi gan ahmağa başlayanda gız gözünü açdı. İbrahim delleyin verdiyi dermandan neşterin yerine sürtüb bağladı. Bu zaman gız her terefe bahır, göz gezdirir, heç bir şey başa düşmürdü.

Ancag kasıb evi görüb teeccüb eleyirdi. Birden onun kaşları çatıldı. Gezeble İbrahimin üzüne bahıb dedi:

— Men haradayam? Sen kimsen? Ne cüretle benim etrafımda dolanırsan?

İbrahim göz yaşlarını töke-töke bütün ehvalatı evvelden ahıra kimi ona danışdı. İbrahim danışdıgca, gız gulag asır, göz yaşı ahıdırdı. İbrahime bahıb dedi:

— Meni gebirden çıhardıb ölümünden gurtarmısan. Sene ölünce duaçıyam.

Gız oğlanın üzüne bahırdı. Gördü kasıb olanda ne olar? Çiçek kimi oğlandı. Bir könülden min könüle ona aşig olub dedi:

— Bu sirri senden başga kim bilir?

Oğlan dedi:

— Heç kes.

Gız soruşdu:

— Adın nedi? Oğlan dedi:

— İbrahim.

Gız dedi:

— Kimin var? Oğlan dedi:

— Birce anam var.

Gız soruşdu:

— O bu sirri bilirmi?

— Yoh. Gız dedi:

— Goy bilmesin. Sen de bu sirri heç kese demezen. Dur get, mene gadın paltarı tap getir. İbrahim dedi:

— Gecedi, hanım, gorharsınız.

Gız dedi:

— Gorhmaram. Dur get.

İbrahim evlerine çatanda anası oturub göz yaşı töküdü. İbrahim içeri girdi. Anasının boynunu gucaglayıb öpdü. Ana oğlunu çoh şad gördü.

— Oğlum, Allah seni şad elesin.

İbrahim dedi:

— Ana, kendden bir gız gaçırımışam, özü de lütdür. Dur paltar tap, tez ol. Anası indiye gider sahladığı toy paltarını çıkarıb ona verdi. İbrahim sevine-sevine buhçanı götürüb gaçdı gızın yanına. Gız geyindi. İbrahimle geldi onun anasının yanına. Mehebbetli yaşamalı oldular. Dogguz ay, dogguz gün, dogguz saatdan sonra İbrahimin bir oğlu oldu, adını goydular Edhem.

Edhem on yaşına çatdı. O, mektebde ohuyurdu. Bir gün şah ovdan gayıdanda, Edhem de mektebden çıhib evlerine gelirdi. Şah Edhemi görende, üreyi berk döyünmeye başladı, atından düşdü. Uşağı berk berk bağrına basdı. Hamı şaha teeccüble bahırdı. O, vezirini çağırıp dedi:

— Vezir, ne sirridir ki, men bu uşağa birden-bire bu gider mehebbet yetirdim? İsterdim bu uşag hemişe benim yanımda olsun,

Vezir heç bir söz deye bilmirdi. Şah Edhemi öz atına mindirib imaretine apardı. Hamı ele bilirdi ki, şahın gocalıgdan başı harab olmuşdur.

Edhemin anası oğlunun geç geldiğine göre çoh narahat idi. Çöle çıhib içeri girirdi. İbrahim işden gelib gördü arvadının gözleri bahar buludu kimi yaş tökür. O özünü İbrahimin üstüne atıb, ağlaya ağlaya dedi:

— Edhem indiye gider gelib çıhmayıb. Men onsuz yaşaya bilmerem. Bu saat onu tapmalısın.

İbrahim medreseye getdi, bahdı ki, heç kes yohdu. Çoh ahtardı, gördüm deyen olmadı. İbrahim «Edhem» — deye, küçede çığırır, o terefe bu terefe gaçırdı. Ahırda bir nefer ondan kimi gezdiyini heber aldı, İbrahim:

— Oğlumu itirmişem, dedi:

O adam dedi:

— Şah aparın uşag olacag yegin.

İbrahim dedi:

— Şah uşag aparıbmı? Adam dedi:

—Beli, gün batan çağı şah bir uşağı öz atına mindirib apardı.

İbrahim daha da berk gorhub gaçdı arvadının yanına, ehvalatı danışdı. Onlar sirrlerin açılmasından gorhurdular.

Ahırda gız dedi:

—Sen dur get şahın yanına, deynen yalnız bir övladımız var, onu da sen getirmisen. İndi anası özünü öldürür. Belke rehme gelib verdi. Ancag sirri möhkem sahla.

İbrahim getdi şahın yanına. Şah onu yahşı gebuleledi. Ancag and içdi ki, Edhemi onun üreyi bu geder istemesinin sebebini bilmeyince onu vermiyecek.

İbrahim çoh gedirdi şahın yanına, o yine evvelki sözünü deyirdi. Ahırda gız İbrahime dedi:

— Ahırncı defe get atamın yanına. O, yine sene hemin sözü dese, sen de ona deynen, babavın tacına and iç ki, mene, arvadıma, oğluma gezebin geçmiyecek, biz üçümüzü heç vaht biri-birimizden ayırmayacagsan. Sebebini deyim. Eğer and içse, gorhma, danış. Eğer and içmese, gel, bir de onun yanına getme. Biz de oğulsuz yaşayarıg. Görerik ahırda ne olar.

Ele ki, seher açıldı, oğlan yine padşahın yanına geldi, oğlunu ondan istedi. Padşah dedi:

— Sözüüm sözdü, üreyim uşağı tutmağının sebebini bilmesem, uşağı vermeyecem. İbrahim padşaha dedi:

—Şah, babavın tacına and iç ki, mene, arvadıma, oğluma gezebin tutmayacag, bizi bir birimizden ayırmayacagsan, sebebini deyim.

Şah döne döne babasının tacına and içib dedi:

— Şah babamın tacına and içirem ki, sene, arvadıma, oğluva gezebin tutmayacag. Sizi bir birinizden ayırmayacağam.

İbrahim ehvalatı ona nağıl eleyib dedi:

— Şahim, benim oğlum Edhem senin doğmaca nevendi, men senin kürekeninem, gızın da hal hazırda evimizdedi.

—Şah çoh şad olub dedi:

— Vezir, di dur get gızımı gül, garabaşla bura getir. Şah tacını başından götürüb İbrahimin başına goydu, dedi:

— Oğul, gocalıg meni elden salıb. Edhem böyüylene geder sen şahlıg ele, men de dincelim.

O günden İbrahim ölkenin şahı oldu. Ancag başga şahlar kimi geceler reggaselerle eyş-işrete meşgöl olmadı. Çoh edaletli bir şah oldu. Reiyyetle yahşı reftareledi. Yollar çekdirdi, körpüler saldırdı.

Bir defe bir ekinçi bir parça ekin yerini başga bir ekinçiye satdı. Yer alan cütünü goşub, yeri şumlamağa başladı. Ancag ikice defe o baş bu başa gedib geldi.Üçüncü defe onun hışı bir şeye ilişdi. Ekinçinin hışı ilişen zencir idi. Yerin altında yeddi küp gızıl bir-birine bağlanmışdı.

Ekinçi öküzlerini orada goyub getdi, yer satanı getirdi, ona dedi:

— Gardaş, bu gızılları çıhart, apar, bu senindi. Yer satan dedi:

— Men bura gızıl basdırmamışam. Özüm de iyirmi otuz il hemin bu yeri sürmüşem. Menim olsaydı, men sürende çıhardı. Menim bahtıma çıhmadı. İndi sen gelib hışını yere salan kimi senin hışına ilişdi, senin bahtına çıhdı, oldu senin. Mene dehli yohdur...

Sözleri çoh uzandı, ahırda İbrahim şahın yanına getdiler, ehvalatı ona danışdılar. İbrahim şah gabagca yer alandan soruşdu:

—Senin fikrince gızıllar kime çatar?

Yer alan dedi:

— Yer satana.

Şah soruşdu:

— Övladın varmı?

Yer alan dedi:

— Bir gızım var.

Sonra da yer satandan soruşdu:

— Senin fikrince gızıllar kime çatar? Yer satan dedi:

— Yer alana. Şah soruşdu:

— Övladın varmı?

Yer satan dedi: .

—Bir oğlum var.

İbrahim şah dedi:

— Yer alan gızını versin yer satanın oğluna. Her ikisi gızıllara sahib olsunlar.

Razısınız mı?

Ekinçiler baş eydiler. Razi olduklarını bildirdiler. Padşahlarına dua sena eleyib evlerine getdiler.

Ekinçiler gohum olub, yeri şerikli ekdiler. Ekinçiler hemin il o yere tahl ekdiler, dürr bitdi...

İlanlar da hemin o dürr sünbüllerden aparıb öz hezinelerinde sahlayıblar. Sünbülleri Dülger vereren ilan da yegin ilanlar padşahının hezinedarı imiş.

Söz bu yere yetende, şah gocanın elini sıhıb dedi:

— Ata! Sen bu sünbüllerden heber vermekle hökmüranlığın da gaydasını mene öğrettin. Dülger dedi:

— Şahım, men bu sünbülleri sene bağışlayıram, goy hezinede galsın.

Hamı Dülger aferin dedi. Goca ise özü ağırlığında gızılı almayıb, şahın ömrüne dua sena ohudu. Şah Dülger ve gocaya çohlu en'am verib yola saldı. Onları hemişe hezine hesabına sahladı. Onlar şad-şalayan ömür sürüb, dövran geçirdiler.

Gence—1952

2.12.1. Fonksiyonların tespiti

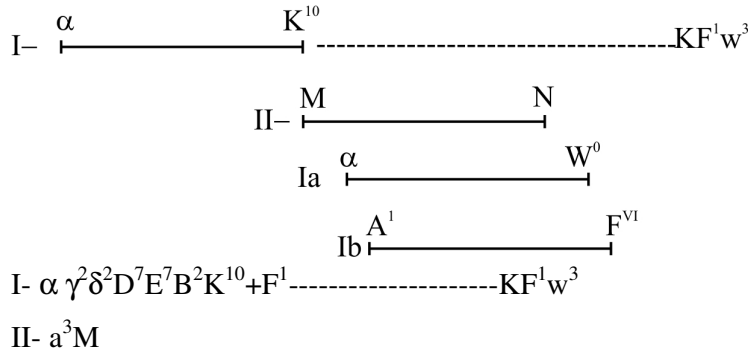
1-	Çok adaletli bir padişah vardır.	α
2-	Bir yılan gelir, padişah yılanın kendisinden bir şey istediğini düşünür hayvan dilinden anlayan bir derviş getirir.	γ^2
3-	Derviş yılanın yılanlar padişahın veziri olduğunu, ondan bir dülger istediğini, yılanlar padişahını ölümden kurtarmasını istediğini söyler.	$\delta^2 + D^7$
4-	Padişah bir dülger gönderir.	$E^7 + B^2$
5-	Dülger maral yutmuş olan yılanlar padişahını kurtarır, vezir yılan, dülger yedi tane sünbül verir.	$K^{10} + F^1$
6-	Dülger, padişaha olanları anlatır ama sünbülleri saklar ama padişah öğrenir, sünbüllerin bir tanesi padişahın hazinesinden daha fazladır. Padişah merak eder bu sünbüllerin hikayesini anlatana çok altın vereceğini söyler.	$a^3 + M$
7-	Bir yaşlı kişi sünbüllerini masalını anlatır.	N
I-	Bir ülkede bir zalim padişah onun da kimselere göstermediği güzel bir kızı vardır.	α
II-	Eyerci İbrahim adlı bir genç merak eder dükkanda kalır.	$\delta^1 + a^1$

- Padişahın kızını görür.
- III- Padişahın kızı çok hastalanır ve ölür. Bunu duyan oğlan çok üzüldür. $A^{18} + B^4$
- IV- Oğlan kızı görmek için kabri açar, kızı dükkana getirir. E^3
- V- İbrahim yaşlı bir berber getirir berber kızın ölmediğini söyler, kızın dabanını yarar kız dirilir. K^9
- VI- Uyanan kız, İbrahim'e aşık olur bu sırrı kimseye söylememesini ister. $a^1 + \gamma^1$
- VII- Kız ve İbrahim evlenir, Edhem adında bir oğulları olur. $W^0 + \text{motif}$
- VIII- Bir gün şah mektepte Edhem'i görür yüreği ısınır evine götürür. A^1
- IX- İbrahim Edhem'i padişahın götürdüğünü öğrenir, hanımına söyleyince,o da gitmesini ama sırlarını söylememesini ister. $B^4 + \gamma^1$
- X- Padişah sırrı anlatmazsa oğlanı ona vermeyeceğini söyler. A^8
- XI- İbrahim hanımına anlatır, o da "eğer sana, hanımına evladına eziyet etmeyeceğine ayırmayacağına söz verirse sırrı söyle" der. γ^2
- XII- Padişah söz verir, İbrahim ona kızının onda olduğunu çocuğun da onun torunu olduğunu söyler. Q
- XIII- Padişah İbrahim'e tacını bırakır kızını ve oğlunu ona bağışlar. W^0
- XIV- İbrahim adaletli bir padişah olur. İbrahimin karşısına iki ekinci gelir tarlada çıkan altınları tarlayı satanla alan paylaşmamaktadır.İbrahim'den bölüştürmesini isterler. $\text{Motif} + D^6$
- XV- İbrahim birinin kızı diğerinin de oğlu olduğunu öğrenir. İkisinin evlenmesini, altınları da onlara vermelerini teklif eder, kabul ederler. E^6
- XVI- Ekinciler, o yere tahıl ekerler orada inci biter. Yılanlar bu incileri alıp hazinelerine götürürler. F^{V1}
- 8- Padişah yaşlıya teşekkür eder, sırrı öğrenir. K
- 9- Dülger, sümbülleri padişaha verir, padişah da onlara karşılığında fazlaca para verir. $F^1 + w^3$

2.12.2 Masalın tahlili

Asıl iki kesitten oluşan bu masalın ikinci kesiti bir masal daha ihtiva etmektedir. İkinci kesitteki masal da kendi arasında iki ayrı kesitten oluşmaktadır. Bunu I a,b şeklinde belirttik. Birinci kesit M-N ve H-J kesitlerini ihtiva etmez. İkinci kesit M-N kesitini içerir.

Masal Kesitleri

$$Ia- \alpha \delta^1 a^1 A^{18} B^4 E^3 K^9 a^1 \gamma^1 W^0_{\text{motif}}$$

$$Ib- A^1 B^4 \gamma^1 A^8 \gamma^2 QW_0_{\text{motif}} D^6 E^6 F^{VI}$$

2.13. Son Peşmançılık Fayda Vermez

Bele revayet eleyirler, gerinelerin birinde bir padşah var idi. Bu padşahın edaletli, rehmkar, reiiyetcanlı bir veziri var idi. Deyerler, insan gocalır, ölür, cürüyüb gara torpağa garışır. Amma ele adam var ki, onun adı, işleri ne ölmür, ne cürümür ne de gara torpağa garışmır. Bu vezir de bele, işleri, adı ölmeyen adamlardan idi.

Deyirler, padşahın çohlu düşmenı var idi, insanlar azdı, divler, ecinneler, cinler, küp garıları, adamcıl dervişler de onun düşmanı idi. Padşah vezirden başka heç kese e'tibar eleyib gapısında garovulçu goymurdu. Bir gün vezir padşahın hidmet megamında diz üste çöküb dedi:

—Kibleyi-alem, balaca vahtımdan senin vezirinem. Hemişe hidmet megamında sedagetle durmuşam. Şahım, indi gocalmışam, iki yüz yaşım var. Meni vezirlikden azad ele, iş, güç getirir mene.

Padşah dedi:

— Ay benim sedagetli goca vezirim, benim düşmanım çohdu. Heç kese e'tibar elemirem. Bes sen getsen, men neyleye bilerem? Vezir, ne geder ki, sağsan, ayag üstesen, seni buraha bilmerem.

Vezir dedi:

— Şah sağ olsun, benim dörd oğlum var. Onlar da senin sedagetli nökerlerindi. İcaze versen, bu günden sonra onlar çekerler garovulunu.

Şah dedi:

— Vezir, uşagların sene ohşayıblarmı? Olarmı onlara arhayın olmag?

Vezir dedi:

— Şahım, onlara men terbiye vermişem. Mende gördüyün sedageti onlarda da göreceksen. Padşah dedi:

—Yahşı razıyam, geceler oğlanların garovul çeksınler.

Deyirler, bu günden vezirin oğlanları nobatnan garovul çekmeye başladılar. Bir gün küçük gardaş garovul çekirdi. Geçenin bir aleminde gördü, budu, bir ejdaha şahın olduğu eve teref gelir. Oğlan gılncı çekib ejdahayı öldürdü. Bu zaman padşah sese içeriden bayıra çıhdı. Küçük oğlanı elinde sivirme gılnc görüb, gene tez içeri girib gapını berk bağladı. O ele guman eledi küçük oğlan gılncı sivirib onu öldürmek isteyirdi.

Sabah açıldı, padşah gırmızı geyinib tahta çıhdı, vezirin büyük oğlunu yanına çağırnb dedi:

— Bu saat gedib hırda gardaşını öldürersen, başını getirersen mene.

Oğlan gedib hırda gardaşının menziline, gördü gardaşı ele yatıb, eğer ilan olsa gene de vurmaz onu. Gardaşdı, yandı üreyi. Onu öldürmeyib, geldi padşahın yanına, dedi:

— Padşah sağ olsun, getdim, gördüm gardaşım yatıb, öldürmedim. İzn ver bir nağıl deyim, sonra öldürersen gene. Şahım, sonraki peşmanlık çoh pis olar, üreye vurduğu zerbe heç sağalmaz.

Padşah dedi:

— İzn di, deye bilersen.

Vezir oğlu çöküb diz üste, dedi:

—Ey büyük şahım, bele revayet eleyirler, gerinelerin birinde bir padşah var idi. Bu padşahın bir tutuğuşu var idi. Padşah vahtını bu tutuğuşu ile geçirirdi. Guşun

gefesini le'lden, gızıldan düzeltirmişdi. Tahta çıhanda da özü ile aparar, tahtın yanında goyardı. Gefesin ağzı hemişe açığ olardı. Guş istediği vaht çıhardı, etraflarda seyahet ederdi, gene gayıdıb gefesine girerdi. Günlerin birinde tutu gene seyahete çıhıdı, gezdi, dolandı gayıdıb gefesin üstüne gondı.

Padşahın demli vahtı idi, guşla oynamag isteyirli.. Bahıb gördü guş ele kefsizdi, ele bil bütün dünyanın derdi onun boynuna düşüb. Padşahın üreyi tappılı ile yere düşdü. Ayağa durdu, tutunun üzünden, gözünden öpüb dedi:

— Ay benim canım, ciyerim, ruhi-revanım tutu, niye kefsizsen? Sen bikef olanda benim bargahım gan ağlayır! Derdini mene beyan ele.

Tutu dedi:

— Ey böyük şahım, ne müddetdi senin yanında oluram, hemişe sene sedagetli olmuşam. Bir gün de goymamışam kefsiz olasan. Şah, seni illernen ailenden ayırsalar neçe olarsan?

Padşah dedi:

— Men ailemin, uşaglarımın feragina döze bilmerem. Men ailemden heç ayrılmaram. Tutu ganadlarını gerib dedi:

— Ay böyük şahım, benim de üreyim var, isteyim var. Men ki daş deyilem. Gardaş, bacım yadıma düşüb, onunçün kefsizem. Şahım, iltifat elesen, mene icaze versen, gedib bacı, gardaşım ile görüşüp gene gelerem.

Sözlerini gurtaranda tutunun gözlerinden yaş ahdı. Padşahın ona rehmi gelib dedi:

— Ay tutu, sene icaze verdim. Get bacı gardaşınnan görüş, gene tez gayıt. Senden ayrı dura bilmerem, lenkime.

Tutu padşaha dua eleyib ganad açdı. Havaya galhıb gohumlarını görmeye getdi. Bir gece padşaha bir il geder üzün geçdi, gözlerine çimir gelmedi.

— Ay böyük şah, insan gıza aşig olar, onun eşkiynen ömür sürer, ancag bir müddet yaşayandan sonra, hırda-hırda ondan soyuyar, evvelki sevgi söner. Ancag padşahın tutu guşuna olan mehebbeti bele deyildi, o mehebbet geti sönmürdü.

Beli, lap tezden tutu gelib çıhıdı. O, padşaha bir alma hediye getirmişdi. Almanı ona verib dedi:.

— Şahım, sene layıg hediye ancag bu almanı bildim, Bu dirilik almasıdı. Bunu yeyen cavanlaşar, ölmez. Bağında ekdirersen biter, alma verer. Almanı bütün ailenle yeyersiniz, hamınız cavanlaşarsınız, dünya durdugca yaşarsınız.

Padşah tutudan çoh razı galdı. O saat bağbanı huzuruna çağırıp dedi:

— Bağban, al bu almanı, aparıp bağcanın lap yahşı yerinde ekersen. Barını menden başga heç kese vermezsen. Bağban dedi:

— Şahın gulluğunda itaet elemek biz gedelerin borcudu.

Deyirler, bağban bu almanı aparıp egdi. İl tamamında bu, yeke alma agacı oldu, üç güzel alma getirdi. Bir müddet geçdi. Bağban gördü bu almanın biri yetişib. Etri bütün bağı cennete dönderib. Özü de ele güzel almadı, adam göz çekmek istemir. Bağban bu almanı derdi, nimçeye goyub, padşaha aparmag için yola düşdü. Yolda vezir onun gabağına çıhdı. Ay böyük şah, vezirin padşahla arası yoh idi. İsteyirdi, bir gireve tapsın, padşahı öldürsün, özü padşah olsun. Beli, erz olsun gulluğunuza, vezir bağbanı şad görüb dedi:

— Goca bağban, padşaha ne hediye aparırsan, bele şadsan.

Bağban dedi:

— Dirilik alması.

Vezir dedi:

— Ay deli bağban, o almadan hele heç kes yemeyib. Belke harabdı, ya zehirliidi. Aya guşun sözüne inanmag olar? Menim sene rehmim gelir. Onu birden bire padşaha verersen, bir engeli çıkar, boynuvu vurdurar. Gedek bize, men yahşı yahşı bahım, görüm padşaha vermelidise, apar ver, vermeli deyilse, aparma.

Vezirin sözü bağbanın ağına batdı, dedi:

— Ay ağıllı vezir, düz deyirsen, evvel evvel senin evine gedek, almaya, yahşı yahşı bah, gör padşaha vere bileremmi. Vezir, ölünce sene duaçı olacam.

Vezir dedi:

— Gedek bahım.

Vezirin evine getdiler. Vezir bağbanın gözlerini oğurlayıb almaya zehir yeritdi. Padşahım, bu ele zehir idi, kimin diline deyse idi, o saat parça-parça elerdi. Vezir bağbana dedi:

— Doğrudan da dirilik almasıdı. Apar padşaha ver, goy arhayın yesin.

Bağban vezire dua eleye eleye evden çıhdı. Padşahın bargahına teref gedirdi. Birden fikrine geldi: «Ey diligafil, belke vezir de heç bilmeyib. Birden bu alma pis alma olar, zeherli olar, padşah neslimi keser. Padşaha verende deyim, bir az kessin, bir heyvana atsin, heyvana zerer elemese, özü de yesin». Beli, bağban aparıb almanı verdi padşaha. Padşah bahdı, doğrudan da misli beraberı olmayan gözel almadı. Almanı nimşeg eleyib yemek isteyende, bağban ikigat olub dedi:

— Kibleyi-alem, bu alma teze meyvedi. Bunu heç kes, yemeyib. Eyhana, Allah elememiş, pis alma olar, size sedeme yetirer. Bundan bir azca kes, bir heyvana ver yesin görek ne olur, cavanlaşır, yohsa yoh.

Bağbanın sözü padşahın hoşuna geldi, ona bir söz demek isteyende vezir onu gabaglayıb dedi:

—Ay padşah, bu gözelligde almanın ne gusuru ola biler? Heyf deyil bunu heyvana atırsan? Elece özün ye. Tutunun sennen düşmançılığı yoh idi, sene pis alma getirsin.

Padşah dedi:

---Vezir, bağbanın sözü ağıma batdı.

Bu almadan bir azca kesib, oynayan meymuna atdı. Meymun dilini almaya vuran kimi parça parça olub öldü. Padşah bundan çok şad olub bağbana aferin dedi. O saat tutunu gefesden çıhardıb dedi:

— Men sene neylemişdim ki, mene dirilik alması evezinde ölüm alması verirdin? Bu saat boğazını üzeceyem. Tutu dedi:

— Şahım, o dirilik almasıdı. Yegin burada başga iş var. Yohla gör bu neçe işdi, almaya kim zeher gatıb. Padşah gezeblenib dedi:

— Almaya heç kes zeher gatmaz. Heyf benim sene etdiyim ehliyyet! Sen nankor imişsen!

Padşah goymadı tutu bir gelme de danışsın. Dartıb onun boğazını üzdü.

Vezirin gurduğu kelek baş tutdu, padşah öz istekli guşunu öldürdü. Ey büyük padşah, erz olsun gulluğunuza, bağban bağa gayıtdı. Bir neçe gün gelib geçdi, bağban bahıb gördü galan iki alma da deyib. Etri her terefi alıb, bağ lap cennete dönüb. Ele gözel almaları ki, evvelkinden etirli, evvelkinden gözel. Bağban almaları derib getirdi evine, her gün o üzüne, bu üzüne bahırdı, doyunca iyleyirdi,

tahçaya goyurdu. Evi lap dönmüşdü cennete. Deyirler, bağbannan arvadı çoh gocalmışdılar. Ömürlerinden lap bezmişdiler. Bir gün bağban arvadına dedi:

— Ay arvad, gel bu almaları yeyek, ölüb bu dünyanın gaygısından gurtarag.

Arvadı razı oldu. Onlar almaları nimşeg eleyib, başladılar yemeye. Almanı yeyib gurtaranda ne gördüler? Her biri on beş yaşında bir cavani növres oldular. Çoh sevindiler, şad oldular. Bağban padşahın yanına geldi. Onu padşahın yanına burahmadılar. Bağban ne geder dedi:

— Ay canım, men padşahın bağbanıyam.

Onun sözlerine inanmadılar. Ona dediler.

—Padşahın senin kimi cavan bağbanı yohdu. Bağban dedi:

—Padşaha deyin, meni gebul elesin.

Bağbanın sözlerini padşaha söylediler. Padşah dedi:

— Burahın gelsin.

Bağban padşahın yanına girib hidmet megamında dayandı. Padşah dedi:

— Ay cavan, ne şikayetin var? Gerib adama ohşayırsan.Bağban dedi:

— Ey büyük şah, men gerib adam deyilem, senin bağbanınam. Şah, o alma ki var idi ekmişdim. Üç alma getirmişdi. Birini derib sene getirdim, ikisi galdı. Onları da gırıp eve getirdim. Arvadıma dedim: Bu geder gocalıg neye lazımdı? Gel bunları yeyek, ölüb bu dünyanın gaygısından gurtarag. Şahım, almaları yeyen kimi bele cavan oldug.

Padşah emr eledi, bağbanın arvadını da getirdiler. Bahdı ki, bağban düz deyir. Ondan soruşdu.

— Ay bağban, o almanı benim yanıma getirende gabağına kim çıhdı? Bağban dedi:

—Ay padşah, almanı sene getirende vezir çıhdı gabağıma, dedi:Almanı birden-bire padşaha vermek olmaz. Birden zeherli olar, padşaha ziyan vurar. Padşah da senin neslini keser. Doğrudan doğruya gorhdum, onun evine getdim, almanı ona verdim yahşı-yahşı bahsın. O, almaya bahıb gaytardı mene, dedi, doğrudan dirilik almasıdı, padşaha vere bilersen yesin. Ay padşah, doğrusu, men de yolda fikirleşdim, birden vezir de bilmez, alma zeherli olar. Onunçun sene dedim: Bir az heyvana at. Atdın, ele oldu.

Padşah o saat barmağını dişledi. Ey dadi-bidad, bu vezirin işi imiş. Veziri yanına çağırıp dedi:

— Vezir, doğrusunu de görüm almaya zeheri senmi gatdın? Düzünü dedin, günahından geçecem, demedin, seni tike-tike doğrayacağam.

Vezir bahdı ki, padşah bilib. Dansa da onu öldürecek, danmasa da. Ne ki elemişdi, düzünü söyledi. Padşah emr eledi vezirin boynunu vurdular. Amma çi fayda, tutunu geri gaytara bilmedi. Padşah sehv elediğini başa düşdü, tutunu öldürdüüne çoh peşman oldu. O geder fikir eledi, ahırda başına hava geldi.

İndi, şahım, son peşmançılıgdansa, bir emr verende evvel-evvel çoh düşünmek lazımdı.

Padşah böyük gardaşı bargahdan azad edib ortancıl gardaşı çağırıp dedi:

Gedersen, hırda gardaşını öldürüb, başını getirersen mene.

Vezirin ortancıl oğlu hırda gardaşının menziline getdi. Gördü hırda gardaş başını aşağı salıb kitab ohuyur. Öz-özüne dedi; «Ahı men öz gardaşımı ne cür öldürüm». Düz padşahın yanına gayıdıb dedi:

— Padşahım, getdim gördüm kitab ohuyur, öldürmeyib geldim. Şahım, belke o gılncı seni öldürmek üçün sibirmeyib, başga şeyi öldürmek üçün siviribmiş. Nahagdan onu öldürersen, sonra peşman olarsan. Şah, sonraki peşmançılığ adamı dağlayır. İzn ver bir nağıl da men deyim, sonra gardaşımı öldürersen. İhtiyar sendedi, darıhma.

Padşah dedi:

— İzndi.

Oğlan padşahın gabağında diz üste çöküb dedi:

— Edaletli şahım, bele revayet edirler ki, bir guvvetli padşah var idi. Bu padşahın bir gızılguşu var idi. Padşah bu gızılguşu çoh isteyirdi, yanından kenara goymurdu. Ova çıhanda da guşu özü ile aparırdı. Bir gün padşah şikara çıhmışdı. Çoh gezdiler, dolandılar, bir marala rast geldiler. Maral o geder gözel idi, göz çekmek olmurdu. Padşah dedi:

— Maralı sağ-sağ tutmalıyığ. Her terefi çeper kimi çiteyin. Her kesin terefinden gaçsa, onun boynu vurulmalıdı.

Beli goşun,vezir,vekil maralın her terefini çeten kimi çitediler. Yazığ maral o terefe gaçdı, bu terefe gaçdı. Padşaha geyret güç geldi, maralın dalınca at saldı, maral gaçdı, o govdu, ta ki, gedib bir sehraya çıhdılar. Bura ilanmeleyen susuz bir vadi idi. Bu vadide padşah çoh at sürdü. Ahırda maralı itirdi.İndi padşahınkı bir Allaha galdı. O, susuzludan eleteş idi. Gelib bir yere çıhdı, gördü gayadan damla damla su ahır. Padşah çoh sevindi, kaş heybesinden o saat parçı çihartdı, su ile doldurdu. İçmek isteyende gızılguş ganadı ile vurub suyu yere tökdü, goymadı padşah içsin. İkinci defe doldurdu. Gızılguş gene de ganadı ile vurub suyu yere tökdü. Padşah berk gezeblendi, guşu kenara tullayıb parçı doldurdu. İçmek isteyende guş uçub ganadları ile parçı vurub yere saldı, su töküldü. Padşah berk gezeblenib dedi:

— Zalım oğlunun guşu, meğer susuzludan öldürmek isteyirsen meni? Men sene ne yamanlıg elemişem! Bah senin budu cezan!

Padşah sözün gurtardı dartıb gızılguşun boğazını uzdu. Parçı dolduranda diggetnen bahıb gördü burda gayazad yohdu. Bir ejdaha çemdeyidi, bu damlayan su da onun zeherli yağıdı, eriyib su kimi damcılayır. Padşah bahdı, eğer bu zeherli yağ diline deyse imiş, parça parça olarmış.

Başa düşdü ki, gızılguş da bunun üçün vurub suyu yere tökürmüş. Padşah gızılguşu öldürdüğüne çoh peşman oldu. Guşu ordaca defn eleyib, kor peşman geri gayıtdı.

İndi, şahım, sebrli olmag lazımdı. Belke benim gardaşım da sizin düşmenleri öldürmek üçün gılncı siviribmiş.

Padşah onu da azad eleyib, vezirin üçüncü oğlunu çağırıb dedi:

— Goçağım, gedib hırda gardaşını öldürersen, başını getirersen mene. Goy bütün padşah öldürmek isteyenlere görg olsun.

Vezirin üçüncü oğlu gılncı götürüb hırda gardaşı olan eve getdi. Bahdı ki, gardaşı çörek yeyir. Öz özüne dedi: «Heç kafer de bunu çörek üstünde öldürmez. Halbuki gardaşımıdı». Gapıdan gayıdıb padşahın yanına geldi, edeble gernuş eleyib dedi:

— Padşahım, belke küçük gardaşım heç seni öldürmek istemirmiş, o, seni ölümden gurtarırmış. Sonrakı peşmançılıg fayda vermez deyerler, izn ver bir nağıl da men deyim, sonra gene öldürt.

Padşah dedi:

— İzndi.

Vezir oğlu padşahın lap genşerinde oturub dedi:

—Padşahım, size kimden heber verim, bir padşahdan. Bir padşahın bir meymunu var idi. Padşah meymuna ele te'lim vermişdi, insan kimi dil bilirdi, her şeyi ganırdı. Bu meymun hemişe padşahın gapısında garovul çekirdi.Ey şah, bu padşahın övladı yoh idi. Nezir-niyez verdi, yetim sevindirdi, dogguz ay, dogguz gün geçdi, onun bir oğlu oldu. Bundan sonra yazıg meymun hem uşağın, hem de padşahın garovulunu çekirdi. Bir gece bir ejdaha uşağı yemek isteyende meymun gördü onu. O saat ejdahaya hucüm eleyib onu öldürdü. Uşag belekden yere düşdü. Sesküye padşah yuhudan ayılıb gördü meymun beleyin yanından geçdi. Özü de ayakları tamam ganlıdı.Padşah beleye bahdı, gördü uşag yohdu. Bele gumaneledi ki, uşağı meymun yeyib. Padşah gılncı çekdi, meymunu parça parçaeledi. Meymunu öldüren sonra padşah ora bura bahıb ne gördü? Uşag ölmeyib belekden yere düşüb, öz özüne oynayı. Uşağı götürüb beleyine goyanda gördü, ev ganla dolub. Padşah ejdahanın cemdeyini gördü. Bildi ki, ejdaha uşağı yemek isteyirmiş, meymun onu öldürüb. Padşah meymunu öldürdüüne çoh peşman oldu.

Bu nağıllar padşaha çoh te'sireledi, gardaşlara dedi:

— Gedin gardaşınızı getirin görün meni niye öldürürmüş, öldürürmüşse gılncı niye çekibmiş.

Gardaşlar gedib, hırda gardaşlarını padşahın yanına getirdiler. Padşah hırda gardaşa dedi:

—Ay oğlan, men sene ne yamanlıg elemişdim ki, garovul çekende gılncı çekib meni öldürmek isteyirdin. Hırda gardaş dedi:

— Ey büyük şah, men seni öldürmeg istemirdim. Seni ölümde gurtarmışam. Padşah dedi:

— Neçe meni ölümde gurtarmısan?

Hırda gardaş dedi:

— Şahım, seni yemek isteyen ejdahanı öldürmüşem, cemdeyini evin böyrüne atmışam, gedib baha bilersiniz.

Padşah, vezir, vekil, gardaşlar gedib bahdılar ki, hırda gardaş bir yeke ejdaha öldürüb. Padşah gardaşlara aferin söyledi, hırda gardaşın alnından öpüb, onu öldürmediyine çoh şad oldu. Ömür sürüb dövrän geçirdiler, siz de sağ olun.

Şamhor Rayonu, 1947

2.13.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Çok zalim bir padişah onun da güvenilir bir veziri vardır. α
Yaşlandığı için yerini oğullarına bırakır.
- 2- Küçük çocuk nöbet tutarken bir ejderha gelip padişahı A^{14}
yemek ister.
- 3- Oğlan ejderhayı öldürür, ejderhayı saklar. U
- 4- Şah oğlanı elinde kılıçla görünce kendisini öldürmek $A^{13}...$
istediğini düşünür, muhafızın ölüm emrini verir.
- 5- Şah öldürme emrini büyük kardeşe verir o, kardeşini $\theta^1 + D^7$
öldüremez ve padişaha bir masal anlatmak ister.
- I Bir padişahın çok sevdiği bir tutuguşu vardır. α
- II Tutuguşu ailesini özler padişahтан izin alıp ailesini
görmeye gider. $\S$
- III Dönüşte padişaha ölümsüzlük elmasının tohumunu getirir.
 F^1
- IV Bahçevan üç elma olunca birini getirir, yolda vezirle $B^1...$
karşılaşır vezir elmayı zehirli elmayla değiştirir. $F^{v1} + \pi^1$
- V Vezir, şaha elmaları denemesini söyler. Elmadan bir
maymuna yedirirler maymun ölür. χ
- VI Padişah tutunun ona zehirli elma verdiğini düşünüp kuşu $A^{20} + A^{14}$
öldürür.
- VII Bir gün bahçevan ve karısı ölmek ister kalan iki elmayı
yer ve gençleşir. $Olm.$
- VIII Bahçevan olanları şaha anlatır, padişah gerçeği öğrenir. $\S$
haber alma + Ex
- IX Veziri öldürür, fakat kuş ölmüştür. U
- 6- Padişah bu masalın üzerine çocuğun öldürülmesini erteler. $KF^{10}...$
- 7- Ertesi gün ortanca kardeşe çocuğu öldürmesini söyler. $A^{13}...$

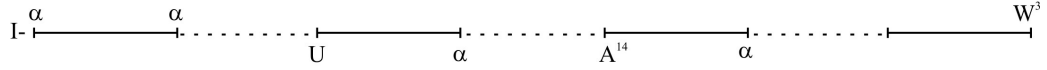
- 8- Ortanca kardeş de öldüremez ve bir masal anlatmak ister. $\theta^1 + D^7$
- I Bir padişahın altından bir kuşu vardır. α
- II Padişah ava çıkar. β^1
- III Bir geyiğin peşine düşer ve sehrada susuz kalır. a^5
- IV Bir kayadan akan su görür içmek ister. Kuş kanadıyla suyu döker. $KF^{10} \dots$
- V Padişah kaseyi yine doldurur kuş kanadı ile suyu döker. $KF^{10} \dots$
- VI Şah üçüncü kez doldurur ve kuş suyu yine döker. $KF^{10} \dots$
- VII Padişah kuşu öldürür. $A^{14} = kt.$
- VIII Padişah dikkatli bakınca tepenin bir ejderha suyun da onun zehiri olduğunu anlar. Fakat kuş ölmüştür. Olmsz
- 9- Şah çocuğun idamını yine erteler. KF^{10}
- 10- Şah üçüncü oğlanı küçük çocuğu öldürmesi için emir verir. A^{13}
- 11- Oğlan kabul etmez bir masal da o anlatmak ister. $\theta^1 + D^7$
- I Padişahın çok sevdiği bir maymunu vardır. α
- II Padişahın bir çocuğu olur ve onu bir ejderha öldürmek ister. A^{14}
- III Maymun ejderhayı öldürüp kenara atar. KF^{10}
- IV Padişah maymunu elleri kanlı görünce çocuğunu öldürdüğünü zannedip maymunu öldürür. $A^{14}=kt.$ $B^1 \dots$
- V Ararken çocuğu ve ejderhanın ölüsünü de bulur. Ne olduğunu anlar ama maymunu öldürtmüştür. Olmsz.
- 12- Şah zindandaki oğlanı getirip neden pişman olacağını sorar, çocuk yatağının altına bakmasını söyler. K^{10}
- 13- Şah gerçeği anlar, onu öldürmediğine sevinir, kardeşleri ödüllendirir. w^3

2.13.2. Masalın tahlili

Tek hareketli olan masal ayrıca kendi içerisinde üç adet daha masal ihtiva etmektedir. Bu masallar B^1 fonksiyonunu dahil edilmektedir. Küçük masalları

gösterirken onları Ia Ib Ic şeklinde gösterdik. Asıl masalda ve içerdiği üç küçük masalda da H-J ve M-N çiftleri görülmez. Masal tek kahramanlı bir masaldır.

Masal kesitleri

$$I - \alpha A^{14} U \left[\begin{array}{l} A^{13} \dots \theta^1 D^7 B^1 = I^a KF^{10} \dots \\ A^{13} \dots \theta^1 D^7 B^1 = I^b KF^{10} \dots \\ A^{13} \dots \theta^1 D^7 B^1 = I^c K^{10} \dots \end{array} \right] W^3$$

$$I^a. \alpha \S F^1 F^{VI} \pi^1 \chi A^{20} A^{14}_{olumlu} \S ExU$$

$$I^b. \alpha \beta^1 a^5 (KF^{10} \dots) (KF^{10} \dots) (KF^{10} \dots) A^{14} = kt. + olmsz.$$

$$I^c. \alpha A^{14} KF^{10} A^{14} kt. olmsz.$$

2.14. İbrahimin Nağlı

Biri var idi biri yoh idi, İsfahanda Hace Hesen adında bir tacir var idi. Hace Ezim adında bir tacir de Hindistanda yaşıyordu. Bunlar dünyada en zor tacir hesab edilirdiler.

Bir gün Hace Hesen gurrelenib dedi:

— Göresen dünyada menden zor hoca varmı?

Ona dediler:

— Hindistanda Hace Ezim senden zor tacirdi.

Bir gün de bu sözleri Hindistanda Hace Ezim dedi.

— Göresen dünyada mendan zor Hace varmı?

Ona dediler:

— Senden zor Hace İsfahanda Hace Hesen ola biler. Hace Hesen Hace Ezimi görmek için ticaret seferine çıldı. Hindistana gedib Hace Ezimle görüşdü. Gördü doğrudan da Hace Ezim zor tacir imiş. Varı dövlleti hedden aşib. Hace Hesen Hace Ezimle sife ohuyub gardaş oldular. Deyirler, Hace Hesenin İbrahim adlı bir oğlu, Hace Ezimin de bir gızı var idi. Hace Hesenle Hace Ezim ehd ellediler, şart goydular ki, gızı oğlana versinler. Hele nişan da tahdılar. Hace Hesen bir müddet Hace

Ezimgilde galandan sonra İsfahana öz evine geldi. Neçe deyerler, yaranan hamı ölecek. Seferden gayıdandan sonra Hace berk hestelendi, oğlunu yanına çağırıp dedi:

— Oğlum, Hindistanda Hace Ezim adlı bir tacir var. O, benim sife gardaşımdı. Onun gızı senin nişanlındı. Gedib getirersen.

Hace Hesen sözünü gurtarıb, canını tapşırdı oğluna. Onu kefn defn elediler. Gara geydiler, gırh gün, gırh gece yas sahladılar.

Hacenin ölümünden bir neçe il geçdi. Oğlanın nenesi tedaruk gördü,oğluna dedi:

—Oğul get Hindistana nişanlını getir.

Oğul dedi:

— Nene men emin Hace Ezimin evini tanımıram,Hindistanda men hara gedeceyem?

Nenesi dedi:

—Deden minib Hindistana getdiyi deveni minib gedersen.Deve gedib harda yatarsa ora Emin Hace Ezimin gapısıdı.

—Oğlan deveni minib yola düşdü. Böyük sehralar, cadalar, belenler geçdi, ta ki, Hindistana, çatdı. Deve gedib bir çarhovuzun üstünde yatdı. Oğlan da yuhusuv idi. O da devenin yanında uzanıb yatdı. Kenizler suya gedirdiler. Deveni görüb hanıma heber verdiler. Hanım gedib gördü bir geşeng oğlan devenin yanında yatıb. Deveye bahan kimi tanıdı, gördü emisinin devesidi. Amma gız oğlanı heç görmemişdi. Onu oyatdı, soruşdu:

— Oğlan, sen kimsen? Oğlan dedi:

— Men Hace Hesenin oğluyam.

Gız da özünü ona tanış verib dedi:

— Men de senin emin gızıyam.

Tanış oldular. Oğlan dedi:

—Bes men emimi ne cür görüm?

Gız dedi:

—Seher dükana gedersen..Dükanda bir gırmızı saggal kişi göreceksen.O senin emindi.Özünü ona tanış verersen.

Gız sözünü gurtarıb oğlandan ayrıldı.Oğlan geçeni geçirdi ,seher dükana getdi ,gırmızı saggal kişini tapdı.

Hace ondan soruşdu:

— Oğlan, sen kimsen, geribe ohşayırsan?

Oğlan dedi:

—Emi, men Hace Hesenin oğluyam.

Hace onun üzünden gözünden öpüb evlerine apardı,ondan soruşdu:

— Gardaşım neçedir?

Oğlan dedi:

—Atam ölüb.

Hace Ezim bu heberi eşidende başına vurdu ağladı.

Gırh gün, gırh gece yas sahladı.Gardaşına heyret verdi. Bir gün Hace Ezim arvadına dedi:

— Arvad, bu oğlanı gönder nişanlısının yanına.

Arvad onu kızının yanına apardı. Oğlan kızla çarhovuz başında tanış olmuşdu.

Gız Oğlana dedi:

— Gedek bağçada çarhovuz başında seyahet eliyek.

Onlar bağçaya getmeye başladılar. Gız gabagda oğlan da onun dalınca gedirdi. Gız bahdı ki periler padşahının gızları çarhovuzda çimirlir. Gız onlara dedi:

— Hoş gelmişsiniz.

Periler padşahının hırda gızı dedi:

— Men de İbrahimnen varam.

Sözü gurtaran kimi uçub getdiler. Bu söz gızın üreyinde nisgil galdı. Bağçada İbrahimle çoh gezib geri gayıtdılar. Bir müddet oğlanla gız bele dolandılar. Bir gün İbrahim emisi Hace Ezime dedi:

— Emi, izn versen biz gederik. Nenemin gözü yolda galıb.

Hace Ezim razı oldu. Böyük tedaruk gördü, gül garavaşla bunları İsfahana yola saldı. Yolda gız oğlanın her hasiyyetini öyrendi. Onlar bir bulağın başına çatdılar. Burada eylenmeli oldular. Çörek yediler. İbrahim bir hovuzda çimirdi. Birden bir garaguş şığıyıp onun göyneyini caynağına aldı, havaya galhıb gözden itdi.

Bu, oğlana çoh pis te'sir elledi. Gıza dedi:

— Ezizim, iki gözüüm, meni burda gözle. Men göyneyimin dalınca gedeceyem.

Gız onun getmesine evvel razı olmadı, sonra razı olub dedi:

— Get, ancag tez gel.

İbrahim garaguş uçduğı terefe yola düşüb getmekde olsun. Gız burada galdı. Bir gün, iki gün, üç gün ha gözledi İbrahim gelib çıhmadı. Bahdı ki, gız haylağı burda çoh galsa, pis olacag. Oyudu ki, İbrahimin paltarını geyib, kişi donuna düşdü; adını da İbrahim goydu. Gız kenizi oyadıb dedi:

— Gız Hanı? Neçe oldu? Keniz dedi:

— Göresen kimnen gedib.

Keniz de gızın paltarını geydi. Yola düşdüler. Az getdiler, çoh getdiler, şehere yakınlaştılar. Gız dedi:

— At çapmag isteyirem.

At çapanda at budredi, gız atdan yihıldı. O danışmadı. Onu nenesinin yanına apardılar. Öpüşdüler, görüşdüler. Adamlar geldiler, nenesine göz aydınlığı verdiler.

— Gözün aydın olsun, İbrahim salamat geldi, nişanlısını da getirdi.

Adamlar, nenesi kenizi gız hesab edirdi, gızı da İbrahim.

Gıza dediler.

— İbrahim, toyu başla.

Gız meseleni lengitmek üçün dedi:

— Evi sokub, teze ev tikecem, sonra toy edecem.

İbrahimin nenesi razı olmadısa da, gız evi sökdürdü, teze toy evi tikdirmek behanesile toyu bir il lengitdi. O İbrahimin yolunu gözlemekte olsun, eşit İbrahimden.

İbrahim guşun izi ile gece gündüz yol gedib bir meşeye çıhı. Berk yuhusuz idi. Bir ağacın dibinde uzanıb yuhuya getdi. Vağyada ona dediler:

— Durub gedende tuba yarpağı göreceksen, onu yığarsan. Garışga göreceksen, tuba yarpağını onların gabağına tökersen. Saggız ağacı göreceksen, bir geder saggız yığarsan. Bir az gedenden sonra bir garı göreceksen. Saggızı garının ağzına atarsan. Garı göyneyi tapıb sene verer.

İbrahim yuhudan ayıldı. Yola düşüb bir geder getmişdi, gabağına tuba yarpağı çıhı. Tuba yarpağını yığdı. Gedib bir çaylağa çatdı. Gördü burada at büyüklükde çohlu girişga var. Yığdığı tuba yarpağını onların gabağına tökdü, ona yol verdiler. Az getdi, çoh getdi, deye bilmerem gabağına bir garı çıhı. O saat saggızı garının ağzına atdı. Garı başladı saggızı çeynemeye.

İbrahim garıdan göyneyini istedi.

Garı ona dedi:

—Gedersen, gabağıva bir çarhovuz çıkacag.O, çarhovuzun kenarında gizlenersen.Göreceksen üç kız geldi. Soyunub çimende sen göyneyi götürersen , sonrası ile işin yohdu.

İbrahim garıya razılığ eleyib yola düşdü. Gedib bir çarhovuzun kenarına çıhdı, hovuzun kenarında bir helvet yerde gizlendi. Az sonra üç kız gelib çıhdı. Gızlar göyneklerini soyunub çimmeye başladılar. Onların başı çimmeye garişanda, İbrahim gizlinden çıhib göyneyi götürdü. Gızlar ne geder yalvardılar, İbrahim göyneyi vermedi. Ahırda göyneyi götürüb gıznan birlikde garının yanına geldiler, her kes sözünü söyledi. Garı küçük gıza dedi:

— Oğlanın göyneyini ver.

Gız dedi:

— Gülnen Sinaverden heber versin. Hem göyneyini verim, hem de ona gedim.

Oğlan dedi:

--Gedim öyrenim, gelib heber verim. Getmek isteyende garı İbrahime dedi:

---Ey oğlan, yeddi derya geçeceksen.Her deryanın kenarında benim oğlum var. Al bu kağızları onlara verersen. Seni deryadan geçirerler. Sonrasını özün bilersen.

İbrahim kağızları garıdan alıb yola düşdü. Derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi gedib birinci deryaya çıhdı. Bir nehib dev ona hücumeledi, onu yemek isteyende İbrahim garı veren kağızı verdi ona. Dev kağızı ohuyandan sonra onu hörmetnen deryadan geçirdi. İbrahim bahdı ki, üç dene dağ toggaşır. Yanına gedib gördü, dağ deyil, üç devdi. Deme bunlar üç şey üstünde dalaşırlarmış.İbrahimi görüb dediler:

— Ey beni adam, şerimizi sen kes. Hezret Süleymandan bize bir tac, bir halça, bir ağaç galıb. Tacı başına goysan, heç kes seni görmez, halçanın üstünde otursan, seni istediysin yere aparar. Ağacnan kimi vursan, her ne desen o dona düşer. Bunları ne cür belek?

İbrahim dedi:

— Men üç oh atacağam. Her kes onu tez götürüb gelse, tac onundu. Sonrasın deyerem.

İbrahim ohu atdı. Bunlar ohun dalınca gacanda İbrahim o saat tacı götürüb başına goydu. O biri şeyleri de götürdü. Devler gelib gördüler beni adam şeyleri götürüb kaçıb. Her üçü özünü daşla öldürdü. İbrahim lap arhayın oldu. Halçanı açdı, üstünde oturub dedi:

— İsteyirem Gül ile Sinaverin gapısında olam.

Halça o saat göye galhdı. İbrahimi aparıb Gül ile Sinaverin gapısında yere goydu. İbrahim evin gapısını döyüb dedi:

— Gonag isteyirsinizmi?

Ona ev yiyesi dedi:

—Bizde adet beledi, gonag sahlamarıg, sahlasag da öldürerik.Ev yiyesi ona gırh adam başı gösterib dedi:

—Görürsenmi, bunlar gonagların başıdı.

İbrahim dedi:

— Eybi yohdu, benim de başımı kesersiniz. İbrahim ondan Gülle Sinaverin ehvalatını soruşdu, dedi:

— Bilmek isteyirem Gül Sinavere neyledi?

Ev yiyesi bir gızılguş, bir tula getirdi, dedi:

— Sinaver padşah menem. Bu gızılguş da emim gızı Güldü. Senin soruşduğun ehvalatı deyib gurtarandan sonra başını keseceyem, razısan, deyim?

İbrahim dedi:

— Nağıl ele, gurtaranda başımı kesersen. Görüm Gül Sinavere neyledi?

Sinaver padşah başladı İbrahime nağıl elemeye, dedi:

— Ey cavan, bir gün mene iki at getirdiler. Bunlar çoh yahşı at olduğu üçün heresine bir mehter tutdum. Otuz günden sonra tavlaya gedib gördüm, atlar arıhlayıb. Mehterin biri kaçdı, o birin tutub o ki, var döydüm. Gaçan mehter mene dedi:

— Niye onu öldürürsen, goy açım hamısını sene deyim. Men onu helvet yere çağırıp soruşdum:

— Goçağım, de görüm bu ne ehvalatdı?

Mehter dedi:

— Atları gece emin gızı Gül minib harasa gedir.Onun üçün de atlar dincelmir, arıhlayır.

Men ondan soruşdum:

— Bu gece da minib gedecekmi?

Mehter dedi:

— Elbette gedecek.

Barmağımı yarıp duz doldurdum, gece yatmayı pusdum. Gördüm emim gızı benim paltarımı geydi, atı tavladan çekib mindi, yola düşdü. Men da garabağara onun dalına düşdüm. Emim gızı gedib bir dağ a çıhdı, atı bağlayıb bir mağaraya girdi. Men yahına gedib gördüm mağarada gırh haramı var. Haramıbaşı emim gızına bir şille çekib dedi:

— Padşahı niye öldürmemiş gelmisen?

Emim gızı onun ayaklarına yihılıb dedi:

— Aman ver, sabah öldürüb gelerem.

Haramıbaşı ona bir tubulga çöpü verib dedi:

— Al bu çubuğu, ona vurarsan, her ne desen o dona düşecek.

Emim gızı haramılarla oynayırdı. Men berk esebileşdim, gan beynime sıçradı, çölde olan haramıların hamısını öldürüb içeri girdim. Haramıbaşı ile tutuşdum. O çoh guvvetli olduğu için onunla bacarmırdım. Daldan tula haramını çekib yere yıhdı, men fūrseti fovta vermeyib onu da öldürdüm. Haramıbaşının başını kesdim. Baş da götürüb ola düşdüm. Emim gızı dedi:

—Menim üreyime dağ çekmisen, bunu sende goymayacağam.Meni danışığa tutdu. Birden mene bir çubug vurub dedi:

— Hey tazı.

Men tazı oldum. Ahşama kimi itler meni boğurdu. Vezirin oğlu meni götürüb evine apardı. Vezir meni görüb dedi:

— Bu padşahın tulasıdı.

Yahşı tula olduğum için vezir ve oğlu mene yahşı gulag asırdılar. Vezirin oğlu bir gün meni şikara apardı. Men bir ceyran tutdum. Bundan sonra meni bağlı sahlamayıb açığ burahdılar. Fikirleşdim, hemişemi tazı olacağam. Bir gün bir cadugerin gapısına getdim. Caduger mene bahıb dedi:

— Bu Sinaver padşahdı, tula eleyibler.

Cadugerin mene rehmi geldi meni öz donuma gaytardı. Getdim ki, emim gızını öldürem.Emim gızı meni gördü , tez mene bir çubuh vurub dedi:

— Ay eşşek, bura niye gelmisen.

O saat oldum bir eşşek. Ahşama kimi küllüklerde ağnayırdım. Bir kişi meni evine apardı. Ahşama kimi menle tikan ve daş daşıyıldı. Belim tamam olmuşdu yara, geceler mene arpa verirdi. Men arpa yeye bilmirdim. Kişi ele bildi, men damag olmuşam. Damağımı kesib ağzımı tamam yaraeledi. Bir gün men gaçıb cadugerin gapısına getdim. Caduger meni yine öz halıma salıb dedi:

—Bu defe emin gızı baçarsa ya seni daş edecek, ya da göyerçin. Göyerçin olsan, seni ancag Simurg adam şekline gaytara biler. Ey şah, Simurgun yanına getmek için gedersen bir gamış üstüne gonarsan. Deryanın lap ortasında suyun içine girersen. Gara deryanın ortasında Simurgu göreceksen.

Cadugere dua eleyib gayıtdım ki, emim gızını öldürem. Emim gızı celd mene bir çubug vurub göyerçineledi. Men uçub göyün üzüne galhdım. Bir cüt gamış gördüm. Gamışın üstüne gondum. Gamışın üstünde bir hefte uçdum. Gördüm gamış terpenir. Düşdüm deryaya. Gamışdan düşdüm, Gördüm Simurgun ayağına gara tikan batıb. Dimdiyimle gara tikanı onun ayağından çekdim. Simurg meni insan cildine saldı, ganadları arasına alıb öz vilayetime getirdi.

Men eve getdim, tez tubulga çubuğunu elime geçirib emim gızına bir çubuh vurub onu gatrıeledim. Bu gatrı ile gırh gün gece-gündüz gara tikan daşıdım. Ne geder edirdim deyirdi:

— Gatrı olaram, senle barışmaram.

Beli yağır oldu, yine de menle barışmadı. İndi gızıl-guş elemişem. Padşah bir çubug vurub onu öz halına getirdi, dedi.

— Gül, meni gebul ele.

— Gebul elemerem, sen üreyime dağ çekmisen.

Sinaver padşah Gülü yine da gızılguşeledi.

Sinaver padşah sözünü gurtardı. Oğlanın kellesinden bir çubuh vurmağ isteyende, oğlan papağı goydu başına. Onun gözüne görünmedi. Halçanın üstünde oturub dedi:

— Halça, peri gızının yanında olmağ isteyirem.

Halça o saat göye galhdı, garının ve gızın yanına getirdi. «Gül Sinavere neyledi» ehvalatını, men size nağıl el ediyim ki mi per i gızına nağıleledi Gız ona könül verdi. Her ikisi halçanın üstünde oturdular. Halça onları İbrahimin

imaretine getirdi. Gördü köhne imaret sökölüb yerinde üçmertebeli imaret tikilib. Soruşdu:

— Bu imareti kim tikdirib? Dediler:

— İbrahim tikdirib.

İbrahim o saat başa düşdü ki, İbrahim deyilen öz sevgilisi padşah

gızı olacag. Gapını döydü. Nenesi gedib gapını açanda gördü öz oğludu. Lap mehettel galdı. Bu zaman oğlan paltarında İbrahim adlanan padşah gızı donunda kenizle gelib çıhdı. Paltarlarını deyişdi. İbrahim ve gız başlarına gelen ehvalatları, men size nağıl elediyim kimi, yığılanlara nağıl elediler.

İbrahim toyuna başladı, gırh gün, gırh gece toy eleyib şadlıg geçirdi. Onlar yediler yere geçdiler, siz de yeyin dövre geçin.

Nahçıvan —1941

2.14.1 Fonksiyonların tespiti

- 1- İsfehanda Hacı Hasan, Hindistan'da Hacı Ezim adlı iki zengin tacir vardır. α
- 2- Bunlar birbirlerini bulur ve kardeş olur. Ezim'in kızıyla Hesin'in oğlu nişanlanır. w^1
- 3- Hacı Hesin hastalanır ve oğluna Hindistan'da nişanlısı olduğunu, onu getirmesini söyler ve ölür. $\gamma^2 + \beta^2 + a^1$
- 4- Oğlan ninesine Hacı'nin evini sorar o da "Deveye bin deve nerede yatarsa ora Hacı Ezimin kapısı" der. $G^4 + \uparrow$
- 5- Oğlan deveye biner, Hindistan'a Hacı Ezim'in kapısına varır, nişanlısını bulur. K^1
- 6- Bir gün oğlanla kız bahçede periler padişahının kızlarını görürler. F^6_9
- 7- İbrahim ve kız İsfehan'a gitmek için yola çıkar, yolda İbrahim'in göyneğini bir karkuş alır. A^2
- 8- İbrahim göyneğini aramak için kuşun peşine düşer. $C\uparrow$
- 9- İbrahim gelmeyince kız İbrahim'in kıyafetlerini, hizmetçi de kızın elbiselerini giyer, İbrahim'in ninesine varırlar. $T^3 + O$

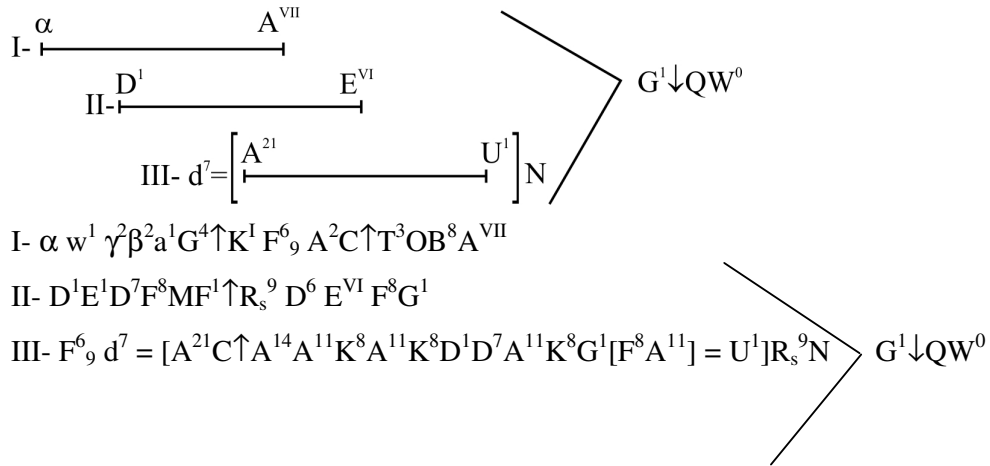
- 10- Düşün yapmak isteyen ninesine İbrahim kılığındaki kız, yeni ev dikeceğini söyler. B^8
- 11- İbrahim bir ormanda uykuya yatar, rüyasında karıncanın tabağına tuba yaprağı dökerse, sakız ağacından sakızı bir kadının ağzına atarsa, göyneğini alacağını öğrenir. $A^{VII}+D^1$
- 12- İbrahim uykuda gördüklerini yapar, kadından göyneğini ister. E^1
- 13- Kadın da ona bir bahçede gizlenip üç kızın göyneğini almasını ister. D^7
- 14- İbrahim kadının dediği gibi kızların göyneğini alır. F^8
- 15- Kızlarla kadının yanına gelir, kadın kıza göyneği vermesini söyler ama kız İbrahim'den "Gülne Sinaver'in" hikâyesini anlatmasını ister. M
- 16- Kadın, oğlana bir mektup verir ona yardım edeceklerini söyler, oğlan yola çıkar. $F^1+\uparrow$
- 17- Yolda bir dev onu yemek isteyince İbrahim mektubu gösterir ona yardım edilir. R_s^9
- 18- Üç dev Hezreti Süleyman'ın verdiği taç, halı ve ağacı paylaşamaz, İbrahim'den yardım ister. D^6
- 19- İbrahim onları kandırır taç ve diğerlerini götürür. E^{VI}
- 20- Halının üstünde Gül ve Sinaver'in kapısına varır. $F^8 + G^1$
- 21- Sinaver padişah, hikayesini anlatacağını ama anlattıktan sonra onu öldüreceğini söyler. $F^6_9 + d^7$
- I- Sinaver padişah, yeni aldığı atların niye dincelmediğini mehtere sorar o da karısı Gül'ün her gece atlara binip gittiğini söyler. A^{21}
- II- Sinaver geceleri uyumayıp, Gül'ün her gece bir haramibaşının yanına gittiğini görür. $C\uparrow$
- III- Haramibaşını öldürür, başını keser, Gül de Sinaver'e kızar ona bir çubuk vurur Sinaver'i taziye dönüştürür. $A^{14} + A^{11}$
- IV- Bir cadı Sinaver'i eski haline getirir. K^8

- V- Gül Sinaver'i bu sefer bir eşşeğe dönüştürür, cadı onu yine eski haline getirir. $A^{11}+K^8$
- VI- Cadı, "Emmin kızı seni güvercin kılığına sokarsa sen ancak Simurg'un ayağındaki diken çıkarırsan eski haline dönersin." Der. $D^1 + d^7$
- VII- Gül onu güvercin yapar, Sinaver Simurgun ayağındaki diken çıkarınca insan olur. $A^{11+}K^8$
- VIII- Sinaver Simurg'un kanatları arasında evine gelir. G^1
- IX- Sinaver tubulga çubuğunu alır. Gül'ü katıra dönüştürür. $F^8 + A^{11} = U^1$
- 22- Hikayeyi öğrenen İbrahim, Sinaver onu öldürmek isterken halının üstüne biner ve gider. $R_s^9 + N$
- 23- Gül ve Sinaver'in hikayesini kıza anlatır kız ona aşık olur,İbrahim ve kız halıya binip evine dönerler. $G^1 + \downarrow$
- 24- Bir imaret dikildiğini gören İbrahim, kızın diktirdiğini anlar. İbrahim dönünce kız kendi kıyafetlerini giyer. Q
- 25- İbrahim ve kız evlenir. W^0

2.14.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşan tek kahramanlı bir masaldır. Masal, içinde ayrıca küçük bir masal daha içermektedir. Bu masalı üçüncü kesit içinde d^7 fonksiyonuna bağladık. Kesitlerin hiçbirisinde H-J ve M-N çifti bulunmamaktadır.

Masal Kesitleri

2.15. Şehenduzun Nağlı

Günlerin bir gününde, bir garı var idi. Bu garının Şehenduz adında bir oğlu var idi. Bir gün garı oğluna dedi:

— Şehenduz, dur, besdir eve sığıldığın, get kesbkarlığa.

Şehenduz dedi:

— Nene, yerim rahatdı.

Garı çoh dedi, Şehenduz az eşitdi. Ahırda garı tenge gelib, Şehenduzu bayıra çıkartdı, govdu. Şehenduz getdi, oturdu çayın gırağında. Bir de gördü ki, suyun üzü ile bir güzel gül ahır. Şehenduz öziün, suya atdı Güülü götürüb eve geldi, dedi:

— Nene, aç gapını, şey tapmışam.

Nenesi gapını açıb, Şehenduzu içeri burahdı. Şehenduz güülü garıya uzatdı, dedi:

— Nene, get bu saat padşahın gızını al benim için.Şehenduzun nenesi güldü, dedi:

— Yahşı, gederem.

Bir gün garı Şehenduz için padşahın gızına elçi getdi, güülü de apardı. Padşah güle bahıb vezire dedi:

— Vezir, bu gül ne güzel güldü! Heç bir padşahın torpağında bele bir gül tapılmaz.

Garı hidmet megamında dayanıb dedi:

— Şah sağ olsun, gızını oğlum isteyir. Allahın emri, peygemberin şer'i ile gızını oğluma ver. Padşah dedi:

— Garı, oğluna de ki, gırh dene bu gülden tapsın. Gızımı ona verim.

Garı eve geldi, Şehenduza dedi:

— Padşah bu gülden otuz dogguzun da isteyir. Sonra gızını sene verecek.

Şehenduz eline bir çörek aldı, çayı başyuharı getdi. Ta bir menzile çatdı. Yorulub bir ağacın dibinde oturdu. Bir neçe serçe vurdu. Birden bir ağacdın ses geldi.

— Ey Şehenduz, dur, az galmısan, get.

Şehenduz ayağa durdu, getmeye başladı. Geldi çatdı bir bağa. Gördü ki, herden bir gül düşür. Birden yuharı bahdı, ne gördü... Bir gız saçından asılıb. Onun burnundan herden bir damcı gan suya düşüb olur gül. Şehenduz gelib bir yanda

gizlendi. Bir de gördü ki, bir yeddibaş dev geldi. Gızın saçın açdı, oturub gız ile danışdı, güldü. Bir azdan sonra başını gızın dizi üste goyub yatdı. Şehenduz gızın yanına geldi. Gız Şehenduzu görüb dedi:

— Ey oğlan, yeddibaş dev oyanıb seni doğram doğram eder, tez buradan kaç. Şehenduz dedi:

— Gorhma, men seni aparmağa gelmişem. Amma sen devin canını mene öyret.

Gız üreyini Şehenduz ile bireledi. Şehenduz gizlendi. Gırh gün başa geldi. Yeddibaş dev ayılıb istedi yine gızı assın. Gız dedi:

— Gel meni sen asma. Canıvın yerini mene de, men oturum canın ile oynayım.

Yeddibaş dev gıza bir sille vurdu. Gız özünden getdi, ayılanda gıza dedi:

—Menim canım o şüşenin içindedi. Otuz dogguz pille çıharsan, gırhımcıya ki, çatdın bir tahcanın içinde benim canım şüşede goyulub.

Dev deyib getdi. Beli, gız Şehenduzu çağırđı, devin canını ona nişan verdi, Şehenduz pillelennen yuharı çıhđı. Devin canını götürüb yere ele çaldı ki, yer göy titredi. Yeddibaş dev yere düşüb parça parça oldu- Şehenduz gızla vezirden yüngül gıymetden ağır ne ki şey var idi götürüb birbaş öz şehirlerine geldiler, Şehenduz gızı nenesinin yanında goyub dedi:

— Nene, benim emanatımden mugayat ol!

Bir gün Şehenduz çoh gemgin idi. Gız Şehenduza dedi:

— Şehenduz, niye bele bikefsen? Şehenduz dedi:

— Padşah menden gırh dene gül isteyir, Gız dedi:

— Sen bir bayıra çıh!

Şehenduz bayıra çıhđı. Gız burnunu sıhđı. Her sıhanda bir damçı gan düşdü, oldu gızıl gül. Şehenduzu çağırđı dedi:

— Al, apar, ver padşaha! Bu da senin gırh gülün!

Şehenduz nenesini çağırđı. Gülleri bir gızıl mecmeiye yığdı, apardı padşahın yanına. Padşah gülleri aldı, gızını da Şehenduza vermeye razı oldu. Şehenduz onun gızını almayıb dedi:

— Gızın mene layig deyil, başgasına ere verersen. Bir gün Şehenduz gördü ki, Mekkeye gedirler, gelib gıza heber verdi. Gız dedi:

— Şehenduz, sen de get!

Şehenduz şeylerini yığışdırdı. Mekke seferine getmekde olsun. Bir menzil yol getdiler, oturub çörek yemeye başladılar. Şehenduz bunların arasında dövletli sayılırdı. Odur ki, Şehenduzu tıkdiler böyük. Seher açıldı, karvanı goşub getdiler. Gün batan vahtda bir derya gırağında düşdüler. Şehenduzun yoldaşları yatdılar, amma Şehenduz yatmadı. Durub yoldaşlarının garovulunu çekdi. Ta geceden bir vaht geçmişdi. Şehenduz gördü ki, derya içinden bir ışık gelir. Ele ki, ışık deryanın kenarına çatdı, bir oğlan deryadan çıkıb Şehenduzun beraberine yetişdi, dedi:

— Kim benim sirrimden agah olmag niyyetindedirse, dalmca gelsin!

Şehenduz getdi oğlanın beraberine. Bir kolaza mindiler, ta ki, bir cezireye çatdılar .Kolazdan düşüb bir galaya girdiler.

Şehenduz gördü ki, bir kız süfre salıb taam getirdi. Cavan dedi:

— Buyur taam ye! Şehenduz dedi:

— Meni bu sirrden agah ele!

Cavan dedi:

—Ey Şehenduz, biz bir bacı, bir de bir gardaş idik. Atam ölenden sonra bacım yoh oldu. Bu kız ki var, benim emim gızıdır. Atam ölenden sonra emim atamın malına yiye çıhdı. Gızını mene vermek istemedi. Men de gızı götürüb gaçdım. Her il emimin üstüne hücum edirem, ata malını isteyirem, o da vermir.

Şehenduz dedi:

—Ey oğlan, tay bildim, men gedirem.

Oğlan dedi:

— Ey Şehenduz, gelen baş bir mene dey.

Şehenduz kolaza minib derya gırağına çatdı.Yoldaşlarını durguzub yola revan oldular. Ta ki bir menzil geçdiler, bir şehere çatdılar. Ferraşlar bunların gabağını kesdi. Şehenduz üzün yoldaşlarına dönderdi, dedi.

— Padşaha layig honça tutun!

Heresi bir honça tutdu. Şehenduz padşaha yahşı honça tutdu. Padşah honçanı beyendi.Şehenduz gonag çağırdı. Burada padşahla şehenduz oldu gardaş. Bir heylağ söhbet elediler, durub yatdılar.

Şehenduzu padşah burahmadı. Gün geçdi sabah oldu, Şehenduz yoldaşlarına goşulub Mekkeye uz goydu.

Bir neçe gelme eşit cavan oğlandan. Bu cavan oğlan öz emisinin üstüne geldi, el atdı zulmet gilafına durdu goşunu gırmağa. Ta ki o yer yerecen gırdı ki, gan dize cıhdı . Oğlanı tutdular, padşaha heber getdi. Padşah emr etdi:

— Gedib benim gızımı da getirin, gerek bunların her ikisinin boynu vurulsun.

Heberi eşit Mekke zevvarından. Zevvarlar Mekkedden gayıdıb geldiler. Ta ki, yetişdiler bu toprağa. Heber getdi padşaha ki, Şhenduz gelir. Şhenduzu padşah çağırdı. Şhenduz salam verib oturdu. Amma dar ağacını gören kimi, ehvalı değışdi. Padşah dedi:

— Şhenduz, bu gece mene gonagsan! Şhenduz elin heybeye uzatdı, bir dest padşaha libas behş etdi. Padşah bir geder de hoşhal oldu, dedi:

— Bu gün iki neferi dara çekeceyem. Gel sen de gedek tamaşaya..

Şhenduz yuharı çıhdı, ne gördü, dar ağacı gurulub gördüyü cavan oğlanla gız da buradadır. Şhenduz dedi.

— Ey padşah, el sahla! Gel sen bu iki mukessiri ver mene, men aparım.

Padşah bunları Şhenduza bağışladı. Şhenduz iki gutu getirdi, bunların heresini bir gutuya goydu. Sabah yola düşdüler. Birbaş gelib şehirlerine çatdılar.

Bir neçe gelme eşit gızdan.

Gız Şhenduz gelince bir yahşı imaret tikdirmişdi, Şhenduz gelib imarete çıhdı. Hoş-beş, on beş görüşdüler. Birden gutu yadına düşdü. Gutuları açdı, oğlanla gızı çıhartdı. Şhenduzun yeddibaş devin ölkesinden getirdiyi gız oğlanı gören kimi boynunu gucaglayıb Şhenduza dedi:

— Şhenduz, bu benim gardaşımı.

Bacı gardaş bir birleri ile gucaglaşdılar, öpüşdüler, başlarına gelen ehvalatı nağıl elediler. Onlar şad oldular, siz de şad olun.

Fuzuli rayonu 1948

2.15.1 Fonksiyonların tespiti

1-	Bir kadın ve bu kadının da Şhenduz adlı bir oğlu vardır.	α
2-	Kadın Şhenduz'u evden kovar, o da bir gül alıp eve döner.	$A^9 + F^5$
3-	Şhenduz, padişahın kızını istemeye annesini gönderir, padişah “eğer 40 tane bu gülden getirirse kızımı ona veririm” der.	$a^1 + M$
4-	Şhenduz da 40 tane gül bulmaya gider.	$\uparrow$

- 5- Bir bağa gelir, saçından asılmış olan bir kızın burnundan damla damla kan akar, suya düşünce de gül olur. §
- 6- Kız, yedibaşlı devin tutsağı olduğunu söyler, kızla Şhenduz ξ² devin canının şişenin içinde olduğunu devden öğrenir.
- 7- Şhenduz devin canını şişenin içinden alıp devi parça parça eder. J⁵
- 8- Şhenduz kızı kurtarıp değerli eşyaları da alıp ninesinin yanına gelir. K¹⁰f¹+↓
- 9- Kız Şhenduz'un üzgün olduğunu görünce sorar. Şhenduz D² + § padişahın ondan 40 tane gül istediğini söyler.
- 10- Kız burnunu sıkarak düşen her damla kan gül olur, Şhenduz F³₄ + N gülleri ninesiyle padişaha gönderir.
- 11- Padişah kızını Şhenduz'a vermek isteyince o da kabul etmez. w¹_{olmsz.}
- 12- Bir gün Şhenduz Mekke'ye gider, yolda ışıktan tarafta bir ↑ + F⁶₉ + M oğlan görür, onun sırrını öğrenmek için onunla gider.
- 13- Bir kaleye geldiklerinde bir kız sofrayı düzer, oğlan ona kızın a¹ + K¹⁰ = N emmi kızı olduğunu, emminin atasının malına el koyduğu için kızı kaçırdığını, bir de bacasının kaybolduğunu anlatır.
- 14- Şhenduz onlardan ayrılıp bir şehre gelir orada padişahla F⁶₉ kardeş olur. Sonra Mekke'ye doğru gider.
- 15- Yoldaki oğlan amcasına savaşa gidince amcası kızının ve A¹³ oğlanın boynunun vurulmasını ister.
- 16- Şhenduz Mekke'ye varınca padişah onu misafir eder, § padişah Şhenduz'a iki kişiyi dar ağacına asacağını söyleyince Şhenduz oğlanla kızı görür.
- 17- Şhenduz kızla oğlanın bağışlanmasını ister, padişah da K¹⁰ onları Şhenduz'a bağışlar.
- 18- Kızla oğlanı kutuya koyan Şhenduz evine döner. ↓
- 19- Şhenduz'un nişanlısı imaret diktirmiştir, Şhenduz K+Q kutulardaki kızla oğlanı çıkarınca yedibaş devin ülkesinden getirdiği kız, oğlanı görünce kardeşi olduğunu söyler.

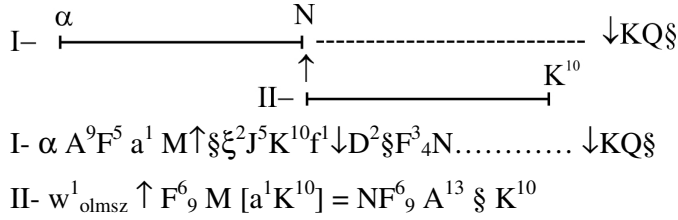
20- Bacı-kardeş başından geçenleri anlatıp kucaklaşırlar.

§

2.15.2. Masalın tahlili

İki kesitten oluşan masalda her iki kesitte M-N çifti bulunur. Ama H-J çifti görülmez. Tek kahramanlı bir masaldır.

Masal kesitleri

2.16. K¹⁰ Bacı

Biri var idi, biri yoh idi bir padşah var idi. Bu padşahın üç gızı var idi. Büyük kız vezirin oğluna, ortancıl kız vekilin oğluna ere getmişti. Amma küçük kız heç kese ere getmirdi. Gönlü tutan yoh idi. Bir gün kız oturmuşdu, gördü bir it gelib bunun yanında oturdu, başladı guyruğunu bulamağa, İt kızın hoşuna geldi, İt bir az oturandan sonra çıhib getdi. Günorta yine it geldi, kızın ayağlarına sürtüşür, balaca zingildeyirdi. Gıza yemek geldi. Gız dayesine dedi.

— Bu yemeyi apar itin gabağına tök, goy yesin.

Daye yemeyi aparıb itin gabağına tökdü, it höreyi yeyib getdi. Beli, ikinci gün yine bele, üçüncü gün yine bele. Gız ite o geder mehebbet bağladı ki, it gelmeyende darıhırdı, dayana bilmirdi. Daye bu ehvalatı padşaha heber verdi.

padşah gızını çağırıp dedi:

— Gızım, bu ne ehvalatdı? İtten oynayır sen? Bir da o it senin yanında olmamalıdı. Gız dedi:

— Ata, o ite öyrenmişem, bir gün de görmesem, dura bilmirem. Heyvandı, sene ne eleyir?

Padşah dedi:

— Dur get, iti yanına goyma. Gız dedi:

— Ata, men o itsiz yaşaya bilmerem.

Padşah gızına açığlanıp govdu. Dayeni çağırıp dedi:

— Eğer it bir de gızın yanına gelse, gelib mene deyersen.

Daye:

— Baş üste, deyib getdi.

Beli, hemişeki kimi it gelirdi, gız da ona hörmət eleyirdi. Hetta it geç gelende gız onun yolunu gözünün yaşını töke töke gözleyirdi. Daye gedib padşaha heber verdi. Padşah gızını çağırıb dedi:

— Sen ki itden ayrılmırsan, tapşıracağam iti öldürsünler.

Gız dedi:

— Ata, iti öldürtsen, men de özümü öldüreceyem.

Padşah berk gezeblendi, dedi:

— İndiki bele, seni de ite goşub sürgün edeceyem. Gız dedi:

— Ata, buna razıyam.

Padşah emr eledi, gızı da ite goşub şherden govdular. İt gabağa düşdü, gız da bunun dalınca gedib bir mağaraya çıhdılar. Gız bahdı ki, bu mağara ele itin mağarası imiş. Özü de itin üç küçüyü vardı. Gız gözlerinin yaşını töküdü: Bir müddet bele geçdi. İt ovlayıb, guşlayırdı, getirib gıznan, balalarıynan bir yerde yeyirdiler. Günlerin bir günü gız gemgin oturmuşdu. Bir de gördü gapıdan bir oğlan girdi içeri. Gız ondan soruşdu:

— Oğlan, sen kimsen?

Oğlan dedi:

— Men hemin item. Özüm de periler padşahının oğluyam. Adım da Hesenzardı. İt donunda senin yanına gelirdim. Sene aşig olmuşam.

Gız bu sözü eşidende çoh sevindi. Bu mağarada bir müddet hoş gün, hoş saatnan yaşadılar.

O biri terefdən gızın bacıları başladılar gızı ahtarmağa. Çoh ahtardılar ta ki gelib bu mağarada tapdılar. Gız ehvalatı, men size nağıl elediyim kimi, bacılarına danışdı. Bacıları ona dediler:

— Onun donunu yandır.

Gız ne geder eledi, oda atdı, gene don yanmadı. Gız bir gün Hesenzardan soruşdu:

— Peri oğlu, senin donun neynen yanır?

Hesenzar dedi:

— Soğan gabıgıynan.

Bacılarının sözüynen bir gün kız Hesenzarın donunu yandırdı. Hesenzar o saat bir göyerçin olub, peravanda gondı, dedi:

— Ayağıva demir çarığ geysen , elive demir hasa alsan, demir çarığ dağılanda, demir hasanın ucu eyilende ancag meni tapa bilersen.

Sözün gurtarıb havaya galhdı, uçub gözden itdi. Gız ağlayıb başına döydü. Yerden galhıb demirçinin yanına getdi, demir çarığ, demir hasa gayırtırdı. Demir çarığı ayağına geydi, demir hasanı eline aldı, cibine de arpa çöreyi goyub yola düşdü.

Gız yeddi il yol gedenden sonra bahdı ki, demir çarığı dağılıb, hasanın ucu da eyilib. Cibinde arpa çöreyi de cücerib. Gedib bir bulağın başında oturdu. Gördü bir keniz su aparmağa geldi. Gız kenizden soruşdu:

— Bu suyu kime aparırsan?

Keniz dedi:

— Hesenzar ağaya. Gız dedi:

— Sen Hesenzar ağanın canı, bardağı ver su içim.

Keniz bardağı gıza verdi. Gız üzüyü saldı bardağın içine. Keniz çıhıb getdi. Hesenzar su içende üzüyü bardağın içinde gördü. Hesenzar soruşdu:

— Bulagda kim var idi?

Keniz dedi:

— Bir oğlan.

Hesenzar fikre getdi: «Gızın üzüyün getiren oğlan kim olsun?» Hesenzar durub bulağın başına geldi. Bahıb gördü padşah gızıdı oğlan paltarında. Görüşdüler, öpüşdüler. Hesenzar bir efsun ohuyub, gızı bir almaeledi, goydu cibine.

Hesenzar gedib nenesine dedi:

— Nene, padşah gızı gelib.

— Deyirler, bu garı küp garısı idi. Adına köpeyi napak garı deyerdiler. Şer işi çoh severdi, gözü yoh idi yahşı işi görsün. Bir sesi var idi, danışanda adamın gulagları tutulurdu.

Garı Hesenzardan bu sözü eşidende dedi:

— Bura gelse, onu tike-tike doğrayacam.

Hesenzar efsun ohuyub gızı öz donuna saldı. Garının ağzından od parladı, kaş gözünden ilan gurbağa töküldü, küpe minib dedi:

—Men gelince o mirvarı süpürge ile gapını ele süpürersen gırılmaz, gözlerinin yaşıynan gapı-bacanı ele sularsan damcılar bir-birine deymez.

Garı küpü işe salıb erşe galhdı. Hesenzar o saat bir efsun ohudu, bir deste keniz hazır oldu. Mirvarı süpürge ile gapını ele süpürdüler, gırılmadı. Duzlu su ile gapını ele suladılar damcılar bir birine deymedi.

Garı gelib çıhdı. Gıza dedi:

— O haralı guş tüküynen doldurarsan. Gız gözlerinin yaşını başladı tökmeye. Ahı o, guş tükünü hardan alsın ki, haralı doldursun. Hesenzar gapıdan gizlin ona dedi:

— Get flan dağa, değilen yığılın guşlar,yığılın, Hesenzar ağanın toyudu. Guşlar toplananda deyersen, dağılın, guşlar, dağılın Hesenzar ağanın yasıdı.

Gız Hesenzarın dediği dağa getdi, berkdende dedi:

— Guşlar, yığılın, Hesenzar ağanın toyudu. Guşlar yığıldılar. Gız guşları görüb dedi:

— Guşlar, dağılın, Hesenzar ağanın yasıdı. Guşlar bu sözü eşiden kimi ağladılar, tüklerini yolub yere tökdüler. Ağlaya ağlaya dağılıb getdiler. Gız guş tükünden yığıb getirdi, haralı doldurdu. Hesenzar gızı helvetce öğretti, dedi:

— Bu garı seni gece de goymayacag yatasan, bitmez iş buyuracag. Bir az nefes almag, rahat olmag için ona deyersen:

— Adı güzel, özü nabat, adı şirin, özü şirin garı, ne desen yerine yetirerem.

Ahşam yatan çağı garı istedi gıza iş buyursun, gece yata bilmesin. Garının ağzından gor galhanda, kaş gözünden ilan gurbağa yağmağa başlayanda, gız dedi:

— Adı güzel, özü nabat, adı şirin, özü şirin garı, acıglanma, ne desen yerine yetirerem.

Garı bu sözleri eşiden kimi sakit oldu,başını yere goyub yatdı. Gız da o gece sehere kimi rahat yatdı. Garı seher tezden durub gıza sabun ve bir gara keçe verib dedi:

— Al, bu sabunnan gara keçeni yuyub ağardarsan.

Ahı gara keçeni yumagla ağarmaz. Gız gözlerinin yaşını töke-töke gara keçeni yuyurdu. Garı küpü minib şere çıkanda, Hesenzar bir efsun ohudu, keçe ağardı.Garı erşden gayıtdı. Bir name yazıb gıza verdi, dedi:

— Apar bu nameni bacıma ver, gavalı götürüb gelsin, senin toyunu eleyek.

Hesenzar kese yolla gedib, gızın gabağına çıhdı, nameni ondan alıb ohudu, gördü garı yazıb.

— Bacı, ora çatan kimi bu gızı yeyersen, beni ademdi. Hesenzar gıza dedi:

—A gız, küp garısı ya seni özü yeyecek, ya da başgasına öldürdecek. Bu yolnan düz gedersen, gabağına. bir gara su gelecek. Suya deyersen, ne güzel sürmedi, göz kaşıma çekeydim. Ordan geçib göreceksen südden ağ bir su ahır, suya deyersen, kaş işim olmayaydı, soyunub sende çimeydim. Bundan da geçib, damla-damla su göreceksen . Suya deyersen, kaş sarma olaydı, boynuma tahaydım. Bunlardan geçib örtülü ve açığ gapı göreceksen. Örtülü gapını açarsan, açığ gapını örtersen. Serili ve gatdalı gebe göreceksen, Serili gebeni gatlarsan, gatdalı gebeni açarsen. Açığ ve gatdalı kilim göreceksen. Açığ kilimi gatlarsan, gatdalı kilimi açarsan. İtin gabağında arpa, atın gabağında sümük göreceksen. İtin gabağından arpanı götürüb atın gabağına goyarsan, atın gabağından da sümüyü götürüb itin gabağına goyarsan. Gedib göreceksen pineçi döşünden tük çekib pineleyir. Al bu ipi ver ona, de. «Al ipin». Buradan geçib kağız apardığın garının yanına gedeceksen. Garı sandığa girende, sen gavalı götürüb kaçarsan. Seni heç bir şey tutmayacag.

Beli, gız Hesenzardan ayrıldı, yola düşüb getmeye başladı, Gabağına bir gara su geldi. Gız gara suya dedi:

— Ne güzel sürmedi, kaş kaşıma çekeydim!

Bir az getdi gördu südden ağ su gelir. Gız dedi:

— Kaş işim olmayaydı, soyunub bu güzel süda çimeydim. Yola devameledi, bir damla-damla daman su gördü, dedi:

— Kaş sarma olaydı, boynuma tahaydım.

Bir az da gedib bir örtülü ve açığ gapı gördü örtülü gapını açdı açığ gapını örtüdü. Gabağına it ve at çıhdı. İtin gabağında arpa, atın gabağında sümük var idi. Arpanı götürüb atın gabağına, sümüyü de itin gabağına goydu. Gördü pineçi döşünden tük çekib pineleyir. Gız ipi ona verib dedi:

— Al, bu da ipin.

Burdan geçib bir eve girdi, gördü garı evdedi. Garı bunu görüb sandığa girende, gız gavalı götürüb kaçdı. Garı gışgırdı:

— Pineçi tut. Pineçi dedi:

— Niye tuturam, döşümnden tük çekib pineçilik eleyirdim, o mene ip verdi.
Garı dedi:

— At tut.

At dedi:

—Niye tuturam, gabağıma sümük goymuşdun. Bu sümüyü götürdü, benim gabağıma arpa goydu. Garı dedi:

— İt tut.

İt dedi:

— Niye tuturam, ne müddet idi, gabağımda arpa var idi. Bu arpanı götürdü, sümük goydu, indi gemirem. Garı dedi:

— Ay örtülü gapı tut!

Örtülü gapı dedi:

---Niye tuturam, ne vaht idi, örtülü galmışdım.

Bu açdı, rahat oldum. Garı dedi:

— Ay açığ gapı tut. Açığ gapı dedi:

— Niye tutum, ne vaht idi açığ galmışdım, bu örtüdü. Garı dedi:

— Ay açığ gebe, tut! Açığ gebe dedi:

— Niye tuturam, ne vaht idi, açığ galmışdım, bu örtüdü. Garı dedi:

— Ay örtülü gebe tut! Örtülü gebe dedi:

— Niye tuturam, ne vaht idi, örtülü galmışdım, bu açdı.

Garı dedi.

— Ay açığ kilim tut!

Açığ kilim dedi:

— Niye tuturam, ne vahtdan açığ idim, bu gatladı. Garı dedi:

— Ay örtülü kilim tut.

Örtülü kilim dedi:

— Niye tuturam, ne vaht idi örtülü idim, bu açdı, dinceldim.

Garı dedi:

— Ay damla su tut! Damla su dedi:

Niye tuturam, o meni mercana ohşatdı. Garı dedi:

— Ay agsu su tut! Agsu dedi:

— Niye tuturam o mende çimmek isteyirdi.

Garı dedi:

— Ay gara su tut!

Gara su dedi:

— Niye tuturam, o meni sürme kimi kaşına çekmek isteyirdi.

Hamı gıza yol verdi. Gız gavalı getirib küp garısına verdi, dedi:

— Adı gözel, özü nabat, adı şirin, özü şirin, indi toyumu elersenmi? Garı dedi:

— Bir şertim de var, onu yerine yetirsen, elerem. Göyde bir külefirengi tikin, çihim külefirengiden sizin toyunuza bahım. Damağım nabat dadsın.

Gız bu sözleri helvetce Hesenzara söyledi. Hesenzar ona dedi:

— Düzeler.

Ahşam Hesenzar bir efsun ohudu, yeddinci çerhde bir külefirengi tikildi. Seher gız garının yanına gelib dedi:

— Adı gözel, özü nabat, sözü nabat. Adı şirin, özü şirin, külefirengi hazırı. Nağaranı ver, çih külefirengiye.

Garı enkinin altına bir batman nabat atdı, ağzını marcıldada marcıldada küpe minib göye galhdı. Hesenzar da toyu başladı. Toy gurtaranda Hesenzar bir efsun ohudu, adı nabat, özü zehir garı külefirengiynen birlikde yeddinçi çerhden gelib yere düşdü, her tikesi bir yere sepelendi.

Hesenzar o saat gılını çekib garının bacısı gızını da öldürüb yola düşdüler. Garının bacısı ikinci garı duyug düşdü, küpe minib bunların dalına düşdü. Hesenzar gördü garı gelir. Tez bir efsun ohudu, gız oldu duz dağı, özü de oldu ülgüç dağı. Garı dedi:

— Ay duz dağı, Hesenzarın yeri olmayaydın, ülgüç dağımı aparaydım. Burada özüm duz dağı olub galaydım.

Garı duzdan bir az ağzına atdı, gızın bir barmağı olmadı. Hesenzar bir efsun ohudu, gız oldu kehriz, Hesenzar oldu cam. Garı gelib dedi:

— Ay kehriz, Hesenzarın canı için, Hesenzarın yeri olmasaydın, camını aparardım, il on iki ay burada kehriz galardın.

Hesenzar garının gözünü oğurlayıb bir efsun ohudu, gız oldu bağ, Hesenzar oldu bağban. Garı gelib dedi:

— Ay bağ, Hesenzarın yeri olmayaydın, bağbanı aparaydım, hemişe bağ olub burda galaydım.

Garı bir armud gırdı, yeye yeye getmeye başladı. Gızın üç barmağı olmadı.

Hesenzar dedi:

— Gerek bunu da adı irin, yeri derin bacısının yanına göndereg.

Bir yerde gizlendi, garı gelende onun tepesine bir emud vurdu, garı hıncım-hıncım olub torpağa garişdı. Hesenzarın gızın canı da onların şerinden gurtardı. Bir efsun da ohudu, gızın barmagları yerine geldi.

Yola düşüb gene hemin gel'eye geldiler. Gördüler küçükler hele burdadı.

Hesenzar yahşı imaretler tikdirdi, içine yığışdılar. Gıza dedi:

— Bir de her deyilen söze bahmazsan.

Gızın bacıları da geldiler. Birlikde atalarının yanına getdiler. Ataları tutduğı işden hecalet çekdi, gızından üzr istedi. Yeddi gün, yeddi gece toy eleyib, ömür sürdüler.

Fuzuli rayonu — 1948

2.16.1 Fonksiyonların tespiti

1-	Bir padişahın üç kızı vardır, küçük kız kimseyle evlenmez.	α
2-	Bir gün kızın yanına bir it gelir kız ite muhabbet bağlar ve it bir daha gelmez.	a^1
3-	Padişah duyar bir daha itin kızın yanına gelmesini istemez, bir mürebbiyeye it gelirse haber vermesini söyler.	$\gamma^1 + \gamma^2$
4-	İtle kız görüşür padişah bunu duyar.	$\delta^1 + \delta^2$
5-	Kız itten ayrılmayınca padişah itle kızı kovar.	A^9
6-	Kız it kılığındakinin periler padişahının oğlu olduğunu öğrenir ve bunlar birbirine aşık olurlar.	$Q + a^1$
7-	Kızın bacıları kızı mağarada bulur, bacıları kıza oğlanın elbisesini yakmasını söyler.	A
8-	Kız oğlandan elbisesinin soğan zarıyla yandığını öğrenir, oğlanın elbisesini yakar ve oğlan güvercin olur.	$\pi^1 + A^{11}$
9-	Oğlan kıza ayağında demir çarık dağılanda elinde demir hasanın ucu eğilende ancak onu bulabileceğini söyler.	M
10-	Kız demirciye çarık ve hasa yaptırır yedi yıl sonra çarık	N

dağılınca hasa yamulunca bir bulağın başındaki yardımcıdan oğlanın yerini öğrenir.

11-	Kız oğlanın bardağının içine bir yüzük bırakır.	S
12-	Hesenzar kızı yüzüğünden tanır kızı bulağın başında bulur.	K
13-	Hesenzar'ın şer işi çok seven nenesi küp karısıdır, kızdan gözünün yaşıyla kapı bacayı sulamasını, kapıyı süpürgeyle süpürüp süpürgeyi kırmamasını ister.	D ¹
14-	Hesenzar efsun okur hizmetçiler kadının dediklerini yapar.	F ⁹ + E ¹
15-	Kadın çuvalı kuş tüyüyle doldurmasını ister, kız kuşlara “Hesenzar ağanın yasıdır” der kuşlar tüğlerini bırakırlar.	M N
16-	Kadın gece uyutmamak için geldiğinde kız “adı güzel, özü nöbat, adı şirin, özü şirin karı” deyince kadın iş buyurmaz.	D ¹ + E ¹
17 -	Kadın kıza kara keçeyi sabunla beyazlatmasını söyler, Hesenzar efsun okur keçe ağarır.	M+F ^{9+N}
18-	Kadın bir name yazar, nameyi bacısına götürmesini, kavalı da almasını ister. Kağızda kızın öldürüleceği yazılıdır.	A ¹³ + M
19-	Oğlan nameyi okur, kıza yolda karşısına çıkacak olan nesnelere karşı ne yapacağını anlatır.	F ⁶ ₉
20-	Kız oğlanın dediklerini aynen yapar, bir evde cadının bacısını görür kavalı alıp kaçar.	F ⁸ = N
21-	Kavalı küp karısına götüren kıza kadın gökte bir külefirengi dikersen düğününüzü yaparım der.	M
22-	Hesenzar bir efsun okur külefirengi hazır olur.	F ⁹ +N
23-	Külefirengi'ye çıkan kadına Hesenzar bir efsun okur kadın düşer ölür.	J ⁵ = U
24-	Kadının bacısı onları öldürmek ister.	A ¹³
25-	Hesenzar efsun okur; buz dağı, ülgüç, kehriz, cam, bağ, bağban olup kaçarlar.	Rs ³
26-	Kadın, kızın üç parmağını yer.	A ¹⁷
27-	Hesenzar kadına vurunca o toprağa karışır.	U
28-	Efsun okuyunca kızın parmakları geri gelir.	K ⁸
29-	Hesenzar'ın kalesine gelirler, kıza bir daha başka söze	W ⁰

bakmamasını söyleyen Hesenzar ve kız evlenirler.

2.16.2. Masalın tahlili

Masal tek kahramanlı olup dört kesitten oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü kesitte M-N çifti bulunur. Diğer ikisinde bulunmaz. H-J çifti masalda görülmez.

Masal kesitleri

I- a^1 A^{11}

II- M K

III- D^1 U

IV- A^{13} W^0

I- $\alpha a^1 \gamma^1 \gamma^2 \delta^1 \delta^2 A^9 Q a^1 A \pi_1 A^{11}$

II- MNsK

III- $D^1 F^9 E^1 MN$
 $D^1 E^1 M F^6_9 N$
 $A^{13} M F^6_9 F^8 = N$
 $M F^9 N$ $J^5 = U$

IV- $A^{13} R_s^3 A^{17} U K^8 W^0$

2.17. Feteli Şahın Nağlı

Bir var idi, biri yoh idi, bir Feteli adlı padşah var idi. Bu padşahın bir dervişi var idi. Her gün gelib padşaha bir geside ohuyardı, padşahdan illiğini alardı. Bir gün derviş gece geldi, gördü padşah gem deryasına gerg olub, heç halı özünde deyil. Derviş bir alma çıkartdı, almaya üfürdü, sırfanın üstüne goyub getdi. Derviş gedenden sonra padşah gefletden ayılıb dedi:

— Dervişi tapın, bura getirin.

Her yere adam saldılar, dervişden bir nişan tapmadılar, Ahırda padşah özü derviş libası geyib yola düşdü. İki dervişe rast geldi. Dervişler ondan soruşdular:

— Derviş gardaş, hara gedirsen?

Padşah dedi:

— Derviş yoldaşımı itirmişem, onu ahtarırım.

Dervişler dediler:

— Bir geside ohu, yerini deyek.

Padşahın yahşı sesi var idi. Bir yahşı geside ohudu. Dervişler bunu şehere aparıb bir yahşı hücre tutdular. Feteli şah bir nöker de tutub içinde başladı yaşamağa. Bir gün Feteli şah bazara çıhmışdı. Gördü bir gız satırlar. Gızı sekkiz yüz tümene satın aldı. Hücreye getirib gördü bu bir ermeni gızıdı, o geder gözeldi, misli-beraberi ola bilmez. Feteli şah gızdan ehval tutdu, gördü tacir gızıdı

Feteli şah çoh eliaçığ, edaletli şah idi. «özüynen götürdüğü pulu yohsula-fağıra payladı. Bir de bahdı ki, pulu gurtarıb. Çoh kefsiz oldu, Gız bunu başa düşüb dedi:

— Gem yeme, mende pul var. Feteli şah soruşdu:

— Pul sende hardan olacag?

Gız dedi:

— Men yahşı rubend tohuyuram. Rubend tohuyaram, aparıb satarsan. Bu pul deyil, bes nedi?

Gız bu günden rubend tohuyurdu. Feteli şah aparıb, rubendin birini yüz tümene satırdı, kefi kök, damagı çağ dolanırdılar. Bir gün Feteli şah rubend satmağa getmişdi. Bazarda bir dervişe rast geldi. Derviş ondan rubend istedi. Deme, bu ermeni padşahının eyyarı imiş, gızı ahtarırmiş. Feteli şah onu götürüb evine getirdi. Derviş hamını yuhuya verdi, gızı götürüb kaçdı. Seher tezden Feteli şah durub gördü ne gız var, ne da derviş. Başa düşdü ki, gızı derviş aparıb. Haray hara çatacağ! Neyi vardısa yohsullara paylayıb, Ermenistan deyiben yola düşdü. Uzag yolu yahın eleyib Ermenistana çatdı. Gördü hamı gırmızı geyinib. Birinden soruşdu:

— Camaat niye gırmızı geyinib?

Ona dediler:

— Padşahın gızını oğurlamışdılar. İndi Eyyar tapıb getirib. Onunçun hamı gırmızı geyinib şadlıg eleyir, Feteli şah dedi:

— O gız benim arvadımdı. Dediler:

— A kişi, ne danışrsan? Bilib seni öldürerler.

Feteli şah soruşdu:

— Bes men ne cür eleyim? Biri dedi:

— Ne cür eleyeceksen? Get başını daşa vur.Seni deli hesab eleyib,kiliseye aparacaklar gırh gün seni kilsede sahlayacaklar. O zaman metlebini Allah verer.

Dığa paltarını da Feteli şaha verdi.

Feteli şahın başı daşa deydi, öz-özüne dedi.

— Goy kilseye gedim, görüm ahırı neçe olur. Kilseden metleb isteyim, belke sevgilime çatdım.

Feteli şahı kilseye apardılar. Feteli şah gırh gün kilsede galdı, Gırh gün tamamında gördü berk ses küy var, gördü şah gızına toy edib, başga oğlana verir. Gızı nişanlısı ile kilseye getirdiler. Feteli şah gizlenmişdi. Gördü gız deyir:

— Menim erim var, Bu oğlana gede bilmerem.

Gız özünü öldürmek isteyende Feteli şah gizlinden çıhdı. Padşah gızını da götürdü. Yola düşdüler, yeddi gün yol gedib bir meşeye çıhdılar. Meşede gız yatdı. Feteli şah gızın kilseda olan le'lini atıb tuturdu. Bu zaman bir garaguş göyden le'li gördü,şığıyb le'li götürüb gaçdı.Feteli şah dedi:

—Ay dad gız duranda deyecek puldan ötrü meni bura getiribmiş.

Feteli şah guşun dalına düşdü. Ahırda guşu da itirdi,özü de azdı, gedib bir vilayete çıhdı.O biri terefden gız da yuhudan ayılıb gördü Feteli şah yohdu.Dedi:

—Le'li götürüb gaçıb. Harda olsa men onu tahmalıyam.

Gız yola düşdü.Yolda bir çobana rast geldi.Söhbət esnasında çobana bihuşdarı verib, patlarına soyundurdu.Öz patlarını çıkarıb onun yanında goydu.

Çobanın patlarını geyinib getmeye başladı. Bir müddet yol gedib,bir şehere çatdı.Aç idi.Bir aşpazhanaya getdi.Aşpazdan yemek istedi.Aşpaz ona yemek getirdi.Gız yemeği yemedi. Aşpaz ondan soruşdu:

—Ay oğlan,niye yemirsen?

Gız dedi:

—Pis bişirilib.

Aşpaz ona dedi:

—Mene şakird olarsanmı?

Gız aşpaza şakird oldu.Gız ele letif yemekler bişirirdi ki,hamı ahışıb bu aşpazhanaya gelirdi.Bu aşpazhananın yemeklerinin sedası her yere yayılmışdı.Aşpaz gızı öz evine apardı,gızının kefinini ona kesdirdi.Oğlan patlarında olan gız aşpaz gızına dedi:

—Bizim yerde adetdi.Toydan sonra bir il ne oğlan gıza,ne gız oğlana yahın getmez.

Aşpaz gızı razı oldu.Bunlar burada yaşamagda olsunlar, al heberi Feteli şahdan.

Feteli şah eleki,guşu itirdi.Gece gündüz yol gedib, bir bağa çıhdı,bağbana şakird oldu.Bağban ona öz oğlu kimi bahırdı.Bir gün Feteli şah dehneden arha suyu burahdı.Gördü su bir yerde dayandı. Feteli şah belle suyun gabağını alanda gördü bir kuful var, su ora tökülür.Kufulun ağzını gazanda gördü burada gırh küp gızıl var.

Feteli şah küplerin başını duzman doldurub bağbana dedi:

—Gırh küp duz tapmışam,aparım bazarda satım.Küpleri gemiye yılıb apardı başga şehere satmağa.Feteli şah gedib avradı olan şehir çıhdı.Aşpaz dükânının gabağından geçirdi.Oğlan patlarında avradını görüb tanıdı,duz küplerini aşpaza satdı.Gız küplerin ağzını açanda gördü ağzında bir az duz var, küpler tamam gızıla doludu. Gız o saat başa düşdü ki, burda bir iş var. Gız bazara çıhdı, duz satanı ahtarib tapdı. Bunlar bazarda gezirdiler. Gız gördü paltarını yanında goyduğu çoban onun paltarını bazarda satır. Gız çobanı da, duz satanı da götürüb evine apardı. Gız çobandan soruşdu:

— Bu paltaları hardan almısan?

Çoban dedi:

— Duzu beledi, men goyun otarırdım. Hardansa padşah gızı benim yanıma gelir. Gefleten mene bihuşdarı verib, meni bihuş edir, paltarımı çıkarib aparır, öz paltarını da benim yanımda goyur. Bu hemin paltardı.

Sonra üzünü Feteli şaha tutub dedi:

— Ne cür olur ki, sen duz evezinde gızıl satırsan? Feteli şah özünü tanımamazlığa goyub dedi:

— Ay cavan, benim hekayem uzundu. Goy deyim.

Feteli şah başına gelen ehvalatları men size nağılelediyim kimi, guş le'li aparandan bu güne geder gıza nağıleledi.

Gız o saat papağını götürdü. Bir-birinin boynuna sarıldılar. Aşpaz da gelib çıhdı, gız ehvalatı aşpaza danışdı. Aşpazın gızını çobana verdiler. Gırğ gün, gırh gece toyelediler. Feteli şah küplerde olan gızıları da çobana bağışladı. Özleri aşpazla, gızı ile, çobanla hudahafizleşib yola düşdüler. Bir gün, bir gece yol getdiler. Bir çemenlikde bulag başında oturdular. Feteli şah yuhuya getdi.

Deme eyyar gızı ahtarırımış. Bunları gördü. O saat furseti fövte vermedi, gızı götürüb getdi. Göyden Feteli şaha dedi:

— Bir de gızın dalınca gellersen, derini boğazından çıhardaram.

Feteli şah bunu eşidib yuhudan oyandı, gördü gızı aparıblar. Başına gözüne döydü. Ahırda yola düşüb, Şah Abbasın yanına getdi, ona şikayet eledi.

— Şah, benim arvadımı al özüme ver. Sene penah getirmişem.

Padşahın Feteli şaha rehmi geldi, bütün eyyarları yanına toplatdı. Bir kasa su getirtti, içine bir le'l salıb dedi:

— Bir eyyar isteyirem suyun içinden le'li götürsün,suyu içsin,gedib Ermenistan padşahının gızını getirsin.

Kiçik eyyar gedib baş eyyarın patlarlarını geydi. Le'li götürüb yola düşdü.Bunu baş eyyar bildi.Kiçiğin dalınca yola düşdü.Yolda küçük eyyara çatdı, dedi:

—Hara gedirsən?

Kiçik Eyyar dedi:

— Gedirem Ermenistan padşahının gızını getirmeye.

Baş eyyar dedi:

— Gedib getire bilmezsen. O senin hünerin deyil.Şert giyafeynen değil, biliklendi.

Kiçik eyyar dedi:

— Ölsem de gedeceyem.

Baş eyyar ona dedi:

— Onda goy sene bir kağız verim, yolda bir gardaşım var ,ona verersen sene kömek eler.

Baş eyyar bir kağız yazıb onaverdi.Kiçik eyyar yola düşüb ondan ayrıldı.Yolda açıb kağızı ohudu,gördü baş eyyar yazıb.

—Gardaş bunu goymazsan getsin.

Kiçik eyyar bu kağızı cırıb atdı.Başga bir kağız yazdı ki:<<Gardaş buna kömek elersen gedib şahın gızını getirer>>.Kiçik eyyar özü yazdığı kağızı cibine goydu,yola düşdü,ta ki,gedib baş eyyarın gardaşının yanına çıhdı.Kağızı ona verdi.Gardaşı dedi:

—Bu kağızı sen özün yazmısan.Menim gardaşımın hetti deyil.Burda heç yana gele bilmezsen.

Kiçik eyyar bir bahanaynan evden çıhib gaçdı.Onun dalınca çoh gaçdılar, onu tutabilmediler.Kiçik eyyar gedib paşa hanın şherinin yanına çıhdı.Birharkandan soruşdu.

— Emi neçe baş külfetin var?

Harkan dedi:

— Dogguz baş.Neyine lazımdı?

Kiçik eyyar dedi:

— O hentere külfeti ne cür dolandırırın?

Harkan dedi:

—Bir teher,ölme diril.

Kiçik eyyar dedi:

—Saggalını niye gırhdırmırsın?

Harkan dedi:

— Pulum yohdu, delleye verib gırhdıram.

Kiçik eyyar dedi:

— Men delleyem, otur gırhım.

Kenardan Zöhr eyyar onu gördü, tutmag isteyende kiçik Eyyar gaçıb bir garının evine girdi. Garı kösövü götürüb heç kesi eve burahmadı. Evde tekce kiçik eyyar galdı. Kiçik eyyar garının eline bir ovuç gızıl basdı, garının gözü arpa yemiş dananın gözüne döndü. Garını padşah gızının yanına gönderdi.

— Garı nene, onu benim yanıma getir.

Üstelik ona bir ovuç da gızıl verdi. Garı görmediyi şeyi görürdü. Garı geri gayıtdı, kiçik eyyara bir dest arvad paltarı geydirib, apardı.Paşa hanın gızına gullukçu verdi. Gece kiçik eyyar padşah hezinesine gedib, yetmiş iki le'l götürdü, getirib şah gızına verdi. Gece geçdi. Seher şeypur vuruldu. Kiçik eyyar gızdan soruşdu:

— Hanım, bu ne şeypurdu.

Gız çıhib öyrendi. Gelib kiçik eyyara dedi:

— Deyirler şehere eyyar gelib,hezineden gızıl,le'l aparar.

Heber verirler ki, hezineni-zadı yahşı koruyun.

Kiçik eyyar dedi:

—Men sene verdiyim munçulgarı bilibler. Burda baş eyyar kimdi?

Gız dedi:

— Zöhr eyyardı.

Seher lap tezden kiçik eyyar bir efsun ohuyub, başga dona düşdü. Düz Zöhr eyyarın evine getdi, onun boynunun dalında durdu. Birden ülgücle onun başını kesdi. Zöhr eyyarın başını götürüb gızın yanına gelib dedi:

— Hanım, garpız getirmişem.

Gız bahib Zöhr eyyarın başını gördü. Gız dedi:

— Bu Zöhr eyyarın başıdı. Burda daha gala bilmerik.

Kiçik eyyar dedi:

— Bu saat getmeliyik.

Gız bir hurcun le'l götürdü. «Yola düşüb geçeni gündüze gatdılar, ta ki İsfahana çatdılar. Kiçik eyyar gızı Şah Abbasın yanına apardı. Şah ona çohlu hel'et verib, bacarığına aferin söyledi. Şah Abbas Feteli şahı çağırıp arvadını özüne verdi.

Kiçik eyyar atası ile görüşende onun barmağından üç üzük çıhartdı. Atası ne eledise, oğlu üzükleri çıhartdığını boynuna almadı, Padşah Oğlana dedi:

— Ezel gel en'amını verim, sonra danışarsınız.

Oğlan güle güle dedi:

— En'amımı atam verib.

Padşah kiçik eyyarı bu sifetde görende emr eledi:

— Baş eyyarı getirin, dağa çekin.

Gedib baş eyyarı getirdiler. Dağa çekende kiçik eyyar dedi:

— Şah, onu öldürme, goy bir şertim var, ona emel elesin.

Şah onu öldürmeyib günahından geçdi. Kiçik eyyar ona dedi:

— Laz ki, bu günden eyyarlığdan el çekirem.

Baş eyyar yazdı:

«Bu günden eyyarlığdan el çekirem.».

Baş eyyar o günden eyyarlığdan el çekdi. Baş eyyarlığı kiçik eyyara verdi.

Şah Abbas Feteli şahı tentene ile öz ölkesine yola saldı. Feteli şah öz ölkesine gelib tahtında eyleşdi, yeddi gün, yeddi gece toy eledi. Onun toyuna ahtardığı dervişde gelib çıhdı. Onlar yediler, yere geçdiler, siz de dövre geçin.

2.17.1. Fonksiyonların tespiti

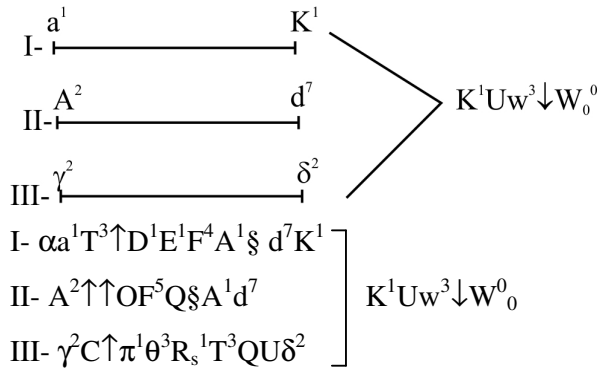
1-	Feteli adlı bir şah, şahın da dervişi vardır.	α
2-	Derviş bir gün şahı üzgün görür bir elma bırakıp gider, şah dervişi bulamaz.	a^1
3-	Şah, derviş elbisesi giyip dervişi aramaya gider.	$T^3 \uparrow$
4-	Yolda iki derviş şaha bir kaside okursan dervişin yerini söyleriz der.	D^1
5-	Padişah kasideyi okur onu bir şehre gönderirler.	E^1
6-	Şah pazardan yüz tümene güzel bir Ermeni kız satın alır.	F^4
7-	Kız rubend dokuyup şah onu satarken Ermeni padişahın eyyarı derviş kılığında gelir kızı kaçıır.	A^1
8-	Kızı aramaya çıkan şah Ermenistan'a varır, kızın orada olduğunu bir kişiden öğrenir.	$\S_{\text{haber alma}}$
9-	Adam ona bir erkek çocuk kıyafeti verir, onu deli zannedip kiliseye kapatacaklarını söyler.	d^7
10-	Kilisede 40 gün kalan Fetelişah başkasıyla evlenmekte olan kızı kaçıır.	K^1
11-	Bir ormandayken bir karakuş kızın le'lini götürür, Feteli Şah kuşu aramaya çıkar.	$A^2 + \uparrow$
12-	Kız da le'li şah kaçırmış zanneder oğlanı ararken bir çoban kılığında bir yemekhanede yemek pişirir.	$\uparrow + O$
13-	Feteli şah bir bahçevana yardımcı olur, bir suyun göbeğinde 40 küp altın bulur.	F^5
14-	Bunları satmaya gider, bir yemekhanede hanımının orda olduğunu görür, içi altın dolu tuz küplerini ona satar.	O
15-	Hanımı altınları görünce çoban ona Feteli'nin getirdiğini söyler, Feteli şah başından geçenleri hanımına anlatır.	$Q + \S$
16-	Feteli şah ve kız bir pınarda dinlenirken eyyar kızı kaçıır.	A^1
17-	Feteli şah eyyarın kaçırdığını anlar, Şah Abbas'a şikayet eder ve hanımını ister.	d^7
18-	Şah eyyarları yanına toplar, Ermeni padişahının kızını getirmelerini ister.	y^2

19- Küçük eyyar getirmek için yola çıkar.	$C \uparrow$
20- Baş eyyar ona bir kağıt yazarak engel olmaya çalışır.	π^1
21- Küçük eyyar kağıdı “Şahın kızını getirmesi için yardım et.” şeklinde değiştirir.	θ^3
22- Baş eyyarın kardeşi anlar ama küçük eyyar kaçır.	R_s^1
23- Küçük eyyar bir kadına altın verip kendisine kadın kıyafeti getirtir.	T^3
24- Padişahın hazinesinden mücevherleri alır, kadın kılığına girdiğinden onu bulamazlar.	Q
25- Zöhr eyyarın da başını keser ve kızı alıp Şah Abbas’a getirir.	$U + \delta^2$
26- Şah Abbas Feteli Şah’a hanımını verir.	K^1
27- Şah Abbas baş eyyarı cezalandırmak için ölüm emri verir, küçük eyyar eyyarlıktan el çekmesi şartıyla affedilmesini ister.	U
28- Küçük eyyar baş eyyar olur.	w^3
29- Feteli şah ve kız ülkelerine dönerler.	$\downarrow$
30- Feteli şah tahta geçer ve kızla yeniden evlenir.	W_0^0

2.17.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitli olup tek kahramanlıdır. Üçüncü kesitte yardımcının hareketlerine yer verilmiştir. Masalda H-J ve M-N çiftlerine rastlanmaz.

Masal kesitleri

2.18. K p Garısı

Günlerin bir gününde
 Memmednesir tininde,
 G y tepenin belinde
 Şah Abbas cennet mekan,
 Tereziye vurdu tekan,
 İki goz, bir girdekan.
 Milçek mindim,çay geçdim,
 Yabaynan dov a i dim.

Biri var idi, biri yoh idi, Ehmed adlı bir kişi var idi. Bu kişinin bir oğlu,    gızı, bir sarı pişi, bir de  zden irag bir arvadı var idi. Ehmed kişi  oh  alışan adam idi, daşdan pul  ıharda bilirdi. Amma  ifayda, arvadı dilli. Tenbel, oğlu fersiz, sarı pişi de oğru idi.

Bir gün Ehmed kişi işden gelende gördü arvadı gapının a zında acı lı dayanıb, kişinin üreyi gopub ayagının altına d şd , arvadından soruşdu.

—Ay arvad, ne olub bele gem deryasına gerg olmusan? Nahoşlayıb elememisen ki?

Arvad onun g z n n i ine bahdı, dedi:

— Zeher ne olub? Sene birce oh lazımdı. Halhın kişileri evlerine  uvalnan, hurcunnan dolu pul getirir, bu da ayda, heftede bir cib. Ta d zd y m besdi, sabah bu eve bir hurcun gızıl getirmesen, sennen başa c r danışaca am. Sen de adını kişi goymusan? T lk den gorhan adamsan. K l senin kimi kişinin başına.

Ehmed kişi dedi:

—Ay arvad, a  galmır g, yalavaç deyilig,  z m ze göre guzaranımız olur. Ta ne eleyim? Yeri gazıb gızıl  ıharmag olmaz.

Arvad gışgırıb horuz kimi kişinin üstüne cumdu, dedi:

— Men heç şey bilmirem, gaz, çıhart, men heç şey bilmirem! Halhın arvadları günde elli defe ayrı ayrı paltar geyib, k  eye  ıhır, men de çevir tatı, vur tatı eleyirem. K l senin başına, sen de adını kişi goymusan? Kor gız senden yahşıdı.

Arvad o geder danışdı, kişinin yadından yemek de çıhdı, gulaglarını tutub bayıra çıhdı. Küçe bazara çıhdı, arvadının dilliliyi haggında dostlarına, tanışlarına söylendi. Hamı onun halgına yandı.

Ehmed kişi aç-susuz günortaya kimi gezdi, dolandı, Günorta evine gelib gorhah-gorha içeri girdi, Arvad onun üzüne bahıb dedi:

— Harda itib batmışdın? Gebirde de elimden gurtarmayacagsan. Seni görüm ciyerin yansın, parça parça olasan! Gedib küçe-bazarda meni biyabır eleyirsen. Çöreyini zeherenirsenmi? Belke zeherenib ölesen, canım senin elinden gurtara...

Ehmed kişi lap arvadın elinden canından bezmişdi, dedi:

— Kaş sen deyen ola, ölem, canım zülümnden gurtara. Kişi lap boğaza gelmişdi. Arvad onun yaşayışını lap zehere döndermişdi. Bir gece çoh fikireledi, ahırda bu gerara geldi ki, arvadının elinden baş götürüb diyarbadiyar getsin. Gece yarını saldı, yavaşça yerden galhdı, paltarını geyinib evden çıhmag isteyende arvad yuhudan ayılıb dedi:

— Ey, hara gedirsen? İte ohşayan!

Kişi yerinde dayanıb, dili tutula-tutula dedi:

— Gedirem tikan gıram, bağı çeperleyem.

Arvad berkden dedi:

— Yalansa gözün göyersin. Seni görüm gılçaların gırılısın. Göresen ne fırıldağın var. Eybecer köpeye ohşar. Bunun sir-sifetine bahın! Başına bir oh lazımdı!

Kişi dedi:

— Ay arvad, mendan ne isteyirsen? Heç hara getmirem, Sen Allah, menden el çek. Arvad dedi:

— Buna bah, dili de var danışır! Ciyerin parçalansın! Tüpurum saggalina!

Kişi gayıdıb oturdu. Arvad obaşa geder kişiye söydü. Obaşa yahın yuhuya getdi. O yuhuya geden kimi Ehmed kişi gapıdan çıhdı. Çığır yollarla üz goydu getmeye. O, kim demişken, derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi badeyi serser kimi az getdi, çoh getdi, dere, tepe, düz getdi. Gedib bir susuz sehraya çıhdı. O sehrada bir gocaya rast geldi. Goca kişi onu gören kimi dedi:

— A kişi, hara gedirsen? Ehmed kişi dedi:

— Özüm de bilmirem, hara gedirem, bir dilli avradım var, onun elinden baş götürüb kaçmışam,

Kişinin gözlerinden yaş ahıb saggalının arasına töküldü, dedi:

— Yazığ kişi, neçe ildi onunla yaşayırsan?

Ehmed kişi dedi:

— İyirmi ildi, meni ilan kimi çalır, guduz it kimi dalayır!

Zindandayam! Kişi dedi:

— Dilli arvadın elinden gurtarmag üçün yahşı yer gebirdir. Bir beladan gurtarmısan, ikinci belaya rast gelmişen. Bu sehrada bir küp garısı yaşayır. Uşag anadan olar, böyüyüb gocalar, sonra garı, ya da küp garısı olar. Ancag bu garı ele anadandoğma küp garısıdı. Bu sehradan gece bilmezsen, seni tilsime salar.

Ehmed dedi:

— Onsuz da men tilsimdeyem. Bes men ne cür eleyim? Goca ona dedi:

— O küp garısının adı Zeher garıdı. Ancag kim ona Zeher garı dese, ona ezab verir. Onun sevdiyi şirin nabatdı. Eger sen ona Nabat desen senden hoşu gelir. O, sene her ne buyursa, baş üste deyersen. Ancag onu deyim ki, o garı şer işi, hamıya ziyan vermeyi sevir. Heyir işle arası olmaz. Yazığ kişi birinci ilanın ağzından gurtarıb ejdahanın ağzına düşmüşen.

Ehmed fikirleşdi, dilli arvadının yanına gayıtmagdansa ejdahanın ağzında parçalanmağı hoş bildi. Gocaya dedi:

— Goca, gedeceyem. Gurbağa ilanın ağzından gurtaran kimi, arvadın elinden gurtarmışam. Goca dedi:

— Get, berk dara düşende, meni çağırarsen, sene kömek elerem.

Ehmed gocadan ayrıldı, bir geder getmişdi ki, gabağına bir garı çıhdı. Garı Ehmedi lap beraberine çağırıp dedi:

— Gadan alım, ayağıma tikan batıb, bir onu çihart. Ehmed bahdı ki, doğrudan garının ayağına bir yeke tikan batıb. Bir az geri çekilib dedi:

— Garı nene, üreyim gelmir, men çihara bilmerem.

Bu zaman gurultu, herilti gopdu, zulmet garanlıg oldu. Ecayib gerayib sesler eşidildi. İşiglananda Ehmed özünü bir mağarada gördü, bahdı ki, tilsime düşüb. Yana çevrilende garını gördü, diggetle onun üzüne bahdı. Çoh garı görmüşdü. Garılar cürbecür olur: Garı var ipeyi garı var köpeyi, garı var iman guran nesib, garı var ilan, gurbağa nesib, garı var mat-matı, garı var çargatı, garı var mamlı-matan, garı var balağı sarğı, sümüyü eyri, dabanı çatdag, baldırı çıplag, yahası çırığ, tümenı şırığ,

saçları gırng, garadinmez, üzü gülmez, dava gatar, şıllag atar, yolda yatar, imanı satar, dırğa garı, yorga garı, küp üste yatar, naz-naz atar, hiyle gurar, tora salar, yere çöker, buzov miner, boynu gısıg, özü fasıg, her dona girer, hiyleler gurar, kazaran sesli, gulağı paslı.

Sadaladığım hasiyyetlerin hamısı bu garıda var idi. Ehmedin gorhudan üreyi yarıldı. Bahdı ki, garının ağzından alov galhır. Ehmedin yadına gocanın sözleri düşdü, dedi:

— Adı şirin, özü şeker, adı nabat, özü nabat, gulluğunda hazıram, her ne desen yerine yetirerem.

Garının eybecer sifeti düzeldi, adam şekline düşdü, dedi:

—İndi hoşuma geddin.E, ezrayıl, buna çörek ver yesin heyet-bacada işledirik.

Beli, Ehmede guru çörekden zaddan verir, uşag yerine, büyük yerine işledirdiler.

Bele-bele bir müddet gelib geçdi. Bir gün küpegiren garı onu yanına çağırıp dedi:

— Ehmed, görürem her işi bacarırsan, özü de çoh goçag adamsan. Men isteyirem, buludların yanında bir külefirengim olsun. Bu külefirengi ele havada tikilsin, direkleri-zadı olmasın, men orda yaşayım, her yere bahım. Bu sehraya bir adam goymayım, Oradan her yeri tilsimbend eleyim. Gerek bele külefirengi düzeldesin.

Ehmedin papağı göye galhıb, yine başına düşdü, boğazının yolu gurudu, uduha-uduha dedi:

— Ay üstüne od tökülsün, men havada ne cür külefirengi tike bilerem ki, her şeyi havadan olsun.

Küp garısı berk esebileşdi, ele ne're çekdi ki, dere-tepe lerzeye düşdü. O saat Ezrayıl, Abukef, Poladezen, Almasdöyen, Dardarı ifriteler hazır oldu. Küp garısının ağzından, gözünden ilan, gurbağa, eğreb yağırdı. Gözlerinden her terefe od sepelenirdi. Ehmed alovlanıb yanırıdı. Alovlu külek onu aparıb bir dereye saldı. Ehmed orada üç gün, üç gece ölü galdı. Bir vaht gözünü açanda gördü başının üstünde bir oğlan dayanıb. Oğlan Ehmedden soruşdu.

— Ey şehs, ne cür olub ki, gelib bu küpegiren Zeher garının eline düşmüşen.

Ehmed dörd terefine bahdı, elini ağzına verib dedi:

— Ey cavan, onun adını tutma, bu saat gelib, her ikimizin ganını soracag.

Oğlan dedi:

— Gorhma, danış, o mene heç şey eleye bilmez.

Ehmed başladı:

— Ey cavan, bil, agah ol, men bir Haganın oğluyam. Geza üz verdi, men on beş yaşında iken atam öldü. Bir müddet yaşadığ. Var yohumuzu haramiler apardılar. Açlıg insanı her zehmete gatlaşdırar. Bir terefdan işledim, bir terefdan ohudum. Eve emelli-başlı gazanc getirdim. Elimde gızılguş, yanımda tazı ova çıhardım. Ova çihan zaman yaylagda bir terekemeye gonag getdim, onun alaçığında gece galmalı oldum. Ev sahibinin Bahar hanım adlı bir gözel gızı var idi. Lap ham örüşün maralına ohşayırdı. Men bu gıza bir könülden min könüle aşig oldum. Bu yerlerde çoh gırlendikden sonra, fikrimi gıza dedim. Deme, gız da mene aşig imiş. Bu gızla evlendim. Bu gızı ürekden sevmesem de, onun hareketinden narazı deyildim. Bu gız mene çoh hörmet eleyirdise de, ilk mehebbet beslediyim bir gız heç yadımdan çıhmırdı. Bu gız her şeyi burahıb benim nazımla oynayırdı. On beş il bu gızla hoşbeht, mehriban yaşadım. Bir bekara işden ötrü bu mehriban arvadımdan ayrılmağa mecbur oldum.

Başga bir arvadla evlendim. Bu arvadla ancag sekkiz ay mehriban yaşadım. Bunun iç üzü açıldı. Arvadın dilliliyi haggında çoh nağıl eşitmişdim, amma görmemişdim. Gözümlle gördüm. Ele bil on il ağır zindan ezabı çekdim. Ahırda bu dilli arvadın elinden baş götürüb gaçdım. İlan ağzından gurtarıb, ejdaha ağzına düşmüşem. Küpe giren garının zindanına düşmüşem. Mene ezab verir. İndi de deyir ki, gerek göyde buludların arasında mene külefirengi tikesen. Heç görün havada da külefirengi tikmek olarmı?

Oğlan dedi:

— Sen razı ol, de tikerem. Çıh bir kenara, bir efsun ohu. Efsun beledi: «Nun, bey, elif, tey», senden göyde tikili külefirengi isterem. Hazır göreceksen. Gelib küpegiren ganyaya deyersen, ora geder, sonrası ile işin yohdu. Oğlan Ehmedi öyredib, yoh oldu. Ehmed yerden ayağa galhdı. Bir kenara çekildi. «Nun, bey, elif, tey senden göyde tikili bir külefirengi isterem». O saat buludların yanında külefirengi hazır oldu. Ehmed küpegiren garının yanına gedib dedi:

— Adı şirin, özü şirin, adı nabat, özü nabat külefirengi hazırıdı. Çıhıb seyahet eleye bilersen.

Küp garısı külefirengiye bahıb çoh şad oldu. Küpe girdi, tenur eleyib külefirengiye getdi. Küpegiren garı özünü gözel gız hesab eleyib başladı ohumağa.

Göyler melakesiyem,
Telli, güllü gözel gızam.
Şirin, şeker zebanlıyam,
Telli, pullu gözel gızam!

Gereneden yoğun sesim,
Çığırmağa var hevesim,
Hurilerle vardı behsim,
Allı, güllü gözel gızam.

Yumuruyam men ezelden,
Üstünem her bir gözelden,
Gülem, seçillem hezelden,
Allı, güllü gözel gızam.

Çamuşdan yoğundu budum,
Şeker, şirin, nabat adım,
Buludlar olubdu atım,
Allı, güllü gözel gızam.

Kef meclisi düzeltdiler. Ezrayıl lap özünden çıhmışdı. Ezrayıl da bir Ezrayıl idi: Ağıldan govrag, beyinden kasad, dilden küt, hereketden maymağ idi. Dev gurbağaya aşig olan kimi, küpegiren garı ona vurgun idi. Küpegiren garı onu cilovlayıb, en uzag yerleve minirdi.

Beli, kelek esil metleb üstüne. Meclisin şirin vahtı Poladezen bir mahnı ohudu:

Duruşuna gurban olum,
Ay marnusu şallı garı.
Yanagları hallı garı,
Dodagları ballı garı.

Küpegiren garının onun ohumasından hoşu gelmedi.

— Temiz danış, benim ne yaşım var ki garı olam. Gelinem.

Poladezen gorha-gorha dedi:

— Yanılmışam, günahımdan geç. Adı şirin, özü şirin, adı nabat, özü nabat gelin.

Bu sözler küpegiren garının hoşuna geldi. Poladezenin günahından geçdi, ağzına bir şirni atdı.

Bunlar külefirengida kefte olsunlar, eşit Ehmedden.

Ehmed bu fikre geldi ki, kaçıp getsin. Her terefi gezdi, dolandı, yol tapmadı. Tilsime yalovdan çeper çekilmişdi. Bahıb ne gördü. Bu zalım küpegiren garı insan kellelerinden her yerde barılar, insan ganından çarhovuzlar düzeltmişdir. Ne geder zalım garı imiş.

Deme, Ehmedin kaçmag istediğini garı bilirmiş. Odur ki, külefirengiden onun başına hemişe su ahıtmağa başladı. Bele ki, o hemişe su altında oldu. Su elinden zinhara geldi. Yene cavan oğlanla görüşdüğü yere getdi. Göy otun üzerinde uzanıp yuhuya getdi. Bir sese yuhudan ayılıb gördü hemin oğlan başının üstünde dayanıb. Dedi:

— Ehmed, ne var?

Ehmed küpegiren garının zulmünden ona şikayetlendi.

— Ey Ehmed, men sene öğrettiyim efsunu tersine ohuyub, kaçarsan. Külefirengi uçub, yere tökülecek. Onlar da yere düşüb, gırh gün bihuş galaçaglar. Sen efsunu tersine ohuyanda gurultu, herilti gopacag. O zaman sen bulağın üstüne gellersen, men seni tilsimden kenara çıhardaram.

Oğlan sözünü deyib, gözden itdi. Ehmed bir kenara çekilib, efsunu tersine ohumağa başladı.

— Tey elif, bey, nun, senden hacet isterem.

O saat herilti, gurultu gopdu. Ehmed bulağın üstüne gelib oğlanı gördü. Oğlan göy atın üstünde idi. Ehmedi gören kimi dedi:

— Ehmed, ayağını üzengiye goy, min terkime. Ehmed ayağını üzengiye goyub oğlanın terkine mindi, at tenur eleyib göye galhdı. Oğlan dedi:

— Ehmed, gözünü yum.

Ehmed gözünü acanda özünü bir gözel çemenlikde gördü.

Oğlan-zad yoh idi. O yola düşüb bir geder gedenden sonra bir şehere çıldı. Bir aşpaz dükânına gedib dedi:

— Aşpaz, meni şakird götürersenmi?

Aşpaza ele şakird lazım idi, dedi:

— Götürerem, ele mene şakird lazım idi.

Ehmed buranın camaatı ile tanış oldu. Bura çoh geribe yer idi. Bağlara çeper çekmez diler. Gapıları bağlamazdılar. Heç kes başgasının malına el vurmazdı. Burda hestelig-zad da yoh idi. Heç kes hainlik elemezdi. Hamı da varlı idi. Yohsul sözü yoh idi, dilençi olmazdı. Bir adam biriynen dava elemezdi. Oğurlug sözü yoh idi. Hamı seherden ahşama kimi işleyerdi. Ahşam da çalib oynayarlardı. Gızı ere vermek, oğlan evlendirmek sözü yoh idi. Gızla oğlan bir-birini sevib bir yerde yaşayardılar. Burda pul da yoh idi, şeyi bir-birine deyişerdiler. Heyvanlar özleri gedib örüşde otlardı, ahşam eve gayıdardı. Varlı, yohsul, bey, geda yoh idi. Hamı insan idi. Ehmed ele bil anadan teze olmuşdu. Ne dilli arvad görürdü, ne küp garısı. Ayrı aleme düşmüşdü. Ehmed burda galsın, gayıdag görek küp garısı neçe oldu. Küp garısı ifritelerle gırh gün yerde ölü galdılar. Gırh günden sonra küpegiren garı dedi:

— E, Ehmedi tapın bura getirin. Men kulefirengisiz yaşaya bilmerem.

Ora Ehmed, bura Ehmed, onu tapmadılar ki, tapmadılar. Küpegiren garı özü de küpe minib, her yeri dolandı. Bildiler ki, Ehmed tilsimden çıhib gedibdir. Ancag çıhib onu tapa bilmediler. Küpegiren garı bir degige de olsun kulefirenginin yadından çıkartmırdı. Orda çekdiyi kefin dadı damağından getmirdi. Garı çoh fikirleşdi, götür goy eledi, Ezrayılı, çep kattanı, Poladezeni, uzunburun donganı, alov üsküren hokganı, çolag ustanı, naşı hekimi topldı, ehvalatı bunlara bir de söyleyib dedi:

— Ehmed trapılsın gerek.

Çolag usta dedi:

— Ehmedin yerini öyrenmek üçün here bir yere dağılsın,

Çep katta dedi:

— Ah hayıf, ne yahşı kulefirengi idi! Ehmedi tapıb tezesini tikdirmek lazımdı.

Uzunburun donga dedi:

— Men ele iş guraram ki, Ehmed öz ayağıynan gelib çıhar.

Alovpüsküren hokga dedi:

— Men her terefe alovpüskürerem, Ehmed harda olsa gaçar, tukarig.

Maymag hekim dedi:

— Men göyden nahoşlug yağdıraram, hamı nahoşlar.

Beli, bunlar dedikleri sözleri kâğıza da yazdılar, gol goydular.Çep katta da at nalı büyüklüğünde olan möhrünü tüpürcekleyib üstüne basdı, küpegiren garıya verdi.Küpegiren garı kâğızı gadlayıb bir keviz arpa tutan çibine goydu, berkden dedi:

— Ehmed lazımdı.Hereniz bir terefe dağılın, ölkeleri gezin, dolanın, onu tapıb getirin.

Beli here bir terefe getdi. Küp garısı da davan getirmeyib büyük cadaynan getmeyin binasın goydu, onun gabağına küpsüz, imanı yoh garı çıhdı, dedi:

— Hara gedirsen, ay adı şirin, özü şirin, adı nabat özü şeker?

Küp garısı dedi:

— Ehmedi ahtarmağa gedirem. Küpsüz, imanı yoh garı dedi:

— Ehmedi neylirsen?

Küp garısı dedi:

— Göyde kulefirengi tikdireceyem.

Küpsüz, imanı yoh garı dedi:

— Goyarsanmı men de kulefirengide gezem?

Küp garısı dedi:

— Ah neçe goyaram.

Küpsüz, imanı yoh garı dedi:

— Onda men de gedirem.

Küpsüz, imanı yoh garı da goşuldu buna. Derelerden sel kimi,tepelerden yel kimi getmeye başladılar. Gabağlarına bir adı ersiz, özü erli gelin çıhdı, dedi:

— Hara bele, ay adı şirin, özü şirin, adı nabat, özü şeker gelin?

Küp garısı dedi:

— Ehmedi ahtarmağa gedirem.

Adı ersiz, özü erli gelin dedi:

— Ehmedi neylirsen?

Küp garısı dedi:

— Göyda kulefirengi tikdireceyem.

Adı, ersiz, özü erli gelin dedi:

— Goyarsanmı men de kulefirengide gezem

Küpegiren garı dedi:

— Goyaram, ah neçe goyaram.

Adı ersiz, özü erli gelin dedi:

— Onda men de siznen gedirem.

Adı ersiz, özü erli de goşuldu bunlara. Az getdiler, uz getdiler, dere, tepe düz getdiler. Gabağlarına bir özü var, adı yoh cüvellağı çıhdı, dedi:

— Hara bele, ay adı şirin, özü şirin, adı nabat, özü şeker hanım?

Küp garısı dedi:

— Ehmedi ahtarırım, ona kulefirengi tikdireceyem.

Özü var, adı yoh cüvellağı dedi:

— Goyarsanmı men kulefirengide gezem?

Küp garısı dedi:

— Goyaram, ah neçe goyaram.

Özü var, adı yoh da goşuldu bunlara. Orda aynan, ilnen, burda şirin dilnen gabağlarına bir adı var, özü yoh çıhdı, dedi:

— Adı şirin, özü şeker, adı nabat, özü hurma hanım, hara bele?

Küp garısı dedi:

— Ehmedi ahtarırım, ona külefirengi tikdireceyem.

Adı var, özü yoh dedi:

— Goyarsanmı külefirengide men de gezem?

Küp garısı dedi:

— Ah neçe goyaram sene canım da gurmandı.

Adı var, özü yoh dedi:

— Onda men de siznen gedirem.

Adı var, özü yoh da goşuldu bunlara. Berkitdiler çarıqların dabanın, gırdılar yerin damarın, gedib bir kebinsiz ere rast geldiler. Kebinsiz er soruşdu.

— Hara bele ay nazlı gelin, yemeli gelin, memeli gelin.

Küpegiren garı dedi:

— Ehmedi ahtarırım, külefirengi tikdireceyem.

Kebinsiz er dedi:

— Men de siznen gedeceyem.

Kebinsiz er de goşuldu bunlara. Düşdüler yola, acıbiyanlıg, gelin böyürtganlıg yara-yara getdiler. Her yeri arar-varag elediler, Ehmedi tapmadılar. Ahırda küp garısı dedi:

— Gelin gazıya şikayete gedek, belke o tapdı

Hamı razı oldu. Gazının yanına getdiler. Gazı küp garısından soruşdu:

—Garı, bu ecinneleri yığıb, benim yanıma ne metlebe gelmisen?

Küp garısı dedi:

— Gadan alım, ay gazı ağa, garı deyilem, gelinem. Özü de teze ere getmişem. Erim de maymağın biridi. Vur-tut menden iyirmi beşce yaş hırdadı. Buludların yanında bir külefirengi tikmişdik, içinde yaşayırdı. Ehmed adlı bir adam uçurub yere töküb. Biz ondan sene şikayete gelmişig. Onu tapıb bize veresen, külefirengi tikdirek.

Gazı dedi:

—Bes , sen tilsimkar garısan, niye goyurdun tilsimden kaçırıldı?

— Gadan alım, ay gazı ağa bilmirem, ne cür olub ki, tilsimden çıhıbdı. Gazı gezebli dedi:

— Men size adam ahtaran deyilem. Redd olun burdan.

Gazı gullugçulara emr eledi. Küpegiren garını adamları ile birlikde govdular. Küpegiren garı küpe minib göye galhdı. Her kendi, şehri dolandı. Ahırda Ehmed olan kendin kenarında yere düşdü. Bir cavan oğlan donuna düşüb şehere girdi. Aşpazhanaya geldi ki, bir az horek yesin. Bir da bahdı ki, Ehmed aşpazhanadadı. Dalı-dalı geri gayıtdı. Efsun ohuyub bir it donuna düşdü. Aşpazhananın gabağında dayandı. Gözledi, gece oldu..Aşhananı bağlayıb getmek isteyende, garı öz donuna düşdü.Bir efsun ohuyub Ehmedi bir ceviz eledi, cibine goyub, küpe mindi, havaya galhıb öz gelesine geldi. Ehmedi öz halına getirdi, onu dile tutub dedi:

— Külefirengi evvelki yerinde, buludların yanında gerek tikesen.

Ehmed çoh ceza-feza eledi, garıdan yaha gurtara bilmedi, bir kenara çekildi. Birden gulağına oğlanın sesi geldi!

— Ehmed, eybi yohdu, sene öğrettiyim efsunu ohu, külefirengi hazır olsun. Sonra baharig. Ehmed o saat başladı efsun ohumağa.

—Nun, bey, elif, tey, senden buludların,yanında kulefirengi isteyirem.

O saat külefirengi hazır oldu. Garı külefirengini görende çoh şad oldu. Ehmedi yanına getirdib dedi:

— Ele bilirdin külefirengi dağıdıb kaçmagla elimden gurtaracagdın?

Seni öldürmeyeceyem, sene ölünce ezab vereyem.

Garı sözünü gurtarıb bir efsun ohudu, Ehmedi bir aç it eleyib tilsimin içine burahdı. Özü ise zebana çekdi, bütün eshabeleri toplandı. Hamısı küpe mindiler, garı onları külefirengiye apardı. Külefirengide kefdedamagda olsun, göreğ Ehmed neçe oldu? Ehmed aç it olmuşdu. Tilsimde sülenir, eline geçen şeyleri yeyirdi, yine de garnı aç idi. Her yana gaçırdı, tilsimden çıhabilmirdi. Bir gün yatdığı yere getdi. Cavan oğlanla görüşdüyü yerde dayanıb berkden hürdü, uladı. Bu zaman cavan oğlan göy atın üstünde hazır oldu, ite bahıb dedi:

— Gör yazığı bu küp garısı ne güne salıb?

Oğlan ite bir şallag çekdi. Ehmed öz cildine düşdü, dedi:

— Sene gurban olum, ey cavan, sen hemişe benim kömeyime çatırsan, mene nicat verirsən. Oğlan gülüb dedi:

— Men tekce sene yoh, bütün darda galanlara nicat verirem pisleri mehv eleyirem. Ehmed dedi:

— Sene gurban olum, sen kimsen ?

Oğlan dedi:

— Kim olduğumu neleyirsən ? Ay Ehmed, get o sene öğretdiğim efsunu ohu, küp garısını bütün eshabeleri ile Nil deryasına tök, tilsimi dağıt, burada olan hezinelere sahib ol. Camaatın canını bu ecinne küp garısından gurtar. Özü de sene heç bir efsun kar elemeyecek.

Oğlan sözünü gurtaran kimi ata deyib gözden itdi. Ehmed sevine sevine bir tepenin başına çıhdı, başladı berkden ohumağa:

Bais olub çohlu evler yıhmısan,

Su seneyi süda sıhar, ay garı.

Her bir şeye eyri gözle bahmısan

Su seneyi süda sıhar, ay garı.

Guyu gazan özü düşer, ay garı.

Heç yada salmırdın gara torpagı

Dost-düşmen hamıya olurdun yağı

Ahırda ureyine çekdin dağı,

Su seneyi süda sıhar, ay garı,

Guyu gazan özü düşer, ay garı.

Kerenaydan yoğun sesin var idi,

Heri-humarlarla behsin var idi.
 Şer iş görmeye hevesin var idi,
 Severdin vermeye derdi, azarı,
 Su seneyi süda sınar, ay garı.

Küp garısı Ehmedin sesini eşidib, her terefe od yağdırmag isteyende , Ehmed efsunu tersine ohumağa başladı:

— Tey, elif, bey, nun, küp garısını eshabeleri, ile külefirengi ile birlikde Nil deryasına tök.

Herilti, gurultu gopdu, küpegiren garı, eshabeleri, külefirengi ile birlikde Nil deryasına tökülüb, balıglara yem oldular, tilsim de dağıldı. Ejdahalardan, ilanlardan, alovlardan biri de galmadı.

Ehmed küpegiren garının şerinden gurtardı. Mağaraları gezmeye başladı, ne gördü, burda o geder le'l cevahir, gızıl var ki, çingıl kimi.

Ehmed bu hezineye sahib durmuşdu. Bir gün onun gulağına arvadının sesi geldi. Ele bildi vağya görür. Bayıra çıhib ne gördü, arvadı budu gelir, üreyi kupbultuynan ayağının altına düşdü.Yerinde don galdı, nitgi gurudu, her şey yadından çıhdı. Arvad onun üstüne hücum eleyib dedi:

— Eybecer köpek, ele bilirdin kaçmagla elimden gurtaracagdın? Sen ölesen, seni bir Ehmed gayıracam, dogguz Ehmed de yanından çıhsın. Buna bah, kül ahmag başına. Men bu güne geder sene hörmet eleyirdim. İndiden sonra her gün üzüne tüpüreceyem.Buna bah, gelib hızılınan gecmedaş oynayırmiş. Gözünü aç adamını tanı. Başına birce oh lazımdı. Sir-sifete bah, donguza ohşayır.Arvad seherden ahşama kimi Ehmedin cemdeyine döşedi, Ehmed gupguru gurumuşdu, bir söz de deye bilmirdi. Bu zaman gulağına oğlanın sesi geldi:

— Ehmed, men kaçdım, sene kömek eleye bilmedim. Öz başına çare gıl.

Arvad danışa danışa yuhuya getdi. Ehmed yavaşca yerden galhib, hemişe efsun ohuyub dileg dilediyi tepenin başına getdi, bir efsun ohuyub dedi:

— Men aşpaz dostumun yanında olmag isterem.

Bu zaman oğlan atlı hazır oldu, dedi:

— Ehmed, min terkime kaçag.

Ehmed onun terkine minen kimi, aşpaz gardaşının dükânının yanında oldu. Oğlan ona dedi:

— Ehmed, arvad bura gelib çıha bilmez. Get yaşa, hoşbeht.
 Menimki bura geder idi. Salamat gal. Belke bir de görüşmedik.
 Sözüñ gurtaran kimi yoh oldu. Ehmed aşpaz dostunun yanına geldi. Aşpaznan
 öpüşdü, görüşdü. Aşpaz ondan soru şdu.
 — Neçe olmuşdun? Ne teher oldu ki, birden yoha çıhdın?
 Ehmed başına galan ehvalatı, men size nağıl elediyim kimi, buna nağıl eledi.
 Aşpazın ona üreyi yandı, dedi:
 — Gardaş, ele yerler olduğunu, insan insana zülm elediyini burada heç kese
 danışma. Goy ele pis işleri memleket heç bilmesin.
 Ehmed aşpazın yanında hoşbeht yaşadı, özüne munasib bir arvadla evlendi, hoş
 gün, hoş saatla ömrünü başa verdi.

Gubadlı—1965

2.18.1.Fonksiyonların tespiti

1-	Ehmed adlı fakir bir kişi bu kişinin üç kızı bir oğlu bir de
kötü bir hanımı vardır.	α
2-	Bir gün hanımı ona çok eziyet eder. Para getirmesini ister.	$\chi + a^5$
3-	Ehmed dayanamaz evden gider.	$\uparrow$
4-	Yolda bir sehrada bir yaşlıyla karşılaşır. Yaşlı buralarda
küp karısının olduğunu ona “Zeher” değil “Nöbat” derse,
her şeye baş üste derse kurtulabileceğini söyler.	d^7
5-	Ne zaman istersen yanından olur sana iyilik yaparım der.	f^9
6-	Ehmed bir kadına rastlar kadın ondan ayağındaki dikenini
çıkarmasını ister.	D^1
7-	Ehmed çıkaramayacağını söyleyince bir mağaraya düşer.	E^1_{olmsz}
8-	Ehmed’in yaşlının söyledikleri aklına gelir onları söyler.
“Adı nöbat özü nöbat ,adı şirin, özü şirin, ne desen
yaparım.” der kadın Ehmed’e çörek verir, bir şey yapmaz.	K^5
9-	Kadın Ehmed’den bulutların yanında bir külefrengi
dikmesini ister.	M
10-	Bir oğlana gelir. Ehmed başından geçenleri ona anlatır	$D^2 + F^9$

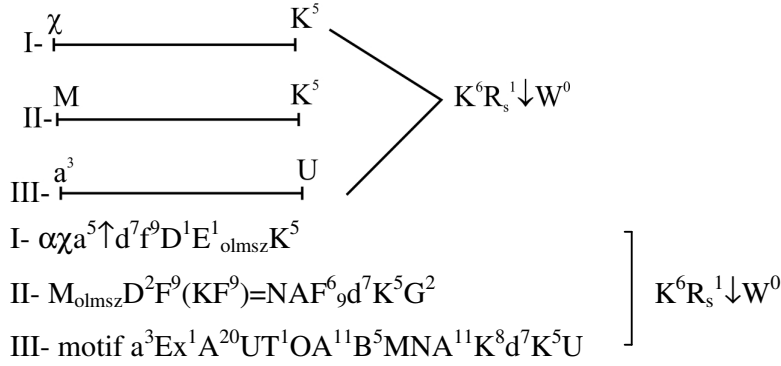
oğlan Ehmed'e "Nun bey, elif, tey" şeklinde bir efsun öğretir.

11-	Ehmed bunu söyler ve bir külefirengi hazır olur.	$KF^9 = N$
12-	Ehmed küp karısının kötülüklerinden kurtulmak ister.	A
13-	Oğlan Ehmed'in başına gelir okuduğu efsunu tersine okursa külefirenginin yıkılacağını ve onu kaçıracağını söyler.	$F^6_9 + d^7$
14-	Ehmed efsunu tersinden okur bir gürültüyle külefirengi yıkılır, at onu götür.	$K^5 + G^2$
15-	Ehmed bir yemekhanede çırak olur, onun geldiği yer insanların asla birbirine zarar vermediği güzel bir yerdir.	Motif
16-	Küpe giren karı tılsımdan çıkar, yandaşlarıyla beraber Ehmed'e külefirengi diktirmek için onu aramaya çıkar.	$a^3 + Ex^1$
17-	Bir yabanda bir kadiya Ehmed'i şikayet eder.	A^{20}
18-	Kadı, kadının büyücü olduğunu bildiği için onu kovar.	U
19-	Küpegiren karı Ehmed'in olduğu yemekhaneye bir oğlan kılığında gelir.	$T^1 + O$
20-	Ehmed'i bir cevize dönüştürüp götürür.	$A^{11} + B^5$
21-	Kadın Ehmed'den külefirengi dikmesini ister.	M
22-	Ehmed oğlanın sözünü dinler, kadına külefirengiyi diker.	N
23-	Kadın Ehmed'i ite dönüştürünce oğlan gelib Ehmed'i eski haline getirir.	$A^{11} + K^8$
24-	Oğlan, Ehmed'e efsunu okuyup küp karısı ve yandaşlarını Nil nehrine dökmesini söyler.	d^7
25-	Ehmed efsunu okuyup onları deryaya döker.	$K^5 + U$
26-	Ehmed mağaralardaki hazineye sahip olur.	K^6
27-	Hanımını görür, ama bir efsun okur aşçının yanına döner.	$Rs^1 + \downarrow$
28-	Aşçıyla dostluk kurup orada bir kadınla evlenir.	W^0

2.18.2 Masalın tahlili

Masal üç kesitten ve kesitlere bağlı sonuçtan oluşur. İkinci ve üçüncü kesitlerde M-N çifti görülür. H-J çifti masalda görülmez. Masal tek kahramanlıdır.

Masal kesitleri

2.19. Şah Abbasla Bayguş

Bir gün Şah Abbas ova çıkmışdı, gördü bayguşlar bir-birine deyir:

— Şah Abbasın Allah evini yıhsın, iki mehebbetlini bir-birine yetirmedi.

Şah Abbas dedi:

— Gördün bayguşlar ne dediler? Dediler, Allah Şah Abbasın evini yıhsın, iki mehebbetlini bir-birine yetirmedi. Vezir, bir hasar çekdirersen, içinde adam goyarsan gelib keçene pul verer, edaletim itmesin.

Vezir hemin gündən işe başladı, gızıldan bir hasar tikdirdi, içinde de bir imaret. Padşah, eyanlar gelib gedene pul, yemek verirdiler.

Günlerin bir günü bir derviş de geldi, ona on tümen gızıl verdiler. Derviş pulu almayıb dedi:

— Bu ne puldu. Flan yerde bir derviş var, her gelene keçene min eşrefi verir.

Bunu Şah Abbasa heber verdiler. Şah Abbas derviş olub dervişin yerini ahtarmağa başladı. Ahırda tapdı. Şah Abbas gırh darvaza keçdi, her darvazada ona gırh gızıl verdiler. Bir otağa getdi. Ona gırh bakire gız verdiler.

Şah Abbas dedi:

—Men ev sahibini görmesem getmeyceyem.

—Ne gederelediler Şah Abbas el çekmedi.

—Men ev sahibini görmesem getmeyeceyem.

Gedib ev sahibine söylediler. Ev sahibi dedi:

— Onu benim yanıma getirin. Şah Abbasi ev sahibinin yanına apardılar.

Padşah bahıb gördü bu onun tutub zindana saldığı dervişdi. Şah Abbas bir söz demedi, ondan soruşdu:

— Ağa derviş, bu ne sirrdi, bu geder gızılı, eskinası hardan alırsan?

Derviş ona cavab verdi:

— Get bu sirri Heleb şehrinde yaşayan derzi Ehmedden soruş. O sene deyer.

Şah Abbas oradan çıhdı. Derelerden yel kimi, tepelerden sel kimi gedib Heleb şehrine çatdı. Derzi Ehmedin yerini öyrendi. Gedib gördü derzi Ehmed le'li küpelerden götürüb ovub guşlara tökür, küp yine dolur. Mehettel galdı. Dağın, daşın, dere-tepenin daş torpağı olsa gurtarar, amma bu le'l ne gurtarır, ne de azalır.

Padşah ondan soruşdu:

—Ay derzi Ehmed, gel bu sirrden meni agah ele görüm bu ne cür sirrdir? Niye le'li ovub guşlara tökürsen? Niye le'l heç azalmır, ele ne gederdise galır?

Derzi Ehmed ona dedi:

— Bir zaman men özümü göyden asanda bir nefer meni göyde tutub yere goydu, dedi:

—Ay ahmag tacir, dünya malından ötrü adam da özünü öldürermi?

Bu adam mene gırh küp gızıl verdi. İndi men bu küplerde olan gızılı ovuram, guşlara verirem, yine küpler gızılıla dolur. Bu sirri men sene deye bilmerem. Get yemen şehrinde azançı Ehmedden soruş, o deye biler.

Şah Abbas yola düşüb, Yemen şehrine getdi. Gördü azançı Ehmed azan verenden sonra özünü minareden tullayıb öldürür, yine dirilir. Şah Abbas bu işe teeccübeledi, dedi:

— Ay azançı Ehmed bu sirrden meni agah ele, görüm niye özünü minareden atırsan? Ne teher olur ki, yine dirilirsen?

Azançı Ehmed söze başlayıb dedi:

— Bir gün azan çekende gördüm bir gözel gız var. Men gıza aşig oldum, fikrimi ona söyledim. Gız mene dedi:

—Gurşagdan yuharı senindi, gurşagdan aşağı ile işin yohdu, tohunmazsan. Şah Abbas kebinimi kesenden sonra ihtiyarındayam. Bir gün ona tohunmag istedim, gız yoh oldu. Bu sirri get nalbend Ehmedden soruş, o sene deye biler.

Şah Abbas yola düşdü, az getdi, çoh getdi, gedib nalbend Ehmedin yanına çıhdı. Gördü nalbend Ehmed gızmış demiri eliyen döyür. Gördü bir geder döyenden sonra nalbend Ehmed çıhib getdi. Şah Abbas da onunla getdi. Şah Abbas gördü nalbend Ehmed padşah oldu, Şah Abbas ondan soruşdu:

—Nalbendlik nedi, padşahlık nedi? Bunlar bir-birine yaraşmır. Ay nalbend bu sirriden meni agah ele görüm, gızmış demiri elinle döyürsen, niye elin yanmır? Ne cür olub hem nalbendsen, hem padşah?

Nalbend Ehmed dedi:

— Günlerin bir günü berk açlıg idi. Demir yığırdım. Bir atlı çıhdı, mene dedi:

— Atımı nalla.

Men onun atını gede-gede nalladım.

O, mene dedi:

— Menden ne isteyirsen?

Men dedim:

— Ne verirsen ver.

O mene dedi:

— Menden ne isteyirsen, iste.

Bu adam meni bir eve apardı. Bir top kimya, bir top le'l, bir top da buğda gösterdi, dedi:

— Hansını isteyirsen götür?

Men dedim:

— Buğdanı ver.

Atın torbasını aldı, sarı torpagla doldurub verdi mene, dedi:

— Bunu hansı şeye vursan, cevahir olar. Tahılı al, ambarlara yığ, ehaliye müfte-pulsuz tahıl verersen.Ancag padşah olacaksan. Günde dörd saat padşahlık, dörd saat da nalbendlik elersen.Bu sirri get kor Ehmedden öğren.

Şah Abbas bundan geçib yola düşdü, gedib kor Ehmedi tapdı. Gördü kor Ehmed gelenlere deyir:

— Bir gepik ver, bir şille vur, de: sene le'net, ay tamahkar.

Şah Abbas ona dedi:

—Gel sirrini mene söyle görüm, niye deyirsen: Bir gepig ver, bir şille vur, de: Sene le'net ay tamahkar? Ehmed dedi:

— Men kirayeçi idim. Bir tacir mene dedi:

— Gırh yüküm var, apara bilersenmi?

Men ona dedim:

— Apararam. De görüm, ne verirsen?

Tacir dedi:

— Bir yükü vererem sene.

Men dedim.

—Cefadır, on yükü ver, aparım,

Tacir razı oldu. Bir az gedenden sonra tacire dedim.

—Gerek iyirmi yükü veresen.

Tacir dedi:

— Yahşı, vererem.

Yola düşdüg, Bir az gedenden sonra dedim.

— Otuz yükü vereceksen.

Tacir razı olub dedi:

— Vererem, gedek.

Gedirdik. Tacirde bir gutu var idi, mene verib dedi;

— Al iyle, geşeng iyi var.

Alıb iyleyen kimi hem kor oldum, hem da kar.

Bu danışğda bir derviş gelib çıhdı. Kor Ehmede hemin gutunu verdi. Kor Ehmed gutunu iyleyen kimi gözleri açıldı. İşıglı dünyaya bahıb sevindi. Kor Ehmed bahdı ki, gatırları da yanındadı. Derviş ona dedi:

— Get kirayeni artıg alma, tamahkar olma. O biri Ehmedleri çağırdılar. Derviş tacir Ehmedden soruşdu:

— Niye özünü asırdın?

Tacir Ehmed dedi:

—Menim yeddi hezinem var idi. İstediler, borç verdim, ancag borçu gaytarmadılar. Atam vesiyet elemişdi: «El açma, açanda özünü as». Men de atamın vesiyetine emel eleyib özümü asdım. Bir nefer meni alıb yere goydu, dedi:

— Ay ahmag, niye özünü asırsan?

Mene gırh küp gızıl verdi,dedi:

— Ez, guşlara ver. Men de verirem.

Derviş ona dedi:

— İndi get guşlara den sep. Ancag pulu ezme, elinin emeyi ile gazan, ver.

Padşahla derviş azançı Ehmedin yanına gayıtdılar. Derviş azançı Ehmedden soruşdu:

—Sen niye azan verenden sonra özünü minareden atırsan? Azançı Ehmed dedi:

— Bir gün azan verende yanıma bir huri gızı geldi. Mene dedi:

— Gurşagdan aşağıynan işin olmasın.

Men ona tohundum. O uçub getdi, bir bağa düşdü. İndi men her azandan sonra o bağa tullanıram, ancag o bağa düşmürem.

Derviş üzünden nigabı götürdü, bir efsun ohuyub gız şekline düşdü, dedi:

— Kimi görürsen? Men kimem?

Azançı Ehmed bahıb gördü bunun sevdiyi huri gızıdı, gız üzünü Şah Abbasa tutub dedi:

— Şah sağ olsun, benim kebinimi Ehmede kes, iki aşig me'sugu bir-birine çatdır.

Şah Abbas bunların kebinlerini kesdi, iki sevgilini bir-birine çatdırdı.

Şah Abbas dedi:

— Bu ne ehvalatdı, meni başa salın.Gız dedi:

— Şah sağ olsun, hemin bayguş da men idim, hemin derviş de men idim. Gelmişdim bizi bir-birimize çatdırasan, çatdırdın. Allah sene çoh ömür versin. Ancag, şah, bu barede Allahverdi vezire bir söz deme, dervişi soruş.

Şah Abbas öz eli ile onlara toy eleyib geri gayıtdı. Tahta çıhib Allahverdi vezire dedi:

— O zindana saldıgımız dervişi bura getir.

Allahverdi vezir ikigat olub dedi:

— Şah, başım femandadı.

Şah dedi:

— Niye, ne olub?

Allahverdi vezir dedi:

— Şah, ele hemin gün dervişi aparıb zindana saldıg, Seher bahdıg ki, zindanda derviş yohdu. Ne divar yarılmışdı, ne de gapı açılmışdı.

Padşah güle-güle dedi:

— Allahverdi vezir, hemin derviş de, bayguş da bir peri gızı imiş. Meni aparırlarmış ki, kebinlerini kesem ki hesreti bir-birine çatdıram. Men gedib kebinlerini kesdim, toylarını eledim. Hoşbeht yaşasınlar.

2.19.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- İki baykuş Şah Abbasın adaletsiz olduğundan bahsedince α
şah bunu öğrenir gelene geçene para dağıtır.
- 2- Bir dervişe on tümen verir ama o başka bir dervişin daha $\S$ haber verme
fazla para verdiğini söyler.
- 3- Şah, derviş hapseder ve diğer derviş aramaya gider. $a^1 + A^5 + \uparrow$
- 4- Şah Abbas derviş bulur, onun zindana attığı derviş $K + a^6$
olduğunu görür, dervişin sırrını öğrenmek ister.
- 5- Derviş kendi sırrını öğrenmesi için Padişahı terzi Ehmed'e Ma
gönderir.
- 6- Ehmed gökten birinin ona kırk küp altın verdiğini, altını Md
da ovup kuşlara verdiğini söyler, bunun sırrını müezzini
Ehmed'den öğrenmesini ister.
- 7- Müezzini Ehmed'e varır kendini niye minareden attığını Mc
sorar, o da bunun sırrını Nalband Ehmed'den öğrenmesini
ister.
- 8- Nalband Ehmed'e varır, kızmış demiri eliyle dövüp elinin Md
niye yanmadığını sorar o da bunu Kor Ehmed'den
öğrenmesini ister.
- 9- Şah Abbas Kor Ehmed'in niye kör olduğunun sırrını Me
öğrenmek ister.
- 10- Kor Ehmed ona niye kör olduğunu anlatır, bir derviş bir $Ne + K^5$
kutu verince onun gözleri açılır.
- 11- Diğer Ehmed'leri de çağırır ve terzi Ehmed'in niye Nb
kendini astığını öğrenir.
- 12- Müezzini Ehmed de kendisini minareden sevdiği huri Nc
kızının başına düşmek için attığını söyler, müezzinin
sırrını öğrenir.
- 13- Derviş kılığındakinin huri olduğu öğrenilir, Şah Abbas Q + K
bunları birbirine kavuşturur.
- 14- Kız olayı başından anlatır, baykuşun da dervişin de Na
kendisi olduğunu, Şahdan da onları birbirlerine

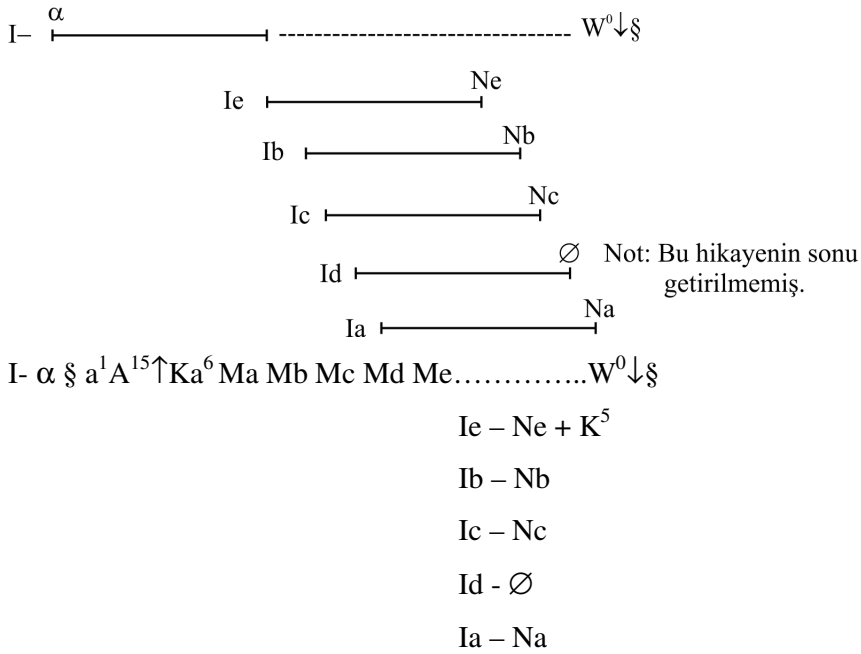
kavuşturmasını istediği için geldiğini söyler.

- 15- Şah Abbas, Müezzîn Ehmed ve huri kızını evlendirir. W^0
- 16- Şah Abbas evine döner ve Allahverdi vezire dervişin de $\downarrow + \S$
baykuşun da kız olduğunu söyleyip, başından geçenleri anlatır.

2.19.2.Masalın tahlili

Masal tek kesitten ve kesite bağlı sonuçtan oluşmaktadır. Tek kahramanlı bir masaldır. İçerisinde beş tane küçük masal barındırmaktadır. Bunları Ia, Ib, Ic, Id, Ie şeklinde gösterdik masalların içinde M-N çiftleri bulunmaktadır.

Masal Kesitleri

2.20. Gül ve Nesteren

Keçmiş zamanlarda Heleb padişahının Gül ve Nesteren adında iki oğlu var idi. Padişah bu uşakları ohudurdu. Günlerin bir günü anaları hestelenib, canını tapşırdı oğlanlarına. Gül ile Nesteren analarını gözlerinin yaşını töke-töke defn elediler. Gırh gün ohumağa getmediler, gara geyib yas sahladılar. Gırh gün tamam olanda gardaşlar söz bir yere goydular ki, atalarını evlendirsinler. Ahşam oldu, ahşamınız heyir, padişah eve gelende Gül dedi:

— Ata, izn ver seni evlendirek.

Padşah dedi:

— Misir padşahının kızını ala bilseniz evlenerem.

Gül dedi:

— Ala bilerik.

Sabahı Gül ile Nesteren güçlü goşunla Misir ölkesine getdiler. Ahşam padşahın kızına elçiliye getdiler. Heleb padşahı zor şah,idi. Hamı şahlar onu sayırdılar. Odur ki, Misir padşahı kızını razılığla Heleb padşahına ere verdi. Gül ile Nesteren toy-nağara ile gızı Helebe getirdiler. Gız ele bildi ki, onu Güle toy edirler. Çoh şad idi. «Ahşam oldu, padşah gızın yanına getdi. Gız onu görende diksindi. Bir de gördü onun yanına bir saggallı kişi geldi. Gız onu tanımag da istemedi, dedi:

— Sen kimsen, meni alan oğlan bu saat gelecek.

Oğlanlar büyük en'am, honçaynan gızın yanına geldiler. Gız Gülü yahaladı. Gül göz vurdu, atası ile Nesteren getdi, tek galdı gız, bir de Gül.

Gız Güle dedi:

— Bu ne kelekdi benim başıma getiribsize? Meğer meni sen özüne almamısan?

Gül dedi:

— Heyr hanım, seni atama almışam.Sen benim anam hesab edilirsen.

Gız dedi:

— Heyr, men sene ere gelmişem, seni sevirem. Gerek menle baş bir yasdığa goyasan.

Gız oğlanı gucaglamag isteyende Gül ona bir şapalag vurdu. Gız gışgırdı. Padşah, Nesteren, vezir ve başgaları tökülüb eve doldular. Gız ağlaya ağlaya dedi:

— Gül meni zorlayırdı!

Padşah çoh sözebahan, her söze inanan adamdı. O saat hökmeledi, oğlanlarının ikisini de başga ölkeye sürgünelediler.

Bunlar geze geze gedib bir meşeye çıhdılar. Nesteren yatdı, Gül garovul çekirdi. Gördü iki guş ağacın başına gondı. Guşun biri dedi:

—Bacılı, bu oğlanları tanıyırısannı? Bunlar Heleb padşahının oğlanlarıdır. Geza üz dönderdi, anaları öldü. Oğlanları atalarına Misir padşahının kızını aldılar.

Gız ele bildi, onu padşaha yoh, oğlu Güle almışlar. Baş bir yasdığa goymağa Gülden teleb eledi. Gül ona bir şille vurdu. Gız gışgırıp dedi:

— Gül meni zorlamag isteyirdi.

Padşah onun sözüne inandı, oğlanlarının ikisini de sürgün eledi.

Bacısı dedi:

—Ay bacı, kim benim üreyimi yese padşah olar, başımı yeyenin başının altında her gece bir kise gızıl olar. Gül bunu eşiden kimi guşu ohla vurdu. Üreyini özü yedi, başını gardaşına sahladı. Bu zaman göyden bir el uzandı, Nestereni götürüb apardı. Nestereni aparan div gızı idi. Deme o, Nestereni görüb aşig olubmuş. Div gızı Nesterene dedi:

— Oğlan, sene aşigem, gerek meni alasan.

Oğlan ona cavab verdi:

— Ala bilmerem...

O biri terefdan Gül gardaşını tapa bilmedi, ağlaya ağlaya gedib bir ölkeye çıhı. Bahdı adamlar yüyürürler, birinden soruşdu:

—Bes bu adamlar hara gedirler?

Ona cavab verdiler.

— Padşahımız ölüb. Dövlet guşu uçurdacaglar. Guş kimin başına gonsa, onu padşah goyacaglar.

Gül de adam toplanan yere getdi.Dövlet guşu uçurdular.Guş göyde fırlandı, sonra Gülin başına gondı.Camaat onu özlerine padşah goydular.Gül çoh edaletli, işbilen, ağıllı padşah oldu...

O biri terefdan Nesteren bir il div gızının yanında galdı. Bir gün gözledi, div gızı yuhuya gedende onun üreyinin başından bir gılinc vurub onu öldürdü. Ele hemin gün ordan yola düşdü, On iki gün yol gedenden sonra bir şehere çatdı, onu şehere burahmadılar, dediler.

— Gül padşahdan icaze yohdu.

Nesteren gördü şeherin dörd terefi harabadı, soruşdu:

— Niye buralar haraba olub? Dediler:

— Bir ejdaha peyda olub. Şeherin etrafında yaşayan ehalini, yerleri harabalığa çevirib. Onun üçün şeherin galan yerine hasar çekmişik.

Nesteren ejdahanın yerini bu adamdan salıg aldı. Düz ora getdi.

Ejdaha ağzını açıb, onu kama çekmek isteyende Nesteren ona bir gılinc vurub öldürdü. Gel'eban bunu gördü, daldan Nesterenin başına bir gılinc vurub yere serdi. Bir neçe yerden doğrayıb bir çapıta sarıdı. Gel'eban düz padşahın yanına gedib dedi:

—Bes ejdahani öldürüb, camaatın canını onun belasından gurtardım.

Padşah ona çohlu en'an verdi. Gel'eban en'amı götürüb evine gelmekde olsun,odunçu Ehmed oduna gedirdi. Gördü çapıt arasında bir şey bükübler. Açıb gördü bir güzel oğlandı, doğrayıblar. Odunçu Ehmed bahıb gördü, oğlan ölmeyib, canı var, üreyi döyünür, vezmi vurur. Nestereni dalına alıb evine apardı, Gırh tümen pul verib, Nestereni sağaltdırdı. Odunçu Ehmed o geder borç elemişdi ki, altından çıha bilmirdi. Bunu Nesteren bilib dedi:

— Emi, Her gece men tezden duranda yasdığımın altında bir kise gızıl olacag, götürersen.

Odunçu Ehmed çoh şad oldu, onun yasdığının altından her gün bir kise gızıl götürdü. Kasıblıg daşını atdı. Borç altından çıhıdı, yahşı evler tikdirdi. Günlerin bir günü oğlan seyahete çıhmışdı, gel'eban onu görüb tutdurdu. Zindanbanın yanına aparıb dedi:

—Padşah deyir bunu zindana salsın, sonra işine bahacam. Nestereni zindana saldılar, odunçu Ehmed çoh ahtardı, sorag saldı, oğlanı tapa bilmedi. Bu münvalla Nesteren bir il zindanda ezab çekdi. Bir gün bir tacir zindanbanın yanına gedib dedi:

— Deryada bir neheng balıg geminin gabağını kesib, goymur gedek. Bir sahibi olmayan çoh cezalılı dustag varsa, ver aparım nehengin ağzına atım, götürüb getsin, gemiye yol açılsın.

Gel'eban da burda idi. O zindanbanı öğretti. Zindanban tacire Nestereni verdi. Tacir Nestereni götürüb getdi. Nestereni nagganın ağzına atanda o dedi:

— Tacir, mene bir gılinc verin, belime de bir ip bağlayın, eğer nagganı öldürebilsem, çekersiniz gemiye.

Tacir razı galdı. Ona bir saz gılinc verdi, beline de bir ip bağlayıb deryaya salladı. Nesteren nagganı parça-parça eleyib öldürdü. Gan deryanı gırmızıeledi. Onu deryadan kenara çekdiler. Tacir Nestereni oğulluğa götürdü. Gemi yola düşdü, gedib bir ölkeye çıhıdı. Tacir çoh karlı adam idi. Onu her yerde tanıyırdılar. Tacir bu ölkenin padşahına en'am apardı. Padşah ondan çoh razı galıb onunla oğlunu gonag çağırdı. Tacirle Nesteren padşaha gonag getdiler. Nestereni ziyafetde padşah gızı görüb aşig oldu. Tacir elçi getdi, padşah gızını Nesterene verdi. Gırh gün, gırh gece

toy elediler. Şah kızını Nesterene verdiler. Tacir şah kızına bahanda ağı başından çıhdı. Gız o geder gözel idi ki, aya deyirdi sen çıhma, men çıkacam, güne deyirdi sen çıhma, men çıkacam. Tacir şah kızını görüb aşig oldu. Bu fikre geldi ki, Nestereni deryaya salsın, gız ona galsın. Gız bunu hiss eleyib Nesterene dedi:

— Seni tacir öldürecek. Eğer seni deryaya atmag isteseler, tacire de seni bir sandığın içine goyub deryaya atsınlar.

Tacir şeyleri gemiye yığib yola düşdü. Deryanın lap ortasında Nestereni deryaya salmag istedi. Nesteren ona yalvarib dedi:

— Ey tacir, rehm ele, deryaya atma. Eğer atmag istesen, bir sandığın içine goy at. Goy naggalar parçalayıb yesinler, boğulub ölmeyim.

Tacir fikirleşdi: «Bu büyük deryanın içinden o hara çıkacag, naggalar sandığı parçalayıb onu yeyecekler». Onun sözüne razı oldu, bir gutu getirtti, Nestereni gutuya goydu, gız gözlerinin yaşını töke-töke gutunun ağzını müşemmeledi. Tacir onu deryaya atdı, lepeler onu götürüb gözden itdiler. Lepeler onu getirib Gül padşahın ölkesine çıkartdılar. Bağban gutunu gördü, özünü deryaya atıb gutunu kenara çıkartdı. Ağzını açıb gördü bir gözel oğlandı. Bağban Nestereni evine aparıb oğulluğa götürdü, Nesteren bağbanın evinde yaşamagda olsun, tacir gelib çıhdı, gız onu getiyyen semtine goymadı, dedi:

— Eğer mene semt gelsen, özümü öldüreceyem. Menim sevgilim var, sen benim atamsan.

Tacir bahdı ki, bu gıza semt gede bilmeyecek, getse de, biyabır olacag. O idi ki, tacir gızı aparib Gül padşaha verdi. Gül gızı gören kimi ona aşig oldu, tacire çoh en'am verdi.

Gız padşaha dedi:

—Şah sağ olsun, mene dörd ay on gün möhlet ver, mene semt gelme. Erim teze ölüb.

Gül şah ona möhlet verdi. Gızın Güle bağışlanmasını, gıza dörd ay on gün möhlet verilmesini Nesteren eşitdi. Bir gün bağban padşahın heremleri için gül derirdi. Nesteren ondan soruşdu:

— Ata, bu gülü kime derirsen?

Bağban dedi:

— Oğul, padşahın heremlerine.

Nesteren bir deste çöl gülü derib, bağbana verdi, dedi?

— Ata, bu gülü padşahın teze heremine verersen.

Bağban dedi:

— Oğul, öl gülü yahşı değil.

Oğlan dedi:

— Ata, deyersen, Nesteren gld.

Bağban bir söz demedi, gülü ondan aldı. Bağban gülleri aparıb gızlara payladı.

Teze gıza da çöl gülü verdi. Gız dedi:

— Mene niye çöl gülü verirsen?

Bağban dedi:

— Senin gln gllerin hamısından yahşıdı.

Gız dedi:

— Yoh, men geribem, onunçun mene bele gl verirsen.

Bağban dedi:

— Bu gle Nesteren gülü deyerler. Bunu benim oğlum Nesteren derib.

Gız metlebi başa dşd. Bildi ki, Nesteren bağbanın evindedi, dedi:

— Bu gülü deren oğlanı benim yanına gönderersen.

Bağban dedi:

— Baş ste.

Bağban gayıdıb ehvalatı Nesterene danışdı, dedi:

— Teze gız seni görmek isteyir, ne deyirsen? Nesteren dedi:

— Ata, bil ve agah ol, o gız benim arvadımdır. Mene bir dest gız paltarı geyindir, apar meni ona keniz ver.

Bağban şad oldu, ona bir dest gız paltarı geyindirdi, teze gızın yanına aparıb dedi:

— Hanımların hamısının kenizi var, senin yohdu. Bunu da sene keniz getirmişem.

Gız razı olub, Nestereni z yanında sahladı. Gızların hamısı dağılıb gedenden sonra, Nesteren zn adı. İki aşıg me'şug bir birinin boynuna sarmaşıg kimi sarıldılar.

Nesteren gıza dedi:

— Menim ezizim, padşah benim gardaşımı. Sen dur onun yanına get, değilen bir sualım var, ona cavab versen, ne desen razı olaram. De görüm Gül Nesterene neyledi?

Gız durub Gül padşahın yanına getdi. Gül padşah dedi:

---İndi razısanmı? Gız dedi:

—Bir sualım var, eğer ona cavab versen, her ne desen razı olaram.

Gül padşah dedi:

— Sualını de.

Gız dedi:

— Şah, de görüm Gül Nesterene neyledi?

Bu sözü eşiden kimi padşah özünden getdi. Gız onu ayıltı. Gül padşah ayılan kimi Nestereni soruşdu. Ele bu zaman Nesteren gapıdan içeri girdi. Görüşdüler, öpüşdüler, çoh şad oldular. Nesteren bütün başına gelen ehvalatı Güle nağıleledi. Gül berk gezeblendi, gırmızı geyinib tahta çıhdı. Evvel evvel gel'ebanı çağırtdırıb dedi:

— Ejdahanı Nesteren öldürür, sen öz adına çıkarırsan, üstelik onu da ağır yaralayırsan? Senin cezan ölümdü. Taciri çağırtdırıb dedi:

— Öz oğlunun arvadına aşig olursan? Senin da cezan ölümdü.

Emr eledi cellad hazır oldu. Gel'ebanla, taciri dar ağacından asdırıb öldürdü.

Oduñcu Ehmedi, bağbanı da çağırıb onlardan çoh razılığ eledi. Onları özüne vezir te'yin eledi. Gardasına da yeddi gün, yeddi gece toy eletirdi.

Günlerin bir günü Gül gardasına dedi:

— Nesteren, gedek atamızın yanına, onu görek, yine gayıdarıg.

Onlar atlanıb yola düşdüler. Heleb şehrine yakınlaşanda atalarının yanına bir gasid gönderdiler ki, sürgün elediyin oğlanların seni görmeye gelirler, izn verirsen ya yoh?

Gasidden oğlanların geldiğini eşiden kimi padşah bütün vezir, vekil, e'yanlarla onların pişvazına çıhdılar. Padşahla oğlanları görüşüp öpüşdüler. Böyük deste ile bargaha geldiler.

Atası bütün ehvalatı öğrenmişdi, onları nahagdan sürgün etdiyi de ona aydın olmuşdu. Ölkenin her yerinde şadyanalığı geçirdi, şheri çığarban eledi.

Onlar atalarının yanında bir müddet galandan sonra ondan icaze aldılar, vidalaşıb öz ölkelerine getdiler. Onlar yeyib, içib, yere geçdiler, siz de yeyin için dövre geçin.

Fuzuli rayonu -1948

2.20.1. Fonksiyonların tespiti

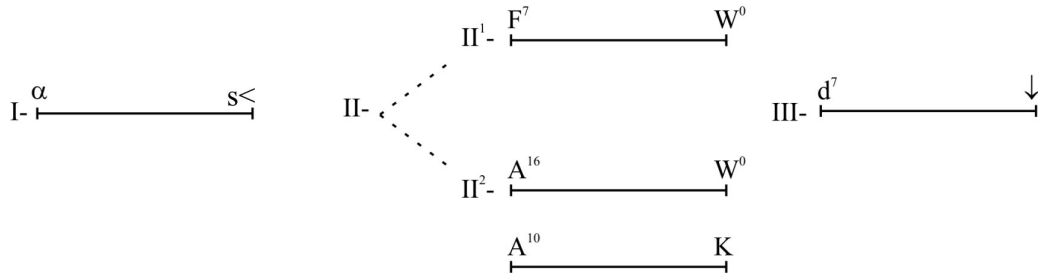
1-	Halep padişahının Gül ve Nesteren adında iki oğlu vardır.	α
2-	Padişahın karısı ölür. Oğlanlar babalarını evlendirmek ister.	$\beta^2 + a^1$
3-	Babaları onları Mısır padişahının kızını almaya gönderir.	$B^2 + \uparrow$
4-	Mısır padişahı kızı verir.	K^2
5-	Kız Gül'le evlendiğini zanneder Gül'e ona aşık olduğunu, onunla evlenmek istediğini söyler.	A^{16}
6-	Gül reddedince kız Gül'ün ona saldırdığını söyler.	A^{20}
7-	Padişah oğlanlarını başka ülkeye sürgün eder.	A^9
8-	Bir ormana gelirler. İki kuşun "Kim benim yüreğimi yese padişah olur, başımı yiyenin başının altında her gece bir kese altın olur." dediğini duyar.	$\S_{\text{haber alma}}$
9-	Gül kuşu vurur yüreğini yer, başını kardeşine saklar.	$F^7 s <$
10-	Bir dev kızı, Nestereni kaçıır, onunla evlenmek ister.	A^{16}
11-	Gül başka bir ülkeye varır bir devlet kuşu uçarılır, Gül'ün başına konar Gül padişah olur.	$\S + W_0$
12-	Nesteren dev kızını öldürür ondan kurtulur.	$J^5 + K^{10}$
13-	Nesteren Gül'ün şehrine varır bir ejderhanın şehri harabeliğe çevirdiğini öğrenince ejderhayla savaşır onu öldürür.	$\S H^1 + J^1$
14-	Bir gelean Nesteren'i yaralar öldürdüğünü düşünür.	A^{VI}
15-	Padişaha da ejderhayı kendinin öldürdüğünü söyler.	L
16-	Oduncu Ehmed adlı bir kişi Nestereni götürür onu iyileştirir.	K^9
17-	Oduncu Ehmed borç içindedir. Nesteren ona her gece bir	$a^5 + K^6$

- kese altın verince zenginleşir.
- 18- Bir gün geleben Nesteren'i görür onu zindana attırır. A^{15}
- 19- Bir tacirin denizdeki bir balık gemisinin önünü keser, A^{17}
Nesteren'i onun önüne yem olarak atmak isterler.
- 20- Nesteren "Eğer balığı öldürürsem gemiye alırsınız." der. MN
Nesteren balığı öldürür, geminin önünü açar.
- 21- Tacirle Nesteren bir ülkeye varır, padişahın kızı $\uparrow + a^1$
Nesteren'e aşık olur.
- 22- Padişah kızını verir, Nesteren'le kız evlenir. W^0
- 23- Tacir Nesteren'i kıskanır onu denize atmayı düşünür, $A^{III} + A^{10}$
Nesteren ondan bir sandığa koyarak atmasını ister, tacir sandığa koyar ve onu denize atar.
- 24- Sandık Nesteren'i Gül padişahın ülkesine götürür. G^2
- 25- Bir bahçevan onu bulup oğulluğa götürür. $F^6_9 + K^{10}$
- 26- Tacir, kızı elde edemeyince kızı gören Gül padişaha kızı F^4
satar.
- 27- Kız, Gül'den dört ay mühlet ister. D^5
- 28- Nesteren, kızın Gül'e verildiğini öğrenir, Nesteren S
bahçevana kıza vermesi için çöl gülü verir.
- 29- Kıza çöl gülünü götüren bahçevana kız "niye diğerlerine $\delta^1 + D^7$
gül verdin bana bunu verdin" diye sorunca o da Nesteren gülü der ve kız anlar oğlanı getirmesini ister.
- 30- Nesteren kız kıyafetinde kızın odasına girer ve $T^3 + K$
kavuşurlar.
- 31- Nesteren kıza padişahın kardeşi olduğunu söyler, ona d^7
"Gül Nesteren'e neyledi?" sorusunu sormasını ister.
- 32- Kız padişaha gider, "eğer Gül Nesteren'e neyledi M
sorusunu bilerseniz sizinle evlenirim" der.
- 33- Gül bayılır, Nesteren gelir kavuşurlar. K
- 34- Gül gelebenin ve tacirin yalan söylediğini anlar, ikisinin $Ex + U$
de başını vurdurur.
- 35- Kızla Nesteren'e düğün yapar. W^0

- 36- Babalarına giderler, babaları onların doğruyu söylediğini $\downarrow + \S$
anlamıştır.
- 37- Babalarından izin alıp tekrar ülkesine dönerler. $\uparrow$

2.20.2.Masal tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit iki kahramanın başından geçeni anlatır. İkinci kesitte olaylar ferdileşir bunları ayrı ayrı olarak ele aldık. Üçüncü kesitte kahramanların yine buluşması ve masalın sonlanmasıdır. Masalda II. kesitte ikinci kahramanda H-J ve M-N çiftine rastlanır.

I. $\alpha \beta^2 a^1 B^2 \uparrow K^2 A^{16} A^{20} A^9 \S F^7 s <$

II. $\begin{array}{l} \text{II}^1 - F^7 \S W_0 \\ \text{II}^2 - A^{16} J^5 K^{10} \S H^1 J^1 A^{VI} L K^9 a^5 K^6 A^{15} A^{17} M N \uparrow a^1 W^0 A^{III} A^{10} G^2 F^6 K^{10} D^5 \\ F^4 s \delta^1 D^7 T^3 K \end{array}$

III- $d^7 M K E x U \downarrow \S \uparrow$

2.21.Mehemmed Şah

Bir var iri, biri yoh idi, İsfahanda Mehemmed adlı bir padişah var idi. Bir gün bu padişah vezir vekille, goşunla ova çıhmışdı. Birden padişahın elinden guş gaçdı. Guşun dalına düşdüler. Guş göynen onlar yernen gırh gün, gırh gece yol getdiler, menzil ötdüler. Guş bir büyük sehrada gırh çadıra düşdü. Padişah destesi ile çadırın gapısına getdi. Çadırdan bir gız çıhđı. Gız ne gız! Yeme, içme, hetti halına, gül camalına tamaşa ele. Aya deyir, sen çıhma, men çıhacağam, güne deyir, sen çıhma,

men ıhacağam. Padşah bir könülden min könüle bu gıza aşig oldu. Bu gız kim olsun? Harami başının gızı.

Bu zaman gırh harami gelib ıhdı. Haramibaşı gızından gonagları soruşdu. Gız dedi

— Gonagdırlar. Ovu s rekleye s rekleye gelib buraya ıhıblar.

Haramibaşı padşahdan soruşdu. Padşah  z n  ovu kimi gösterdi.

Haramibaşı gonaglara diggeteledi, gördü yahşı adamlardı. Lap padşaha ve e'yanlara ohşayrlar. Onlarla helelig işleri olmadı. Padşaha ve vezir vekile oh h rmetelediler. Padşah destesi ile gece orada galdı. Seher haramibaşı deste ile gedende gızına dedi:

—Biz gelince gonagları goymazsan getsinler. Gözüm bunlardan su imir, düz adama ohşamırlar. Bunlar gedenden sonra padşah gıza dedi:

— G zel gız, izn ver biz gedek.

Gız dedi:

— Heyr, atamgil gelince sizi burahmaram. Padşah iznsiz getmek isteyende, gız onun ağızına bir sille vurdu, gollarını berk-berk bağılayıb yere oturtdu.

Padşah gördü, heyр, bu gız gevi pehlevandı, onları gıracag dedi:

— Hanım, gollarımı a, na desen, emel elerem.

Gız amadı. Vezir gıza baş eyib dedi:

—Hanım, bil, agah ol, bu İsfahan padşahıdı. Adı da Mehemmed şahdı.

Gız Mehemmed şahın adını eşiden kimi o saat gollarını adı, ona h rmet elemeye başladı. Ta ki, haramiler çıhdılar, haramibaşı padşaha dedi:

— D nen gonag idiniz, size h rmet elemeli idik.İndi deyin görüm siz kimsiniz? D z n  deseniz, canınız gurtacag.

Padşah dinmemiş gız dedi:

— Ata can, bil, agah ol, bu İsfahan padşahı Mehemmed padşahdır.

Haramibaşı Mehemmed şahın adını eşiden kimi ondan üzr isteyib dedi:

— Şah, bizi bağışla, seni tanımamışig.

Tezeden başladılar padşaha h rmet elemeye. Bir şahane meclis düzeltdiler. Yeyib ien zaman padşah Haramibaşıdan gızını istedi. Haramibaşı razı oldu. Yeddi gün, yeddi gece toyelediler, gızı padşaha verdiler. Padşah vezir, vekilini yola

saldı, özü bir müddet burada galmalı oldu. Ele ki, padşahın arvadı hamile galdı. Padşah öz ölkesine getmek isteyende, arvadına bir bazübend verdi, dedi:

— Oğlum olarsa, goluna bağlarsan, gelib meni tapar. Mehemmed şah haramilerle, arvadı ile görüşüp ölkesine yola düşdü. Gelib şahlıg tahtında eyleşdi, divan işini aparmagda oldu.

Beli, bir müddet gelib geçdi, gızın bir oğlu oldu, adını Hudadad goydular. Hudadad böyüyüb güçlü bir oğlan oldu. Uşağların heç birinin ona gücü çatmırdı, hamını yıhırdı. Bir gün bir keçeli döymek isteyende, keçel ona dedi:

— Dedesindan heberi yoha bah ha...

Bu söz Hudadada çoh tesireledi, düz anasının yanına gelib dedi: !

— Ana, benim dedem kimdi?

Anası öz dedesi Haramibaşının adını çekib dedi:

— Deden odu, niye tanımırsan?

Hudadad dedi:

— Heyr, ana, o senin dedendi. Bes benim dedem?

Anası naelac galıb dedi:

— Senin deden İsfahan padşahı Mehemmed şahdır.

Hudadad dedi:

— Ana, men dedemin yanına gedeceyem. Anası dedi:

— Atan mene bir bazubend verib ki, oğlum olsa, goluna bağla, dayan bazubendi goluna bağlayım.

Anası bazubendi Hudadadın goluna bağlayıb, ona heyir dua verdi. Hudadad yola düşdü, ölkeler geçdi, ta ki, gedib atasının ölkesine çıhdı. Bahdı ki, goşun goşun şehrin her terefine yayılmışdır. Adamlardan soruşdu:

— Bu goşun niye her terefe yayılıb? Dediler:

— Mehemmed şah şikara çıhr.

Beli, Hudadad da bunlara goşuldu. Şehrin kenarında iki şir çıhdı, goşuna hücumeledi. Bir saatın içinde şirler padşahın gırh pehlevanını parçaladılar. Hudadad davam getirmedi, şirlerin gabağına atılıb, şirleri tepe tepeye vurub ikisini de öldürdü.

Mehemmed şah onu yanına çağırıp dedi:

— Her kimsense, bu günden benim oğlum olursan. Oğlanlarım hamısı sene tabedi.

Hudadad burada yaşamağa başladı, amma özünü dedesine isnad vermedi. Evveller padşahın oğlanları da ona hörmət edirdiler. Sonralar hırda hırda onun pahıllığını çekmeye başladılar. Dediler:

— Neçe ye'ni dedemiz bir azıb tezmişi bizden çoh istesin. Gelin kaçıb başga ölkelere gedek.

Geçeni saldılar, puldan haradan götürüb getdiler. Seher açıldı, padşaha heber getdi ki, bes oğlanların yohdu, kaçılar. Padşah dedi:

— Onları didergin salan yegin ki, Hudadaddı!

Berk gezeblendı. Cellad çağırıp dedi:

— Bu saat Hudadadın boynunu vurarsan. Cellad Hudadadı öldürmeye aparmag isteyende vezir dedi:

— Şah sağ olsun, bunu öldürmekle oğlanların geri gayıtmayacag. Emr ele gedib oğlanlarını tapıb getirsin. Getirmese, sen durursan, cellad durur, boynunu vurdurarsan.

Padşah vezirin sözünü beyenib Hudadada dedi:

— Sene gırh gün vaht verirem. Gedib benim oğlanlarımı tapıb getirersen.

Hudadad razı oldu. Edeble gernüş eleyib padşahın bargahından çıhdı. Gece gündüz yol gedib, bir meşeye çıhdı. Meşenin içinde bir galaçaya rast geldi. Galaçanın gapısı bağılı idi, gapının gabağında hörümçek tor bağlamışdı. Hudadad tepikle vurub gapını açdı. İçeri girib gördü bura bir gözel bağıdı. Gül gülü çağırır, bülbul bülbulü çağırır. Bağı gezirdi gördü gırh gardaşının gollarını, ayaklarını bağlayıb yere yıhıblar. Gardaşlarının gollarını ayaklarını açıb burahdı. Bir mağara var idi. Özü bu mağaraya girdi. Gördü bir gözel gızı saçından asıblar. Hudadad gızı açıb yere goydu, dedi:

— A gözel gız, sen kimsen? Seni kim saçından asıb?

Gız ona cavab verdi:

— A oğlan, men periler padşahının gızıyam. Div getirib saçımdan asıbdı. Hudadad dedi:

— A gız, sen benim bacımsan, men da senin gardaşın.

Hudadad heç div görmemişdi. Bir de gördü bir eybecer heyvan budur gelir. Üzüne bahanda adam gorhur. Div Hudadadı gören kimi ele ne're çekdi ki, dağ, daş lerzeye geldi. Elinde olan yeke emudu Hudadadın başına yendirende Hudadad

galhanı başına çekdi. Div dalbadal Hudadadın başına üç emud vurdu. Hudadad dizlerine geder yere batdı. Hudadad sıçrayıb, kenara çıhdı, dedi:

— Üç emud sen vurdun, indi goy birini de men vurum.

Hudadad sözünü tamama getirib ona ele gılinc vurdu ki, div iki şagga oldu. Her terefdan aferin sesi eşidildi. Gız Hudadadın yanına gelib dedi:

— Ey oğlan, seni sevirem, gel meni al.

Oğlan dedi:

— Men sene bacı demişem, bacımsan, ele şey olmaz.

Hudadad gızı götürüb gardaşlarının yanına getirdi. Çoh yuhusuz idi, başını yere goyub yuhuya getdi. Hudadad yuhuya gedende gardaşları dediler:

— Bundan hata eksik deyil, gelin bunun başını kesek.

Hırda gardaş razı olmadı, ancag ona fikir vermediler. Hudadadın başını kesib guyuya saldılar.

Beli, seher acıldı, peri gızı gördü ki, Hudadad yohdu. Onun yatdığı yere gan tökülüb. Atı, gılincı, galhanı galıbdı» Tez o saat başa düşdü ki, Hudadadı gardaşlar öldürübler. Gız tez gılinc, galhanı götürdü, ata minib özünü bir meşeye saldı. O bir agacın çovuşuna girib gizlendi.

O biri terefdan Hudadadın başı kesik meyidi guyuda idi. Bir derviş peyda oldu. Onun başını yerine goydu, ağzının lugabından çekdi, sappasar oldu, Hudadad asgırıb ayağa galhdı. Derviş dedi:

— Bir dol sallanacag, dola minib kenara çıharsan.

Derviş sözünü tamam eleyib geyb oldu. Ele bu zaman bir tacir karvanı gelib guyunun başında eylendiler. Tacirin adamları guyuya dol salladılar ki, su çeksinler. Hudadad tacirin dolu ile kenara çıhdı. Tacirbaşı ondan soruşdu:

— A oğlan, sen kimsen, kim seni guyuya salıbdı?

Hudadad dedi:

— Men Mehemed şahın oğluyam. Bes sen kimsen?

Tacirbaşı dedi:

— Men Ekber şahın hacesiyem.

Tacirbaşı Hudadada çoh hörmeteledi, onu götürüb Ekber şahın yanına apardı. Hudadad Ekber şahın sarayında bir müddet galdı. Ekber şahın gözünün ağı, garası

bir gızı var idi. Gız Hudadada, Hudadad da ona aşig oldu. Ekber şah bunu bilib, razı oldu, gızının toyunu elemek isteyende Hudadad razı olmayıb dedi:

— Bir bacım var, gedim getirim, sonra toy edek

Ekber şah razı oldu. O biri terefdan Hindistan padşahının oğlu çohdan Ekber şahın gızına aşig idi. Amma Ekber şah gızını ona vermirdi. Ele bu zaman Hindistan padşahı goşunla şherin etrafını kesdi, götürüb Ekber şaha bir mektub yazdı ki bes ister zor, ister gönüllü gerek gızını benim oğluma veresen, yohsa şheri alt üst çevireceyik. Ekber şah name getiren elçiye dedi:

— Bir it küçüyüm de olsa Hindistan padşahının oğluna vermerem. Ne teher gelibler, ele de gayıtsınlar.

Hindistan padşahı şhere hücumeledi, Ekber şahın goşunu onun gabağına çıhdı. Bu zaman Hudadad şah gızı ile söhbet edirdi. Gız ona dedi:

— Get, dedeme kömek ele. Hudadad dedi:

— Men pehlevan zad deyilem, kömek eleye bilmerem.

Gız ne geder yalvardı, Hudadad getmedi. Gızın gözünden oğurlanıb bir ayrı eve getdi, üzüne ligab çekdi, gedib kenarda dayandı. Hindistan padşahı terefdan bir pehlevan meydana çıhdı, Ekber şahın yeddi pehlevanı onun meydanına getdi, hamısını öldürdü. Hudadad meydana atıldı, onun tepesine ele bir yumrug vurdu ki, başı girdi bedenine

Goşunu gırıp dağıtdı, sonra geri gayıtdı, üzünün ligabını açıb, evde oturdu. Gız onun yanına gelib dedi:

— Gül başına, bu gün bir ligablı oğlan dava eleyirdi, gel göresen! Kaş benim bir ele erim olaydı. Hudadad dedi:

— Men razıyam, get ona arvad ol.

Gız dedi:

— Seher seni aparacağam, tamaşa elersen. Gör ne cür pehlevandı.

Hudadad dedi:

— Men gede bilmerem. Mene oh zad deyer, gorhura.

Seher açıldı, hanım yine tamaşaya getdi. Gördü, ligabdar pehlevan yine geldi, ancag onun meydanına giren olmadı. Goşunu derbeder dağıtdı. Şah gızı bir kenize dedi:

— Get, Hudadadı getir tamaşa elesin.

Keniz gedib gördü Hudadad evde yohdu, ancag paltarı burdadı. O saat başa düşdü ki, ligabdar pehlevan Hudadaddı. Tez geri gayıdıb hanıma dedi:

—Bes , hanım, bil, agah ol, ligabdar pehlevan Hudadaddı.

Gız tez eve gayıtdı. Bir terefde gizlendi, gördü budur, ligabdar pehlevan geldi, ligabı çıharanda bahdı ki, Hudadaddı. O saat atasına heber apardı, çünkü o ligabdar oğlanı ahtarırdı. Padşah Hudadadı çağırıp, gözlerinden öpdü.

Bu gün de bele geçdi. Seher acıldı. Hindistan padşahının gırh pehlavana beraber bir pehlevanı meydana çıhdı. Hudadad onun meydanına atıldı, onu öldürmek isteyende pehlevan yalvardı. Hudadad onu öldürmeyib burahdı. Hindistan padşahının goşunu geri gayıdıb öz ölkelerine getdi.

Hudadad da Ekber şahdan icaze alıb, bacısı peri gızını ahtarmağa getdi. O, evvel-evvel özü salındığı gyunun başına getdi. Gızı tapmadı. Atın reddi ile gedib meşeye çıhdı, meşede atını tapıb mindi. At onu götürüb bir çovuş ağacın yanına apardı. At ağacın yanında dayanıp berkdən kişnedi. Hudadad başa düşdü ki, peri gızı ağacın çovuşundadı. Berkden dedi:

— Peri gızı, ağacın çovuşundasanmı?

Gızdan ses çıhmadı. Hudadad dedi:

— Gız, dinmesen ağacdən bir oh geçireceyem.

Gızın sesi ağacın çovuşundan geldi:

— Men and içmişem ki, Hudadaddan başgasının üzüne çıhmayam.

Hudadad özünü nişan verdi. Gız çovuşdan çıhib ağlaya ağlaya dedi:

— A bivefa, bes meni niye orada goyub getdin?

Hudadad başına gelen ehvalatı, gıza nağıleledi, dedi:

— Bacı, gedek benim toyumu edek.

Gız onu götürüb evvel-evvel öz atasının ölkesine apardı. Bir müddet orada gonag galandan sonra, atası ile birlikde gırh min goşun götürüb Ekber şahın ölkesine geldi. O zaman çatdırdı ki, Hindistan padşahının goşunu şehri üzük gaşı kimi mansıra elemişdi. Hudadad, periler padşahının goşunu düşmenlere tepinib onları derbeder dağıtdı. Ahırda Hindistan padşahının oğlu Hudadın meydanına geldi. Bu da gebi pehlevan idi. Üç gün küştü tutdular, gılinc çaldılar. Ahırda Hudadad bir ne're çekib, onu başına götürdü, yere çırpıp, başını bedeninden ayırdı. Ekber şahın gabağına tulladı. Hindistan padşahının goşunu bunu görende gaçıb getdi.

Raviyan revayet eleyir ki, hemin günden Ekber şah gırh gün, gırh gece toy eleyib gızını Hudadada verdi. Bir müddet gonag galandan sonra, periler padşahı gızını götürüb öz ölkesine getdi. Hudadad da şah gızı ile atasının yanına yola düşdü. Ekber şah bir gasid gönderdi şaha ki, bes oğlun gelir, gızını da ona ere vermişem. Mehmed şah vezire dedi:

— Vezir, benim başga yerde oğlum yohdu, bu ne işdi? Vezir dedi:

— Şah sağ olsun, bu şirleri öldüren Hudadad olacag.

O biri terefdan Hudadad da bir gasid gönderdi ki, oğlanlarının gırhını da golubağlı, gırh ilin bac-heracı ile göndersin. Padşah Hudadadın hünerine beled idi. Onun üçün gırh ilin bac-heracı ile oğlanlarını onun yanına gönderdi. Hudadad hem bac-heracı, hem de padşahın oğlanlarını geri gaytardı. Özü padşahın yanına gedib bazubendi gösterdi, özünü nişan verdi. Padşah bahdı ki, öz oğludu, onun üzünden, gözünden öpdü, dedi:

— Oğlum, bes niye özünü isnad vermirdin?

Padşah cıggasını öz başından götürüb Hudadadın başına goydu.

Hudadad gardaşlarının günahından geçdi. Anasını da öz yanına getirdi. Edaletli bir padşah oldu. Onlar yeyib, içib yere getdiler, siz de dövre geçin.

Fuzuli rayonu —1948

2.21.1. Fonksiyonların tespiti

1-	İsfahan'da Mehmed adlı bir padişah vardır.	α
2-	Avdayken bir kuş padişahın elinden kaçır, padişah kuşu takip eder, kuşun bir çadıra girdiğini görür.	$a^2 + K^2$
3-	Çadırda harambaşının kızını görür, ona aşık olur.	a^1
4-	Kim olduğunu kıza söylemez.	O
5-	Harambaşı, kızına gelene kadar onları salmamasını söyler.	γ^2
6-	Kız padişahı salmaz gitmek isteyince bir sille vurur.	$\delta^2 + A^{15}$
7-	Padişah kıza yalvarır, vezir onun İsfahan padişahı Mehmed olduğunu söyler.	$D^5 + Q$
8-	Harambaşı geldiğinde padişaha hürmet ederler, harambaşı kızını Mehmed'e verir.	$E^5 + W^0$
9-	Kız hamile olur, padişah ülkesine dönmek ister kıza bir	$F^1 + \downarrow$

- bazubend verir ve ülkesine döner.
- 10- Kızın Hudadad adında bir oğlu olur. Motif
- 11- Hudadad büyüyünce babasının kim olduğunu öğrenmek ister. a^1
- 12- Kız, babasının İsfahan padişahı Mehemmed olduğunu söyler çocuğun koluna bazubendi bağlar. s
- 13- Çocuk atasını aramaya çıkar. $\uparrow$
- 14- Atasının ülkesine varan Hudadad ava çıkan padişaha iki aslan saldırınca onlarla savaşır aslanları öldürür. $H^1 + J^1$
- 15- Mehemmed Şah çağırıp onun oğlu olmasını ister Hudadad kim olduğunu söylemez. $B^1 + O$
- 16- Padişahın oğlanları Hudadad'ı kıskanır evden giderler. β^3
- 17- Padişah Hudadad'ın sebep olduğunu düşünür onu öldürmeye karar verir. A^{13}
- 18- Vezir öldürülmemesini çocukları bulursa bağışlanmasını söyler. R_s^9
- 19- Padişah Hudadad'a 40 günde oğlanlarını getirmesini ister ve Hudadad yola çıkar. $M + \uparrow$
- 20- Bir kalede kırk kardeşini elini kolunu bağlanmış, bir kızı da saçından asılmış bulur ve onları kurtarır. K^{10}
- 21- Kız ona bunu devlerin yaptığını söyler. d^7
- 22- Devler gelir Hudadad devleri parça parça eder. $H^1 + J^1$
- 23- Kızın evlenme teklifini Hudadad kabul etmez. w_{olmsz}^1
- 24- Kardeşleri Hudadad'a kin bağlar onun başını keser bir kuyuya atarlar. $A^{14} + A^{10}$
- 25- Kız kan izlerini takip ederek bir ormanda gizlenir. G^6
- 26- Bir derviş, onun başını yerine koyar ve dirilir. $F^9 + K^9$
- 27- Derviş Hudadad'a bir kova sallınca ona binip yukarı çıkmasını söyler. G^4
- 28- Bir tacir gelir onu kuyudan çıkarır, Hudadad Mehemmed şahın oğlu olduğunu söyler. $K^{10} + Q$
- 29- Ekber şahın hacesi onu saraya götürür. B^5

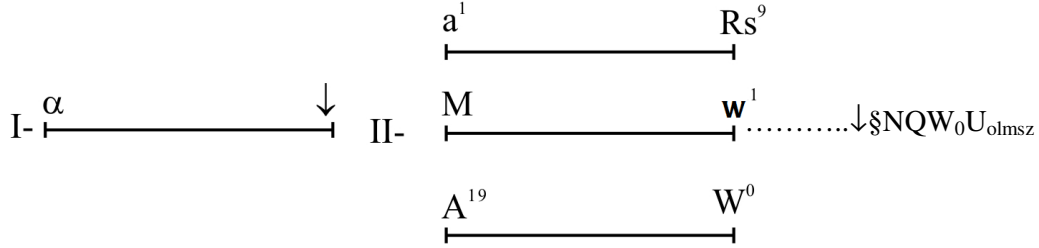
- 30- Kızının Hudadad'a aşık olduğunu gören şah w^1
evlenmelerine izin verir.
- 31- Hudadad bir bacısı olduğunu onu getirince evlenmelerini a^1
söyler.
- 32- Hindistan padişahının oğlu Ekber şahın kızıyla A^{16}
evlenmek ister.
- 33- Şah kabul etmeyince üzerine asker gönderir. A^{19}
- 34- Hudadad bir zırh giyer kendini tanıtmadan savaşır. T^3+O
- 35- Kız, vezire Hudadad'ı çağırmasını söyler, Hudadad $\S$
yerinde olmayınca zırhlı oğlanın o olduğunu düşünür.
- 36- Kız Hudadad'ın zırh kıyafetini değiştirken görür o Q
olduğunu anlar.
- 37- Hudadad Hindistan padişahının kırk pehlivanıyla H^1
dövüşür.
- 38- Pehlivanlar yalvarınca onları affeder, onlar kendi $^0J^2$
ülkelerine döner.
- 39- Hudadad ormandaki kızın olduğu yere varır, baci dediği K^1
kızı getirir.
- 40- Ekber Şahın ülkesini Hindistan padişahı muhasıraya alır. A^{19}
- 41- Periler padişahının askerleriyle düşmana karşı savaşır $H^1 + J^1$
onları yerle bir eder.
- 42- Nişanlısıyla evlenen Hudadad, babası Mehemmed $W^0 + \downarrow$
Şah'ın ülkesine yola çıkar.
- 43- Ekber Şah Mehemmed şaha oğlunun geleceğine dair bir $\S_{\text{haber verme}}$
elçi gönderir.
- 44- Hudadad kardeşlerinin kırkını da götürür, padişaha $N + Q$
kolundaki bazubendi gösterir, oğlu olduğu anlaşılır.
- 45- Hudadad tahta geçer, kardeşlerini de bağışlar. $W_0 + U_{\text{olmsz.}}$

2.21.2. Masalın tahlili

Masal iki kahramanlı olup birinci kesit birinci kahraman tarafından gerçekleştirilir. İkinci kesitte ikinci kahramanın neler yaşadığı, son olarak

kahramanların buluşup birbirlerini tanımalarıyla son bulur. Masal iki kesitte ele aldık. Birinci kesitte H-J ve M-N çifti bulunmaktadır.

Masalın kesitleri

I- $\alpha a^2 K^2 a^1 O \gamma^2 \delta^2 A^{15} D^5 Q E^5 W^0 F^1 \downarrow$

Motif $a^1 \delta \uparrow H^1 J^1 B^1 O \beta^3 A^{13} R s^9$

II- $M \uparrow K^{10} d^7 H^1 J^1 w^1_{olmsz} A^{14} A^{10} G^6 F^9 K^9 G^4 K^{10} Q B^5 w^1$ $\downarrow$ $\S NQW_0U_{olmsz}$
 $a^1 A^{16} A^{19} T^3 O \S H^1 J^2 K^1 A^{19} H^1 J^1 W^0$

2.22. Gehremanın Nağlı

Biri var idi, biri yoh idi. Nüşaber adlı bir padşah var idi. Nüşaber padşahın Gehreman adlı bir oğlundan başka züryeti yoh idi. Gehrama- nın on iki yaşı var idi. Bir gün Gehreman küçede oynayırdı. Birden göyden bir el uzanıp Gehremanı apardı. Padşaha heber verdiler. Çoh gemgin olub dedi:

— Bu Hindistan padşahının işidi.

Nüşaber padşah Hindistan padşahının üstüne goşun çekdi. Deme, Gehremanı devler aparıbmış. Gehremanı devler öz padşahlarına hediye apardılar ki, yeyib dişinin açısını alsın. Dev padşahı bahıb gördü ki, çoh güzel bir uşagdı. Onu yemeyib öz yanında sahladı. Gehreman uşaglarla oynayanda her ne vursa, ortasından geçirdi. Devler ondan padşahlarına şikayet elediler, Padşah dedi:

— Onu öldürmek olmaz. Men sahlamışam. Azdırmag lazımdı. Aparıb bir cezirede goyub gelerik.

Onu aldatdılar ki, seni aparırğ atan olan yere. Onu götürüb bir cezireye apardılar. Bu cezire Hindistan padşahının ihtiyarında idi. Dediler:

— Gehreman, sen burda dayan, biz gedib ov vurub getirek.

Gehreman inandı. Amma onlar getdiler, bir de geri gayıtmadılar.

Gehremanı orada goyub gaçdılar. Gehreman bu cezirede on iki il galdı. Bir gün Gehreman deryanın kenarında dayanmışdı. Bahdı ki, deryadan bir yeke canavar çıhdı. Bu canavarın dörd gözü, altı ayağı var. Gehreman bu canavarı tutub mindi, özüne ateledi. Gehreman burada galmagda olsun, eşit onun atasından.

Gehremanın atası bir gün goşunla Hindistana gedirdi. Bir cezireye çıhdı, bahdı ki, burda adam şeklinde daşlar var, soruşdu:

— Bu ne cür daşdı? Dediler:

— Adamdılar, Ezrag cadu daş elemişdir.

Padşah üzünü Gerdan Keşan eyyara tutub dedi:

— Gerdan Keşan eyyar, bu daş olan adamları, yene de öz adam halına salmasan boynunu vurduracağam. Gerek Ezrag cadunu tapıb getiresen.

Eyyar ona dedi:

— Padşah sağ olsun, Ezrag cadu meni yeddi il öküz elemişdi. Men onunla bacara bilmirem. Padşah dedi:

— Men heç zad bilmirem, sene yeddi gün möhletdi. Emel elemesen başın fermendadı.

Eyyar gardaşının yanına gedib ehvalatı ona söyledi. Gardası ona dedi:

— Ezrag cadu ile bacarmayacagsan.

Eyyar dedi:

— Bes men ne teher eleyim, padşah boynumu vurduracag. Bir yol göster.

Gardaşı dedi:

— O mel'un cadu ölkesine geden yolları tilsimbend eleyib. Al bu yaşıl kağızı, goyarsan ohun başına, atarsan suyun içine, su redd olsun; bu kırmızı kağızı da goyarsan ohun başına, atarsan odun içine. Bu ağ kağızı da ohnan darvazaya vurarsan, nimşeg olar. Yol açılar, şehere girersen. Al bu guyrugu da Ezrag cadunun garovulçusu ejdahanın ağ-zına atarsan, gıyamete kimi yeyer, yene gurtarmaz. Gerdan Keşan eyyar yola düşdü, bir az getmişdi, gördü ona teref derya gelir. Tez göy kağızı ohun başına goyub deryaya teref atdı, derya yoh oldu. Bir az da getdi, ona teref od alov püsürdü. Od alov da yoh oldu. Gedib şeherin darvazasına çıhdı. Ağ kağızı goydu ohun başına, vurdu darvazaya, darvaza açıldı. Eyyar şehere girdi. Gördü Ezrag cadu ejdahanın yanında yatıb. Ejdaha başını galdıranda guyrugu atdı

onun ağzına. Ejdaha başladı guyrugu gövşemeye. Eyyar tez Ezrag cadunu dalına alıb düşdü yola. Yeddi gün yol getdi. Ezrag cadunun ayılan vahtı idi. Eyyar onun burnuna bihuşdarı verib, bihuşeledi, bir ağaca sarıdı. Bir de gördü ağac kökünden çıhdı. Deme Ezrag cadu ayılırmış. Eyyar başa düşdü, ona yine bihuşdarı verdi. Bele bele eyyar onu adamlar daş olan yere apardı. Eyyar onun garnına bir gılinc vurdu, ganından daşlara sepdı, daşlar dönüb adam oldu, öz hallarına düşdü. Padşah gelib çıhanda Ezrag cadu bir gözel gız donuna düşdü. Padşah gelib gördü. Ezrag cadu ne gezir? Eyyar bir gız getirib, gözelliğe misli-beraberi ola bilmez. Padşah gezeblendı, hökm eledi, eyyarı öldürsünler. Eyyar dedi:

— Şah, meni niye öldürürsen? Men ki, emrine emel elemişem.

Eyyar gıza bir gılinc vurdu. Padşah gördü bu Ezrag cadu imiş. Eyyar aferin söyledi. Daş olan adamlar içerisinde bir gız pehlevan, bir de oğlan pehlevan var idi. Bu pehlevanların biri Gaytaran, biri de Gülendām hanım idi. Bunlar burada galsın, size heberi verim Gehremandan.

Gehreman da bu cezirede yaşıyrdı. Cezireye çohlu goşun geldiğini eşitdi. Hücüm eleyib padşahın goşununun yarısını gırdı. Padşah çoh me'yus oldu. Bilmedi ki, onun goşununu gıran kimdi?

Gaytaranda Gülendām padşaha baş endirib dediler:

— Kibleyi-alem, izn ver, biz gedek.

Padşah icaze verdi. Bunlar gedib gördüler cezirenin lap derin yerinde bir oğlan bir maral şıkar edib, şişe tahir, bişirib yeyir. Bu oğlan Gehreman idi. Gehreman onları yemeye de'veteledi, yemeyib dediler:

— Esil-nesebini demesen, yemerik.

Gehreman dedi:

— Esil-nesebimi bilmirem, ancag onu bilirem ki, emim oğlunun adı Gaytarandı.

Gaytaran adını eşıdan kimi üreyi getdi. Onu ayıldılar. Tanış olub görüşdüler. Gehremanı öz atası padşahın yanına getirdiler. Atası onun üzünden gözünden öpdü. Gehrereman goşunu gırdığına atasından üzr istedi. Burdan terpenib Hindistan terefe getmeye başladılar. Hindistan padşahına heber verdiler Nişapur padşahı goşunla gelir. Padşah külefirengiden bahıb gördü, goşun içerisinde dörd adam var, padşah çekdirdiyi şekilde bunlar yohdu.

Padşah eyyarından soruşdu:

— Dörd adamın şekli çekilen şekilde yohdu. Bu ne cür işdi?

Eyyar cavab verdi:

— O dörd adam yegin yolda goşulub onlara.

Hindistan padşahı hökm elledi, meydan sulandı. Tebliceng çalındı. Gehreman goşunla gelib çıhdı. Hindistan padşahının bir pehlevanı meydana girib, Gehremanı istedi. Gehreman pehlevan onun meydanına girdi, çekib onun boğazını cüce boğazı kimi üzdü. Başga bir neçe pehlevan geldi.

Gehreman onları da öldürüb, özünü goşuna vurdu, goşunu ot kimi başladı biçmeye. Padşah bahdı ki, işler şulugdu Gehreman onun goşununu tamam gırıp özünü de tahtdan salacag. Padşah berk gorhuya düşdü, öz eyyarını çağırıp dedi:

—Eyyar, taht-tac elden gedir, ne eleyirsen ele, bu gece Gehremanı benim huzuruma getir.

O biri terefdən Nişapur padşahı da öz eyyarını çağırıp dedi:

—Eyyar Hindistan padşahı hiyle guracag. Menle Gehremanı gözden goymazsan.

Hindistan padşahının eyyarı hamını yuhuya verdi. Gece gelib bir efsun ohudu, Gehremanı bir çöp eleyib apardı, padşah o saat onu zindana salmagda olsun, Nişapur padşahı ve eyyar seher açılarda bahıb gördüler Gehreman yohdu. Padşah eyyardan soruşdu: Gehreman Hanı?

Eyyar dedi:

— Şah sağ olsun, aparıblar.

Padşah tacını yere vurub başladı ağlamağa. Hökm elledi gün batınca gılinc vurdular. Bu zaman Gaytaranla Gülendam da gelib çıhdı. Gaytaran bahdı ki, emisi ağlayır, soruşdu:

—Bes niye ağlayırsan?

Dediler:

— Gehremanı aparıblar.

Gaytaranla Gülendam altıayag ata minib düşdüler yola. Eyyarda bunların yanında idi. Yolda eyyar onlara dedi:

— Siz burda durun, men gedim, görüm yol açıgdırmı?

Eyyar getdi. Gerdan keşan eyyarı yolda Hindistan padşahının eyyarı kemendle tutdu. Onu öldürmek isteyende Gerdan Keşan eyyar dedi:

— Sen de eyyarsan, men de eyyaram. Gel meni eziyyetle öldürme. Belimdeki gılinc çoh itidi. Onunla başımı kessen, heç ruhum da incimez. Bu gılincı çek, başımı kes.

Eyyar aldandı, onun gılincını çeken kimi burnuna toz getdi, bihuş olub yere yihıldı. Gerdan Keşan eyyar furset vermedi o saat gılincı çekib, onun başını kesdi.

Gerdan Keşan eyyar ölen eyyarın donuna düşüb Hindistan padşahının bargahına getdi. Gördü Gehremanı oda atmagisteyirler. Eyyar şaha dedi:

— Şah, oda atma, helelik zindana sal.

Padşah Gehremanı eyyara verib dedi:

— Heç kese ümidim gelmir, apar özün zindana sal.

Gerdan Keşan eyyar Gehremanı götürüb Gaytaranla Gülendamın yanına geldi. O biri terefdan Hindistan padşahı duyug düşdü. Goşun sel kimi ahıb her terefi burudu. Gaytaran, Gehreman, bir de Gülendam özlerini goşuna vurdular. Ahşama kimi gılinc çaldılar. Hindistan padşahının goşunundan gırh min adam gırdılar.

Deyirler, Hindistan padşahının bir pehlevan gızı var idi. Bu kız pehlevan paltarı geyinib Gehremanın meydanına girdi. Gırh gün vuruşdular, heç biri basa bilmedi. Ahırda küştü tutmağa başladılar. Yene bir-birini yıha bilmediler. Ahşam oldu, herkes öz evine gayıtdı.

Sabah açıldı, yine meydana girib küştü tutmağa başladılar. Gehreman gezeblendi, onu başı üstüne galdırıp yere vurmağ isteyende, kız nigabını götürdü. Gehreman onu ehmalca yere goyub, gördü bu ele bir gızdı, gözellikde misli beraberı ola bilmez. Gehreman ondan üzr istedi. Bir könülden min könüle ona aşig oldu. Gız da Gehremana vuruldu. Buradaca ehd-peyman eleyib ayrıldılar, bir-birine söz verdiler ki, heç biri davaya garışmasın. Bu münvalla on iki gün dava oldu. Ne gız, ne da Gehreman davaya garışmırdı. Bu on iki günde Hindistan padşahının goşununun yarıdan çohu gırıldı. Hindistan padşahı gızını mecbureledi ki, meydana getsin, Gız atasının sözünden çıhmadı. Teğyiri-libas olub meydana girdi. Bir günde Nişapur padşahın Behram, Gülendam kimi bütün guvvetli pehlevanlarını tutub zindana saldı. Nişapur padşah başına döyüb ağlayırdı. Gehreman onun yanına gedib dedi:

— Ata, ağlama, gece tutulan pehlevanları getirerik.

Beli, gece düşdü. Gehreman Gerdan Keşan eyyarı götürüb yola düşdü. Gerdan Keşan eyyar garovulçuların yanına getdi. Birini öldürüb yerinde garovulda dayandı.

Ele bu zaman padşah bargahına gelib emr verdi:

— Tutulan pehlevanları oda atın.

Pehlevanları oda atmag isteyende gız goymayıb dedi:

— Ata, zindana atın. Sonra oda atarsınız.

Atası razı oldu. Pehlevanları garovulçuya tapşırdılar ki, zindana aparsın. Garovulçu da kim olsun. Gerkan Keşan eyyar. Gerdan Keşan eyyar pehlevanları götürüb düz goşunun içine apardı. Sehere kimi gılinc çaldılar. Goşunu tamam elden saldılar. Seher padşah emr eledi, gız başga paltarda meydana girdi. Gehreman bahdı ki, gız meydana gelib. Pehlevanları tamam gıracag. Gehreman Gaytaranın donunda onun meydanına getdi. Çoh vuruşmadan sonra Gehreman özünü ona tanış verdi. Gız nigabını götürdü. Gehreman onu götürüb atasının yanına apardı, keçavede eyleşdirdi. Padşahların her ikisi bunu görüb barışdılar, dostlug binası goydular. Gırh gün, gırh gece onlara toy elediler. Bir müddet Hindistan padşahını gonag sahladılar. Sonra onu tentene ile öz ölkesine yola saldılar. Hoş gün hoş saatla yaşamağa başladılar.

Füzüli rayonu -1948

2.22.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Nüşaber adlı padişahın Gehreman adlı bir oğlu vardır.	α
2-	Gökten bir el uzanıp Gehremanı alır, kaybolur.	A^1
3-	Gehremanı devler yemek için kaçıır, çok güzel çocuk odluğu için onu yemezler.	A^{17}
4-	Gehreman'ı çocuklar şikayet edince onu kovarlar.	A^9
5-	Cezire'ye varan Gehreman bir canavarı kendine at tutar.	F^9
6-	Bir gün Gehremanın atası Hindistan'a gider Ezragı cadının taşa dönüştürdüğu insanları görür.	A^{11}
7-	Gerdan Keşan eyyara cadıyı getirmesini buyurur.	γ^2
8-	Eyyar, kardeşine padişahın isteğini anlatınca o da bir yol gösterir ona bir kırmızı, bir beyaz, bir yeşil kağıt, bir de ejderhanın ağzına atması için kuyruk verir.	$d^7 + F^1$
9-	Eyyar, Ezragı cadıyı bulmak için yola çıkar.	$C^\uparrow$

10- Kardeşinin dediklerini yapar yatan cadıyı alır, götürür.	K^1
11- Kanından taş olan adamlara serpip taşlar insan haline gelir.	K^2
12- Ezragı cadı bir güzel kız kılığına girince padişah eyyarı öldürmelerini buyurur.	Ex^2
13- Eyyar bir kılıç vurunca kızın Ezragı cadı olduğu anlaşılır.	$Ex + U$
14- Pehlivanların içinde Gaytaran ve Gülendam vardır.	Motif
15- Cezireye çok asker geldiğini öğrenen Gehreman padişahın askerlerini öldürür.	A^{19}
16- Gülendam ve Gaytaran askerleri öldüren pehlivanı bulmaya giderler.	$C^\uparrow$
17- Gehremanı bulur ve onun padişahın oğlu olduğunu öğrenip padişaha götürürler.	$K+Q$
18- Gehreman, Gülendam ve Gaytaran Hindistan padişahıyla mücadeleye giderler, padişahın birçok adamını öldürürler.	H^1+J^1
19- Padişah eyyarına Gehremanı getirmesini söyler.	γ^2
20- Eyyar uykudayken Gehremanı bir çöpe dönüştürüp, onu kaçırıp zindana atar.	$A^{11}+A^{15}$
21- Gehremanın atası, onun kaçırıldığını öğrenince üzülür Gaytaran ve Gülendam onu bulmaya gider.	$C^\uparrow$
22- Gerdan Keşan eyyar da onlarla gider, yolda Hindistan padişahının eyyarıyla dövüşür onu öldürür.	H^1+J^1
23- Eyyarın yerine geçip padişahın yanına varır.	O
24- Gehremanı öldürmek isterlerken, onu öldürmemelerini zindana atmalarını söyler.	$A^{13}+R_s^9$
25- Gehremanı zindandan kaçırr.	K^{10}
26- Gehreman ve Gaytaran, Gülendam pehlivanlar Hindistan padişahının askerleriyle dövüşür. Gehreman padişahın pehlivan kıyafetindeki kızıyla dövüşür.	H^1
27- Kıza bir kılıç vuracakken onun kız olduğunu öğrenir.	J^2+Q
28- Birbirlerine aşık olurlar.	a^1
29- Birbirlerine hiçbir davaya karışmayacaklarına söz verirler	γ^2

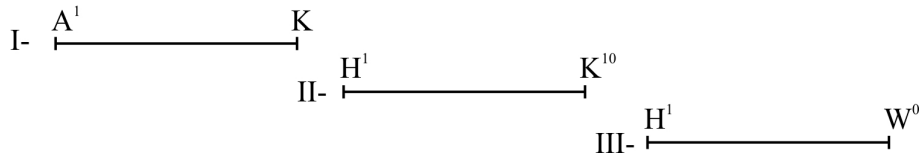
fakat padişah, kızından savaşmasını ister.

- 30- Kız bir günde bütün pehlivanları zindana atar. A^{15}
- 31- Gehreman ve Keşan eyyar onları kurtarmaya gider. $C^{\uparrow}$
- 32- Padişah, pehlivanların öldürülmesi için emir verir. A^{13}
- 33- Kız, babasından zindana atılmalarını ister. R_s^9
- 34- Zindandaki pehlivanları Gerdan Keşan eyyar kurtarır, $K^{10}+Q$
Gehreman başka kılığa girerek kızla dövüşür kendini
tanıtır.
- 35- Gehreman, kızını babasına götürür. $K^1\downarrow$
- 36- Padişahlar barışır, kız ve Gehreman evlenir. W^0

2.22.2.Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Birinci kesitte H-J ve M-N çifti bulunmaz. İkinci ve üçüncü kesitlerde H-J çifti bulunmakta M-N bulunmamaktadır. Masal tek kahramanlıdır. Her kesit birbirinin devamı niteliğindedir.

Masalın Kesitleri

I- $\alpha A^1 A^{17} \text{olmsz} A^9 F^9 A^{11} \gamma^2 d^7 F^1 C^{\uparrow} K^1 K^8 \text{Ex}^2 \text{ExU}_{\text{motif}} + A^{19} KQ$

II- $H^1 J^1 \gamma^2 A^{11} A^{15} C^{\uparrow} H^1 J^1 O A^{19} R_s^9 K^{10}$

III- $H^1 J^2 Q a^1 \gamma^2 A^{15} C^{\uparrow} A^{13} R_s^9 K^{10} Q K^1 \downarrow W^0$

2.23. İbrahim Şah

Nagilani asar, tutiyani şeker şirin geftar. Bele nağıl eleyirler ki, Samirede Feramez adlı bir padşah var idi. Bu padşahın üç gızı var idi. Oğul züryeti yoh idi. Bir gün Feramez padşah vezirden soruşdu:

— Vezir, bu kızların hansı men ölenden sonra benim yerimde padşah olacag?

Vezir dedi:

— Şahım, hansı gızın seni yıha bilse, o gız senin yerinde padşah olacag. Padşah bir gün kızlarına dedi:

— Her gece biriniz goruğa gedersiniz, oğru gelse, öldürersiniz.

Gızlar dediler:

— Ata, baş üste, gederik. Birinci goruğa garovul çekmeye büyük gız getdi. Padşah gece oğru paltarı geyinib goruğa getdi. Büyük gız onu yahaladı , küştü tutdular, ahırda padşah onu yıhıdı. Gız bunu ne bacılarına, ne de atasına demedi. İkinci gün gorugda garovul çekmeye ortancıl gız getdi. Yene de padşah oğru kimi pusgu ile goruğa getdi. Ortancıl onunla tutaşdı, padşah bunu da yıhib helvet kaçıb getdi. Ortancıl gız da bunu helvet sahladı. Üçüncü gün goruğa garovul çekmeye küçük gız getdi. Atası yine de oğru paltarında goruğa getdi. Küçük gız onu yahaladı, tutaşdılar. Hırda gız atasını götürüb yere vurdu. Başını kesmek isteyende gördü saggalı atasının saggalına ohşayır. Onun için de öldürmeyib burahdı, tapşırđı ki, eğer bir de goruğa oğurluğa gelsen, başın bedeninden götürülecek. Beli, atasını yıhandan sonra, hırda gızın dişi şireye batdı. Bir gün atasından gizlin bir at minib sefere çıhđı. Gedib başka bir padşahın vilayetine çıhđı. Adını da İbrahim goymuşdu. Bir gün adamların hamısı meydançaya gedirdi. Birinden soruşdu:

— Camaat niye meydançaya toplanır?

Ona dediler.

— Padşah gızını ere vermek isteyir. Bütün cavan oğlanlar onun gabağından geçecekler. Padşah gızı hansı cavana getmek istese, elindeki almanı ona verecek. Padşah da gızının toyunu edecek.

Oğlan donunda olan padşah gızı da öz özüne dedi: «Men de gedim, padşah meni ne tanıyır? Görecek gerib adamam mene alma zad vermeyecek».

Beli, bu gız da adamlara goşuldu, meydançaya getdi. Cavanlar, bir-bir gelib gızın gabağından geçirdi. Padşah gızı heç kese alma vermirdi. Ele ki, İbrahim keçmek isteyende padşah gızı bir gönülden min gönüle aşig olub, almanı ona verdi. Bunu apardılar padşahın yanına. Padşah şerte emeleledi, sorgu-sualsız gızını buna toyeledi. Padşah ondan soruşdu:

— Oğul, sen kimsen?

Gız dedi:

— Men Samire padşahının oğluyam, adım da İbrahimdi.

İbrahim gıznan şert kesdi ki, bir il bir-birine semt gelmesinler. Yahınlıqları ancag öpüşmekden, zarafatdan oynamagdan ibaret olsun. Bele de günlerini

geçirirdiler. Bir gün sözleri çep geldi, İbrahim padşah gızına acıglandı. Gız gedib atasına şikayeteledi. Padşah İbrahimi çağırıp dedi:

— İbrahim, gerek gedib mene gırh derya madyanının südünü getiresen. O südde çimenler ne gocalmaz, ne de ölmezler.

İbrahimin atı derya atı idi. Odur ki, padşaha dedi:

— Menim atımın anası deryada yaşayır. Deyerem o verer çimersen.

At yolun yolağını İbrahime öğretti. İbrahim ata mindi. At onu apardı deryanın kenarına. O, bir yerde gizlendi. Günorta zamanı at deryadan kenara çıkıp ağladı, dedi:

— Menim gara balam bu bulagdan su içib. İbrahim gizlinden dedi:

—Gara balanı özüne versem, mene ne verersen? At dedi:

— Her ne istesen vererem, ta ki, balamı ver.

İbrahim dedi:

—Senden gırh tulug süd isteyirem.

At dedi:

— İbrahim, sen get evinize. Südü biz getirib evinde sene vererik. Seni piyada yola salmıram, gara balam sende galsın.İbrahim gayıdıb ata anasının yanına geldi. Görüşdüler, öpüşdüler, çoh şad oldular. O biri terefdən ana at İbrahime gırh tulug süd getirdi. İbrahim gırh tulug südü aparıp padşaha verdi. Padşah ondan razılıgeledi.

İbrahim eve getdi, yene de padşah gızını incitdi. Gız gelib atasına şikayeteledi. Padşah veziri çağırıp dedi:

— Vezir, bu İbrahim gör ne gudurgandı ki, benim gızımı incidir. Tedbir...

Vezir dedi:

— Padşah sağ olsun, ne geder ki, o gızının eridi, ona heç zad eleye bilmeyeceksen. Onu gönder divin bağından dilli nar, dilli heyva, dilli alma getirsin. Geder, divin elinde öler, canın da gurtarar. Gızını bir yahşı oğlana ere verersen, onun da canı gurtarar.

Padşah vezirin tedbirini beyendi. İbrahimi çağırıp dedi:

— Gedersen, yeddibaş divin bağından mene dilli nar, dilli heyva, dilli alma getirersen.

İbrahim gelib ata dedi:

—Padşah menden dilli nar, dilli heyva, dilli alma isteyir.

At dedi:

—Padşah seni öldürtmek isteyir. Amma gorhma, bacarmayacag. Minersen belime. Men seni divin bağının lap yanına aparacağam. Derya atı olduğum üçün mene heç şey tohunmayacag. Sen bağa girib padşah dediği meyveleri ağacla derersen. Eğer elinle dersen, div duyug düşer, seni parça-parça eler.İbrahim ata mindi. At onu düz divin bağının yanına apardı. İbrahim bağa girib dilli narı, dilli heyvanı, dilli almanı ağacla derdi, hurcunu doldurdu.

Meyveler na çığırdılar:

—Ay, bizi ağac derdi.

Div fikir vermeyib dedi:

—Sayaglayırlar. Ağac da meyve derermi?

İbrahim bağdan çıhdı. Hurcunu atın beline aşırđı, özü de mindi, meyveleri getirib şaha verdi. İbrahim eve gayıtdı, şah gızına ağzına gelen sözü söyledi. Gız bu defe de vezire şikayeteledi. Vezir ona dedi:

— Zehir ver, öldür.

Gız dedi:

— Onu çoh sevirem, elimle ona heç zad eleye bilmerem. Vezir padşahın yanına gedib dedi:

— Şah, oğlan gızı yine incidib. Onu gönder flan guyuda bir meyd var, onun belinde bir şal var, o şalı kim gurşasa, dünya durdugca yaşar heç ölmez.

Padşah o saat çağırđ İbrahime dedi:

— Flan guyuda bir meyd var, o meyidin belinde bir şal var, o şalı gerek meyidin belinden açıb getiresen. Men gurşayacağam.

Oğlan dedi:

— Şah edaletine güç eleme. Men o guyunu hardan tapım. O şalı guyudan ne cür çıkarım. Padşah dedi:

— Bilmirem, sene gırh gün möhletdi, getirmelisen. İbrahim atın yanına geldi. At onu bikef görüb soruşdu:

— İbrahim, niye keysizsen? Yene padşah seni hara gönderir?

İbrahim dedi:

— Deyir, flan guyuda bir ölü var. O ölünün belinde bir şal var. Gerek o şalı açıb mene getiresen. At dedi:

—İbrahim, gem yeme, düzeler. Minersen belime, seni geyunun başına apararam. Guyuya enersen. Göreceksen ölünün başının üstünde bir gümüş şamdan, ayağının altında bir kızıl şamdan. Onların yerlerini deyişersen. Kızıl şamdanı götürüb meyidin başının üstüne goyarsan, gümüş şamdanı da ayağının altına. Sonra göreceksen meyidin yanında hörek, bir de gur'an var. Höreyi yeyersen, gur'anı da ohuyarsan. Sonra meyidin belinden şalı açarsan. Ne dinmezsen, ne de geri bahmazsan.

İbrahim atı mindi, at yele dönüb onu geyunun başına getirdi. İbrahim pillekenle guyuya indi, meyidi gördü. Bahdı ki, at dediği kimidi. Başının üstünde gümüş şamdan, ayağının altında kızıl şamdan var. Oğlan kızıl şamdanı götürüb meyidin başının üstüne goydu, gümüş şamdanı ayağının altına goydu. Bahdı ki, hörek var. Höreyi gabağına çekib yedi. Gur'an ohudu. Sonra meyidin belinden şalı açdı. Şalı götürüb çıhmag isteyende meyid çığırdı..

— Ey adam, benim şalımlı aparıb, meni şalsız goyma! İbrahim dinmez guyudan çıhmağa başladı. Meyid dedi:

— Ey benim şalımlı aparın oğlansansa kız olasan, kızsansa oğlan olasan.

Oğlan kenara çıhanda bildi ki, oğlan olub. Ata mindi, şalı aparıb padşaha verdi. Güle güle evine getdi, padşah kızını bağına basdı. Gucaglaşıb bir yerde yatdılar. Kız çoh şad oldu. Kız lap tezden atasının ve vezirin yanına gedib dedi:

— Oğlan şalı getirmeye gedenden sonra deyişilib, lap yahşı oğlan olub.

Padşahla vezir de şad oldular. Beli, İbrahim bir müddet padşah kıızı ile mehriban yaşadı. Padşahdan icaze aldı, arvadını da götürüb öz ölkesine getdi. Atasına muştulugçu getdi ki, bes oğlun İbrahim gelir. Padşah vezire dedi:

— Vezir, benim ki, oğlum yohdu. Göresen bu kimdi?

Vezir dedi:

— Her kesdise, seni özüne ata hesab eleyir, çıhar pişvazına.

Padşah vezir vekille, e'yan eşrefle İbrahimi pişvazına çıhdılar. Onu tentene ile bargaha getirdiler. Padşah ondan soruşdu:

— Ey cavan, sen kimsen? İbrahim dedi:

— Men senin oğlunam, meğer meni tanımırsan?

Padşah dedi:

— Ahı benim oğlum yohdu. İbrahim dedi:

— Bir vaht vezir sene dedi ki, senin kızlarından hansı yıhsa, yerinde padşah olacag. Sen de kızların her gece birini garovulda goydun. Gece ikisini yıhdın. Amma hırda gız seni yıhdı. Gız seni yıhandan sonra yoh oldu. Başga ölkeye getdi, O menem.

Padşah mehettel galıb dedi:

— Neçe o menem, ahı sen oğlansan! Başa düşmürem. Bu neçe ehvalatdı?

İbrahim başına gelen ehvalatı, men size nağıl eldiyim kimi, atasına nağıl eledi, dedi:

— Ahırda padşah meni öldürtmek üçün guyuda olan ölünün

şalını getirmeye gönderdi. Gedib şalı getirende ölü mene eddi: «Oğlansan gız olasan, gızsan oğlan olasan». Men de oğlan oldum. Bu da sizin gelininizdi. Rum padşahının gızıdı.

Padşah çoh sevindi, şadyanalığ geçirdi. Gırh gün, gırh gece oğlu İbrahime toy eledi. Onu öz tahtında eyleşdirdi, tacını başından götürüb onun başına goydu. İbrahim edaletli bir padşah olub dövran geçirdi, ömrünü başa verdi.

Füzuli rayonu —1948

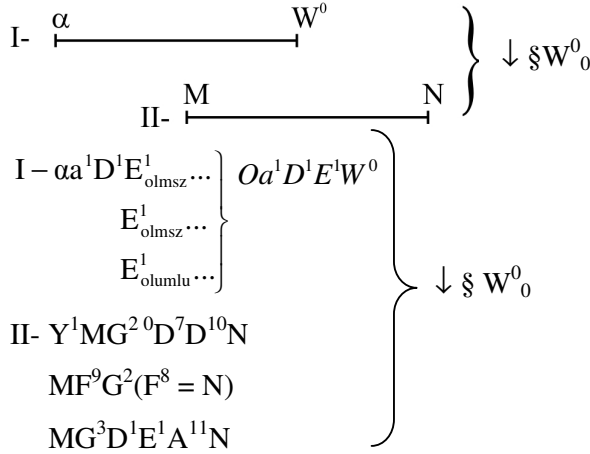
2.23.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Samire'de Feramez adlı bir padişah onun da üç kızı vardır.	α
2-	Padişah onun yerine geçecek olan kızını belirlemek ister.	a^1
3-	Vezir, padişaha bir hırsız kıyafeti giymesini, hangi kızı onu yenerse yerine onun geçmesini söyler. Padişah kızlarına onlardan birinin başa geçeceğini anlatır.	D^1
4-	Birinci gün büyük kız gider yenemez.	$E_{olmsz} \dots$
	İkinci gün ortancıl kız gider yenemez.	$E_{olmsz} \dots$
	Üçüncü gün küçük kız babasını yener, ama onu öldürmez.	E^1
5-	Kız sefere çıkmaya karar verir, erkek kıyafeti giyer adını İbrahim koyup bir padişahın ülkesine varır.	O
6-	Padişah kızını evlendirmek için oğlanları toplar.	a^1
7-	İbrahim de onların arasına girer. Kız İbrahim'e aşık olup	$D^1 + E^1$

- onu seçer.
- 8- Padişah İbrahim’le kızı evlendirir. W^0
- 9- İbrahim kıza bir yıl yakınlaşmamayı şart koşar. γ^1
- 10- Kız,İbrahim’i babasına şikayet eder,Padişah İbrahim’den kırk derya kırsrağının sütünü ister. M
- 11- İbrahim’in atı onu deryaya götürür, deryadaki at, yavrusunu ister. $G^2 + {}^0D^7$
- 12- İbrahim de yavrusunu vermesi karşılığında ondan kırk tuluk süt ister. İbrahim sütü padişaha götürür. $D^{10} + N$
- 13- Kız İbrahim’i yine padişaha şikayet eder, padişah İbrahim’den yedibaş devin bağından dilli nar, dilli ayva, dilli elma getirmesini ister. M
- 14- İbrahim’in atı devin onu öldürebileceğini söyler, dediklerini yapmasını ister ve onu götürür. $F^9 + G^2$
- 15- İbrahim devin bağından padişahın istediklerini alır, meyveleri şaha götürür. $F^8 = N$
- 16- Kız İbrahim’i padişaha yine şikayet eder. Padişah İbrahim’den bir ölünün belindeki şalı getirmesini ister. M
- 17- At, İbrahim’e yardım eder, onu sırtında kuyuya götürür. G^3
- 18- İbrahim’e altın şamdanla gümüş şamdanın yerini değiştirmesini, yemeği yemesini, Kur’anı okumasını, şalı da ölünün belinden almasını söyler.İbrahim atın dediğini yapar. $D^1 + E^1$
- 19- Çıkacağı sıra ölü çığıp, “Kızsan oğlan ağlasan kız ol der.” İbrahim oğlan olur. A^{11}
- 20- Şalı padişaha götürür. N
- 21- Oğlan olan İbrahim’le kız muhabbetli olurlar. Kız ve İbrahim ülkesine döner. ↓
- 22- Padişah “benim oğlum yoktu kızım vardı” deyince İbrahim başından geçenleri babasına anlatır. §
- 23- Padişah sevinir. İbrahim’le kıza düğün yapar, İbrahim’i tahta geçirir. W^0_0

2.23.2.Masalın tahlili

Masal iki kesitten ve onun ortak sonucundan oluşur. Birinci kesit H-J ve M-N çiftini içermez. İkinci kesitte üç tane M-N çifti bulunmaktadır. Masal tek kahramanlıdır. Masalın Kesitleri

2.24. Zerger ile Dülger

Biri var idi, biri yoh idi, bir padşah var idi. Bu padşahın gözüünün ağı, garası birce oğlu var idi. Padşahın yaşadığı şehirde bir Zerger, bir de Dülger var idi. Bir gün Zergerle Dülger behse girdi. Dülger dedi:

— Men ele şey gayıraram, heç olmamış ola. Amma sen ele şey gayıra bilmezsen.

Zerger dedi:

— Heyr, benim elimdan çıhan işi heç kes göre bilmez.

Bunlar bu fikre geldiler heresi bir şey gayırıp padşaha aparsın, padşah onların senetlerine giymet goysun. Gırh gün vaht ayırdılar. Gırh gün erzinde Dülger tahtadan bir at gayırdı ki, içerisinde oturub puçunu buranda seni istediğin yere aparırdı. Zerger de bir mecmeyi gayırdı, bu mecmeyinin içinde bütün dünyada olan heyvanların şekli var idi. Bir de gızıldan bir horuz gayırmıştı. Lazım olan vaht ganad çalib banlayırdı. Beli, her ikisi gayırdıkları şeyi padşahın yanına apardı. Gızıl horuz ele hey banlayırdı. Amma tahta kenarda dayanmışdı. Padşah Zergerin senetini beyendi, oğlu da Dülgerin senetini. Şeylerin ikisini de götürüb Zergerle Dülgere bahşış verdiler. Padşah mecmeyini yanında sahlayırdı. İstediyi vaht puçunu bururdu, gızıl horuz ganad çalib banlayırdı. Zergerin gayırdığı gızıl horuzun adı her yere

yayılmışdı, hamı padşahlar onun tamaşasına gelirdiler. Tahta at da kenarda galmışdı. Bir gün padşah oğlu Dülgeri çağırıp dedi:

— Bu ata ne eleyende göye galhıb uçur, onu mene öyret.

Dülger dedi:

— Baş üste.

Dülger bir-iki gün tahta atın hasiyyetini şahzadeye öyretti. Sonra atasının yanına gedib tahta atla sefere çihacağını ona söyledi. Evvel padşah razı olmadı, dedi:

— A bala, şeytan işidi, göyden düşüb ölersen, ocağım kor galar. Taht-tacıma, dövlət-malıma sahib duran olmaz. Şahzade dedi:

— Ata, gorhma, Dülgeri de aparacağam. Padşah dedi:

— Onda razıyam, gedin, amma tez gayıdın.

Melik atası ile görüşüp, öpüşüb ondan ayrıldı. Dülgerle birlikde atın yanına gelib içinde oturdular. Dülger atın puçunu burdu. Tahta at bir neçe defe kişneyib havaya galhdı. Onlar o geder yuharı galhmışdılar ki, az galırdı başları göye deysin. Onlar şehirlerin, kendlerin üstünden geçdiler. Ahırda bir şehrin kenarında yere düşdüler. Bir az istirahat eleyenden sonra Melik Dülger dedi:

— Men tahta atı sürmeyi lap yahşı öyrendim. Gel seni aparım, öz şehrimizin yanında goyum, sen çih evine get. Men bir zaman şehirleri, dünyanı gezeceyem.

Dülger ona dedi:

— Ahı men senden neçe ayrılım? Atan meni öldürer, deyer ki, benim oğlumu neyledin.

Melik ona bir kağız verib dedi:

— Atam sene bir söz dese, bu kağızı ona verersen, seni incitmez.

Dülger kağızı ondan aldı. Her ikisi tahta ata mindiler. Puçunu buran kimi at havaya galhdı. Ağzını geri çevirdiler, gelib öz şehirlerinin yanında yere düşdüler. Melik Dülgerle görüşüb, ata mindi, havaya galhıb yeddi gün, yeddi gece yol getdi, ta ki, bir şehrin yanında yere düşdü. Atını bir yerde gizleyib, bir halvaçı dükanına getdi. Bu oğlan o geder güzel idi ki, ay kimi ışık verirdi. Halvaçı dükanında olan adamlar ona tamaşa elemek için bir halvanın yerine iki halva, iki halvanın yerine üç halva yeyirdiler. Küçeden geçenler de dükana gelirdiler. Halvaçının lap kefi durulmuşdu. İsteyirdi oğlan hemişe burada olsun. Bir az geçenden sonra halvaçı Melike yaklaşıb ondan soruşdu.

— Oğlum, kimsen, haralısan? Melik dedi:

— Geribem, heç kesim de yohdu.

— Halvaçı ona dedi:

— Gel benim oğlum ol, halva satag.

Melik razı oldu. Ahşam olan kimi halvaçı onu evine apardı.

Seher yine halvaçı dükânına geldiler. Hemişe halvaçı dükânına beş adam gelmirdi. Amma indi adam oturmağa yer tapılmırdı. Bir müddet gelib geçdi. Melik gelib-gedene fikir verirdi. Gördü bu şehir ehalsinin yarından çohu gördü. Çoh teeccübeledi, halvaçıdan soruşdu.

— Dede, bu şehirde niye çoh kor adam var? Halvaçı dedi:

— Bu şehir padşahının gözünün ağı, garası bir gızı var. Padşah gızını aparıb denizin ceziresinde goyubdu. Bu adamlar onun evinin yan-yöresine gedende gız ohla vurub gözlerini çıhardır. Melik lap mehettel galdı, bu neçe gızdı ki, ohla vurub adamların gözlerini kor eleyir?

Ahşam düşdü, hava garaldı. Halvaçı eve getdi, Melik ise dükanda galdı. Gece yarı, hamı yatan zaman Melik durub tahta atını gizletdiyi yere getdi. Tahtaları guraşdırıb mindi, puçunu burdu, havaya galhıb gız olduğu cezireye teref uçmağa başladı. Ta ki, gedib cezirede atdan yere düşdü. Gızın gapısını döymeye başladı.

Gız yuhudan oyandı dedi:

— Ay gızlar, bu vaht buraya kim gele biler, gedin görün bu kimdi?

Kenizlerden biri gedib gapını açdı, gördü gapını döyen ele bir oğlandı, ele bil ay parçalanıb yere düşüb. Kenizin ağı başından çıhdı, yerinde don galıb, maddım-maddım oğlana tamaşa elemeye başladı.

Keniz geri gayıtmadı. Hanım başga gullugçu gönderdi, o da onun kimi, gedib geri gayıtmadı. Hanım lap mehettel galıb, özü durub gapıya getdi. Gördü ne, burda bir gözel oğlan var, kenizler onu görüb ürekleri harab olub. Az galdı onun da üreyi harab olsun, bir teher özünü sahladı. O saat oğlan gıza, gız da oğlana aşig oldu. Gız oğlanı öz menziline apardı. Melik gece gızın yanında galdı. Sehere yahın tahta atını minib uçdu, geldi halvaçı dükânına, dükânı açıb oturdu içinde. Bir ay bele geçdi, gündüz halvaçı dükânında oldu, gece gızın yanına getdi. Beli, bir gün padşah gızının yanına getmişdi. Kenizlerden biri çuğullug eleyib, bir nefer oğlanın hanımın yanına

geldiyini padşaha söyledi. Padşah bu işe teccüb elledi, ahı oğlan bura ne cür gelir? Padşah çuğul gullugçuya tapşırđı:

— Oğlan buraya gelende bir sayag ele, küreyinin arasına bir nişan vur.

Padşah gemgin gaydıb bargahına geldi. Ahşam oğlan gızın yanına geldi, paltarını soyunanda çuğul keniz elini bir renge batırıp oğlanın küreyinin arasına vurdu ve onu o saat da padşaha heber çatdırdı.

Sabah açıldı, padşah hökm elledi, şehirde ne geder kişi var idi yırdılar. Adamların hamısını soyundurub küreyine bahdılar nişan vurulan adamı tapa bilmediler. Padşaha heber verdiler ki:

— Halvaçı dükânında bir oğlan var, o gelmeyibdi.

Padşah o saat adam gönderdi, Meliki getirtti. Soyundurub gördüler ki, bunun küreyinin arasına nişan vurulub. Padşah o saat hökm elledi, Melikin boynunu vursunlar. Oğlan padşaha dedi:

— Şah sağ olsun, bir tahta atım var, goy onu getirim sene verim, sonra boynumu vurdur. Bu yel atıdı.

Padşah ona adam goşdu. Oğlan adamlarla yel atı olan yere getdi. Adamlara dedi:

— Goyun atı götürüm gedek.

Atın içine kiren kimi puçunu burub havaya galhdı, bir degigenin içinde gözden itdi, düz gızın yanına getdi. Ehvalatı gıza söyledi. Gız ona dedi:

— Men de seninle gedeceyem.

Oğlan razı oldu. Gız çohlu gızıl, gaş-daş götürdü, atı mindiler. Tahta at onları havaya galdırıp ilim-ilim itdi. Padşah bu işden çoh gemgin oldu. Her yere goşun gönderdi, onları tapmadılar, geri gayıtdılar. O biri terefdan Melik gızla çoh uçdu, az uçdu, bir çemenlikde yere düşdü. Gece vahtı idi. Oğlan gördü uzakdan ışığ gelir. Gıza dedi:

---Sen burada otur,men gedim görüm o ne işıgdı? Ordan bir az yemekden-zaddan alım getirim.

Gız razı oldu. Melik tahta ata minib göye galhdı. İşıg gelen yerde aşağı düşüb, gördü köçdü. Oradan bir az çörek yemek alan kimi ata minib göye galhdı. Ele bu zaman göy guruldadı, ıldırım şaggıldadı, şümşürüd çahdı, her yeri gara duman basdı. Oğlan göyde azdı, padşah gızı galan yeri gelib tapmadı, gedib uzaglara çıhdı.İndi

görek kız neçe oldu. Gız ha gözledi, Melik gelib çıhmadı. Özü de hamile idi. Burada bir müddet galdı, barı hemlini yere goydu, bir gözel oğlan doğdu. Gız meşeden pencerden, meyveden derib yeyirdi. Özüne de bir dahma düzeltmişdi, içinde olurdu. Gelib geçen karvan keseden tahıl alıb yanına yığmışdı. Bu münvalla iki il burada galıb, Meliki gözledi. Bir gün uşağı yatırdıb, özü çiyelek dermeye getdi. Bu vaht Melikin atası bir deste atlı ile geçende uşağı gördü. Emr eledi uşağı götürüb getdiler. Gız geri gayıdıb uşağını görmedi, başına gözüne döyüb ağlamağa başladı. Melikden, oğlundan eli üzüldü, durub yola düşdü, gethaget bir şehere çıhdı. Bu şehir Melikin atasının şeheri idi. Ucgarda bir gapını döydü. Garı gapını açıb gızı gördü, evine çağırdı.

— Ay gızım, sen kimsen, niye didergin düşmüşen? Gız bütün başına gelenleri ağlaya ağlaya garıya söyledi.

— Garı, derdim çohdu, meşeler gelem olsa, deryalar mürekkeb, yazsalar, yine derdim gurtarmaz! Garı dedi:

— Gızım, fikir eleme, Allah kerimdi. Bu günden sen benim gızımsan, men de senin anan.

Gızın gızılı çoh idi. Garı ile yaşamağa başladılar. Gız Benna çağırtırdı, dedi:

—Benna, ne istesen vereceyem, ele bir bina tikersen ki, her yerden görüner, şefegi her yere düşer.

Benna razı oldu, gızın dediyinden de güzel bir bina tikdi. Bu ele imaret idi ki, ayağı deryadan nem çekirdi, başı bulutdan. Gün kimi her yere ışık salırdı. Özü de bu bina yeriye bina idi. Benna altına çarh goymuşdu, istediye yere apara bilerdin. Gız bu binanı bele düzeltmekde megsedi var idi, bilirdi ki, hamı binanın tamaşasına gelecek, oğlu da, Melik de evvel-ahır buraya gelecekler.

Garı ile gız teze binaya yığışmışdılar. Bu binanın te'rifi her yere yayılmışdı. Gız Zerger de çağırtırdı, dedi:

—Zerger, seni dünya malından gane edeceyem. Mene dörd gızıl horuz gayırarsan, binanın dörd terefine goyaram,her sabah ganad çalıb banlayarlar. Onların banının sesi yetmiş beş ağacılık yol geder.

Zerger elini gözünün üstüne goyub dedi:

— Baş üste, hanım, tapşırdığın horuzlar üç güne hazır olar.

Gız neggaşı da çağırtırdı dedi:

— Neggaş, ne istesen vereceyem. Bu evin çöl divarlarında bir oğlan şekli çekersen, tahta ata minib göyde gezer. Bir padşahın ölkesine çıkar. Padşahın gızı cezirede yaşayar. Tahta atlı oğlan onun yanına geder. Bir-birlerini severler. Bunu padşah bilir, oğlanı öldürmek emrini verer. Oğlan tahta atına minib göye uçar, padşah gızının yanına geder. Gızı da götürüb tahta ata minib uçub gaçarlar. Bunlar bir yerde aşağı düşerler. Bir yerden ışık gelir, oğlan çörek yemek getirmeye geder, gayıtmaz. Gız bunun yolunu üç il gözleyer, uşağı olar, bir deste atlı gelib uşağı apararlar. Gız ağlaya-ağlaya galar. Sevgilisinden elini üzenden sonra, gedib bir şehirde garıya gız olar. Bu dediklerimi çeke bilersenmi?

Neggaş dedi:

— Hanım, çekerem.

Üç gün gelib geçdi. Hanım horuzların sesine yuhudan ayılıb ne gördü, pencerelerinde gızıl horuzlar ganad-ganada verib banlayırlar. Kenara çıhib bahdı ki, tapşırdıklarını neggaş evin divarlarına minbir zerli rengle yazmışdır. Zergarın ve neggaşın el senetine heyran galdı, onlara aferin dedi. İstediklerinden iki gat çoh onlara gızıl verib yola saldı.

Beli, bu evin sedası her yere yayıldı. Bütün ölkelerden bu eve tamaşa elemeye geldiler. Padşahlar, padşahzadeler gelir, gızı görüb aşig olurdular. Gız heresini bir dille yola salırdı.

Bu şehir padşahının yenice heddi-buluğa çatmış bir güzel oğlu var idi. Bir gün bu oğlan atasından izn alıb gızın evine tamaşa elemeye getdi. Oğlan horuzların banına, avazlarına gulag asdı, sonra evin divarlarında negş edilmiş şekillerin altlarında yazılmışları ohudu. Oğlan gızın ehvalatına yandı, gözlerinden yaş geldi. Evin o biri terefine geçende pencerenin gabağında bir güzel gız gördü. Gız onu görende bitaget oldu, pencerenin yanına söykendi. Oğlan ise bir gönülden min gönüle gıza aşig oldu. Öz sevgisini göz gaşla gıza bildirdi, gız gözü yaşlı gülümsündü. Sevgilerini bir-birine bildirdiler oğlan eve gelib, gızı sevdiyini, gız da ona gelmeye razı olduğunu padşah atasına çatdırdı. Padşah dedi:

— Oğlum, goy elçi gönderek, ağzın arayag.

Padşah veziri gızın yanına gönderdi. Gız veziri çoh hörmlele gebul eleyib, ona gonaglıg verdi. Süfreye her cür lezzetli yemekler düzmüşdü. Adam etrinden

doyurdu. Vezirin ağzı eyri galmışdı. Yemek zamanı ne megsede geldiğini söyledi, gız razılığ verdi, dedi:

— Gerek oğlan, burada yaşasın.

Vezir geri gayıdıp, padşaha gızı o geder te'rifeledi ki, padşah az galmışdı seher açılmamış toya başlasın. Oğlanın gızın yanına getmesi padşahın lap üreyinden idi. O güzel bina padşaha galırdı.

Beli, seher acıldı, padşah emr eleği, gırh gün, gırh gece toy edildi. Oğlanı gızın yanına getirdiler. Hamı çekilib getdi, menzilde tekce oğlan, bir de gız galdı. Gız ayaya galhıb, divarda negş edilen ehvalatları oğlana ağlaya ağlaya nağıl eleyib dedi:

— Bil, agah ol, senin ananam, sen oğlumsan.

Oğlan bitaget olub yere yihıldı. Anası onun üzüne gülab sepib özüne getirdi. Oğlan ayağa galhıb anasından üzr istedi. O, hem şad idi, hem peşman. Anası dedi:

— Oğlum, peşman olma, bu işi men özüm gesden eledim. Eğer bele elemeseydim, meni rahat goymazdılar, zorla alardılar. Bu sirri gizli sahlayag, er arvad kimi dolanag, atan harda olsa gelib çihacag.

Oğlan dedi:

— Ana, ne desen razıyam. Amma meni bağışla.

Anası dedi:

— Burada senin heç bir günahın yohdu.

Beli, ana-bala bu sirri heç kese demeden dolanmagda, Melikin yolunu gözlemegde olsunlar, eşit Melikden.

Melik tahta atı ile çoh ölkeleri, yerleri gezdi, amma çifayda, sevgilisi padşah gızından bir nişan tapmadı. İller geçdi, ahırda öz ölkelerine gayıtmag gerarına geldi. Tahta atını minib göye galhdı, uzag yol uçub, öz ölkelerinin üstüne geldi. Bahdı ki, şehrin kenarında bir bina var, her terefe işig salır. Binanın yanında yere düşdü. Bu o zaman idi ki, horuzlar ganad-ganada verib banlayırdılar. Melik lap heyran galmışdı. Bu neçe işdi?

Bu bina kimin ola? Evin lap yanına getdi, divarda negş olan şekillere bahdı, yazıları ohudu. O saat geşş eleyib yere yihıldı. Handan-hana ayıldı, yerden galhıb evin gapısına teref getmek isteyende, pencereden gız onu gördü. Yüyürüb onun gabağına geldi. İki aşig, me'sug gol-boyun olub geşş elediler. Garı gelib onların

üzlerine gülâb sepdî, özlerine getirdi. Gız Meliki eve apardı, oğlu da gelib çıhdı. Gız oğluna dedi:

— Oğlum, bu senin atandı.

Melik lap mehettel galmışdı. Bu neçe işdi, ahı onun oğlu yoh idi. Padşah gızı ehvalatı Melike nağıl eledi. Melik oğlunun üz gözünden öpdü, dedi:

— Padşahı sabah gonag çağırarsınız.

Sabah açıldı. Padşah gızı yahşı tedarük gördü, her cür yemek bişirdi, güzel süfre düzeltdi. Padşahı veziri, vekili ile gonag çağırdılar. Padşah vezir vekili bütün e'yanları ile oğluna gonag geldi. Gapıdan içeri girende Meliki gördü, bihuş olub yere yihıldı. Onu özüne getirdi-ler. Padşah Melikle gol boyun oldu. Gız ve oğlu bu işe lap heyran galmışdılar. Melik gördü sevgilisi narahatdı. Hamını süfreye de'vet eledi. Yemekden gabag Melik söze başlayıb dedi:

—Bu padşah benim atamdı. Bu gız benim arvadım,oğlanda benim oğlumdu. Menim başıma gelenlerin hamısı evin divarına yazılmışdır. Men isteyirem Zergeri, dülgeri, neggaşı, Bennanı da bu meclise getirek.

Padşah lap mehettel galmıştı.Gız padşahın pecmürde olduğunu başa düşüb dedi:

— Ata, onun fikrini eleme. O toyu men özüm gedsen eletdirdim ki, heç kes mene tohunmasın, sevgilim gelib çıhsın. Men fikrimi oğluma söyledim. Ana-bala Melikin yolunu gözleyirdik.

Padşah çoh şad oldu. Adam gönderdiler Zerger, Dülger, neggaş, Benna da gelib çıhdı. Onları padşahın yanında eyleşdirdiler. Padşah ele hemin gündən gırh gün, gırh gece toy eletdirib, vezirin gızını nevesi Memmede aldı. Özü de başından tacı götürüb oğlu Melikin başına goydu. Melik edaletli bir padşah oldu. Onlar yediler, yere geç-diler, siz da yeyin dövre geçin.

Şamhor —1953

2.24.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Bir şehirde padişah, oğlu bir de Zerger ve Dülger vardır.	α
2-	Zerger ve Dülger hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yapmak	M

için bahse girerler.

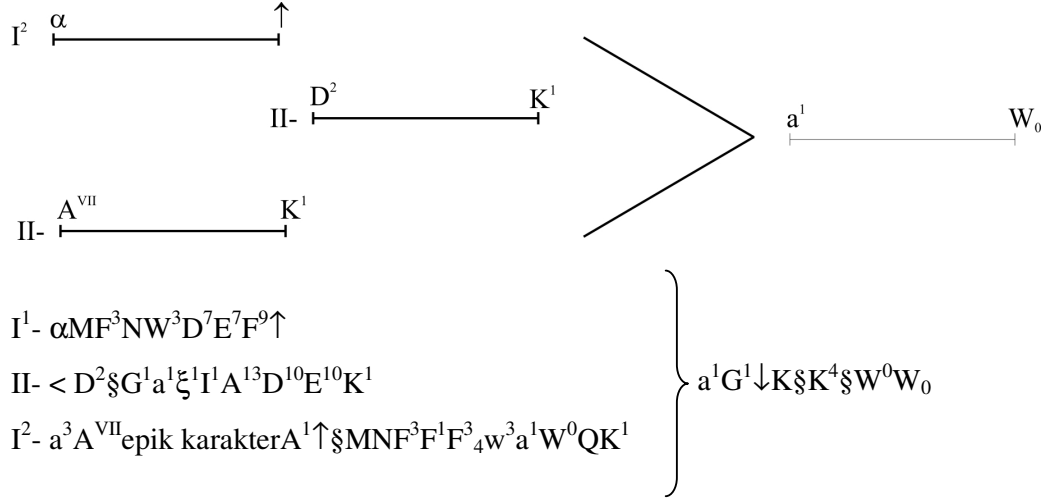
- 3- Dülger içinde oturduğunda istediğin yere götüren bir at, F^3
Zerger de içinde kanat çırpıp banlayan altın horozun da
bulunduğu bir tepsi yapar.
- 4- Padişah Zergerinkini, oğlu da Dülgerin atını beğenir, $N + w^3$
Padişah ikisine de çok bahşış verir.
- 5- Padişahın oğlu Dülger'den tahta atı kullanmayı öğretme- D^7
sini ister.
- 6- Dülger de ona kullanmayı öğretir. E^7
- 7- Padişahın oğlu ata binip sefere çıkmayı ister yanına da $F^9 + \uparrow$
Dülger'i alır.
- 8- Ata biner ve dolaşırlar Melik, Dülger'i geri ülkesine bırakır. $<$
- 9- Kendisi şehirler geçer bir helvacı dükkanına gelir. Helvacı D^2
Melik'den kim olduğunu soruşup onun oğlu olmasını ister.
- 10- Melik kabul eder, bir gün melik bir sürü kör adam görür. $\S$ haber alma
Onların padişahın kızı tarafından kör edildiğini öğrenir.
- 11- Melik atına biner kızın evine varır, kızla birbirine aşık $G^1 + a^1$
olurlar.
- 12- Padişah her gece kızın yanına gelen bir oğlan olduğunu ξ^1
öğrenir.
- 13- Birgece oğlan soyununca onun arkasına bir nişan vururlar. I^1
- 14- Padişah şehirdeki oğlanları toplatıp Melik'i bulur onun A^{13}
öldürülmesini buyurur.
- 15- Oğlan tahta atı verip onu bağışlamasını ister. D^{10}
- 16- Oğlan tahta ata binmeyi öğretmek için biner atla beraber E^{10}
gider.
- 17- Kızı da yanına alır, götürür. K^1
- 18- Bir çemenliğe gelirler oğlan bir ışık görüp ışıktan tarafa $a^3 + A^{VII}$
gider, kızı da orada unutup uzaklara gider.
- 18- Kız orda kalır bir süre sonra güzel bir oğlan doğurur. Epik karakter
- 19- Bir gün Melik'in babası çocuğu götürür kendine evlat A^1
edinir.

- 20- Kadın çocuğu bulamayıp çocuğunun olduğu şehre gelir, bir $\uparrow + \S$
kadına başından geçenleri anlatır.
- 21- Kız, çocuğun padişapta olduğunu bilir, bir gün gelmesi için M
bir Benna çağırır, ona her yerden görünen bir bina dikmesini
ister.
- 22- Benna çok güzel bir bina diker. $N + F^3$
- 23- Kız bir zerger çağırır, binanın dört tarafına her sabah kanat F^1
çırpıp banlayan altın horoz koydurur.
- 24- Bir nakkaşa da binanın etrafına başından geçenleri yazdırır. F^3_4
- 25- Bunları çok beğenen kadın onlara çok para verir. w^3
- 26- Padişahın oğulluğu büyür evi görür, içerdeki kadına aşık a^1
olur.
- 27- Kadın evladını elde etmek için evlenmeye razı olur. W^0
- 28- Kadın oğluna başından geçenleri anlatıp oğlu olduğunu $Q + K^1$
söyler.
- 29- Melik, sevgilisi padişah kızını aramaya koyulur kendi $a^1 + G^1 \downarrow$
ülkesine dönmek için tahta ata biner.
- 30- Melik bu olağan üstü binayı görür yazıları da okuyunca $K + \S$
karısını bulur, kız başından geçenleri anlatır.
- 31- Kız, padişahı yemeğe çağırır padişah kendi öz oğlu Melik'i K^1
orada bulur.
- 32- Padişaha olanlar anlatılır. Zerger, Dülger, Nakkaş, Benna da $\S$
çağrılır.
- 33- Vezirin kızıyla padişahın torunu Mehemed evlenir. W^0
- 34- Padişah tahtını Melik'e bırakır. W_0

2.24.2.Masalın tahlili

Masalın birinci ve ikinci kesiti birinci kahramanın başından geçer. Diğer kahraman için de ayrı bir kesit vardır. Masal bu iki ayrı kesitlerin birleşmesiyle biter.İkinci kahramanın başından geçen I^2 kesitinde M-N çifti görülür. Diğerlerinde H-J ve M-N çifti görülmez.

Masal Kesitleri

2.25. Padşah ve Benna

Biri var idi, biri yoh idi, bir Benna var idi. Adı da Ehmed Benna idi. Bu Benna ele usta idi, misli beraberı yohdu. Evler tikirdi bezekli gelin kimi. Dünyada olan padşahlar onu aparıb özlerine ev tikdirirdiler. Benna Ehmed diller destanı idi. Meme deyenden, pepe yeyene hamı onu tanıyırdı. Benna Ehmed de bele Benna Ehmed idi.

Günlerin bir günü padşah onu çağırıp dedi:

—Ey Benna Ehmed, gerek mene ele ev tikesen ki, ayağı deryadan nem çeke, başı buluddan. Bir kerpiçi zeberced, biri le'l ola, gün kimi şefeg vere, ay kimi şö'le. Her saatda bir renge düşe. Bütün dünyada olan padşahlar onun tamaşasına gele. Dünyada başga tayı olmaya.

Benna Ehmed dedi:

— Şah sağ olsun, bu işin geleceyinden gorhuram. Gorhuram içinden gembergulu çıha.

—Padşah dedi:

— Bunun gorhusu ki, yohdu, seni bütün dünyanın malından gane eleyeceyem.

Ne gembergulubazlıgdı. Benna Ehmed dedi:

— Şah sağ olsun, tike bilmerem.

Padşah gezeblenib dedi:

— Ya tik, ya da boynunu vurduracağam.

Benna Ehmed dedi:

—Yahşı, tikerem. Ele ev tikerem ki, dünyada bir olar, evezi olmaz. Ancag bu ev ya benim başımı yeyecek, ya da senin.

Benna evin kerpiçlerini yagut ve zebercedden düzeltdi, başladı evi tikmeye. Bir ilin içinde o, ele ev tikdi ki, ele bil o eve insan eli deymeyib, gudretten yaranıb. Bütün büyük, küçük tamaşaya çıhdı. Rengareng şefegi yetmiş beş ağaç her terefe yayıldı. Eve bahanın gözü gamaşırdı. Beli, padşaha muştulugçu getdi ki, ev hazırđı. Padşah e'yan-eşrefle gedib ne gördü? Benna ele ev tikib ki, misli-beraberi yohdu. Padşah emr eledi, Bennaya çoh hel'et verdiler.

Padşah zatı gırıg idi. Ahşam veziri yanına çağırıp dedi:

— Vezir, görürsen Benna ne gözel ev tikib?

Vezir dedi:

— Kibleyi-alem, heç ağla gelmir ki, bu binaya adam eli deyib. Merheba Benna Ehmede! Padşah dedi:

— Metleb buradadı. Ne geder ki, Benna yaşayır,gorhu var.

Vezir dedi:

— Şah, ne gorhu? Senin üçün bele ev tikib ta ne isteyirsen?

Padşah dedi:

— Vezir, o Benna bundan yahşı ev tike biler? Vezir dedi:

— Belke de tike biler. Ne olsun, tiksın de.

Padşah dedi:

— Sen ki, vezir deyilmişsen, lap öküzotaran, ne hır ganırsan, ne zır. Benna ölmelidir.

Vezirin ayağının altından yer kaçdı, dedi:

— Şah bu edaletsizlik olar. O senetkardı, sen ona hörmət elemelisen. Padşah dedi:

— Dünyada bele ev ancag mende olmalıdır. Benna yaşasa, gedib başgasına da tike biler, indi gandin? Vezir dedi:

—Sen ağzın açandan bilirem ne deyirsən. Ancag edaletsizlik eleyirsən.

Padşah o saat gılncı çekib vezirin üreyinin başından sohdu, onu öldürdü. Meyidini celladlara verdi, celladlar aparıp derenin birinde basdırdılar.

Padşah adam gönderib bennanı yanına çağırtdırdı. Benna arvadına dedi:

—Arvad, gözde gulagda ol, padşah meni öldürmek isteyir, amma onu görmeyecek. Men ona gireve vermeyeceyem ki,meni öldürsün.

Benna eline bir ,balta alıb padşahın yanına geldi. Padşah ona dedi:

—Ezizim, Benna, sen mene çoh yahşılığ elemisen. Ele ev tikmisen ki, dünyada evezi yohdu. Bilmirem bu yahşılığın gabağında men seni ne cür razı salacağam?

Benna dedi:

— Çoh sağ ol, şah, çoh razıyam. Padşah dedi:

— İsteyirem sennen binanın lap üstüne çıham, dünyaya tamaşa eleyem. Benna dedi:

— Şah, çihag tamaşa ele.

Padşahnan Benna evin lap üstüne çıhdılar. Doğrudan buradan dünyanın her yeri görünürdü. Adamın başı buludlara tohunurdu. Padşah «merheba, merheba» deye gireveleyirdi ki, Bennanı iteleyib, buradan salsın, parça-parça elesin. Benna onun fikrini başa düşmüşdü, gözü onda idi. Birden padşah onu arhadan iteledi. Benna mih kimi yerinde dayandı, el atıb padşahın yahasından tutdu, götürüb onu göyün üzünden yere tulladı. Padşah yere düşüb parça parça oldu. Benna aşağı düşüb padşahın emellerini hamıya söyledi. Adamlar hamısı Bennaya aferin söylediler. Ev Bennanın özüne galdı. Camaat özüne teze padşah seçdi.

Guba – 1954

2.25.1. Fonksiyonların tespiti

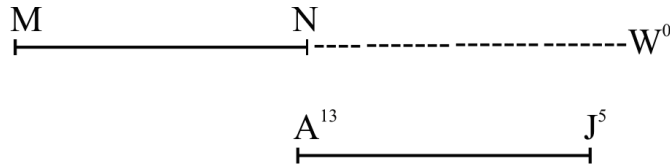
- 1- Ehmed Usta adlı çok becerikli bir kişi vardır. α
- 2- Bir gün padişah onu çağırır, ona dünyada eşi benzeri $A^2 + M$ olmayan bir bina dikmesini söyler.
- 3- Usta böyle bir evi dikmek istemediğini söyler, padişah G_{dlm} . boynunu vurduracağını söyleyince kabul eder.
- 4- Usta bakan herkesin gözünün kamaşacağı bir ev diker. $N = F^3_4$
- 5- Padişah ona çok para verir. w^3
- 6- Padişah ustanın bir daha böyle güzel ev dikeceğini $A^{13} + \theta^1 + A^{14}$ düşünüp onu öldürmek istediğini vezire söyler. Vezir karşı çıkınca onu öldürür.
- 7- Padişah ustayı çağırır. Usta anlayıp eline bir balta alır B^1 ve gider.
- 8- Padişah Ehmed Usta'dan ne istediğini sorduğunda, o H^5 da evin üstüne çıkıp dünyaya beraber bakmayı ister.

- 9- Padişah ustayı öldürmek için iteler. Usta düşmez o $J^5 + U$
padişahı iter, padişah parça parça olur.
- 10- Ev ustaya kalır ve usta padişah olur. W_0

2.25.2. Masalın tahlili

İki kesitten oluşan masalın birinci kesiti M-N çiftini, ikinci kesiti de H-J çiftini içerir. Tek kahramanlı bir masaldır.

Masal Kesitleri

$$I- \alpha a^2 M_{Gdlm} N = F^3_4 w^3 \dots \dots W_0$$

$$II- A_{13} \theta^1 A^{14} B^1 H^5 J^5 U$$

2.26. Peşe Dalınca

Gedim vahtlarda bir padşah var idi. Günlerin bir gününde bu padşah küçeynen geçen adamlara pencerelerden bahırdı, gördü elinde bir demir hekandaz küçe ile bir adam gedir. Bu adam bir az gedenden sonra küçeni dönüb geri gayıtdı, onun elindeki hekandaz gızıldan oldu. Padşah buna çoh teeccübeledi. Hökmeledi o adamı yanına getirsinler. Bunu padşahın yanına getirdiler. Padşah ondan hekandazın ehvalatını soruşdu. Hemin adam cavab verdi.

— Padşah sağ olsun, men gedirdim küçe ile, gabağıma bir adam çıhdı. O benim hekandazımı eline alıb, istedi bahsın. Hekandaz onun elinde gızıl oldu. Sonra mene verdi.

Padşah ona hökmeledi, gedib o adamı benim yanıma getirersen. Bu adam gedib onu getirdi padşahın gulluğuna. Padşah hekandazı gızıl eleyen adamdan adını soruşdu. O dedi:

— Adım Mirdamaddı.

Padşah ondan hekandazı neçe gızıl elemesini soruşdu. Mirdamad dedi:

— Peşedi.

Padşah Mirdamada hökmeledi, gerek o peşeni mene öyredesen. Mirdamad padşaha dedi:

—Padşah sağ olsun, sen o peşeni öylene bilmezsen. Sen padşahsan, senin peşen padşahlıdır. Onu öğrenmek isteyen gerek padşahlıktan el çeksin.

Padşah dedi:

— Men padşah olmagdan el çekerem. Sen o peşeni mene öğret.

Mirdamad razı oldu. Padşah öz oğlunu yerinde padşah goyub Mirdamad ile bu şehirden çıkıp yola düşdüler. Bir az gedenden sonra, padşah bir kızıl darag çıkartdı, başını daramağa başladı. Mirdamad kızıl daragı padşahın elinden alıp cibine goydu. Padşaha dedi:

— Menim senetimi öğrenmek isteyen başını kızıl darag ile daraya bilmez.

Bir az yol gedenden sonra bunlar bir bulağa çatdılar, Padşah cibinden bir kızıl su gabi çıkarıp istedi su içsin. Mirdamad yine dedi:

—Menim senetimi öğrenmeg isteyen kızıl şey gezdire bilmez.

Bir heyli yol gedenden sonra Mirdamad padşaha dedi:

— Gardeş, indi daha men senden ayrılıram. Get dervişlik ele, ayrı peşe gör, sen benim peşemi öylene bilmezsen.Özü de altı aydan sonra meni tapacagsan.

Padşah ne geder yalvardı, yapışdısa, olmadı. Onlar burda ayrılıp heresi bir terefe getdiler. Padşah bir az yol gedib bir şehere çıhdı. Burda bir karvansaraya gedib yer istedi. Dediler ki, boş otağımız yohdu, amma bir otag var, her kes orada bir gece galsa, sehere sağ çıhmır. Onu da biz sene vere bilmerig. Padşah dedi:

— Eybi yohdu, men orada gallam.

Padşah otağa girdi, eyleşib çöreyini yedi, bir vaht gördü ki, evin divarı ayrıldı, divarın ağasından bir garı iki kızınıyan çıhdılar. Gızının ikisi de bir paltarda, bir sıgaldadı. Gızın biri otdu kürsünün üste, biri yerde.

Garı padşaha dedi:

— Bunların hansı hanımdı, hansı gullugçu?

Padşah stulun üstünde oturana dedi:

— Ey, düş otur yerde, hanımı incitme. Goy hanım otursun kürsüde.

Garı padşaha dedi:

—Sen ki, hanım ile gullukçunu tanıdın, men sene deymere. Bunları indiye kimi bir adam tanıya bilmirdi, men onları öldürürdüm. İndi men o hanımı, benim gızımı sene verirem.

Padşah garıya dedi:

— Men bir yerde dayanan adam deyilem, onu alıb sahlayam. Mene arvad gerek deyil.

Garı dedi:

— İndi ki, bele oldu, ele elerem ki, hemişe o sennen gezer, senin gözüne görünmez, amma bah, deyirem, bu her ne elese, sen ona garışma.

Padşah razı olub bu gızı aldı. Burdan çıhib bir ayrı menzil tapdılar, orada galdılar. Bir neçe aydan, gündən sonra arvadın bir oğlu oldu. Arvad uşağı aparıb yahından ahan bir çaya atdı. Padşah buna heç bir söz demedi. Bir azdan sonra bunlar buradan bir ayrı menzile göçdüler. Orada bu arvad yene bir oğlan doğub tendire atdı. Padşahın arvadının bu işine bu sefer çoh acığı tutdu, dedi:

— Seni görüm ilan vursun, niye uşağı tendire atdın?!

Arvad durub çıhdı. Padşah da bunun dalınca çıhdı. Birden gördü ki, bir ilan arvadın boğazına dolanıb onu sancır. Padşah ona çatıncan ilan gaçdı, arvad ölesi oldu. Ölen vahtda padşaha dedi:

— Men ölenden sonra benim dişimin birini çıhart, sahla. Sene bir vaht lazım olar.

Arvad öldü. Padşah arvadın dişini çıhardıb cibine goydu. Bir de gördü arvadın ata-anası gapıdan girdiler dediler:

—Sen bizim gızımızı gargış edib öldürdün. İndi ele bilirsən senin uşağların ölüb, yoh. Barmağımın arasından bir bah, onda görersen uşağların haradadı.

Padşah bahdı, gördu oğlanları taya yanında oynayırılar gayıdıb bahdı, heç kesi görmedi. O çıhib getdi uşağlarını ahtarsın, yolda buna bir div rast geldi. Div bunu görcek dedi:

— Ay padşah, seni hoş gördük, sen hara, bura hara?

Bunu deyib padşahı yanına salıb, yerin altındaki bir mağaraya apardı. Padşah buraya girende gördü ki, bura adam sümüüyünen, goyunnan doludur. Ahşamacan padşah vahtını orada geçirdi. Ahşam div buna dedi:

— Ay padşah, sen adam eti yeyebilirsenmi? Eğer yemesen, un verim çörek bişir, ye.

Padşah unu aparıb çörek bişirib yedi. Bir vaht padşah gördü ki, div büyük bir adamı tutub goyun kimi şaggaladı, şişe çekib, odun üste goydu ki, bişsin. Padşah bunu görüb öz-özüne dedi ki, men padşah ola ola, bu div benim gözümün

gabağında bu adamları şaggalayıb yeyir. Gerek men şişi goyam oda, bunun gözlerini yatan vahtda dağlayam.

Gece padşah yatdı. Seher gördü ki, div goyunların heresine bir ad deye-deye, sığallaya-sığallaya bir-bir çıhartdı, apardı otarmağa, otardı, ahşam getirdi. Ahşam padşah oda iki şiş goydu. Div padşaha yine dedi:

— Ay padşah, men gedim sene un getirim, çörek bişir, ye!

Un olan yer garanlıg yerdı. Padşah furset tapıb şişleri oddan götürdü, aparıb birden divin gözlerine basdı. Div başladı gözlerini ovuşturmağa. O, bir şey göre bilmirdi. Bu halda padşah gedib bir goyun öldürüb, onun derisini soyub, içine girdi. Seher div goyunları çöle çıkaranda ne geder onları elleşdirdi, amma padşahı tapa bilmedi. Padşah çöle çıhib ona bir od atdı, od gelib divin sinesine deyen vaht, div yere yihıldı. Padşah o saat gılcı çekib, onu cehenneme vasil eledi. Padşah mağaraya girende adamlar onun gabağında dizi üste yihılıb dediler ki, sen divi öldürdün, bizi ölümden azad eledin. Div çohlu gızıl gizledib, biz onu tapıb sene vererik. Padşah onlara dedi:

— Sağ olun, mene gızıl zad lazım deyildir.

Padşah buradan yola düşüb getdi. Bir heyli gedenden sonra, padşahın gabağına bir vezir çıhdı. Vezir padşahı görüb dedi:

— Men padşahın azarlı gızından ötrü bir hekim gezirem.

Padşah vezire dedi:

— Men hekimem, gedek.

Padşah vezir ile getdi, gördü ki, gızın üzü yaradır. Gızdan soruşdu:

— Ay gız, senin üzüne ne olubdur ki, yaradı? Gız başladı başına geleni padşaha nağıl elemeye. Gız dedi:

—Men atamnan ova çıhmışdım. Bir düzde men bir balaca divar görüb üstün o terefe addadım. Orda bir derviş gördüm. Derviş benim elimden tutub bir bağa apardı. Bağda bir ev var idi. Derviş mene bir otag gösterdi, dedi ki, sen burada olacagsan. Bir yere menden izinsiz gede bilmezsen. Derviş her gün çöle tek gedirdi, amma gayıdanda bir neçe adam ile gelirdi. Adamlar geri gayıtmırdılar. Men bu dervişin işini bilmek üçün bir defe gapının haçar deşiyinden bahıb gördüm ki, derviş gonaglar üçün aş bişirib, üstüne bir cür yağ tökdü. Gonagların elleri yağa deyen saat od alıb yandılar gızıl oldular. Derviş gızılları aparıb bir anbara tökdü. Bundan yeddi

il gedi. Bir gün derviş mene dedi ki, bu gün gonağımız yohdu, get aş bişir, hazır olanda meni de, çağır, yeyek. Aş hazırlayıb apardım gonag otağına goydum. Gelib derviş çağırdım. Men yine deşikden bahıb gördüm derviş o yağdan höreyin bir terefine tökdü, sonra meni çağırdı gonag otağına. Men birden dedim ki, o bahan kimdi? Derviş o yana bahanda men tez gabın o yağdan tökülen terefini onun gabağına çebirdim. O, elini uzatdıki, yesin. Od tutub yandı, gızıl oldu. Birden bir parça o oddan benim bir terefime düşdü, bir terefim gızıl oldu, üzüm bele yara.

Sözün gurtarıb ağlamağa başladı. Padşah dedi:

— Ay gız, gem yeme, seni evvelki halına salacağam.

Padşah her sehri, peşeni, hekimliyi öyrenmişdi. Hemin saat Laleli dağına getdi. Güllerden derib derman gayırdı. Gızın böyrüne, üzüne sürtdü, gız anadandoğma oldu. Bu getirdiyi sudan iki cam içdi. Gızla hudahafizleşib, yola düşdü. Bir deste de gül dermişdi. Mirdamadın evinin yanından geçirdi. Mirdamad onu görcek, «Sen buralara hoş gelibsen» — deyib elinden tutub eve apardı. Mirdamad padşahın gelmeyine göre çohlu adam yığıb büyük gonaglıg elledi. Gonaglardan biri ayağa durub dedi:

— Ay Mirdamad, sen gerek bizim üçün ağ bağdan, bir illig yoldan bir saata bir deste gül hediye getiresen.

Mirdamad hazırlanıb yola düşdü. Padşah da bunun dalınca getdi. Çatan kimi Mirdamad gülü götürüb gayırdı. Padşah bir şir olub bunun yolunda dayandı, gülü onun elinden alıb, ona bir balaca budağını verdi. Padşah ondan gabag gelib gonagların yanında oturdu. Bir vahtdan sonra Mirdamad geldi. Gonaglar bunun elindekini görüb dediler ki, bir illig yolu bir saata gedib gelmisen ele getirdiyin budurmu? Mirdamad dedi:

— Vallah, yolda gabağımı bir şir kesib, gülü elimden aldı, bir budağını verdi.

Padşah bu halda gülü çıhardıb gonagların gabağına goydu. Gonaglar bahıb gördüler ki, Mirdamad getirdiyi gül padşahın getirdiyinin bir budağıdır. Mirdamad padşaha dedi:

— İndi bütün peşeni öyrenmisen.

Padşah Mirdamada dua eleyib o günden padşahlığını atıb peşe dalınca getmeye başladı.

2.26.1.Fonksiyonların tespiti

1-	Bir gün bir padişah sokakta giden bir adamın elindeki demirin altına dönüştüğünü görür.	α
2-	Merak edip adamdan demirin nasıl altına döndüğünü öğrenmek ister. Padişahlıktan el çekerek Mirdamad'la bu işi öğrenmeye gider.	$a^6 + \uparrow$
3-	Padişah yolda altın tarak ve kap çıkarır Mirdamad “benim senetimi öğrenmek isteyen altın nesne yanında gezdiremez” der.	y^1
4-	Mirdamad ve padişah ayrılır, padişah bir şehre varır. Kervansaraydan bir oda ister ancak bir oda boştur, “orada kalan da sabaha çıkmaz” denir.	$\S$
5-	Padişah odada kalır, bir kadınla iki kız çıkar kadın, padişaha “hangisi hanım hangisi hizmetçi” diye sorar.	D^1
6-	O da yerde olanın hanım olduğunu söyleyip bilir ve kadın onu öldürmez.	E^1
7-	Kızını padişahın yanına verir, kız ne yaparsa karışmamasını söyler.	γ^1
8-	Kızla evlenen padişahın bir kızı bir oğlu olur.	W^0
9-	Bir gün kız, çocukların birini çaya diğerini de tandıra atar bu kez padişâh “Seni görüm yılan vursun der.” kızı yılan öldürür.	δ^1
10-	Kız ölürken dişinin birini çıkarmasını ona lazım olacağını söyler.	F^9
11-	Padişah çocuklarının yaşadığını öğrenir, onları aramaya çıkar.	a^1
12-	Yolda bir dev rastlar, dev onu bir mağaraya götürür.	D^2
13-	Padişah devin adamları yediğini görünce onu öldürmeye karar verir.	C
14-	Kızaran şişleri devin gözüne sokar, sonra devi kılıçla öldürür.	$H^1 + J^1$
15-	Padişah mağaradaki adamları kurtarır.	K^{10}

- 16- Yolda padişahın karşısına bir vezir çıkar, padişahın kızının yüzü yara olduğu için hekim aramaktadır. $A^{18} + a^1$
- 17- Hekim olduğunu söyleyen padişah onunla gider. O
- 18- Kız, ona yüzünün bir tarafının niçin altın olduğunu anlatır. §
- 19- Padişah Laleli dağındaki güllerden ilaç yapıp onu iyileştirir. K^5
- 20- Padişah Mirdamad'a rastlayıp onunla eve gider, eve birçok adam gelir. F^6_9
- 21- Adamlardan biri Mirdamad'dan ak bağdan bir deste gül getirmesini ister. M
- 22- Mirdamad gider, padişah bir aslan kılığında onu takip eder. Pr^3
- 23- Yolda Mirdamad'ın elinden gülü alıp ona küçük bir budak verir. F^8
- 24- Adamların Mirdamad'ın budak getirmesi hoşlarına gitmez. $N_{olmsz.}$
- 25- Mirdamad, yolda bir aslanın elindeki gülleri aldığını söyler. Padişah elindeki gülü çıkarınca, Mirdamad onun bütün işi öğrendiğini anlar. § + K

2.26.2. Masalın tahlili

Masal tek kesitten oluşan, tek kahramanlı bir masaldır. Bu kesitin içinde H-J ve M-N çiftleri de bulunmaktadır.

Masal Kesitleri

I- a^6 ● ————— ● K

I- $\alpha a^6 \uparrow \gamma^1 \S D^1 E^1 \gamma^1 W^0 \delta^1 F^9 a^1 D^2 CH^1 J^1 K^{10} A^{18} a^1 O \S K^5 F^6_9 MPr^3 F^8 N_{olmsz.} \S K$

2.27. Usta Abdulla

Gülzarı melahetde gözüm bir güle düştü,

Al hale, siyah sünbüle düştü.

Efsus ki, derdim dilden dile düştü.

Her aşigi-şeyda özün yara yetirdi.

İgbal zebun oldu bizimki bele düştü,

Hekan-hekan içinde,
 Goz girdekan içinde,
 Dere delleklik eler
 Köhne hamam içinde.

Şah Abbas cennet mekan,
 Tereziye vurdu tekan
 İki goz, bir girdekan

Milçek mindik çayı geçdik,
 Yabaynan dovğa içdik.
 Toplanıb nağıla geçdik.

Size kimden heber verim? Yemen vilayetinden. Yemen vilayetinde kimden?
 Yemen vilayetinde bir padşah vardı. Bu padşah ele bir imaret tikdirmek isteyirdi ki,
 dünyada ondan gözel imaret olmasın. Hansı usta gelirdi, tikdiyi hoşuna gelmirdi,
 boyunun vurdururdu. Hörgü yarımçık ga-lırdı.

İsfahanda Abdulla adlı bir usta var idi. Bu ele binalar tikdirdi ki, ele bil
 geybden yaranırdı. Usta Abdulla eşitdi ki, padşah misli beraberli olmayan bir bina
 tikdirmek isteyir. Ustalar tikir, beyenmir vurur boyunlarını. Usta Abdulla her bir
 eme-selahın götürdü, düşdü yola.

Yolların kenarıynan,
 Dağların dabanıynan,
 Derelerden yel kimi,
 Tepelerden sel kimi,
 Badeyi-serser kimi,
 Az getdi, uz getdi,
 Dere, tepe, düz getdi.

Özün yetirdi Yemen şehrine. Ondan-bundan soruşdu:

— Kimin hörgüsü var?

Apardılar bunu padşahın yanına. Padşah bundan soruşdu:

— Adın nedi?

Usta Abdulla dedi:

— Adım Usta Abdulladı. Özüm de İsfahanlıyam.

Padşah dedi:

— Usta Abdulla, görürsen benim bu imaretimi? Bunu benim beyendiğim kimi höre bilersen? Usta Abdulla dedi:

— Padşah sağ olsun, men tike bilerem. Ancag seninle bele şert bağlayıram ki, fehleni verersen. Fehlenin ihtiyarı mende olar. Tikib gurtarınca yanıma gelmezsen.

Beli, bir neçe fehle verdiler usta Abdullanın elini altında işlemeye. Bu fehlelerin ihtiyarı Usta Abdullada oldu. Usta Abdulla fehlelere dedi:

— Men ne desem, onu elersiniz.

Dediler:

— Baş üste.

Başladılar divarları hörmeye. Usta Abdulla gördü padşah gelir, yoldaşlarına dedi:

— Bir adam dine bilmez. Siz ele batdag, kerpiç verin.

Padşah vezir, vekilnen geldi onların yanına, dedi:

— Allah guvvet versin.

Padşah usta Abdullaya bir kise gızıl tulladı. Usta Abdulla gızıla da bahmayıb dedi:

— Verin batdag, verin kerpiç.

Vezir padşahın üzüne bahdı, padşah vezirin üzüne bahdı. Vezir dedi:

— Şah sağ olsun, men bunun evini görmeliyim.

Padşah dedi:

— Get gör, mene de heber ver. Vezir usta Abdullaya dedi:

— Usta, senin evin İsfahanda hardadı?

Usta Abdulla dedi:

—Menim evim İsfahanda meşhurdu, her yerden görünür.

Vezirnen padşah geri gayıtdılar.Vezir yemeliden,içmeliden, geymeliden götürdü,dedi.

—Gedeceyem bu usta Abdullanın evini görem.

Vezir düşdü yola.Güne bir menzil, teyyi menazil,özün yetirdi İsfahana.O, küçeyden atı sürürdü.Gördü şehirde bir imaret var her daşı,kerpici bir renk çalır.Gün

kimi Őeherin her yerine iŐıg salıb.Atı sűrdű o evin gapısına.Gűrdű bir garı oyurub gapının aŐzında,dedi:

—Garı nene, usta Abdullanın evi budurmu?

Garı dedi.

— Beli, budu, başına dűnűm.

Usta Abdullanın arvadı kűlefirengiden bahırdı gűrdű vezir budu gelir, dedi:

— Buyur, buyur iÇeri.

Vezir atı baŐladı, yoleledi gırh pillekennenden ŐıhmaŐa. BeŐ pilleken ŐıhmıŐdı. Birden pilleken onu tulladı bir zirzemiye. Bir de gűrdű iki eli payalı adam girdi iŐeri,dedi:

— Vezir elinden ne gelir, de seni ora aparag.

Vezir dedi:

— Vezirem, elimden heÇ bir iş gelmir.

Veziri heresi bir yandan başladı payalamaŐa.Vezir dedi:

— BaŐınıza dűnűm, űldűrmeyin meni.Elimden papag tikmek gelir.

Ondan el Çekib dediler:

—Vezir,bes bilmirsenmi bura senetsiz adam gire bilmez? Bu eve girenin gerek bir seneti olsun.

Veziri gűndermekde olsunlar papagŐıhanaya, eŐit padŐahdan.

PadŐahnan vekil ha gűzlediler, gűrdűler ki, vezir gelmedi.

Padşah dedi:

— Yegin Usta Abdullanın arvadına bend oldu gelmedi. Vekil, sen de get, gűr neyleyir orda.

Vekil ipek parŐalardan-zaddan alıb doldurdu hurcuna.Minib ata, dűŐdű yola. Gűne bir menzil űzűn yetirdi Ősfahana. Bu da getdi, gűrdű darvazanın aŐzında bir garı oturub, dedi:

— Garı nene, usta Abdullanın evi budurmu?

Garı dedi:

— Budu, başına dűnűm.

Vekilin lap aŐzı aŐıg galmışdı. Bele de imaret olarmı? Usta Abdullanın arvadı Çıhıb dedi:

— Buyur yuharıya.

Vekil bilmirdi eve bahsın, yohsa dünya gözeli arvada. Bu da bir pilleken, iki pilleken çıhdı. Beşinci pillekenden düşdü zirzemiye. Gördü burda here bir iş görür. Vezirin de bir yanında deri, bir yanında iyne sap, papag tikir. Ele bu zaman iki eli zopalı gelib dedi:

— Elinden ne iş gelir?

Vekil dedi:

— Vekilem, elimden bir iş gelmir.

Bunlar dediler:

— Bes bilmirsenmi bir senet sahibi olmayan gelmir bura?

Bunlar başladılar vekili zopalamağa. Vekil dedi:

— Amandı, meni öldürmeyin, döymeyin, çarig tikmeyi bilirem.

Buna da köşe, gön, biz verib oturdular vezirin yanında.

Beli, bir müddet geldi geçdi, padşah gördü vekil de gelmedi. Dabah tutmuş öküzün ağzı kimi ağzının suyu başladı daşlanıb ahmağa. Öz-özüne dedi: «Zalımlar yegin usta Abdullanın arvadıynan keş çekirler». Padşah da İsfahan deye düşdü yola. Özün yetirdi İsfahan şehrine. Şehrin kenarından gördü bir ev var her terefe reng salır. O saat bildi ki, usta Abdullanın evi odu. Atını düz sürdü evin gapısına, gördü gapıda bir garı oturub, dedi:

— Garı nene, Usta Abdullanın evi budumu?

Garı dedi:

— Beli, budu.

Abdullanın arvadı gördü padşah gelir, dedi:

— Buyur yuharı.

Padşah Usta Abdullanın arvadını görende ağzını suyu başladı ahmağa.

Bu da çıhmağa başladı. Bir pilleken, iki pilleken, beşinci pillekenden bu da düşdü zirzemiye. Bahdı ki, burda alem var, here bir iş görür. Vezir papag tikir, vekil de çarig, dedi:

— Bu ne işdi? Dediler:

— Dinme, işler şulugdu.

Bu zaman iki payalı adam geldi, dedi:

— Ne iş, senet sahibisen.

Padşah dedi:

— Men padşaham, ne senet?

Payalı adamlar başladılar padşahı payalamaya.

Padşah dedi:

—Ay aman, meni öldürmeyin.Padşahlığ elememişden hellac idim,aticılığ elerdim.

O saat yün geldi tohmag, gargah geldi.Padşah başladı hellacığ elemeye.

O biri terefdan Usta Abdulla evi tikib gurtardı.Ele gözel ev tikmişdi ki,her yerden gelirdiler tamaşaya.Ele bil geyibden düşmüşdü.Özü de tekemen kefin istediği yere apara bilerdi.Usta Abdulla bahdı ki ne padşah var,ne vezir var,nede vekil.O saat başa düşdü ki,gedibler bunun evine.Usta Abdulla da düzeldi yola,geldi evine,avradına dedi:

—Arvad,ne iş gördün?

Avradı dedi:

—Get zirzemiye,gör ne iş görmüşem.

Usta Abdulla getdi zirzemiye.Gördü paho...Padşah hellacığ eleyir,vezir papag tikir vekil de çarığ tikir.Gülüb dedi:

— Padşah, hemişe bu günde.

Usta Abdulla bunları azad eldi.Onlarla birlikde geri gayıtdı.Padşah eve bahıb çoh beyendi.Buna yeriye ev deyirdiler.Hara istesen apara bilerdi.Her kerpiçi bir reng idi. Padşah Usta Abdullanın haggını iki gat artıgıgıynan verdi.Hamı —büyük, kiçik, padşahlar Usta Abdullanın tikdiyi eve geldiler tamaşaya ,dediler:

—Aferin bele ustaya.Usta,ellerin var olsun,dünya durdugca yaşayasan.

Gubadlı-1940

2.27.1. Fonksiyonların tespiti

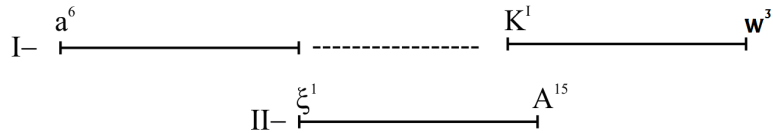
- 1- Yemen’de bir padişah vardır. α
- 2- Bu padişah dünyadaki en güzel binayı diktirmek ister, a^6
yalnız hiç kimse dikemez.
- 3- İsfahan’da Abdulla Usta adlı bir kişi bunu duyar, $Gdlm \uparrow$
Yemen’e doğru yola çıkar.
- 4- Abdulla padişaha götürülür, Padişaha binayı $B^5 + D^7 + \gamma^1$
dikeceğini söyler, ancak ondan birkaç işçi ister ve
bitinceye kadar yanına kimsenin gelmemesini ister.

- 5- Padişah ve vezir dayanamayıp evin yapılışına bakma- δ^1
ya giderler.
- 6- Usta Abdulla aldırış etmez. Abdulla'nın evini merak ξ^1
eder ve padişah, veziri ustanın evine gönderir.
- 7- Abdulla'nın hanımı onu kandırır, evde bir odaya kapa- $\pi^3 + A^{15} \dots$
tır, orada vezir kalpak diker.
- 8- Vezir gelmeyince padişah, vekili gönderir. $\xi^1 \dots$
- 9- Ustanın hanımı onu da kandırır, aynı odaya kapatır. O $\pi^3 + A^{15} \dots$
da çarık diker.
- 10- Padişah vekilin de gelmediğini görünce kendisi $\xi^1 \dots$
İsfehan'a varır.
- 11- Abdulla'nın hanımı onu da kandırır, padişah da $\pi^3, A^{15} \dots$
hallaçlık eder.
- 12- Abdulla Usta evi bitirir, herkes çok beğenir. K^1
- 13- Padişah ve adamlarını bulamayınca evine döner. $\downarrow$
- 14- Hanımına ne iş gördüğünü sorunca, odanın $\xi + U$ olmsz.
içerisindeki padişah ve yardımcılarını gösterir. Usta
onları bağışlar, azad eder.
- 15- Padişah evi çok beğenir, ustaya hakkını iki kat verir. w^3

2.27.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşur. Masal M–N, H–J çiftlerini içermez. Masal tek kahramanlıdır fakat ikinci kesit yardımcı kadın kahraman tarafından gerçekleştirilir. Son kısım birinci kesitin tamamlayıcısıdır.

Masal Kesitleri:

I- $\alpha a^6 Gdlm \uparrow B^5 D^7 \gamma^1 \delta^1 \dots K^1 \downarrow \xi U w^3$

II- $\xi^1 \dots \pi^3 A^{15}$

$\xi^1 \dots \pi^3 A^{15}$

$\xi \dots \pi^3 A^{15}$

2.28. Dörd Pehlevan

Keçmiş eyyamlarda bir padşah var idi. Bu padşah çoh edaletli ve rehmdil idi. Bir gün padşah oturmuşdu. Bir harkan içeri girmek istedi. Vezir onun gabağına çıhıb soruşdu.

— Ne sözün var, evvel mene de, sonra padşaha deyersen.

Harkan dedi:

— Vezir, bir guyu gızıl tapmışam. Gedirem padşaha heber verem, Vezir dedi:

—Ay bedbeht, padşah gızılın hamısını elinden alacag. Gızılın yarısı benim olsun, yarısı da senin. Çıh evine get, men bunu heç kese demerem.

Harkan şerte razı oldu. Gedib hezineni vezirle bölende hezinenin üstünde bir kitab gördü. Harkan kitabı özüne götürdü. Gızılı görende vezirin gözü böyümüşdü. Odur ki, heç kitaba zada mehel goymadı. Harkan kitabı aparıb evine goydu, gayıtdı öz payına düşen gızılı da aparsın. Vezir gılncı çekib hem Harkanı ve hem de özü ile apardığı kenizi öldürdü, gızılın hamısını öz evine apardı.

Deyirler, Harkanın arvadı hamile idi. Harkan öldürülenden az sonra barihamlini yere goyub, bir oğlan doğdu, ay parçası kimi. Oğlanın adını Hacı Mehbub goydular. Nağıllarda vaht olmaz. Hacı Mehbub böyüyüb, yeddi yaşa çatdı. Anası onu molların yanına ohumağa goydu. Bir neçe il geldi-geçdi. Bir gün anası eri hezineden getirdiyi kitabı verdi oğluna. Bütün dünyada olan sirrler bu kitabda yazılmışdı. Adamlar gelib bahtlarına bahdırırdılar. Bu kitabın sedası her yere düşdü. Bir vezir gelib bahtına bahdırdı. Gedib kitabı padşaha te'rifledi. Padşah oğlanı çağırıp dedi:

— Gerek kitabı veresen mene.

Oğlan dedi:

— Padşah sağ olsun, benim de, anamın da boynunu vurdur. Sonra kitabı al.

Padşah kitabı almayıp dedi:

—Menim bahtıma bah, gör düşmenim varmı?

Oğlan kitaba bahıb dedi:

—Var. Ancag Misirde dörd pehlevan anadan olacag. O, pehlevanlar sende olsa, heç kes seni meğlub eleye bilmez. Bir padşah senin üstüne hazırlaşır gelsin.

Padşah dedi:

— Kim getsin Misire? Bu uşaglar anadan olanda satın alıb getirsin? Vezir dedi:

— Kibleyi-alem, geden ne bilsin bu hansı uşaglardı ki, anadan olanda satın alsın? Bu oğlan özü taniyer, onu gönder getsin.

Padşah oğlana dedi:

— Gerek gedesen . Uşagları senden başka tanıyan olmaz.

Oğlan naelaç galdı, anasının yanına gedib dedi:

—Ana, dilimden belaya düşmüşem. Misire getmeliyim.

Anasından izi alıb yola düşdü, uzag yolu yahın etdi ta ki, Misire çatdı. Kitaba bahdı, uşaglar hansı anadan olacag, bildi. Gözledi uşaglar anadan olan kimi onları satın aldı. Bu hele uşagların ikisi idi. Birinin adını Hemze, birinin de adını Baba goydu. Onları dayelere tapşırđı. Bir gün daye bahıb gördü Hemze arıglayır.Oğlan Hemzenin çiyini yardı, içeri bir hal mehre goydu. Babanın golunu da yarıb içine bir le'l goydu. Daye ondan soruşdu:

— Niye bele eleyirsen? Oğlan dedi:

—Bunlar eyyar olacaglar.Bunları zeherleyecekler. Bunlar zeherlenende çiyini yarıb hal mehrnen le'li çıhararlar, onlar sağalar.

Bir az geçdi, uşagların ikisi de anadan oldu. Oğlan onları da satın aldı. Birinin adını Mobil, birinin de adını Mehdi goydu. Bu uşaglar da böyümeye başladılar.Oğlan uşagları molla yanında ohumağa goydu, herçlerini verib özü geri gayıtdı. Oğlan geri gayıdan kimi vezir şeytanlıg elledi, onu tutdurub zindana saldırdı.

O biri terefden molla uşagları çoh incidirdi. Bir gün uşaglar gonaglıg düzelttiler. Molladan hayıflarını almag üçün paltarların üstüne yapışgan sürtdüler. Mollanı gonag çağırdılar, Molla gelib oturanda paltara yapışdı. Hemze ile Mehdi mollanın evine getdi, arvadından gab-gacag aldılar ki, plov, bişiririk.Uşaglar gabları zibille doldurub, mollanın gabağına goydular. Babaynan Mobil dükana gedib dediler.

— Molla deyir bir pup şirni, dörd kelle gend versin.

Dükançı şirmiynen gendi verdi. Şirmiynen gendi öz aralarında paylaştırdılar. Sonra mollanı götürüb hamama getdiler. Baba bir az zırnıg aldı, mollaya dedi:

—Sene hına almışam.

Uşaglar mollanın saggalına zırnıg yahdılar. Molla sevinirdi, ele bilirdi saggalına hına yahırlar, gıpgırmızı olacag. Bir az geçdi, mollanın saggalı çıbırıg çıhdı, üzü alışıb yandı. Baba hamıdan gabag gedib, mollanın arvadına dedi:

— Molla donuna düşen bir oğlan gelecek sene sataşmağa, yanına goyma.

Beli, molla gelib evine çıhanda arvadı onu kötekleyib, içeri burahmadı. Molla ehvalatı arvadına söyleyenden sonra eve burahdı. Dörd uşag bir-birine goşulub gaçdılar, ta ki, gedib Heleb şehrine çıhdılar. Baba gardaşlarını kenarda goydu, dedi:

— Gedim görüm şeerde ne var,

Gedib gördü goşun şehri muhasireye alıb. O, aşpazın yanına gedib dedi:

— Şehri muhasire eleyen flan padşahın goşunudu.

Yeddi baş külfetik, her il gelib burdan her şey alıb aparırdım, indi men ne eleyim?

Aşpaz ona yemek zad verdi. Baba yemeyi aparıb gardaşlarına verdi. Geri gayıtdı, üç pehlevan paltarı bir eyyar paltarı, bir de bir zıngrov aldı getirdi. Pehlevan paltarlarını gardaşlarına geydirib dedi:

Üç pehlevanıg, bir eyyar.

Heresini bir terefe goydu, dedi:

— Deyeceyem men Babayiemirem, üstümde yüz eyyarım var. Hemze, sen de deyersen: Menem Hemzeyi sahibi-gur'an üstümde yüz pehlevanım var.

Mobile dedi: Sen de deyersen, menem Mobili-dastan, üstümde yüz min ohatanım var,

Mehdiye dedi: Sen de deyersen: «Menem Mehdiyi-kamandar, üstümde yüz min kamandarım var». Bu sözleri eşidende düşmenlerin goşunu vahimeye düşüb sehere kimi bir birini gırdılar. Onların gözlerine her garaltı düşmen kimi görünürdü. Gırılanları gırılın, galanları ise gaçıb getdiler. Seher vezir Hacenı çağırtırıp dedi:

— Kitaba bah, gör pehlevanlar gelibmi?

Hace kitaba bahıb dedi:

— Gelibler, goşunları da gırıblar.

Vezir ne geder fend gurdusa da, padşah tora düşmedi. Padşah emr eledi pehlevanları getirdiler. Padşah toy eleyib gızını verdi Hemzeye. Vezir bir sehr ohudu, gıznan oğlanın ağasında bir uçurum dere emele geldi. Her biri bir terefde galdı. Baba bir mayallag vurdu, Hemzeni götürüb gızın yanına apardı. Vezir çoh hiyle gurdu, ancag heç bir iş göre bilmedi. Vezir padşahı öğretti, padşah dörd pehlevanı çağırıp dedi:

— Gerek gedib Lendevur padşahından gırh günün bacheracını alasınız, benim hezineme getiresiniz. Size gırh gün möhletdi.

Pehlevanlar boyun geçirirler getmelerine söz verdiler. Hele getmemişdiler. Bir gün Baba gördü Hemze vezirin oğlanlarıyla nertahta oynayıp. Baba ona dedi:

— Oy na mag olmaz.

Hemze onun üstüne gışgırdı. Baba açığ eleyip getdi. Oyundan sonra şerab geldi. Hemzeye bir bade şerab verip geçdiler. Hemze şerabı içen kimi yere yığıldı, can vermeye başladı. Deme şeraba zehir gıtlarmış. Gardaşları Babanı tapıp ehvalatı ona söylediler.

Eşitdiler Lendevurda bir yahşı hekim var. Gardaşlar onu götürüp Lendavur padşahının yanına apardılar. Hekim Lendavur padşahına dedi:

— Bu pehlevanı zehirleyibler. Buna bir hal mehre lazımdı.

Baba dedi:

— Hal mehreni biz hardan alag? Hekim dedi:

— Flan deryanın kenarında var.

Baba getmek isteyirdi. Birden Hacenin sözü yadına düştü. Geri gayıdı Hemzenin çiyini yardı, hal mehreni çıkartdı. Hemzeye veren kimi sağaldı.

Gardaşlar Lendavur padşahıyla dava eleyip gayıtdılar. Padşah gördü Hemze çok zeifdi, soruşdu:

—Hemze niye zeifdi?

Ehvalatı ona söylediler. Padşah emr eledi, vezirin ve oğlanlarının boyunlarını vurdular. Hacı bunu görende bütün ehvalatı, men size nağıl elediyim kimi, padşaha nağıl eleyip dedi:

—Men Harkanın oğluyam. Atam kızıl tapıbmış. Onu da kızıl üstünde bu vezir öldürmüşdü.

Padşah Hacıni özüne vezir te'yin eledi. Yeniden kızıyla Hemzeye yeddi gün, yeddi gece toy eledi. Onlar yediler, yere geçdiler, siz da muradınıza çatın.

Füzüli — 1948

2.28.1 Fonksiyonların tespiti

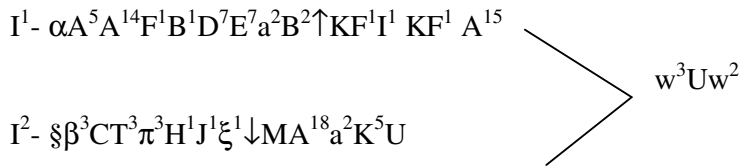
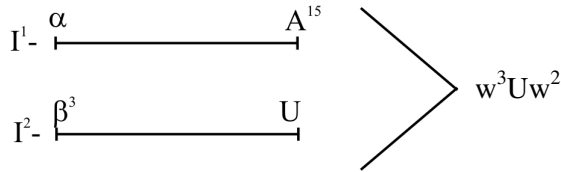
- 1- Çok adaletli bir padişah vardır. α
- 2- Bir harkan onu görmek ister, vezir buna engel olur. $A^5 + A^{14}$

- Harkan bir hazine ve kitap bulmuştur. Vezir onu kandırıp hazineyi elinden alır onu da öldürür.
- 3- Harkanın bir oğlu olur adını Hacı Mehbub koyarlar. F^1
Oğlan büyüyünce annesi bu kitabı oğluna verir.
- 4- Kitapta dünyadaki bütün sırlar vardır. Padişah veziri B^1
aracılığıyla bu kitabı öğrenip Hacı Mehbub'u yanına çağırır.
- 5- Padişah kitabı ister oğlan vermez. D^7 almsz
- 6- Onun yerine ona geleceği hakkında bilgi verir. E^7
- 7- Mehbub Padişahın düşmanının olduğunu, Mısır'daki a^2
dört pehlivan onda olursa hiç kimsenin onu yenemeyeceğini söyler.
- 8- Padişah bunun için oğlanı Mısır'a gönderir. $B^2 + \uparrow$
- 9- Oğlan çocukların ikisini satın alır birisinin adını KF^1
Hemze diğerinin adını da Baba koyar.
- 10- Hemzenin çiyine hal mehre, Babanın koluna bir le'l I^1
koyulur.
- 11- Çocukların ikisini daha satın alır birinin adını Mobil KF^1
diğerinin adı Mehir koyulur.
- 12- Vezir oğlanı zindana atar. A^{15}
- 13- Çocuklar büyüüp bir mollaya verilir. Çocuklar molla- $\xi + \beta^3$
ya oyun oynarlar, sonra da molladan kaçıp Heleb şehrine varırlar.
- 14- Baba şehrin muhasıraya alındığını öğrenir, üç pehlivan $C + T^3$
kıyafeti bir eyyar kıyafeti giyerler.
- 15- Kendilerini düşmana çok gibi gösterip onlarla $\pi^3 + H^1 + J^1$
dövüşürler. Kalanlar da kaçır gider.
- 16- Vezir pehlivanların geleceğini öğrenir, padişah emir $\xi^1 + \downarrow$
verir pehlivanları getirtir.
- 17- Kızını Hemzeye verir. W^0
- 18- Padişah pehlivanları çağırıp onlardan Lendevur padi- M
şaktan kırk günün haracını 40 günde almalarını ister.

- 19- Vezirin oğlanları Hemzeye şarap verip onu zehirler. A^{18}
- 20- Kardeşler, Lendevur'a gidip oradaki hekimi getirtirler, a^2
hekim hal mehre lazım olduğunu söyler.
- 21- Baba Hemze'nin çiğninde hal mehrenin olduğunu K^5
hatırlar, Hemzey'e hal mehre verip onu iyileştirirler.
- 22- Padişah oğlanların Hemze'ye yaptıklarını öğrenip U
boyunlarını vurdurur.
- 23- Hace, babasını vezirin öldürdüğünü söyler padişah w^3
Hace'yi vezir yapar
- 24- Padişah, kızıyla Hemze'ye yeniden düğün yapar. w^2

2.28.2.Masalın tahlili

Masalın ilk kesitini birinci kahramanın yaptıkları oluşturur. İkinci kesitte de dört tane kahraman girer ve bu kahramanlar masalın sonunda buluşur ve sonucu belirler. I^1 kesitinde H-J ve M-N çiftine rastlanmaz. I^2 kesitinde H-J çifti görülmektedir.

2.29. Dünya Gözeli

Biri var idi, biri yoh idi. Ehmed adlı bir kasıb kişi var idi. Gederdi çöllerden tikan gıradı, dalında bazara aparıb beş şahıya vererdi, beş şahını da verib çörek alardı. Çoh pislikle bir çeten külfetini dolandırardı. Kişi canından lap bezmişdi. Bir gün yine tikan gırmışdı, bazara aparırdı, yolda berk yorulub dedi:

—Ay ilahi, tikan şelesı menım belımı yağır eleyib. Men neyleyim? Bir ölüm de yohdu, ölem, canım gurtara.

Kişi uzanıb şelenin yanında yuhuya getdi. Bu zaman bir guş gelib onun şelesinde yumurtladı. Kişi şelemi aparıb bir abbasıya satdı. Yumurta çoh güzel idi. Padşah oğluna gösterib dedi:

— Bu geşeng yumurtanı satıram.

Şahzade yumurtanı alıb bahdı, gördü bu le'ldi, heç gıymeti yohdu dedi:

— İyirmi manat verirem.

Kişi ele bildi şahzade zarafat edir, dedi:

—Yoh, dörd yüz manatdan aşağı vermerem. Şahzade dörd yüz manat verib, yumurtanı ondan aldı dedi:

— Bele yumurta eline düşende getirib mene satarsam.

Her gün guş gelib onun şelesinde yumurtlayırdı, aparıb padşah oğluna dörd yüz manata satırdı. Get gede kimi varlandı, büyük adam oldu. O bütün dünya bazarlarına gedib alver edirdi. Bir gün guş gelib onun şelesinde yumurtlayanda kişi guşu tutub evine apardı. Kişi sefere çıhmag fikrine düşdü, arvadına dedi:

—Arvad, guşun yumurtalarını her gün aparıb şahzadaye satarsan, her yumurtaya dörd yüz manat verecek.Kişinin adı Mehemed idi. Mehemed sefere çıhdı.Her gün guşun yumurtasını şahzadeye arvad aparırdı. Bir gün, iki gün, arvad şahzadeye vuruldu. Bir gün üreyini açıb ona söyledi:

— Şahzade, sene vurulmuşam, gerek menle başbir olasan.

Şahzade dedi:

— Guşu kesersen üreyini, beyreklerini yeyim, sonra senle başbir olum.

Arvad razı oldu. Eve gelib guşun başını kesdi. Bir plov bişirib guşu başına goydu. Plovu deme goyub getdi şahzadeni çağırmağa. Uşagları gazanın ağzını açıb guşun üreyini ve böyreklerini yediler.

Beli, arvad şahzadeni getirdi. Plovu çekib süfreye düzdü. Şahzade yemeye başlayanda bahdı ki, guşun üreyi, böyrekleri yohdu. Arvaddan soruşdu. Uşaglar dediler.

— Biz yedik.

Şahzade ayağa galhdı, dedi:

— Uşagları öldürersen, garınlarından guşun üreyini, böyreklerini çıhardarsan, yeyermem, sonra senle başbir elerem.

Arvad buna razı oldu, söz verdi ki, gece uşagları öldürsün. Uşaglar bunu eşitdiler. Gece düşen kimi kaçıp başga bir padşahın ölkesine getdiler. Bunlar bir gebiristanlıgda yatmag istediler. Böyük oğlan Ehmed gardaşı Hümmeti burada goydu, şehere çörek almağa getdi. Gördü adamlar bir yere toplanıblar. Bu da getdi. Gördü şeherin padşahı ölü onun için dövlet guşu uçurdurlar. Dövlet guşu kimin başına gonsa onu padşah goyacaklar. Dövlet guşunu burahdılar. Guş göyde dövre vurdu, aşığı enib Ehmedin başına gondur. Ehmedi döyub govdular. Guşu bir de uçurtdular. Guş yine gelib Ehmedin başına gondur. Ahırda onu bir dama salıb gapını bağladılar. Guşu uçurtdular. Guş bacadan girib damda Ehmedin başına gondur. Pusdular, gördüler bu oğlan özü de padşah olmag istemir. Getirib onu padşah goydular. Padşah olandan sonra gardaşı yadından tamam çıhdı. O biri terefdan gebiristanlıgda galan gardaşı ha Ehmedi gözledi, o gelib çıhmadı, Elacsız galıb yola düşdü. Üç gün yol gedenden sonra bir şehere çıhdı. Şeherin bazarına getdi. Bazarda olanlar hamısı dağılıb getdi, bu tek galdı. Bunu bir tacir gördü. Tacir gördü bu gerib adamdı, evine gonag apardı. Oğlandan ehval-pürsan oldu. Oğlan başına geleni tacire nağıl eledi. Tacir onu oğulluğa götürdü. Bunun ayağı düşdü, tacirin gazancı gün günden artmağa başladı. Oğlanın başının altında her gece bir kise kızıl çıhırdı. Oğlan gırh gecenin gırh kise kızılını götürdü, tacirden de çohlu kızıl aldı, bir başga şehirde bir dükân açdı. Bir gün ona dediler ki, flan yerde bir dünya gözeli var. O, üzünün bir terefini gösterir. Her kim bahsa, yüz manat verir. Oğlan her gün gedib dünya gözeline bir üzüne bahır, yüz manat verirdi. Dünya gözeli mehettel galır ki, bu neçe işdi, bu kimdi ki,, günde mene yüz manat verir, yine gurtarmır.

Bir gün yine oğlan geldi, yüz manat verib kızın üzüne bahanda kız onu evine apardı. Oğlan bahdı ki, doğrudan da bu dünya gözeli imiş. Kız ondan soruşdu:

— Bu geder varyyeti hardan alırsan? Oğlan dedi:

—Bir guşun üreyini yemişem. Her yatıb duranda başımın altında bir kise kızıl olur.

Dünya gözeli ona ele yemek yedirtti ki, oğlan guşun üreyini gustu. Dünya gözeli o saat götürüb uddu. İndi dünya gözeline her yatıb duranda başımın altında bir kise kızıl olurdu.

Oğlan heç tacirin evine de getmedi, baş götürüb şehirden çıhdı. Bir sehrağa çatıb gördü ki, üç derviş üç şey üstünde vuruşurlar. Oğlan dedi:

— Bu ne şeydi ki, üstünde dava eleyirsiniz?

Ona dediler:

— Şerimizi sen kes. Kim bu halçanın üstünde oturub, «Hezret Süleyman eşgine» deyib haranı istese, halça uçar. Hara istese, onu ora aparar. Fesi başına goyub gamçı ile her kesi vursan, ne desen o olar. Süfreni de açsan bütün ne'metler üstünde düzülmüş olar.

Oğlan dedi:

— Men üç oh ataram, her kes ohu tez götürüb gayıtsa istediği şeyi götürer.

Dervişler razı oldular. Oğlan üç oh atdı. Bunlar ohun dalınca yüyürüşende, oğlan halçanı açıb şeyleri de götürüb halçanın üstünde oturub dedi:

— Hezret Süleyman eşgine, dünya gözelinin evinde olum.

Halça göye galhıb onu dünya gözelinin evine apardı. Dünya gözeli halçanı al-dil ile Hümmetden aldı, dedi:

— Gel üstünde oturag, seyahete çıhag.

— Her ikisi halçanın üstünde oturdular. Dünya gözeli dedi:

— Hezret Süleyman eşgine, deryanın ortasında cezirede olag.

Halça göye galhıb onları deryanın ortasında olan cezireye apardı.

Gece oldu. Hümmet yihılıb yatdı. Dünya gözeli onun yuhuya getdiyini gördü. Furset tapıb halçanın üstünde oturub dedi:

— Hezret Süleyman eşgine, öz evimde olum.

Halça göye galhıb onu öz evine getirdi. O biri terefdan Hümmet yuhudan ayılıb gördü kız da yohdu, halça da. Her terefi vehşi heyvandı. Gezib dolandı, gördü bir gırmızı alma var. Almadan birini gırıp yeyen kimi buynuz çıhartdı. Heyvanlar ondan gorhub semtine gelmirdiler. Bir geder getdi, gördü ki, gülövşe nar var. Nardan birini yeyen kimi buynuzları düşdü. Bir tahta parçası tapıb deryaya saldı, üstüne minib kenara çıhdı. Deryadan çıhandan sonra yola düşüb düz dünya gözelinin evine geldi. Dünya gözeli işvenaz atıb, onun gönlünü aldı, dedi:

— Seni sınavırdım ki, görem meni ürekden sevirsenmi? Hazırlaşırdım, bu saat geri gayıdıb cezireye gelecekdım.

Amma Hümmeet ona inanmadı. Bir alma verdi, gız üzük buynuzlar çihartdı. Dünya gözeli ağlaya ağlaya dedi:

— Amandı, Hümmeet, meni biabır eleme, bir çare ele, buynuzu sal.

Hümmeet dedi:

— Süfreni, halçanı, fesi, bir de gamçını ver, buynuzlarını salım.

Dünya gözeli bu şeyleri ona verdi. Oğlan dedi:

— Üreyi de gus, buynuzları salım,

Gız gusdu, guşun üreyi gelib düşdü. Hümmeet o saat üreyi götürüb uddu, gıza bir nar verdi. Gız narı yeyen kimi buynuzları düşdü. Gız birden gapıb halçanı götürmek isteyende, oğlan tez fesi başına goyub dünya gözeline bir şallag vurub dedi:

— Ay tazı, neleyirsen.

Dünya gözeli bir tazı olub küçeye düşdü. İtler bunu o geder boğdular, ta islaati galmadı, canı tamam yara oldu. Tazı sülene sülene padşahın bargahının gabağına getdi. Ne geder döydüler, getmedi. Ne geder alim, abid, tilsimkar, remmal var idi topladılar. Heç biri tazının çıhib getmediyinin sebebini bilmedi. Her yere elan verdi ki, kim tazının menden ne istediğini bilse, dünya malından gane eleyeceyem. Hümmeet bunu eşidib geldi, dedi:

--Şah sağ olsun, bu dünya gözeli, tazı şekline düşüb.

Padşah teccüb eleyib dedi:

—Bu niye tazı olsun?

Hümmeet bütün ehvalatı,men size nağıl elediyim kimi,başdan ayağa padşaha nağıl eledi.Ehmed padşah bahdı ki,bu öz gardaşı hümmeetdi.Öpüşüb görüşdüler.Hümmeet bir çubuk vurub gızı öz halına getirdi.Ele bil gün buludun altından birden çıhdı,hamının gözü gamaşdı.Ehmed şah gırh gün,gırh gece toy eledi, dünya gözeline gardaşı Hümmeete aldı.Onlar yaşayıb,dövrän geçirdiler.

Gubadlı—1940

2.29.1 Fonksiyonların tespiti

1-	Çöllerden diken toplayan Ehmed adlı bir kişi vardır.	α
2-	Bir gün “öleyim de şu yoksulluktan kurtulayım” der.	a^5
3-	Bir kuş gelir o uykudayken yumurtlar.	F^3
4-	Adam yumurtayı padişahın oğluna yüz manata satarak	$D^{10} + K^6$

zenginleşir.

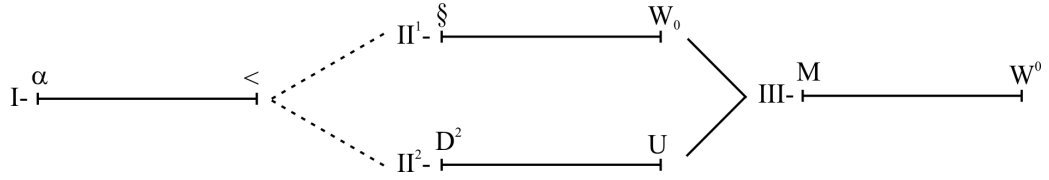
- 5- Adam sefere çıkınca karısına yumurtaları padişahın oğluna satmasını söyler. Karısı yumurtaları hergün padişahın oğluna satar. $D^7 + E^5$
- 6- Kadın, padişahın oğluna aşık olur. a^1
- 7- Oğlan, kuşu kesip yüreğini ve böbreklerini ona getirirse evleneceklerini söyler. D^{10}
- 8- Kadın, kuşu keser ama yüreği ve böbrekleri çocukları yer. olumsuz + $A^5 + F^7$
- 9- Oğlan, çocukları öldürürse onunla evleneceğini söyler. $D^7 + A^{13}$
- 10- Çocuklar bunu işitip başka bir ülkeye giderler. $B^4 + \uparrow$
- 11- Bir kabristanlığa varırlar büyük kardeş Ehmed, Hümmet'i bırakıp çörek aramaya gider. $<$
- 12- Bir şehre vardığında orada padişah seçmek için bir devlet kuşu uçururlar, o da Ehmed'in başına konar Ehmed Padişah olur. $\S + W_0$
- 13- Hümmet de bir şehre gider pazarda bir tacirle karşılaşır, tacir onu evlatlığa alır. D^2
- 14- Tacir oğlanın başının altından çıkan altınla zengin olur. K^6
- 15- Oğlan bir dünya güzelinin olduğunu öğrenir her gün onu görmek için yüz ruble verir. $a^1 + Kf^1$
- 16- Kız merak edip oğlanı evine alır, kız oğlana bu kadar parayı nereden bulduğunu sorar. $\xi^1 \dots$
- 17- Kız, oğlanı çok yemek yedirerek kusturur. Kuşun yüreğini kendisi yer. $\pi^1 + A^5 \dots$
- 18- Oğlan bir şehre varır, üç dervişin tartıştığını görür sebebini sorar. D^2
- 19- Oğlana "Hazret Süleyman aşkına" dediğinde halının istediğini yere götürdüğünü, fesi başına giydiğinde ne dese olacağını, sofrayı da açtığında bütün nimetlerin üstünde olacağını söylerler. ξ^2
- 20- Oğlandan bunları bölüştürmesini isterler. d^6

- 21- Oğlan onları kandırıp, halının üstüne biner dünya $E^{VI} + F^8 + G^1$
güzelinin evine varır.
- 22- Dünya güzeli, Hümmet'e bunların ne işe yaradığını $\xi^1 \dots$
sorar.
- 23- Hümmet'i kandırır, halıyı alıp gider. $\pi^1 + A^3 \dots$
- 24- Vahşi hayvanlar içinde kalan Hümmet bir elma görür $F^7 + K^5$
onu yer boynuz çıkartır, hayvanlar ondan korkar gider.
- 25- Sonra bir nar yer, boynuzlardan kurtulur. $F^7 + T^1$
- 26- Bir tahta parçasının üstünde dünya güzelinin evine G^2
varır.
- 27- Dünya güzeli yalan söyleyerek Hümmet'i kandırmaya L_{olmsz}
çalışır, ama başaramaz.
- 28- Hümmet ona bir elma verir, kızın boynuzları çıkar. U
- 29- Oğlan, aldıklarını geri verirse kızı eski haline D^{10}
getireceğini söyler.
- 30- Kıza bir nar verir, kız narı yer ve boynuzları kaybolur. K^8
- 31- Kız halıyı çalmak isteyince oğlan onu bir tazıya $A^{11} + U$
dönüştürür.
- 32- Tazı padişahın bargahına gider. Padişah "kim tazının M
benden ne istediğini söylerse onu ödüllendireceğim"
der.
- 33- Oğlan, padişaha kızın ne istediğini söyler. $O + N$
- 34- Ehmed Hümmet'in kardeşi olduğunu anlar. Q
- 35- Hümmet kızı eski haline getirir, Hümmetle dünya $U_{krst} + W^0$
güzeli evlenir.

2.29.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Masalda iki kahraman ayrılır fakat olay bir kahraman üzerinde yoğunlaşır sonuç iki kahramanı da etkiler. Sadece üçüncü kesitte M-N çifti görülür. Masalda H-J çifti görülmez.

Masal Kesitleri

I- $\alpha a^5 F^3 D^{10} K^6 D^7 E^5 a^1 D^{10}_{olmsz} A^5 F^7 D^7 A^{13} B^4 \uparrow <$

II¹ - $\$ W_0$

II² - $D^2 \$ K^6 a^1 K f^1 \xi^1 \dots \pi^1 A^5$

$D^2 \xi^2 d^6 E^{VI} F^8 G^1 \xi^1 \dots \pi^1 A^5$

$F^7 K^5 F^7 T^1 G^2 L_{olmsz} U D^{10} K^8 A^{11} U$

III- $MONQU_{krst} W^0$

2.30. Sebzifruş

Biri var idi, biri yoh idi, Allahdan başka heç kim yoh idi, bir padşah var idi. Bu padşahın bir oğlu var idi. Padşahın oğlunun da bir nökeri var idi ki, adı da Sebzifruş idi. Günlerin bir gününde padşahın oğlu atası üçün heber yolladı ki:

—Bes , ata, men gezmeye gedirem.

Padşah razı oldu. Şah oğlu Sebzifruşla ata minib şherden çıhdılar. Bir geder yol getmişdiler, gördüler ki, bir goca oturub, elinde de bir şekil var ki, yeme, içme, hetti-halına, gül-camalına tamaşa ele. Padşah oğlu dedi:

— Sebzifruş, bu şekil kim ola? Sebzifruş dedi:

— Bizim şekil ile ne işimiz. Biz çıhmışığ seyre. Padşah oğlu dedi:

— Yoh men bu şekil sahibi gıza bir könülden min könüle aşig oldum.

Sebzifruş dedi:

— Nahag.

Şahzade gocadan soruşdu.

— Baba, bu şekil sahibi kimdi?

Goca dedi:

— Bu Yemen padşahının gızının şekliidi.

Şahzade atına minib yola düşdü. Sebzifruş da yanında. Az getdiler,çoh getdiler, dere, tepe, düz getdiler, bir meşenin gırağına çatıb oturdular.

Meşenin ortalığında bir mağara var idi. Padşah oğlu dedi:

— Sebzifruş, gedek o mağaraya. Deyesen yol ağzıdır. Gedib mağaranın yanında oturdular. Sebzifruş dedi:

— Bura guldur, kaçag yeridi, gedek, gün de batır.

Şahzade dedi:

— Ne olacag, o da olmalıdı.

Bir az oturdular. Bir de gördüler ki, gapıdan bir el uzandı. Atları götürüb apardı. Padşah oğlu dedi.

— Sebzifruş, durma, tez mağaraya gidek. Bu neçe sirrdir.

Onlar içeri girdiler, pillelerle düşdüler mağaraya. Bir az gezenden sonra, oturdular ki, yorğunluklarını, alsınlar. Bir az gözlediler. Bahdılar ki, bir perdeyi-ismet var. Perdeyi-ismetden bir el çıhdı, süfre saldı. Süfrenin üstüne plov goydular. Padşahın oğlu teeccüb elledi. Ahı burda ne ins var, ne de cins. Sebzifruş dedi:

— Çöreyimizi yeyek, ne işimize, heç kes olmasın.

Höreklerini yediler, yine perdeyi-ismetden el çıhdı, süfreni yığışdırdı. Bunlar üçün yer saldılar, yatdılar. Seher açıldı. Padşah oğlu dedi:

— Sebzifruş, bu gece ne eşitdin?

Sebzifruş dedi:

— Yuhuya getmişem, heç ne eşitmemişem.

Her ikisi mağaradan bayıra çıhb, meşede bir az dolandılar, ahşam yine mağaraya gayıtdılar. Yene de bir el çıhdı, süfre saldı. Süfreye team geldi yediler. El çıhdı, süfreni yığışdırdı, yer saldı. Padşah oğlu yatdı. Sebzifruş parmağını yardı, duz basdı, gece yatmadı. Bahdı ki, gece yarı aradan bir gara perde çekildi. Perdenin dalından ses geldi, dedi:

— Bacılı-bacılı, bilirsen bu iki cavan kimdi? Biri padşah oğludu, biri de onun nökeridi. Bunlar yemen şahının gızı üçün gedirler.

O biri bacı dedi:

— Neçe, getire bilecekler, yohsa yoh?

O biri dedi:

— Eğer men deyene gulag assalar, getire bilerler. Bah, şehir burdan görünür. Bir ceyran derisi tapsınlar, çünkü yemen padşahının gızı özüne söz verib ki, ere getmesin.

O biri bacı dedi:

—Ne için?

O biri dedi?

—Yemen padşahının gızı yuhuda görüb ki, iki ceyran, biri dişi, biri erkek bacıldılar. Dişi ceyran yihılıb gıcı sınır erkek ceyran onu goyub kaçır.

O biri dedi:

— İndi bunlar neylesinler?

Dediler:

— Gerek padşahın oğlu ceyran derisine girsin. Yoldaşı da aparıb onu oynatsın. Bah, bu deriye men efsun ohuyub vererem onlara, geyer. Şahzadeni aparıb Yemen padşahının gızının otağının gabağında oynadar. Gız tamaşaya çıhib ceyrana bir könülden min könüle aşig olacag. Yol budu.

Seher açıldı. Sebzifruş padşahın oğlunu oyadıb, ceyran derisini de götürdü, yola düşdüler. Birbaşa Yemen padşahının şehrine getdiler. Sebzifruş gece eşitdiklerini padşah oğluna danışdı. Ceyran derisini ona geydirdi. Padşah gızı olan otağın yanına getdiler. Sebzifruş ceyranı oynatmağa başladı. Padşah gızı ceyranı görüb dedi:

— A gede, ceyranı satırsanmı?

Sebzifruş dedi:

— Sataram, amma ceyran mensiz galmaz, gerek men de onun yanında olam, ta ki, sene isnişe.

Gız razı olub ceyranı aldı. Bir gün, iki gün Sebzifruş gelib gedirdi. Günlerin bir günü gız yatmışdı, ceyran derisini çıhartdı, gızın menziline girdi, ona gelen bir nimçe aş yedi. Gızıl şamdanı yandırıp gızın başının üste goydu, gümüş şamdanı yandırıp ayağının altına goydu.

Barmağındaki üzüyü çıhardıb, gızın barmağına geçirdi. Yene ceyran cildine düşüb yatdı. Nağıl dili yüyrek olar, seher açıldı. Gız yerinden durdu, şamdanlara bahdı, nimçedeki aşı görmedi. Elini yumağa gedende barmağındaki üzüyü görüb gızardı. Yene dinmedi, ceyranın gabağına süd goydu. Beli, o biri gece gız yatmadı, barmağını yarıb içine duz doldurdu. Gece yarısı şahzade ceyran cildinden çıhı. Şamdanları yandırdı, aş yedi. Gızın elinden tutmag isteyende gız yerden galhıb padşah oğlunu tutdu. Oğlan bütün ehvalatı gıza danışdı. Her ikisi bir-birine aşig oldular. Söz bir yere goydular ki, kaçsınlar. Seher tezden Sebzifruş geldi, fikirlerini

ona da söylediler. Sebzifruş da razı oldu. Gızı da götürüb kaçdılar. Heberi verim size kimden, gızın atasından.

Padşah gızının kaçırıldığını eşidib, her terefe goşun gönderdi. Sebzifruş dala bahıb dedi:

— Dalımızca goşun gelir, Gız dedi:

— Gorhmayın.

Gız bir efsun ohudu, goşunun gabağında deniz emele geldi. Goşun geri gayıdıb padşaha dedi:

— Gabagda deniz var. Gızın anası dedi:

—Atı verin, men gedirem.

Atı getirdiler,arvad mindi.Daldan gızına çatdırdı. Gız o saat efsun ohuyub Sebzifruşla şahzadeni almaeledi. Anası efsun ohuyub oldu bir gül. Gız efsun ohuyub oldu bir od. Anası efsun ohuyub oldu su, gız efsun ohuyub oldu balıg, durdu üzmeye. Anası efsun ohuyub oldu tovuz. Gız efsun ohuyub oldu horuz, durdu anasını dimdiklemeye. Anası oldu bir cakkal, durdu horuzu boğmaga. Gız oldu bir guş. Anası oldu göyerçin. Gız yere düşdü tez efsun ohudu, oğlanıeledi bir ağac, özü de oldu bir ilan sarıldı ağaca. Anası yere düşdü, geldi ilanı vurmağa. İlan dilini çıkartdı, durdu yalvarmağa. Gızın anası ellerini yanına saldı.

—Gızım, yalvarma Allah heyir versin, mübarek olsun.Size yahşı yol, deyib geri gayıtdı.

Gız, oğlan, Sebzifruş atlarına minib yola düşdüler. Menziller kesib, öz vilayetlerine çatdılar. Atası, anası ile görüşdü. Padşah yeddi gün, yeddi gece oğluna toyeledi.

Bir gün padşahın oğlu Sebzifruşa dedi:

— O mağarada ne danışdılar, onu bize nağıl ele. Sebzifruş dedi:

— Men onu danışsam daşa dönerem.

Şahzade dedi:

— Dönmezsen, danış.

Sebzifruş eşitdiklerini onlara danışıb gurtaran kimi daşa döndü.

Padşah oğlu durdu ağlamağa. Gız onu sakit eleyib dedi:

— Ağlama, yola düş, get hemin mağaraya, ne deseler, gel mene danış.

Padşah oğlu yola düşdü, gece-gündüz yol getdi, ta ki mağaraya çatdı. Geceni yatmadı, gece yarısı aradan perde çekildi. Gızlar geldi. Biri dedi:

— Bacı, bu padşah oğludu.

O biri dedi:

— Ne üçün gelib? Gız dedi:

— Sebzifruş yazığ daşa dönüb.

O biri dedi:

—Ona ne var ki! Getsin öz oğlunun başını kessin, bunun ganından Sebzifruş döndüyü daşa çeksin, o evvelki halına düşer. Sonra onun nefesinden öz oğluna çeksin, o da sağalar.

Padşahın oğlu seher açılan kimi yola düşüb ere gayıtdı. Eşitdiklerini gıza danışdı. Gözlediler, şahzadenin bir oğlu oldu, şahzade oğlunun başını kesdi. Ganından Sebzifruş olan daşa çekdi. Sebzifruşun nefesinden de oğlanın boğazına çekdi, onu da sağaltı. Gırh gün, gırh gece şadyanalığ geçirdiler, dövrän sürdüler.

Bakü —1939

2.30.1 Fonksiyonların tespiti

- 1- Bir padişahın oğlu, onun da Sebzifruş adında bir α hizmetçisi vardır.
- 2- Bir gün padişahın oğlu ve Sebzifruş gezmeye çıkarlar. $\uparrow$
- 3- Yolda bir yaşlı kişinin elinde bir kız şekli görürler ve a^1 padişahın oğlu kıza aşık olur.
- 4- Yaşlıdan onun Yemen padişahının kızı olduğunu d^7 öğrenir.
- 5- Bir mağaraya varırlar, mağaradan bir el uzanıp atları alır ... içeri girerler, mağaradan yine bir el çıkar sofrayı düzer, onlar yer içer, ertesi gün yine yer içerler, üçüncü gün Sebzifruş uyumaz perde-i ismetten iki ses gelir.
- 6- İki peri kendi arasında Yemen padişahının kızını bulma- $d^7 + F^1$ nın yolunun ceyran derisine bürünmek olduğunu söyler, ceyran derisine efsun okurlar.
- 7- Padişahın oğlu deriyi giyer Sebzifruş onu uyandırır yola $T^1 + \uparrow$

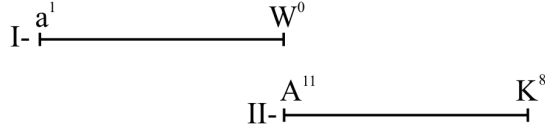
düşerler.

8-	Padişahın kızı ceyranı satın alır.	F^4
9-	Sebzifruş da onla gider. Bir gün ceyran altın şamdanı kızın başının üstüne, gümüş şamdanı ayağının altına koyar, yüzüğü de parmağına geçirir.	A^{18}
10-	Kız, yüzüğü fark edip gece uyumaz, oğlanı yakalar. Birbirine aşık olurlar, birlikte kaçarlar.	a^1
11-	Padişah bunların üzerine asker gönderir.	A^{19}
12-	Kız bir efsun okur, askerler geri gider.	K^5
13-	Kızın anası onların ardından gider, birbiriyle savaşırlar.	H^1
14-	Kız anasına yalvarır, kadın onları bağışlar.	$D^5 + E^5$
15-	Sebzifruş ve oğlan kızı da alır, kendi ülkelerine gelirler.	$\uparrow$
16-	Padişah oğluyla kız evlenir.	W^0
17-	Padişahın oğlu Sebzifruş'tan mağarada ne söylediklerini zorla öğrenir, Sebzifruş taşa dönüşür.	$\delta^1 + A^{11}$
18-	Kız, şehzadeye üzülmemesini mağaraya gidip orada ne derlerse ona anlatmasını söyler.	M
19-	Oğlan mağaraya gider gece uyumaz. Kızlar gelir aralarında şehzadenin kendi oğlunun başını kesmesini, kanını Sebzifruş'a sürmesini, sonra onun nefesinden öz oğluna çekmesi gerektiğini fısıldaşırlar.	γ^2
20-	Şehzade, duyduklarını kıza anlatır.	N
21-	Şehzade oğlunun kanından Sebzifruş'a sürer, nefesinden de oğlunun boğazına çeker, oğlu dirilir devran sürerler.	K^8

2.30.2 Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Birinci kesitte H-J ve M-N çifti bulunmaz. İkinci kesitte M-N çifti bulunmaktadır. Masalın iki kahramanı vardır. Birinci kesit her iki kahraman tarafından ikinci kesit de diğer kahramana bağlı olarak tek kahraman tarafından gerçekleştirir.

Masal kesiti

I. $\alpha^1 a^1 d^7 \dots d^7 F^1 T^1 \uparrow F^4 A^{18} a^1 A^{19} K^5 H^1 D^5 E^5 \uparrow W^0$

II. $\delta^1 A^{11} M \gamma^2 N K^8$

2.31.Rum Padşahı

Bele revayet eleyirler ki, Rum padşahı kor idi. Dünyada olan hekimler gelir, onun gözlerini aç bilmirdiler. Bir gün padşaha dediler:

—Deryanın ortasında bir cezire var, o cezirede bir goca hekim var. Onu getirt, gözlerini belke o aç bildi.Padşah emr eledi, cezireden goca hekimi getirdiler. Hekim padşahın gözlerine bahıb dedi:

— Deryada bir gızıl balıg var. O balığın garnında bir le'l var. O le'li gözlerine sürtsen, gözlerin açılar.

Padşah bütün balıgçıları topladı. Bir goca balıgçı var idi.Hamı dedi:

— Garnında le'l olan balığı olsa-olsa bu goca balıgçı tuta biler.

Padşah oğlunu bu goca balıgçıynan deryaya balıg tutmağa gönderdi. Balıgçı şahzadeynen üç gün deryaya getdi.Ne geder tor atdısa, toruna gızıl balıg düşmedi.Üçüncü gün goca torçunun toruna ele güzel gızıl balıg düşdü ki,adam gözünü çekmek istemirdi.Balıg dil açıb dedi:Gel meni burah.Sene heyrim deyer.Özü de çoh ahtarmayın,garnında le'l olan balıg menem.

Şahzadenin eli gelmedi balığı öldürüb garnından le'li çihartsın.Balıgçıya emr eledi,balıgçı gızıl balığı deryaya tulladı.Balıg dalgalar içerisinde atılıb gözden itti.

Geri gayıtdılar. Balığı tutub burahdığını balıgçı padşaha söyledi. Padşah emr eledi, oğlunun boynunu vursunlar. Onu dar ağacının dibine çekende vezir padşaha dedi:

—Kibleyi-alem, öz oğlunu öldürsen, sene pis baharlar.Onu sürgün ele, goy başga ölkelere getsin.

Padşah vezirin sözüne razı oldu, emr eledi oğlu İbrahimi sürgün elediler. İbrahim on iki gün yol getdi. Bir çeşmenin başında bir oğlana rast geldi. Oğlan İbrahime dedi:

— Haradan gelib, haraya gedirsen?

— Meni atam sürgün elemiştir. Oğlan dedi:

— Meni de sürgün elemişler. Gel gardaşlıg olag.

İbrahim oğlanla gardaşlıg oldu.

Bunlar gedib bir şehere çıhdılar. Oğlan bir dest ağ paltar alıb, İbrahime verdi, dedi:

— Gedersen padşahın gızının dili tutulub, onu açarsan.

Oğlan ne elemek lazım idi İbrahime öğretti. İbrahim padşahın gapısına geldi, dedi:

— Hekimem, gelmişem padşahın gızının dilini açmağa. Ona dediler:

— Hansı hekim padşahın gızının dilini aç bilnese padşah boynunu vurdurur.

İbrahim dedi:

— Sağalda bilmesem, meni de öldürer. Onu padşahın yanına apardılar. Padşah bahdı ki, bir güzel oğlandı, dedi:

—Menim şertim var, hansı hekim gızımın dilini aç bilse, gızımı ona vereceyem, aç bilnese boynunu vurduracağam.

İbrahim dedi:

— Şerte razıyam.

İbrahimi gızın yanına apardılar. İbrahim bahdı ki, gızın yanında bir gaval var, dedi:

— Ağa gaval, danış.

Ağa gaval dedi:

— Ağa perdeye de, danışsın.

İbrahim dedi:

— Ağa perde danış.

Ağa perde dedi:

— Ağa şama de, danışsın. İbrahim dedi:

— Ağa şam, danış.

Ağa şam dedi:

— Ağa çırağa de, danışsın.

İbrahim dedi:

— Ağa çırag, danış.

Ağa çırag dedi:

—Bir dülger, derzi, molla yoldaş oldular. Bunlar yatan zaman dülger ağacdan bir beni adam heykeli gayırdı. Dülger yihılıb yatdı, derzi durub garovul çekende heykeli gördü, ona paltar tikib geyindirdi. Bir gelin oldu. Derzi de yatdı, garovul çekmek növbeti mollaya çatdı. Molla garovul çekende bu gelin heykelini gördü, gıza nefes verdi. Bu gelin asgırıp adam oldu. İndi de görüm bu gız kime çatar?

İbrahim dedi:

— Mollaya çatar.

Çırag dedi:

— Binövreni dülger goyub, dülger çatar.

Şamnan perde dedi:

—Yoh, derziye çatar, o paltar geydirdi.

Bunların mubahiselerinin arasında Lal gız yerden galhıb dedi:

— Mollaya çatar.

Padşaha muştulugçu getdi. Padşah şadyanlıg geçirdi. Gırh gün, gırh gece toy eleyib gızını İbrahime verdi. Bir neçe gün orada kaldılar. Sonra İbrahim padşahdan icaze isteyib dedi:

— Men öz ölkeme getmeliyem.

Padşah İbrahime gırh gül, gırh keniz, iki gecave verdi. Onları tenteneynen yola saldı. Bir geder getmişdiler, oğlan İbrahime dedi:

— Getirdiyimizi ten beleceyik. Men burdan ayrılacağam.

İbrahim dedi:

— Gızı birimiz götürek, çünkü ne cür bele bilerik.

Oğlan razı olmur dedi:

— Yoh, gızı da yarı beleceyik.

Gızı bir ağaca bağladılar. Oğlan gılinc çekib gızın üstüne yüyüdü. Gız gorhudan asgırdı, boğazından bir le'l düşdü. Oğlan o saat le'li götürüb yuddu. Gızı ağacdan açdılar. İbrahim dedi:

— Bu ne sirrdi? Oğlan dedi:

— Gız bu le'le aşig idi, udmuşdu. İndi sene aşig olar. İzn verin men bir suya girim.

Oğlan suya girende oldu balıg, dedi:

—Ey İbrahim, bil, agah ol, men hemin sen burahan balıgam. Atanın da gözünün dermanı hemin cibindeki le'ldir. Aparıb gözünü açarsan.

Balıg sözünü gurtaran kimi dalgalar içerisine girib yoh oldu.

İbrahim, arvadı, kenizler ve gullar atasının ölkesine getdi. Le'li onun gözlerine sürtdü, gözleri açıldı. Atası şadyanalıg geçirdi, şehri çil-çirağbaneledi. Başından tacı götürüb oğlunun başına goydu. İbrahim edaletli padşah olub dövran geçirdi.

Guba —1957

2.31.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Rum padişahının gözü kördür, kimse açamamaktadır. α
- 2- Ceziredeki hekim, ancak kızıl deryada bir balığın karnındaki bir le'lden padişahın gözüne sürülürse gözünün iyileşeceğini söyler. $a^2 + F^2$
- 3- Bunu ancak yaşlı bir balıkçının yapacağını anlatır. Padişah, oğlu ve balıkçıyı balığı tutmaya gönderir. $B^2 + \uparrow$
- 4- Deryaya varırlar, üç gün tor atarlar balığı üçüncü gün ... tutarlar.
- 5- Balık kendisini salıvermelerini isteyince padişahın oğlu balığı deryaya salar. $D^5 + E^5$
- 6- Balıkçı olanları padişaha anlatır, padişah oğlunun öldürülmesini ister. A^{13}
- 7- Vezir oğlanın öldürülmeyip sürgün edilmesine padişahı razı eder. $Olmsz + A^9$
- 8- İbrahim yolda bir oğlanla karşılaşır, onunla kardeş olur. F^6_9
- 9- Bir padişahın kızının dilini açmak için hekim olarak bir şehre varırlar. O
- 10- Padişah onlardan kızının dilini açmasını ister, açarsa kızını ona vereceğini söyler. $M + w^1$
- 11- İbrahim bir bilmece sorar ve konuşamayan kız buna cevap verir. N

- 12- Padişah, kızını İbrahim'e verir. W^0
- 13- İbrahim ve oğlan yolda ayrılacaklardır. Yolda kızı bölüşmek için ikiye ayıracaklarında, kızın korkudan ağzından bir le'l çıkar, oğlan le'li yutup balık olur. $d^6 + E^6 + \S = F^5$
- 14- İbrahim ve hanımı evine döner, le'li babasının gözüne sürer $\downarrow + K^5 + W_0$
babasının gözleri açılır ve İbrahim tahta geçer.

2.31.2. Masalın tahlili

Masal iki kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit H-J ve M-N çiftini ihtiva etmez. İkinci kesitte M-N çifti vardır. Tek kahramanlı olan masal birinci kesite göre sonlandırılır.

Masalın Kesitleri

$$\begin{array}{l}
 \text{I- } \overline{a^2 \quad E^5} \text{ ----- } \downarrow K^5 W_0 \\
 \text{II- } \overline{A^9 \quad F^5} \\
 \text{I- } \alpha a^2 F^2 B^2 \uparrow \dots D^5 E^5 \text{ ----- } \downarrow K^5 W_0 \\
 \text{II- } A^{13}_{\text{olmsz}} A^9 F^6_9 OMw^1 NW^0 [d^6 E^6 \S = F^5]
 \end{array}$$

2.32. Melik Cemilin Hekayesi

Biri var idi, biri yoh idi, bir padişahın üç oğlu var idi. Büyük oğlunun adı Melik Mehmed, ortancısının adı Melik Cemşid, küçük oğlunun adı Melik Cemil idi. Bir gün padişah hastalandı. Öleceyi ona e'yan oldu. Oğlanlarını cem eletirib onlara vesiyet eldi, dedi:

— Men ölerden sonra üç gece benim gebrimin üstünde keşik çekersiniz.

Padişah vesiyet eleyib canını oğlanlarına bağışladı. Oğlanları onu kefn-defn eldiler, matem sahladılar. Beli, gece araya gelende Melik Cemil atalarının vesiyetlerini gardaşlarının yadına saldı. Heç biri garovul çekmek istemedi. Melik Cemil özü ohunu, yayını, gılcını götürüb geldi, atasının gebrinin üstünde başladı garovul çekmeye. Gecenin bir vaktinde gördü ki, bir gara atlı, gara donlu budı ne're çeke-çeke gelir ve deyir.

— Ey padişah, tahtın tarac olsun, yerin ganla dolsun. Bu saat gelib gebrinde sene ceza vereceyem.

Melik Cemil bu sözü eşitcek, bir oh kamana goyub bunu nişan aldı.

Oh kamandan çıhanda, atının sinesinde deydi, onu atdan yere saldı. Melik Cemil yüyürüb onun başını kesdi, paltarını soyundurdu.Paltar-ları götürdü. Atını minib evine gayıtdı, atı mehtere tapşırdı,dedi:

— Bunu ele bir yerde sahla ki, gardaşlarımın bu atdan heberi olmasın.

Mehter atı aparıb helvet yerde sahlamagda olsun, ikinci gün oğlan yine atasının gebri üstünde garovul çekmeye getdi, yine hemin sözleri deye-deye ağ geyinmiş ağ atlı bir adam geldi. Melik Cemil onu da öldürdü, paltarlarını, atını götürdü. Atı getirib mehtere tapşırdı, dedi:

---Bunu da o atın yanında sahlarsan.

Melik Cemil üçüncü gece garovul çekmeye gedende gördü bir gırmızı ata minmiş bir atlı geldi. Melik Cemil bunu da öldürdü.Paltarını soyundurub, götürdü, atını da aparıb mehtere verdi ki,sahlasın.

Atları ölen de bir de vesiyet elemişdi ki:

---Men ölerden gırh gün sonra üç derviş gelecek.Gızlarımın her birini dervişlerin her birine verersiniz.

Gırh gün tamam olanda ataların söylediği dervişler geldiler.Böyük gardaşla ortancıl gardaş heç dervişin üzüne de bahmadılar.Melik Cemil atalarının vesiyetlerine emel eleyib bacılarını dervişlere verdi.Dervişler gızları götürüb öz vilayetlerine gayıtmagda olsunlar,size kimden heber verim?

Gonşu padşahın üç güzel gızı var idi.Bu padşah gırh arşın eninde, beş arşın derinliyinde bir hendek gazdırıb,her yere heber vermişdi ki:

---Her kesin atı bu hendekden tullansa,gızımın biriniona vareceyem.

Ve'de gününde padşah hendeyin yanında tahtını gurdurdu, vezir, vekil,e' yanlar, gızları da yanında tahtda eyleşdiler.Her şehirde cavan oğlanlar,şahzadeler atlarını buraya topladılar.Melik Memmed ile Melik Cemşid de atlarına minib burada hazır dayanmışdılar.Melik Cemil ise gardaşlarından hahiş elemişdi onu da aparsınlar, amma gardaşları onu aparmamışdılar.Gardaşları gedenden sonra,Melik Cemil patlarını deyişib, atasının birinci düşmeninden soyundurduğu gara libası geyib,gara ata minib, hamin me'rekeye gelmişdi.

Toplaşanlar atlarını ne geder çapırdılarsa, biri de hendekden sıçraya bilmediler.Hamısı hendeyin ortasına düşdüler.Bir de bahıb gördüler ki gara libas geymiş, gara ata minmiş bir oğlan budur yel kimi gelir.Gara libas geyinmiş oğlan

ata bir mehmiz vurub hendeyi guş kimi sıçratdı.Hendeyin o tayında atını padşahın kızlarının yanına sürdü.Gızların birini terkine çekdi, ata deyib gözden itdi.Bunun kim olduğunu heç kim bilmedi.

Ertesi gün yine padşah e'yan, eşref toplandı gızları da yanında.Şahzadeler ha atlarını çapdılar,şallagladılar, heç birinin atı hendekden sıçraya bilmedi.Melik Cemil atasının gebri üstünde garovul çekende ele geçirdiyi ağ libası geyindi, ağ ata minib meydana geldi. Atı cövlana getirib, guş kimi hendekden sıçratdı, gızın birini de götürüb getdi.

Üçüncü gün yine padşah desteynen hendeyin etrafına geldi. O isteyirdi ki, gızlarını aparanları bilsin. Yene de şahzadelerden heç biri atını hendekden tullada bilmedi. Melik Cemil gırmızı paltarı geydi, gırmızı ata minib geldi. Atı hendekden yel kimi tullatdı, padşahın üçüncü gızını götürüb getdi. Bunun kim olduğunu heç kes bilmedi. O biri gardaşlar ise eliboş, kor-peşman evlerine gayıtdılar.

Gece araya gelende Melik Cemil gardaşlarına dedi:

—Siz atamızın vesiyetine emel etmediniz. Men emel eledim, getdim üç gece keşik çekdim. Atamın düşmenlerini öldürüb, libaslarını, atlarını getirdim, bacılarımı dervişlere verdim. Mene uşag deyib, hendekden at sıçratmağa özünüze aparmadınız. Men de atamın gebri üstünde garovul çekende ele geçirdiyim atların her gün birini mindim, gedib hendekden sıçratdım, padşahın gızlarını getirdim.

Melik Cemil büyük gızı büyük gardaşına, ortancıl gızı ortancıl gardaşına verdi, küçük gızı da özü aldı. Yeddi gün, yeddi gece toyeledi.

Gızları Melik Cemil apardığını her gardaş birini aldığını padşaha heber verdiler, padşah narazı olmadı. Bir gün padşah gızlarını, damadlarını bağa gonag çağırdı. Bunlar yığışıb bağa gonaglığa getdiler. Bunlar bağda eyş-işretde iken bir de gördüler göyden bir el uzandı, Melik Cemilin sevgilisini havaya çekib yoh oldu. Havadan bir ses geldi:

— Ey Melik Cemil, bil, agah ol, arvadını aparan üç-tüklü gocadı.

Melik Cemilin arvadını üçtüklü goca aparandan sonra hamı me'yus oldu. Adamlar dağılıb getdiler. Arvadlar da evlerine gayıtdılar. Melik Cemil mehterin yanına geldi. Atlardan birini yeherledi, yarağını götürdü, pehlevan paltarını geydi, ata süvar olub, yola düşdü, büyük sehra ile getmeye başladı. Bir müddet yol

gedenden sonra bir bağa çıhdı. Bağa kirende gördü ki, üçtükli goca başını onun arvadının dizi üstüne goyub yeddi günlük yuhuya getmiştir. Gızdan heber aldı:

— Bunun canı hardadı?

Gız cavab verdi:

— O şüşenin içindedi.

Melik Cemil celd şüşeni göyden aldı, yere çırpdı, şüşenin içinden bir göyerçin çıhib kaçmag isteyende, Melik Cemil sıçrayıb göyerçini tutdu, öldürdü. Üçtükli goca ne're tepib cehenneme vasil oldu. Melik Cemil gızı götürüb evlerine geldi. Gardeşları ile yeyib-içib dövran geçirdiler.

Gence — 1952

2.32.1.Fonksiyonların tespiti

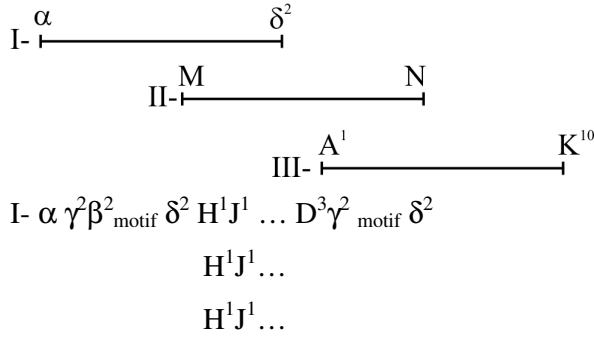
- 1- Bir padişah ve üç oğlu vardır. α
- 2- Padişah hastalanır oğullarına o öldükten sonra üç gece $\gamma^2 + \beta^2$
kabrinin üstünde nöbet tutmayı vasiyet eder.
- 3- Diğerleri beklemez en küçük kardeş vasiyeti yerine getirir. Motif + δ^2
- 4- İlk gün bir kara atlıyla savaşıp elinden atını kıyafetlerini alır. $H^1 + J^1 \dots$
- 5- İkinci gün ak atlıyla savaşıp elinden atını kıyafetlerini alır. $H^1 + J^1 \dots$
- 6- Üçüncü gece bir kırmızı atlıyla savaşıp onun da kıyafetlerini $H^1 + J^1 \dots$
ve atını alır.
- 7- Babaları onlara, ölümünden 40 gün sonra üç derviş $D^3 + \gamma^2$
geleceğini, kardeşlerini onlara vermelerini söylemiştir.
- 8- Büyük kardeşler dervişlerin yüzüne bile bakmaz, küçük Motif + δ^2
kardeş kardeşlerinin her birini dervişlere verir.
- 9- Komşu ülke padişahı bir hendek kazdırır “kim bu hendekten M
geçerse kızımı ona vereceğim” der.
- 10- Kardeşleri Melik Cemil’i götürmez. χ
- 11- İlk gün Cemil kara elbiseyi giyer, padişahın kazdırdığı $K^7 \dots$
hendeği geçip kızların birini terkine atıp götürür.
- 12- İkinci gün ak elbiseyi giyer, hendeği bir sıçrayışta geçip $K^7 \dots$
kızın birini daha götürür.
- 13- Üçüncü gün kırmızı elbiseyi giyer, kırmızı ata biner hendeği $K^7 \dots = N$
geçip diğer kızı da götürür.

- 14- Melik Cemil kardeşlerine yaptıklarını anlatıp onları bağışlar. $U_{krş} + W^0$
 Büyük kızı büyük kardeşine, ortancıl kızı ortancıl kardeşine verir. Küçük kızı da kendi alıp düğün yapar.
- 15- Padişah buna razı olur bir gün gökten bir el uzanır, Cemil'in $A^1 + \xi^2$
 karısını kaçıır. Bir ses gelir, kaçırının üç tüylü ihtiyar olduğunu öğrenirler.
- 16- Melik Cemil üç tüylü ihtiyarın olduğu mağaraya gider. $C^\uparrow$
- 17- Karısından onun canının şişenin içinde olduğunu öğrenir. ξ^2
- 18- Cemil şişenin içinden çıkan güvercini öldürür, üç tüylü J^5
 ihtiyar cehenneme gider.
- 19- Melik Cemil karısını kurtarıp eve götürür. K^{10}

2.32.2.Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. Birinci kesit H-J çiftini içerir. İkinci kesit de M-N çiftini içermektedir. Üçüncü kesitte H-J ve M-N çifti bulunmaz. Masal tek kahramanlıdır.

Masal Kesitleri

$$II - M_X \begin{bmatrix} K^7 \dots \\ K^7 \dots \\ K^7 \dots \end{bmatrix} = N$$

$$III - U_{krş} W^0 A^1 \xi^2 C^\uparrow \xi^2 J^5 K^{10}$$

2.33. Besre Padşahı

Biri var idi, biri yoh idi, Besrede Soltan Mahmud adlı bir padşah var idi. Bunun Şemseddin adında ağıllı bir veziri var idi. Vezirin Nureddin adlı çok zirek ve goçag bir oğlu var idi. Bir gün padşah veziri Şemseddini çağırıp dedi:

— Vezir, get bazara, mene bir yahşı keniz al, getir.

Vezir bazara çıhib padşaha bir gözel keniz aldı. Bu kenizin adı İns-Cins idi. Vezir kenizi eve getirdi ki, sabah aparıb versin padşaha. Vezirin oğlu Nureddin bu kenizi görüb aşığ oldu. Ağladı, yalvar-yapışeledi. Anası da buna terefdar çıhdı, vezir kenizi padşahın yanına aparmayıb, pulunu özüne gaytardı, dedi:

— Şah, yahşı keniz tapmadım.

Beli, bir müddet geçdi. Vezirin oğlunun kenizi sevmesi ehvelatı bütün vezirler arasında yayıldı. Bir gün vezir oğlunun başını kesmek istedi ki, sen niye kenize aşig olub, benim başımı alçag elemisen. Arvadı goymadı oğlunu öldürsün. Bir müddet geçdi, derd-hiffetden vezir canını tapşırdı oğluna, vefateledi. Nureddin büyük herc çekib atasını defn-kefneledi, bütün varyıyatı elinden çıhdı. Oğlan çoh gemgin oldu. Arvadı İns-Cins ona dedi:

— Gemgin olma, meni apar bazara sat, dolan.

Nureddin arvadını dellala verdi. Dellal kenizi bazara çıhartdı. Kiçik vezir kenizi almag isteyende Nureddinin fikri deyişildi, vezirin ağzına bir yumrug vurdu. Vezir gedib padşaha şikayeteledi. Padşah emreledi Nureddinin boynunu vursunlar. Celladlardan Gasım Nureddinin dostu idi. Cellad Gasım gizlinde ona yüz min tümen gızıl verib kaçırtdı. Nureddin arvadı ile beraber getdiler, çoh getdiler, bir ölkeye çatdılar. Boş bir taht götürüb üstünde uzandılar. Deme, kim bu tahtın üstünde uzanarmış, boynunu vurarlarmış. Bağban buradan geçirdi, gördü tahtın üstünde bir gözel oğlanla gız yatıb. Bağban onları oyadıb dedi:

— Tez durun. Bu tahtda uzananların boynunu vururlar.

Durdular. Bağban bunları götürüb apardı evine. Süfreye yemek içmek geldi. Başladılar yeyib-içmeye. Nureddin çil-çiragları yandırmışdı, her yere ışık düşmüşdü. Bu zaman helifeynen vezir seyahete çıhmışdılar. Onlar bahıb gördüler bu çil-çirag bağbanın evindedi. Gonaglıgdı, gonaglıgda bir oğlanla gız da var. Bunlar bağbanın yanına gedirdiler, bir de gördüler balıgçı bağa girib çarhovuzdan balıg tutur. Helifeynen vezir gedib balıgçı tutdular. Helife dedi:

— Bağban bağı başına burahıb, sen de bağı yiyesiz görüb, çarhovuzdan balıg tutursan. Helife balıgçının paltarını aldı, balıg sebetini de dalına götürdü. Helife dalında balıg sebeti bağbanın evine getdi. Padşah da gelib bura çıhdı. Balıgçı donunda olan helife padşaha dedi:

— Balıg govur, yeyek.

Padşah başa düşdü ki, bu helifedi, üstünü vurmadi. Padşah golunu çirmeyib balıg govurdu. Balıgçı donunda olan helife toplaşanlardan heber aldı:

— Hara gedirsiniz?

Dediler:

—Soltan Mahmudun zülmünden kaçırır.

Balıgçı Nureddine dedi:

— Esil Soltan Mahmuddan kaçan budur. Neçesen, sene bir kağız verim, Soltan Mahmud padşahlığı sene versin.

Balıgçı bir name yazıb Nureddine verdi ki, aparıb Soltan Mahmuda versin.

Nureddin arvadını balıgçıya tapşırıp, Besreye gayıtdı, nameni Soltan Mahmuda verdi. Soltan Mahmud açıb ohudu, vezir vekili toplayıb dedi:

— Helife Bağdad Reşid yazıb ki, gerek padşahlığı bu oğlana tehvil veresen. Helifenin sözüne emel etmeliyem.

Vezir dedi:

—Ahmag olma.Bu oğlan lotunun biridi, kağızı yalandan düzeldib.

Padşah vezirin sözüne inandı, emr eledi Nureddini tutub zindana saldılar. O biri terefdən ,Helife İns Cinsin yanına geldi.Gördü İns-Cins ağlayır. Soruşdu:

— Niye ağlayırsan?

Gız dedi:

— Gırh gün geçdi, Yegin Nureddini tutub öldürdüler. Onsuz da Soltan Mahmudun onunla arası yohdu.

Helifenin ona üreyi yandı, böyük desteynen Besreye yola düşmekde olsun, o biri terefdən vezir hiyle gurdu, Soltan Mahmud Nureddini öldürtmek emrini verdi. Nureddini dar ağacının dibine getirttiler. Boğazını kendire geçirmek isteyende Helife Bağdad Reşad gelib çıhdı.Nureddini azad eledi. Soltan Mahmudun ve vezirin gollarını bağlatdı. Helife Nureddinin ölümüne fitva veren vezirin boynunu vurdurdu. Soltan Mahmudun da boynunu vurdurmag isteyende, İns-Cins yaylığını onun ayaklarına atdı, Helife onun yaylığını götürüb özüne verdi, dedi:

— Temennan nedi?

Gız dedi:

— Ey büyük Helife, Soltan Mahmud şahı mene bağışla, onun günahından geç, padşahlığını da özüne ver. Eğer bize merhemet elemek isteyirsense, Nureddini de ona vezir goy. Helife gızın sözünü yere salmadı. Soltan Mahmudu öldürmeyib padşahlığını özüne verdi. Nureddini de ona vezir goyub, geri gayıtdı. Onlar şadlıgnan ömur sürdüler, dövran geçirdiler.

Füzüli rayonu —1948

2.33.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Besre’de Sultan Mahmut adlı bir padişah, onun bir α veziri, vezirin de Nureddin adlı bir oğlu vardır.
- 2- Padişah veziri çağırır ona güzel bir cariye almasını γ^2 emreder.
- 3- Vezir cariyeyi alır evine getirir, ama oğlu Nureddin $A^5 + \pi^3 + \delta^3$ kıza aşık olunca vezir padişaha yalan söyler.
- 4- Vezir oğlunu öldürmek ister, annesi izin vermez. $U_{olmsz} + \beta^2$ Vezir kendisi üzüntüden ölür.
- 5- Nureddin gittikçe fakirleşince karısı Nureddin’e $a^5 + D^{10}_{olmsz} + A^{13}$ “beni pazarda sat” der, çaresiz pazara giderler. Vezir cariyeyi almak isteyince Nureddin vazgeçer, padişah olanları duyar ve Nureddin’in öldürülmesini ister.
- 6- Cellad onlara yardım eder. Nureddin ve karısı kaçır. $R_s^9 + R_s^1$
- 7- Oğlan ve karısı bir bahçıvanın evine varırlar. F_9^6 Bahçıvanın evinde kalırlar.
- 8- Padişah ve halife bahçıvanın evine gelirler. Halife $T^1 + D^2 + F^1$ balıkçı kılığına girer. Nureddin’le konuşur ve ona bir kağıt verir.
- 9- Kağıtta Sultan Mahmut’un padişahlığı Nureddin’e γ^2 vermesi yazılıdır.
- 10- Nureddin yazıyı Sultan Mahmut’a verir ama padişah, $\delta^3 + A^{15}$ Nureddin’i vezirin sözüne bakarak zindana atar.
- 11- İns Cins halifeye Nureddin’in gelmediğini söyler, $\S_{haber\ alma} + \uparrow$ halife Besre’ye yola düşer.
- 12- Nureddin’i öldüreceklerinde halife gelir onu kurtarır. $R_s^9 + U$

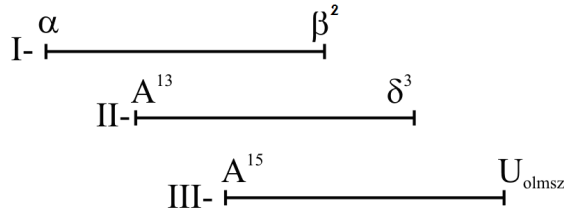
Vezirin boynunu vurdurur.

- 13- Sultan'ın da boynu vurulacağında ins cins affedil- $U_{olmsz} + w^3$
mesini söyler, Nureddin vezir, Sultan Mahmut da
padişah olarak kalır.

2.33.2. Masalın tahlili

Üç kesit oluşan masalın hiçbir kesiti de H-J ve M-N çiftini içermez. Masalın tek kahramanı olmasına rağmen birinci kesitteki ilk kahraman ölür. İkinci ve üçüncü kesitler asıl kahraman tarafından işlenir.

Masal Kesitleri

$$I- \alpha \gamma^2 A^5 \pi^3 \delta^3 U_{olmsz} \beta^2$$

$$II- a^5 D^{10}_{olmsz} A^{13} R_s^1 F_9^6 T^1 D^2 F^1 \gamma^2 \delta^3$$

$$III- A^{15} \S \uparrow R_s^9 U U_{olmsz} W^3$$

2.34. Şahzade

Bir padişahın gözünün ağı, garası birce oğlu var idi. Bu oğlan heddi-buluğa çatmışdı, amma evlenmek istemirdi. Padişah ne geder eleyirdise, oğlan «men evlenmeyecem»—deye sözünün üstünde möhkem dayanmışdı. Padişah gocalmışdı, oğlunun toyunu elemek, atalığ borcunu yerine yetirmek isteyirdi. Bir gün veziri yanına çağırıp dedi:

— Vezir, ne eleyirem, oğlum evlenmir.

Vezir dedi:

—Şah sağ olsun, ne eleyim, evlenmir evlenmir de. Adamı zoran evlendirmekmi olar?

Padşah gezeblenib dedi:

— Vezir, bu ne sözdü danışırsan! Gör kimnen danışırsan? Neçe yeni evlenmir evlenmir de! Vezir, ele tedbir görmelisen benim oğlum evlensin. Yohsa boynunu vurduracağam. Vezir, lap gudurmusan! Az gala menle eşşek beli oynayasan. Vezir

bahdı ki, padşah çoh gezeblenib. Eğer sesini çıhartsa, boynunu vurduracag. Korpeşman, boynu çiyninde bargahdan çıhib evine, getdi. Deyirler, vezirin ağıllı-gamallı bir gızı var idi. Gız bütün elmleri ohuyub sine-defter elemişdi. Atasını gemgin görüb ondan soruşdu.

— Ata, ne üçün gemginsen? Derdini mene söyle.

Vezir derdini gızından gizlemeyib dedi:

— Gızım, gülmeli bir işe düşmüşem. Padşahın oğlu evlenmek istemir, atasının sözünü yere salır. Padşah mene deyir, gerek ele tedbir tökesen ki, oğlum evlensin. Mene gırh gün möhlet vermişdir, tedbir töke bilmesem boynumu vurduracag. Men neyleye bilerem, evlenmir, evlenmir de.

Gız dedi:

— Ata, gemgin olma; men ele iş görerem ki, padşahın oğlu evlener, özü de meni alar, sen de beladan gurtararsan.

Vezir dedi:

— Gızım, sen ne eleye bilersen?

Gız dedi:

— Ata, sen ele et ki, şahzade bahar bağına seyahete çıhsın. Dalısıynan işin yohdu.

Sabah oldu. Vezir düz şahzadenin evinin gabağına getdi. Şahzade veziri görüb bayıra çıhdı, dedi:

— Vezir, ne gulluk? Vezir dedi:

— Gül sahibi olasan, ele burdan geçirdim. Şahzade, evde oturmag pis işdi. Gözel seyrenghalar, bağ-bağçalar var, atını min seyre çıh, evde çoh otursan nahoşlug taparsan.

Vezir sözünü deyib getdi. Vezirin sözü şahzadenin ağılına batdı. Vezir gedenden az sonra, şahzade atını minib seyre çıhdı. Ele hemin gün vezirin gızı gırh incebelli gızla baharbağına seyahete çıhmışdı. Gızlar oynayib güdür, çalıb ohuyurdular. Şahzade bahar bağının yanından geçirdi. Toy nağara sesini eşidib divardan boylandı. Bahıb gördü bahar bağında bir gız var, gırh incebelli gızla gezir. Ele bilersen gün yerde doğmuşdur. Ele gözel gızdı ki, adam bahanda ağzının suyu ahır. Şahzadenin üreyi seyridi. Ancag özünü toh tutub geçdi-getdi. Gız ona fikir verirdi, öz-özüne dedi: «Siz ölesiniz ohum rast getmişdir». Beli, şahzade ikinci

gün de atını minib bahar bağının yanından geçirdi. Gördü kızlar yine de çalılı oynayırlar. Atının cilovunu yığib, divardan gıza dürüst bahdı, yine çıhib getdi.Vezirin gızı öz-özüne dedi: «Ohum lap hedefi nişan almışdır». Şahzade bir هفته bele gelib-getdi.Şahzade gıza aşig olmuşdu.Vezirin gızının ohu onun üreyinden deyib yaralamışdı. Şahzade atını yançidar eleyib göy otağa burahdı. Özü de kemend atıbarının başına bendeledi, barıdan aşib bağa girdi. Vezirin gızı onu gördü, bir neçe gız gönderib onu yanına getirtti, dedi:

— Levend oğlu levend, ne hedle benim bağıma girmisen?

Şahzade dedi:

— Hanım, sizin eşginiz meni bağa çekdi. Men özüm gelesi deyildim.

Gız dedi:

— Men meğer gozam her yetiren cibine töksün? Tez burdan çıh.

Vezirin gızı emr elede. Yoğun baldırlı kenizler onu budayıb bağdan govdular.Şahzade kenizlerin birinden hanımın vezirin gızı olduğunu öyrendi.Tez öz otağına geldi, atasının yanına bir adam gönderib sifariş elede ki: «Vezirin gızını mene alarsan, razıyam».

Padşah bu heberden çoh şad oldu. Gırh gün, gırh gece toy eleyib vezirin gızını oğluna göçürdü. Deyirler, bağçada gız onu döydürdüyünü şahzade üreyinde kin sahlamışdı.Her gün vezirin gızını döyüb incidirdi, deyirdi:

— Sen meni döydürüb bağdan govdurduğunun evezidi.

Bir müddet bele geldi-geçdi. Bir gün dünyanın her yerine yayıldı ki, Çin padşahının oğlu gumarhana açıb, tutub dünyada olan padşahzadelerin var-yohlarını udmuşdur. Şahzade bu heberi eşiden kimi var-yohunu gızıl eleyib gefle-gatıra yükledi, düz Çin vilayetine geldi. Şahzade Çin padşahı oğlunun gumarhanasına geldi. Padşah oğlu ile tanış olub dedi:

—Senle gumar oynamağa gelmişem. Gerek bütün şadzadelerin intigamını senden alam.

Beli, şahzadeler başladılar oynamağa. Gırh gün, gırh gece oynadılar. Ahırda Çin şah oğlu şahzadenin bütün şeylerini, eyin paltarlarını tamam uddu. Şahzade çılpag galdı. Utandığından yerlerine gayıda bilmeyib, düşdü küçelere, başladı dilençilik elemeye. Bu dilençilig elemekde olsun, eşit şahzadenin arvadı vezir gızından.

Vezirin gızı şahzadenin sorağında idi. Eşitdi ki, şahzade bütün var yohunu uduzub dilençi olubdu. Gız bir dest oğlan paltarı geyindi, üz gözünü deyişdirdi. Bir heyli gızıl götürdü, Çine yola düşdü. Ta ki, gedib çıhdı Çin şehrinerine. Sorag alıb Çin padşahı oğlunun yanına geldi. Başladı onunla gumar oynamağa. Yeddi gün yeddi gece gumar oynayıb, onun var-yohunu tamam uddu. Uduzan şahzadelerin şeylerini özlerine gaytardı. özü de gayıdıb geldi öz vilayetlerine. Oğlan paltarını çıhardıb, gız paltarını geydi.

O biri terefdən şahzade şeylerini götürüb gayıtdı evlerine. Yene de arvadını döyüb incitmek isteyirdi. Gız şahzade dilençi olan vaht şeyleri özüne gaytaranda onun elinde olan ağacı, ondan almışdı. Şahzade onun üstüne çumub döymek isteyende onun dilençi ağacını ona verib dedi:

— Elin ağrıyar, al bu ağacla döy meni.

Şahzade ağacı ondan alanda gördü, bu dilençilik edende eline aldığı ağacdır ki, onun şeylerini özüne gaytaran adama vermişdi. O saat başa düşdü ki, Çin padşahının oğlunu gumarda aparan öz arvadı vezir gızı imiş. Arvadından üzr istedi. Tutduğu işlerden peşman olub, bu günden sonra arvadı ile mehriban dolanmağa başladı.

Bakü — 1940

2.34.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Bir padişahın evlenmek istemeyen bir oğlu vardır. α
- 2- Padişah oğlunu evlendirmek için veziri görevlendirir. γ^2
- 3- Vezirin akıllı bir kızı vardır. Vezir kızına padişahın isteğini söyleyince babasına yardım edeceğini söyler, şehzadeyi bahar bağına getirmesini ister. $D^2 + D^7$
- 4- Vezir padişahın oğlunu ikna eder, oğlan bahar bağına gider. Vezirin kızını görür ve kıza aşık olur. $\pi^3 + \uparrow + a^1$
- 5- Vezirin kızı bağına izinsiz girdiği için oğlanı yanına çağırıp niye izinsiz girdiğini sorar. Oğlan kendisine aşık olduğunu anlatır ama kız onu kovar. $D^2 + E^2 + A^9$
- 6- Şehzade onun vezirin kızı olduğunu öğrenir. Padişaha söyler, oğlan vezirin kızıyla evlenir. $\xi^2 + W^0$
- 7- Şehzade, kız onu kovduğu için kızı hep döver. U^1
- 8- Şehzade, Çin padişahının oğlunun kumarhane açtığını $\xi^2 + \uparrow$

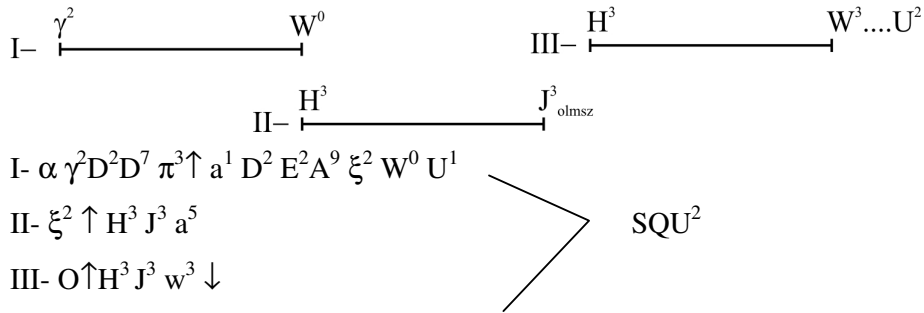
bütün şehzadelerin paralarını aldığını öğrenir. Bunun için Çin'e gider.

- 9- Oğlanla karşılaşır kumar oynar ve şehzade yenilir, şehzade dilencilik yapar. $H^3+J^3+a^5$ olmsz
- 10- Vezirin kızı bir oğlan elbisesi giyer, Çin'e varır. $O + \uparrow$
- 11- Çin padişahının oğluyla kumar oynar, onu yenerek varını yoğunu alır. H^3J^3
- 12- Paraları da alan kız, kendi elbiselerini giyer evine döner. $w^3 + \downarrow$
- 13- Şehzade evine dönünce hanımını yine dövmek istediğinde hanımı onun dilencilik yaptığı çubuğu ona verir, şehzade kumarda yenenin karısı olduğunu anlar. $s + Q$
- 14- Şehzade karısından özür dileyip yaptıklarına pişman olur. U^2

2.34.2.Masalın tahlili

Üç kesitten oluşan masalın ikinci ve üçüncü kesitler H-J çiftlerini ihtiva eder. Birinci ve ikinci kesitler erkek kahraman, son kesit kadın kahraman tarafından gerçekleştirilir.

Masal Kesitleri

2.35. Sehrkar Padşahla Sehrkar Vezir

Biri var idi, biri yoh idi. İsfahanın bir padşahı var idi. Bu padşahın elinden her bir iş gelirdi. Bir gün bu padşah vezirine deli:

—Vezir, dünyada olan bütün senetleri bilirem. Gerek sehrkarlığı da öğrenem, get bir sehrkar çağır.

Vezir gedib bir sehrkar çağırdı. Vezir sehrkarla padşaha bir helvet yer düzeltti. Sehrkar başladı padşaha sehr, cadu, efsun öğretmeye. Vezir de özüne bir helvet yer

düzeltilmişdi, o da sehr öyrenirdi. Bele bele sehrkar bütün sehrleri padşaha öyretti. Padşahdan çohlu helet alıb getdi. Padşah ele bilirdi ki, ondan başga sehr, cadu bilen yohdu.

Bir gün padşah vezirle şikara çıhmışdı. Padşah dedi:

— Bir oyun çıkaracağam

Vezir dedi:

— Çıhart görüm.

Padşah gördü bir ceyran cemdeyi var. O saat padşah ceyran cemdeyine girib oldu ceyran. Vezir de padşahın donuna girib oldu padşah. Padşah çıhib getdi. Vezir padşah donunda saraya gelib dedi:

— Vezir ölübdü.

Hamı bu söze inandı. Vezir padşahlığ eleyirdi, ancag baş kenizin yanına gede bilmirdi. O biri terefdan padşah bir tutuğuşu oldu. Seyyah bunu tutdu.

Tutuğuşu dedi:

— Meni apar İsfahana, sat beş yüz tümene. Seyyah bunu götürüb apardı. İsfahana. Aparıb gazının gapısına dedi:

— Bu tutuğuşunu satıram. Beş yüz tümene, lap üçüz.

Gazı tutuğuşunu beş yüz tümene aldı bundan. Tutuğuşu gördü gazı şerietin ganunlarına emel elemir. Tutu ona dedi:

— Gazı, şerietin ganunlarıynan getmirsen ha.

Bir gızla bir tacir oğlunun şikayeti var idi. Gazı bu şekayeti kese bilmirdi. Gazı tutuğuşunu vekileledi ki, bu şikayeti kessin. Gazı geldi tutunun yanına dedi:

— Flan tacirin oğlu min tümen verirdi, el vermirdim. İndi hemin min tümeni tacir oğlundan isteyirem. O meni aldadıb pul vermeyib.

Tutu emreledi bir güzgülü getirdiler. Oğlana da dedi:

— Get min tümen pulu bura getir.

Tacir oğlu min tümen çıkardıb tutuğuşuna verdi. Tutuğuşu min tümeni tacir oğluna verdi. Tacir oğlu elini uzatdı. Pul da elinde idi. Pul güzgülüye düşdü. Gıza dedi:

— Get pulunu götür.

Gız güzgülünün gabağına getdi, dedi:

— Ahı pul ,yohdu, şekli güzgülüye düşüb.

Tutu dedi:

— Ele görüşmeyin bele de pul almağı olar. Senle ki, görüşmeyib, sene ne pul verecek? Çihın gedin.

Hamı tutuğuşunun şikayete bele bahmasına aferin söyledi. Padşah bunu eşitdi. Bana giymetnen gazıdan tutuğuşunu aldı. Tutuğuşu padşahlığ gaydasını padşaha öyredirdi.

Bir gün padşah tutuğuşuna dedi:

— Baş herem mene el vermir. Ne cür eleyim?

Tutuğuşu dedi:

— Men onu yola getirerem.

Padşah tutuğuşunu baş heremin yanına apardı. Tutuğuşu baş here-me dedi:

— Hanım, bir neçe il bundan gabag o geder kök idin ki, gapıdan içeri gire bilmirdin. İndi ne olub ki, bele arıglamısan? Zeiflemisen?

Hanım dedi:

— Menim gözüm padşahdan su içmir. O, benim erim deyil. Erimin fikrini çekmekden gün-günden eriyirem.

Bir neçe gün bele geldi-geçdi. Bir gün tutuğuşu bütün ehvalatı hanıma danışdı, dedi:

— O vezirdi, meni tutuğuşu eleyib.

Hanım dedi:

— Bes men ne eleyim?

Tutuğuşu dedi:

— Padşahın özünü bura çağır, deginen oyun çihart. O, oyun çihardacag. Dalısıynan işin yohdu.

Hanım veziri yanına çağırıp dedi:

— Sen benim gözüksen. Seni bir degige özümnden kenara goymaram. Bir oyun çihart, tamaşa eleyek.

Padşah dedi:

— Ne oyunu çihardım? Hanım dedi:

— Toyug ol.

Vezir sehr ohuyub bir toyug olanda, tutu o saat padşah donuna düşdü. Emr elledi tendiri yandırdılar, toyuğu tendire atdılar, toyug donunda olan vezir yanıp kül oldu. Padşah öz tahtında eyleşdi, baş hereme çoh hörmət elledi, galan heremleri govdu.

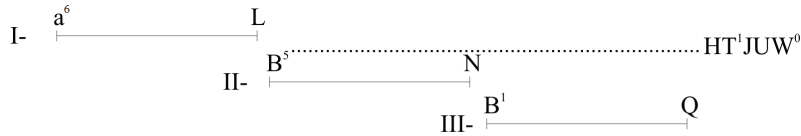
Guba — 1957

2.35.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- İsfahan'da her şeyi bilen bir padişah vardır. α
- 2- Sihirbazlığı da öğrenmek ister. a^6
- 3- Vezire bir sihirbaz getirtir, vezir de padişah da sihirbazlığı K öğrenir.
- 4- Padişahla vezir sihir yaparlar, padişah vezir, vezir de $T^1 + \uparrow$ padişah olur. Padişah çıkıp gider.
- 5- Padişah kılığındaki vezir, vezirinin öldüğünü söyler. L
- 6- Padişah bir tutuguşu olur, bir seyyah bunu İsfahan'a götürür, $T^1 + B^5 + D^{10}$ orada bir kadiya satar.
- 7- Kadı tutudan bir tacir oğluyla arasındaki davaya çözüm M bulmasını ister.
- 8- Kuş bir ayna ister, tacirin oğlunun aldatmasına izin vermez, $Gdlm + N$ olayı çözümler.
- 9- Padişah bunu duyar, kadıdan tutuguşunu getirtir. $B^1 + O + \downarrow$
- 10- Padişah baş haremın ona yanaşmadığını söyler, tutudan D^7 yardım etmesini ister.
- 11- Tutuguşu haremın yanına gidip neden böyle olduğunu sorar. D^2
- 12- Hanım, kocasının o olmadığını söyleyince tutuguşu olanları $\S + Q$ anlatır.
- 13- Tutuguşu ve hanımı padişaha bir oyun oynarlar. H
- 14- Hanım onun bir tavuğa dönüşmesini ister. O tavuk olur, T^1 tutuguşu da tekrar padişah kılığına girer.
- 15- Padişah emir verir, tavuk şeklindeki vezir tandırda pişirilir. $J^5 + U$
- 16- Padişah tahta çıkar, eşiyle mutlu şekilde yaşar. W_0

2.35.2. Masalın tahlili

Üç kesitten oluşan masalın ikinci kesiti M-N, sonuç olarak belirtilen bölümde H-J çiftini içerir. masalın tek kahramanı vardır.

I- αa^6 KT¹ $\uparrow$ L HT¹J⁵UW⁰

II- T¹B⁵D¹⁰ M Gdlm N

III- B¹ O↓D⁷§Q

2.36.Tacirin Nağılı

Bir varlı tacir var idi.Bu tacirin iki oğlu var idi. Böyük oğlunun adı İbrahim, kiçik oğlunun da adı Mehemmed idi. Bu tacirin üç min goyunu, üç yüz madyan atı, iki otag gızılı, ne bilim neyi var idi. Böyük oğlu alverçi, kiçik oğlu ekinçi idi. Böyük oğlu evli idi, kiçik oğlu ise subay. Bir gün böyük oğlan dedi:

— Men de cüt ekeceyem.

Kiçik oğlan dedi:

— Sen cüt eke bilmezsen.

Kiçik gardaş ekinçiliyi böyük gardaşa öyretti. Ele bu zaman gocalıgdan atalarının gözleri kor oldu. Böyük gardaşın arvadı kişiye yahşı bahmırdı. Bu da kiçik gardaşa tohunurdu. Bir gün kiçik gardaş böyük gardaşına dedi:

— Gardaş, gel ayrılğ. Böyük gardaş dedi:

— Yahşı, ayrılğ, evde ne şeyler var bölek.

Kiçik gardaş dedi:

— Kor atamız bir pay, varidatımız ne varsa, o da bir pay.Ya atamızı götür, ya da varidatı.

İbrahim dinmemiş arvadı eteyinden çekib dedi:

— Varidatı götür, kor kişi neyine lazımdı?

Mehemmed bunu eşidib dedi:

— Yahşı, razıyam, kor atam benim, ne geder varidat varsa, senin olsun.

Beli, bütün varidat İbrahime galdı. Mehemmed ise atasını dalına alıb yola düşdü, ta ki, gedib bir sehraya çıhdı. Kişi dedi:

— Oğul, acmışam.

Mehemmed o teref-bu terefe bahdı, gördü uzagdan ışg gelir, atasına dedi:

— Ata, sen burada otur. Men gedim sene çörek tapım getirim.

Oğlan ışğa teref gedib yeddi çobana urcah oldu. Çobanlar onu görüb dediler:

— Ay oğlan, seni itler görmediler meğer? Gırh dogguz itimiz var, adam etine yerikleyir.

Mehemmed dedi:

— Kor atam acdı. İtlerin de ona rehmi gelir.

Çobanlar Mehemmede heyli çörek verdiler. Mehemmed çöreyi getirib atasına verdi. Kor atası darıhdığından yoldan kenara çıhmışdı. Oğlu ona çöreyi verende onun ayağına bir şey ilişdi. Kişi ayağına deyen şeyi eline götürdü. Cibine goydu. Çöreyi yeyenden sonra, dizlerine taget geldi, yola düşüb, üç gün, üç gece yol getdiler, bir şehere çıhdılar, bir garıya gonag oldular.

Mehemmed günde bir tümen pul gazanırdı. Bu bir tümen pulla hem özleri, hem de garı hoşhal dolanırdı. Bir gün atası ona dedi:

— Oğul, yoldan bir tey tapmışam, deyesen bahalı şeydi, apar sat.

Kor kişi tapdığı şeyi cibinden çıkaranda, par-par parıldadı, şefeg az gala oğlanın gözlerini kor elemişdi. Gözlerini tutub dedi:

— Ata, o nedi, az gala ışığı gözlerimi tutmuşdu?

Kor kişi dedi:

— Oğul, le'ldi, apar hırdala.

Oğlan le'li götürüb bazara çıhdı. Bir neçe tacirin yanına apardı, hırdalada bilmedi. Ahırda bir tacir oniki gızıla hırdaladı. Oğlan atasına, özüne yahşı paltar ev şeyleri alıb eve getirdi. Ehvalatı atasına söyledi. Atası dedi:

—Get yemekhanaya, goyma bir adam yemeye pul versin. Yemek yeyenlerin hamısının pulunu sen ver.

Oğlan kişinin sözü ile üç gün dalbadal yemekhanaya getdi. Yemek yeyenlerin bütün pullarını verdi. Kişi oğluna dedi:

— Oğlum, Mehemmed, dur get le'li hırdaladığın tacirin yanına, de ki, deyrirler sen insaflı, doğru adamsan sen ki, lap nainsaf kafır adam imişsen!

Oğlan atası dediyi sözleri gedib tacire dedi.

Tacir bu sözü eşidende dedi.

— Oğlan, sehv hesablamışam. Size hele üç yüz kise de pul vereceyem.

Tacir getirib oğlana üç yüz kise de pul verdi. Oğlan pulu götürüb atasının yanına geldi, ehvalatı ona danışdı. Kişi dedi:

—Oğul, get şehere gelen yolların hamısını kes, şehere ne getiriblerse, hamısını al.

Oğlan atasının dediklerine emel elledi, şehere getirilen şeylerin hamısını aldı, atasının yanına getirdi. Atası dedi:

— Mehmed, şehirde olan adamların hamısını gonag çağır.

Oğlan şehrin bütün küçelerine, mehlelerine carçı saldı, şehir ehlini seğiren gebire gonag çağırıldı. Padşah vezire dedi:

— Vezir, gedek görek bu ne cür adamdı ki, bütün şehir ehlini gonag çağırır!

Beli, erz olsun gulluğunuza, padşah veziri ile oğlanın evine geldi. Gördü bir cavan oğlandı, bir de bir kor atası. Padşah oğlandan soruşdu:

— Ey oğlan, sen kimsen, buraya ne megsede gelmişen ?

Oğlan dedi:

—İsfahan taciriyem, ticaret seferine çıkmışam.

Padşah dedi:

— Sen ne cür tacirsen ki, bütün ehalini gonag çağırmısan?

Oğlan dedi:

— Şah sağ olsun, bu nedi ki, bütün şehrin divarlarını gızıla tuta bilerem.

Padşah Mehmeddi evine gonag çağırıldı.Mehmed dedi:

— Şah sağ olsun, atamdan icaze alıb, sonra gelerem. Padşah razı oldu. Oğlan atasının yanına gedib dedi:

— Padşah meni gonag çağırıp. Ne deyirsen, gedimmi?

Atası dedi:

— Oğul, get. Ancag meclisde heç danışmazsan. Eğer padşah sene dese:Niye danışmırsan? Deyersen, gerib adamın danışığına giymet vermezler. Dalısıynan işin yohdu.

Oğlan atasından izn alandan sonra durub padşahın meclisine getdi. Padşah meclisi idi. Her cür yemek, içmek, meze, çerez var idi. Oğlanı yuharı başda eydeşdirdiler.

Meclis gurtarana geder Mehmed dinmedi.Meclis gurtaranda hamı çıhdi, padşah tekce Mehmeddi gonag sahladı.

Mehmed padşaha dedi:

— Atamdan izn almamışam, gala bilmerem.

Padşah dedi:

— Onda get, icaze al, sonra gel. Men seni gözleyirem.

Oğlan atasının yanına gelib dedi:

— Ata, padşah meni evinde bu gece gonag sahlamag isteyir, ne deyirsen, galımmı? Atası dedi:

—Oğul, getme.Üç günden sonra padşah seni yine da gonag çağıracag, onda gedersen.

Beli,oğlan hemin gece padşahın evine getmedi. Gözledi, üç günden sonra padşah yine de Mehemmedi gonag çağırdı.

Atası Mehemmede dedi:

—Oğul, get, amma yine da danışma. Padşah deyende: niye danışmırsan? Dekinen, deyesen sen men deyen sözü başa düşmemisen? Bu oturan tacirler hamısı buralıdı, ancag men gelmeyem, benim sözümün ne giymeti ola biler?

Beli, oğlan atasının dediklerini sinedefer eleyib, padşahın gonaglığına getdi. Yeyib-içmek başlandı, hamı danışırdı, ancag oğlan heç dinmirdi. Padşah ondan soruşdu.

— Sen niye danışmırsan?

Oğlan dedi:

—Şah sağ olsun, oturan tacirlerin hamısı buralıdı, ancag men geribem. Geribin dediyi sözlerin ne giymeti olabiler?

Tacirler bu sözü eşidende durdular Mehemmedi danlamağa. Heresi ona bir şey boyun oldu, heresi bir ve'deledi. Oğlan heç birini gebul elemedi.

Padşah dedi:

—Yer mende, men sene yer vererem. Hansı yerden hoşun gelir, mene söyle.

Oğlana atası tapşırımışdı. Sene yer verseler, şherin sol terefinden yer götürme, sağ terefinden götür.

Oğlan dedi:

— Şah, mene sağ terefdan yer ver.

Padşah şherin sağ terefinden ona yer verdi, haggına ondan min tümen aldı. Oğlan geri gayıdıb atasına heber verdi.

Atası dadi

— Get, gırh benna çağır.

Mehemmed gedib gırh benna çağırdı. Atası bennalara dedi:

—Burada bize yeddi mertebe ev tikersiniz. Haggını ikigat artıgıgıynan vereceyem. Ancag deyin görüm ne vahta tikib gurtara bilersiniz.

Bennalar ikigat artıg pul adını eşidib dediler.

— Altı aya tike bilerdik.Senin hatirin üçün gece gündüze salıb üç aya tikerik.

Atası dedi:

—Altı mertebeni tikib gurtaranda, tikmezsınız, mene heber vereresınız, ne cür tikileceyini size deyerem.

Nağıl dili yüyrekle olar, vaht oldu, bennalar altı mertebeni tikib gurtardılar, kişiye heber verdiler. Kişi dedi:

—Yeddinci mertebenin kerpicinin birini gızıldan, birini gümüşden elersınız.

— Onlara bir le'l verdi, — Alın bu le'li de başına vurarsınız.

Bennalar kişi dediği kimi eldiler. Yeddinci mertebenin bir kerpicini gızıldan, bir kerpicini gümüşden hördüler, başına ise kişi verdiği le'li vurdular. Oğlan ikigat artıglığınca bennaları razı saldı.

Gece idi. Evin nuru her terefe gün kimi ışık salmışdı, Padşah ele bildi ki, seher açılmışdı, gün çıkmışdı. Veziri çağırıp dedi:

— Vezir, bu neçe ehvalatdı? Bu gece seher ne tez açıldı?

Vezir ehvalatı ona nağıl eleyib, dedi:

— Bes, sen yer verdiğin tacirin evinin şefegidi.

Padşah dedi:

— Vezir, gızımı o tacire vereceyem.

Vezir dedi:

— Şah, yahşı olar.

Beli, padşah gızını Mehemedde verdi, toy eldi. Şenlik zamanı padşah Mehemedde dedi:

—Mehemed, senin atan gör ne geder ganacagsız adamdı ki, bizim yanımıza gelmir.

Mehemed dedi:

— Şah, benim atam çoh ganacaglı adamdı. Mayıf olduğu üçün buraya gelmir.

Padşah dedi:

— Allahın işidi, ayıb ki, deyil. Men onunla görüşmek isteyirem.

Mehemed perdeni galdırdı. Atası padşaha resm-te'zim eldi, danışdı. Padşah gördü bu çoh kamil adamdı. Padşah emr eldi, bütün hekimleri yığdılar, bir hekim dedi:

— Bu kişini gırh gün benim ihtiyarına verin, men onun gözlerini sağaldım.

Beli, kişini gırh gün hekime tapşırdılar. Hekim gırh gün içerisinde tacirin gözlerini sağalttı, anadan doğma göz kimieledi.

Hamı şad oldu, şenlik geçirdiler. Padşah dedi:

— Tacir, men isteyirem Mehemmedi öz yerimde padşah tikem.

Tacir dedi:

— İhtiyar sahibisen.

Padşah camaatı yığdı. Camaatın razılığı ile tacı Mehemmedin başına goydu, tahtı ona tapşırdı, onu padşah tikdi. Mehemmed burada padşahlıgda galsın, size heberi onun gardaşı İbrahimden verim.

İbrahimin bütün varidatı elinden çıhdı, hamısını satıb küleledi. Galdı lat-lüt zevvar-İmamrza. Arvadına dedi:

— Ay arvad, sen meni atamdan eledin. Atamın nalesi meni bu güne saldı.

Get-gede bunların veziyyeti lap ağırlaşdı, ahırda dilençi olub heresi bir terefe düşdü. Arvad dilene-dilene gedib Mehemmed padşah olduğu ölkeye çıhdı. Mehemmed arvadı görüb tanıdı, bargaha apartdırdı. Ona gülden ağır söz demedi. Mehemmed şah emr eledi arvada fahir libas geydirdiler, hanımlar olan menzile apardılar. Mehemmedin tapşırığı ile arvada çoh hörmət eleyirdiler. Bir neçe gün geçenden sonra Mehemmedin gardaşı İbrahim de dilene-dilene gelib çıhdı. Mehemmed öz gardaşını da tanıdı, Mehemmed emr eledi onu da saraya apardılar, ona şahane libas geyindirdiler. Bir gün Mehemmed özünü gardaşına tanış verib süfresinde oturtdu, atasını, arvadını getirtti. Mehemmed gardaşına dedi:

—Sen çoh nainsaf adamsan, namussuz adamsan!Ona göre ki, atana bir tike de çörek vermirdin.İndi gördünmü dövlət atanın başındadı.Atasına pis bahan, onun üzüne ağ olan zelil olur.Ataya hörmetsizliyin ahırı budu!

Mehemmed gardaşı ile avradına heresine min tümen pul verib dedi:

—Siz namerdsiniz, ata üzüne ağ omlusunuz, burada galsanız, şehir od tutub yanar.Ataya hörmetsizlik edene yer yohdu.

Mehemmed onları şehirden govurdu.Onlar min tümeni yeyib gurtardılar.Atanın ahı onları tutduğundan yine dilençi oldular, küllüklerde, zibilliklerde oldular.Mehemmed şah da şad, hürrem ömrün başa verdi.

2.36.1. Fonksiyonların tespiti

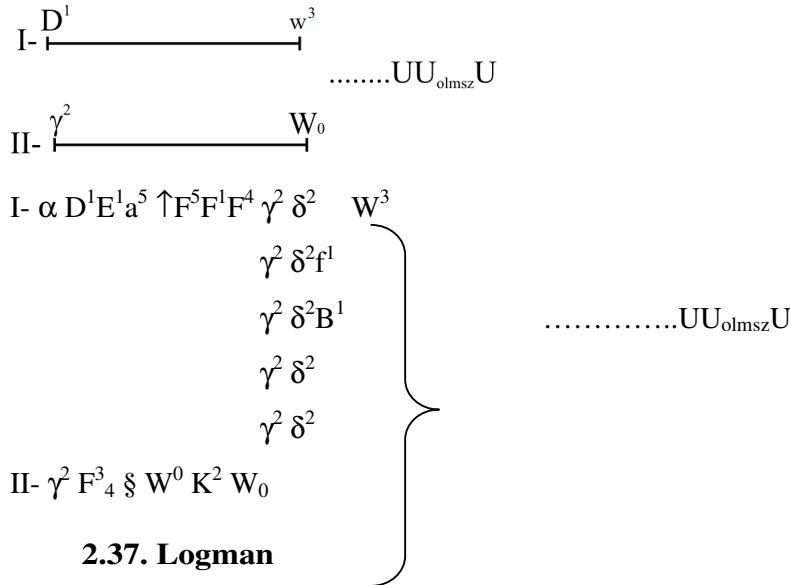
1-	Bir tacirin büyük oğlunun adı İbrahim, küçüğün de Mehmed'dir.	α
2-	Büyük oğlunun karısı babalarına iyi bakmayınca Mehmed abisine ya babamızı yada varidatını al der.	D^1
3-	Küçük oğlan babasını alır, malı mülkü bırakıp babasıyla yola düşerler.	$E^1 + a^5 + \uparrow$
4-	Yolda çobanlar onlara çörek verir, yaşlı kişinin ayağına bir şey değer onu cebine koyar, babası cebinden çıkardığı le'li oğluna verir.	$F^5 + F^1$
5-	Oğlan le'li on iki altına satar.	F^4
6-	Babası Mehmed'e yemekhaneye gidip bütün yemek yiyenlerin parasını vermesini söyler.	γ^2
7-	Oğlan babasının dediği gibi hepsinin parasını verir.	δ^2
8-	Babası Mehmed'e tacirin yanına gidip onun insafı bir adam olduğunu söylemesini ister.	γ^2
9-	Oğlan gidip tacirle konuşur, tacir oğlana ise yüz kese para verir.	$\delta^2 + F^1$
10-	Babası oğlana şehre gelen adamların yollarını kesip mallarını almasını, şehirdekileri de misafir etmesini söyler.	Y^2
11-	Oğlan babasının dediklerini yapar, padişah ve veziri de gelir, padişah onu yanına çağırır.	$\delta^2 + B^1$
12-	Babası gitmesini söyler ama meclisde konuşmamasını ister, Mehmed babasının söylediği gibi konuşmaz.	$\gamma^1 + \delta^2$
13-	Padişah ondan kalmasını ister, babası ilkinde gitmemesini ikincisinde gitmesini padişah bir şey sorarsa "Herkes buralı benim sözümün kıymeti olur mu?" demesini tembihler.	y^2
14-	Oğlan gider, padişah niye konuşmadığını sorduğunda aynı babasının dediklerini söyler.	δ^2
15-	Padişah, Mehmed'e yer vermek isteyince oğlan babasının dediğini hatırlar sağ taraftan verilmesini ister.	w^3

- 16- Babası usta çağırıp bir merteben dikilmesini ister. y^2
- 17- Onun dediği şekilde merteben dikilir, tepesine de le'li F^3
koydurur, le'l ışıldar.
- 18- Padişah olanları öğrenir, kızını Mehemmed'e verir. $\S + W^0$
- 19- Padişahın buyruğuyla kör olan babaya bir hekim getirilir, K^2
babasının gözleri açılır.
- 20- Padişah tahtını da Mehemmed'e bırakır. W_0
- 21- İbrahim'in bütün varidatı elinden çıkar, İbrahim de karısı U
da, dilenci olurlar.
- 22- Kadın dilenci olarak Mehemmed'in şehrine gelir, ardından $U_{olmsz.}$
İbrahim de gelir. Mehemmed onları bağışlar.
- 23- Mehemmed, kardeşine hatalarını söyler, "atasına U
hürmetsizlik eden ziyan olur" der. Onlara pul verip
şehirden gönderir ama onlar yine dilenci olurlar.

2.36.2. Masalın tahlili

İki kesitli ve tek kahramanlı bir masaldır. Masalın kesitlerinde H-J ve M-N çiftine rastlanmaz.

Masal kesitleri

2.37. Logman

Biri var imiş, biri yoh imiş, Logman adında bir hekim var imiş. Bir gün Logman öz oğlunu da götürüb seyahet için başka bir padişahın memleketine gedir.

Onlar az gedirler, uz gedirler, dere, tepe düz gedirler, ahırda gelib büyük bir şehere varid olurlar. Bir müddet Logman oğlu ile bu padşahın memleketinde galır.

Günlerin bir gününde memleketin padşahı berk nahoşlayır, yorgan döşeye düşür. Şeherin bütün hekimleri padşahın yanına gelib onun derdine derman tapa bilmirler.

Padşahın emrine göre memleketin her terefine adam gedir, car çekir, hekimlikden başı çıkan adamları padşahın sarayına davet edirler. Amma padşahın merezi get gede şiddetlenib onu elden salır. Bu gün öler, sabah öler, — deye vezir, vekil hamısı ellerini padşahdan üzürler.

Bu seda Logmanın gulağına çatır. O, derhal özünü padşahın sarayına çatdırıb hekimlikden başı çıhdığını bildirir. Vezir, vekil bu heberden şad olub padşaha heber verirler. Padşah bu heberi eşiden kimi Logmanı öz huzuruna çağırıp ona deyir.

— Eğer meni bu nahoşludan gaytarsan, seni dünya malından geni ederem.

Logman padşahın bedenine bahıb onun merezini tapır.

Padşah merezinin ne olduğunu Logmandan soruşdugda Logman cavab verib deyir.

— Padşah sağ olsun, senin bedeninde herçenk var. Eğer izn versen, mualice ederem.

Padşah Logmanın bu sözünden çoh şad olub mualice etmesini hahiş edir.

Logman deyir.

— Padşah sağ olsun, bu merezin dermanı budur ki, öz oğlunu öz gözünün gabağında öldürüb onun ganı ile seni sağaldam.

Padşahın gözünün ağı, garası bir oğlu var idi. Logmanın sözüne göre vezir, vekili yanına çağırıp onlara meslehet edir. Vezir, vekil padşaha meslehet görürler ki Logmanın dediklerine razılığ versin. Padşah Logmanı çağırtdırıp deyir.

— Neçe isteyirsen, ele de ele, ancag meni bu merezden gurtar.

Logman padşahdan razılığ alandan sonra emr edir ki, padşahın yatdığı otağın ortasından bir perde çeksinler. O saat otağın ortasından bir perde çekirler. Logman veziri çağırıp helvetce ona deyir.

— Padşahdan gizlin benim yanıma bir goyun getirin.

Sonra Logman tapşırır ki, padşahın gözünün gabağında oğlunu onun yanına getirsinler. Helvetce bir goyun getirirler. Sonra padşahın oğlunu atasının gözünün

gabağından geçirib Logmanın yanına ötürürler. Logman perdenin dalında padşahın oğluna yavaşça dey'ir.

— Sen gorhma. Men yalandan deyeceyem ki, sen başını bele çevir, ellerini yana sal!

Bu sözleri deyenden sonra, Logman ucadan oğlanın üstüne gışgırır.

— Başını aşığı ey, ellerini yanına sal!

Logman bu sözleri dedikce, perdenin o biri terefinde padşahın bedeni ağaçdaki yarpag kimi esmeye başlayır. Logman ise, bu sözleri deye deye elindeki bıçağı daşa çekib, şag-şag ile itileyenden sonra goyunun başını kesib ganını büyük bir teştin içine doldurur. Sonra o, gandan bir cam doldurub perdenin uçunu galdırıp, padşahın üstüne atır. Padşah bundan berk diksindir, üreyi gedir. Vezir, vekil yığışib padşahı ayıldırılar. Logman ikinci defe yine bele edir. Padşah yine geşş edib özünden gedir. Bu münval ile Logman üçüncü bir cam ganı gefilden padşahın üstüne atanda padşah iyrenib gusur. O gusan kimi onun bedeninde olan herçengler gelib padşahın ağzından yere tökülür. Padşah bu merezden şefa tapıb yahşı olur.

Padşah yahşı olandan sonra Logman onun gözünün ağı, garası olan oğlunu getirib, ehvelatı ona nağıl eleyir.

Padşah oğlunu sağ salamat görüb sevinir. Amma Logmana heç bir şey bağışlamır.

Günlerin bir günü yine padşah Logmanı öz yanına çağırıp ondan soruşur.

— Başga adam da hestelense, onu da sağaldarsanmı?

— Padşah sağ olsun, can başla hazıram.

Padşahın Logmana acığı tutur, o saat emr edir ki şehrin kenarında, derin bir zindan hazırlasınlar.

Bir gece gündüzün içinde padşahın emri ile derin bir zindan hazırlanır. Zindan hazır olan kimi padşahın emri ile Logmanı ve oğlunu tutub o zindana salırlar. Zindanın gapısını padşahın emri ile ehengle berkidirler. Sonra zindanın dörd bir terefinde arh gazıb su burahırlar. Logman ile oğlu bir müddet bu zindanda galırlar.

Ay gelir, gün geçir, il dolanır. Günlerin bir günü İskender öz goşununu götürüb bu padşahın memleketine gelir, padşahı tahtdan salır. İskender Logmanın bu şehirde olduğunu öyrenir. İskendere heber verirler ki, Logman tamam gırh ildir ki,

oğlu ile zindana salınıbdır. İskender bu heberi eşiden kimi derhal Logmanın dustag olduğu zindanın yerini ahtarıp tapır.

İskenderin adamları zindanın içi garanlıg olduğundan heç kesi görmürler. Bir az zindanın içini ahtarandan sonra görürler ki, burada insan sümükleri vardır. Onlar ele heyal edirler ki, Logman da, oğlu da ölübdür. Onlar sümükleri yığışdırıp İskenderin yanına getirirler. İskender sümükleri görüb deyir.

— Zindanın içini bir de yahşı gezin. İskenderin adamları zindanın içine girib yine bir geder o yan bu yan ahtarandan sonra görürler ki, zindanın bir küncünde iki şehs goyun derisinin üstünde eyleşmişler. Onları garanlıg zindandan çıkarır, İskenderin yanına getirirler. İskender bahıb görür ki Logmanın kirpikleri o geder uzanıbdır ki, gözleri ve sifeti görsenmir. Derhal Logmanı hamama gönderib, onun başının tükünü, saggalını, dırnağlarını kesdirib öz yanına getirdir. O, padşahın Logmana etdiyi zülmün evezinde ona büyük ehtiram, mehebbet besleyib yanında sahlayır, ona hemişe hörmet eleyir.

Cebrayıl rayonu — 1948

2.37.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Logman adında bir hekim ve oğlu seyahate çıkar bir α padişahın ülkesine gelirler.
- 2- Padişah çok hastalanır, Logman gelir padişahı iyileştire- $A^{18} + D^7 + M$ ceğini söyler, padişah da ondan yardım ister.
- 3- Logman padişahda kanser hastalığı olduğunu ancak öz D^1 oğlunun öldürölüp onun kanıyla iyileştireceğini söyler.
- 4- Padişahdan gizli bir koyun getirirler. Padişah oğlunu verir, E^1 olmsz. Logman oğlanın başı diye koyunun başını keser.
- 5- Kanı padişahın üstüne döker o da tiksiniş hastalığı kuser, K^5 iyileşir.
- 6- Logman padişaha olanı anlatır, padişah sevinir fakat w^3 olmsz. Logman'a bir şey bağışlamaz.
- 7- Padişah, Logman ve oğlunu zindana atar. A^{15}
- 8- Şah İskender bu ülkeye ordu gönderip tahta geçer. W_0
- 9- Logman ve oğlunun tutsak olduğu zindana gelir, onları K^{10}

zindandan çıkarır hürmet eder.

2.37.2. Masalın tahlili

İki hareketli olan bu masal H-J ve M-N çiftlerini içermeyen sınıfa dahildir.

Masal tek kahramanlıdır. İki hareket de tek kahraman tarafından gerçekleştirilir.

Masal kesitleri

$$\begin{array}{c} A^{18} \text{---} K^5 \\ A^{15} \text{---} K^{10} \\ \text{I- } \alpha A^{18} D^7 MD^1 E^1 K^5 W^3 \text{ olmsz} \\ \text{II- } A^{15} W_0 K^{10} \end{array}$$

2.38. Logman ve Erüste (Aristotel)

Bir gün padişahın gızı delilik hesteliyine düşmüştü. Padişah dünyada olan hekimlerin hamısını topladı. Onların heç biri gızın derdinin dermanını tapıp onu sağalda bilmedi. Padişah adam gönderib Logmanı getirtti. Logman gıza bahıb dedi:

—Men gızı sağaldaram, ancag gızı gerek hamama aparasınız ki, orada menden, bir de gızdan başka kimse olmasın. Logmanın sözlerine emel elediler, gızı bir hamama apardılar ki, orada Logmandan başka kimse olmadı. Logmanın şagirdi Erüste Logmanın gıza ne cür mualice etmesiynen çoh maraglanırdı. Oydu ki, o, pusgu ile gedib, hamamın bir terefinde gizlendi ve tamaşa etmeye başladı. Bir de gördü ki, Logman gızı muayine etdikden sonra, başının gapağını götürdü. Logman bahıb gördü ki, gızın beyninin perdesine bir gene yapışıbdı. Logman maggaşla geneni beyin perdasinden dartıb goparmag isteyende, Erüste devam getirmeyib gızlandiyi yerden gışgırdı.

— Hekim, maggaş beyini yırtacag, gız o saat ölecek. Maggaşı gızdır, genenin üstüne tut, gene özü gopacagdı.

Logman bahdı ki, Erüste doğru deyir. O, maggaşı gızdırıb genenin beline tutdu, genenin ayağları boşalıb deriden gopdu. Logman gızı yahşı eleyib padişahdan çohlu en'am aldı. Hekim Logman eve gelib Erüsteni çağırdı ve yanında oturdub dedi:

—Sen de benim kimi büyük hekimsen. İki goçun başı bir gazanda gaynamaz. Dünyada birimiz yaşamalıyğ. Gel zehir gayır, bir birimize vererek. Kim bacardı, derman gayırıb özünü sağaltsın, bacarmadı ölsün.

Erüste dedi:

— Hekim Logman, gel bele işlerden el çek.Dünyanın büyük hekimi sensen, men senin şagirdinem. Logman iki ayağın bir başmağa goyub dedi:

— Olmaz ki, olmaz!

Erüste çar naçar razı oldu.Logman bir zehir gayırdı ki, her eye verse idi, parça-parça lardı.Logman zeherini Erüsteye verdi.Erüste zeheri içdi ve o saat gayırdığı dermandan yedi, zehir ona tesir elemedi. Növbet Erüsteye çatdı. O dibek dışından şeker döymeye başladı. Logman ondan soruşdu:

— Ne gayırırsan, bes zehir neçe oldu?

Erüste dedi:

— Görmürsen zehir gayırıram, bu saat hazır olar?Erüste döydüyü şekerı suyun içine töküb, şirin şerbeteledi ve sonra Logmana verib dedi:

— Zehir hazırdı, al iç.

Logman berk gorhdu, ele bildi ki, çoh keserli zeherdi. O, şerbeti alıb içen kimi yere yihıldı. Erüste hazırladığı gorhu dermanını ona verib, yahşıeledi. Ustadı ondan çoh razı galdı, fikrini deyişdi, öz şagirdi ile fehreledi.

Gubadlı — 1943

2.38.1 Fonksiyonların tespiti

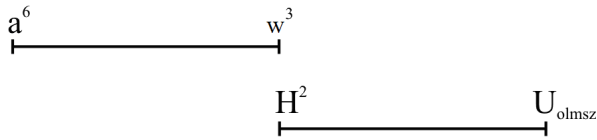
- 1- Bir padişah ve onun akıl hastası bir kızı vardır. α
- 2- Hastalığına derman bulmak için Logman adlı bir hekim $a^6 + B^1$ getirir.
- 3- Logman kızı iyileştirirken yanında kimsenin bulunmasını γ^1 istemez.
- 4- Logman'ın yardımcısı Erüste onu izler. δ^1
- 5- Logman kızın beynindeki keneyi alırken Erüste müdahale $F^6_9 + K^1$ eder. Padişahın kızı iyileşir.
- 6- Padişah Logman'a çok para verir. w^3
- 7- Logman Erüste'ye bir zehir hazırlayacaklarını, hangisi bu $D^1 = H^2$ zehirleri içip kurtulursa gerçek hekimin o olacağını söyler.
- 8- Erüste, gerçek hekimin Logman olduğunu söyler. E^2
- 9- Hazırlanan zehirden Erüste içer birşey olmaz. J^2

- 10- Logman zehiri içip korkudan yere yığılır. Erüste ona korku Uolmsz dermanı yapıp iyileştirir.
- 11- İkisi bundan böyle uzlaşırlar. Olm.

2.38.2. Masalı tahlili

İki hareketli olan bu masalın birinci kesiti H-J ve M-N çiftlerini içermez. İkinci kesit H-J çiftini içeren sınıfa dahildir. Masalın iki kahramanı vardır. İki kesitte de kahramanlar birliktedir.

Masal kesitleri:

$$I- \alpha a^6 B^1 \gamma^1 \delta^1 F^6_9 K^1 w^3$$

$$II- D^1 = H^2 E^2 J^2 U_{olmsz} olm$$

2.39. Ovçu Pirim ve İlanlar Padşahı

Ovçu Pirim dağa ova çıkmışdı. Gabağında bir ağ ilan, bir de gara ilan çıldı. Ohu gara ilana atdı, oh getdi, ağ ilana deydi. Ağ ilan öldü, ovçu Pirim onun ölümüne çoh heyfsizlendi. Ohu nu bu defe gara ilana atdı. Gara ilanı oh yaraladı. Gara ilan gaçıb getdi. Ovçu Pirim peşman gayıdıb evine geldi.

Ovçu Pirimin vurduğu ağ ilan ilanlar padşahının bacısı idi. Ovçu pirim ağ ilanı vuran zaman onu bir ilan görmüşdü, gaçıb ilanlar padşahına heber apardı. İlanlar padşahı üç ilan gönderdi ki, gedin ovçu Pirimi benim yanıma çağırın.

İlanlar gedib ovçu Pirimi çağırdılar ovçu Pirim ilanların yanına düşüb getdi. Yolda ilanların biri dedi:

—Ay ovçu Pirim bu işte padşahın ya sene gezebi geçecek, öldürdürecekt ya da seni bağışlayacak. Ne vaht bağışlasa, onda heç ne isteme, deynen benim ağzıma tüpür.

Ovçu Pirim ilanlarla ilanlar padşahının yanına geldi. İlanlar padşahı dedi:

—Ay ovçu Pirim, benim bacımı neyin üstünde öldürdün?

Ovçu Pirim dedi:

— Padşah sağ olsun men senin bacın kimi güzel ilanın yanında çirkin gara ilan gördüm,onunla yoldaş olub gezmeyini üreyim götürmedi.Ohu atdım ki,gara ilanı vurum, oh getdi ağ ilana deydi.

İlanlar padşahı dedi:

— İndi sen o gara ilanı görsen tanıyarsanmı?

Ovçu Pirim dedi:

— Ohla vurub yaralamışam, gören kimi tanıyaram.

İlanlar padşahı hökm elledi, ilanlar geldiler. Ovçu Pirim bahdı, dedi:

— Gara ilan gelmeyib.

İlanlar padşahı dedi:

— Görün bir yanda ilan galıbmı?

Getdiler, gelib dediler ki, birce ilan yaralıdır, galıb gelmir.

İlanlar padşahı hökm elledi, onu getirtti. Ovçu Pirim ilanı görüb dedi:

— Haman gara ilan budur.

İlanlar padşahı hökm elledi, gara ilanı öldürttü, ovçu Pirime dedi:

— Vahtında benim sene rehmin geçdi, indi de görüm menden ne isteyirsen?

Ovçu Pirim dedi:

— Senden heç ne istemirem, ancag ağzıma tüpür.

İlanlar padşahı dedi:

— Tüpürerem, ancag gorhuram sahlaya bilmeyesen.

Ovçu Pirim dedi:

— Sahlayaram. Sen tüpür.

İlanlar padşahı Pirimin ağzına tüpürdü, dedi:

—Ay ovçu Pirim, get, sen dünyadaki bütün heyvanların dilini bileceksen.

Amma gerek bu sirri heç kime açmayasan, ha vaht açsan, onda öleceksen.

Ovçu Pirim ordan evine geldi. Gördü arvadı evde yohdur. Gonşulardan heber aldı, dediler atası evine gonaglığa getdi. Ovçu Pirim ordan gaynatası evine geldi. Gonaglıgda yediler, içdiler, gayıdası oldular. Ovçu Pirim bir ata mindi, arvadı da uşaglarıynan bir ata. Ovçu Pirim atını gabagca sürürdü, arvadı da dalca. Arvad minen madyanın bir gulunu vardı. Gulun geri galmışdı. Kişnemeye başladı. Madyan da ondan sonra kişnedi. Ovçu Pirim gulag asırdı. Gördü gulun deyir.

— Ay ana, yoğulmuşam, yavaş get, men de gelim çatım.

Anası dedi:

— Ay bala, men senden çoh yorulmuşam. Menim yükümden heç halısanmı? Biri garnımda, üçü de üstümda, biri de üstümdekinin garnında. Beş can bir canı minib. Terpenib apara bilmirem. Bir özünü de getire bilmirsen? Ovçu Pirim bunu eşidib gahgah çekib güldü. Arvad dedi:

— Kişi, niye güldün, aç mene söyle. Pirim dedi:

— Arvad, arvadsan, arvad işini gör. Neyine lazımdır, neye güldüm. Arvad dedi: Güldüğünün sebebini de, yohsa senden boşanaram.

Ovçu Pirimin her yerden elacı kesildi, dedi:

— Evimize çatag, gedim derdimi dağa daşa söyleyim. Sonra gelim gülmeyimin sebebini sene deyim.

Ovçu Pirim arvad uşaglarıyla eve çatdı. Atdan düşdüler. Ovçu Pirim getdi ki, dağa daşa derdini söylesin, gelsin güldüğünün sebebini arvada desin. Ovçu Pirim dağı-daşı dolanırdı ki, bir sürüye rast geldi. Durub sürüye tamaşa eleyirdi. Gördü bir goç bir ağ goyunun dalınca dolandır. Goç ağ goyuna galhmag isteyende, ağ goyun sıçrayıb arhdan o terefe atıldı.

Goç dedi:

— Bu taya gel. Goyun dedi:

— Yoh, sen bu taya gel.

Goç dedi:

— İyirmi girvenkelig guyrug dalımda o taya atılım, belimi gırımı? Niye atılırım. Men de ovçu Pirim kimi ağılsız deyilem ki, sirrimi arvada açam, ilanlar padşahının verdiyi amanatı itirem, özüm de ölem. Sen ağ goyun olmazsan, o gara goyun olar.

Ovçu Pirim bu sözü eşidib, düz evine gayıtdı.

Arvad Pirimi görüb dedi:

— Deyirsenmi?

— Demirem, hara gedirsən get, sen olmazsan, senin emin gızı olar.

Arvad gördü ki, Pirim evvelki arvadağız pirim deyil, bir az da o yan bu yan elese, gabırgalarını gıracag, dedi:

—Ay kişi, zarafat eleyirem. Bu geder uşağı atıb hara gedirem. Senin kimi ganacaglı kişini hardan taparam.

Gubadlı — 1943

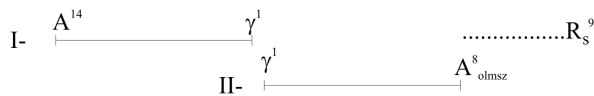
2.39.1. Fonksiyonların tespiti

1-	Avcı Pirim bir gün dağa çıkar.	α
2-	Yılanlar padişahının bacısını yanlışlıkla öldürür, evine döner.	$A^{14} + \downarrow$
3-	Yılanlar padişahı Avcı Pirim'i çağırır, üç yılan onu götürür.	B^1_5
4-	Yılanlardan biri Avcı Pirim'e padişah eğer onu bağışlarsa ağzına tükürmesini istemesini söyler.	d^7
5-	Yılanlar padişahı avcıya neden öldürdüğünü sorar.	D^2
6-	Pirim kara yılanı öldürecekken yanlışlıkla öldürdüğünü söyler.	E^2
7-	Padişah, sebep olan kara yılanı öldürtür.	U
8-	Padişah, Avcı Pirim'e ne istediğini sorar, ağzına tükürmesini ister, yılanlar padişahı onun isteğini yerine getirir.	F^7
9-	Padişah bunu kimseye söylememesini emreder.	γ^1
10-	Avcı pirim evine döner.	$\downarrow$
11-	Hayvanların dilinden anlayan avcı atın konuşmasını duyar ve güler, hanımı niye güldüğünü sorar.	$\S + A^8$
12-	Avcı Pirim hanımına eve geldiklerinde söyleyeceğini söyler, dağa taşa çıkar, bir koyunun konuşmasını işitip bu sırrı söylememesi gerektiğini anlar.	$Gdlm + A^8_{olmsz}$
13-	Hanımına söylemeyerek, ölmekten kurtulur.	R_s^9

2.39.2. Masalın tahlili

İki kesitten oluşan bu masalın iki kesiti de H-J ve M-N çiftlerini içermez. Tek kahramanlı bir masaldır. Masalın bitimi birinci kesite bağlantılıdır.

Masal kesitleri

I- $\alpha A^{14} \downarrow B^1_5 d^7 D^2 E^2 U F^7 \gamma^1 \dots R_s^9$

II- $\downarrow \S A^8_{Gdlm} A^8_{olmsz}$

2.40. Balıklar Padşahı

Biri vardı, biri yohdu, bir sövdeger vardı. Günlerin bir gününde bu sövdeger seferden gayıdırdı. Yolda onutozanag tutub, iki gözlerini koreledi. Sövdeger evine gelib ne geder dava-derman

eledise, gözleri açılmadı.

Bir gün goca garı sövdegerin yanına gelib dedi;

—Ay gadan alsın nenen, gözlerini açsam mene ne verersen?

Sövdeger dedi:

— Ay nene, gözlerimi açsan, sene yeddi torba gızıl vererem.

Garı dedi:

— Onda sen bir balıgçı tap, yolla bir yeddi dağın dalısına. Orda bir deryayı-kemer deyilen bir dere var. O dereni geçer, bir denize rast gelir, o denize tor atar, balıklar padşahını tutub getirir, onun ganından gözüne çekerler, açılar.

Sövdegerin gözünün ağı, garası bir oğlu vardı, adı da Yagubdu. Sövdeger hemin yere adam gönderende Yagub atasına dedi:

— Mene de izn ver, men de gedim.

Yagub balıgçıya goşulub getdi. Az getdiler, çoh getdiler, iyneyarım yol getdiler, yeddi dağı aşdılar, dereden geçdiler, deniz kenarına yetişdiler. Balıgçı bir tor atdı, torda bir neçe hırda balıg, üç dene de tikan çıhdı. İkinci kere tor atanda bir elvan balıg düşdü. Sövdegerin oğlu balıgı eline alıb deryaya tulladı, dedi:

— Balıg bilnese, halıg bilsin.

Balıgçı bir de tor atdı, yine de hemin balıg düşdü. Sövdegerin oğlu yine de onu suya atdı.

Balıgçı açılanıb torunu yığışdırdı, sövdegerin yanına geldi, ehvalatı danışdı. Sövdeger gezeblenib emr etdi ki, Yagubu şherden çiharsınlar. Yagub anasının yanına geldi. Anası Yaguba yeddi goğal, üç çörek verib yola saldı. Yagub bir az yol getdi. Deryanın lepedeyenine oturdu. Süfresini açıb, çörek yemek isteyirdi ki, deniz şığıldadı, denizin içinden bir oğlan çıhdı, Yaguba salam verdi. Her ikisi yoldaş olub çörek yediler. Sonra Yagub süfreni bağladı, Süfrede beş goğal, bir çörek vardı. Oğlan süfreni Yagubun elinden alıb, denize atdı dedi:

— Gel dalımca!

Her ikisi gedib, bir şehere çıhdılar. Bu şehirde bir padşah vardı. Bu padşahın aman-zaman gözünün ağı garası bir gızı vardı. Bu gızın dili tutulmuşdu. Çoh hekimler gelmişdi, elaç tapa bilmemişdiler. Yagubla oğlan gelib padşahın imaretine çıhdılar. İmaretin gırh bir gapısı vardı. Hansı gapıya çatdıarsa, «Hekimik» dediler, gapıçılar onları govub dedi:

—Gedin işinize, min hekim gelib çara tapmayıb, indi sizin elinizden ne gelecek?

Ahırda bir gapıçı padşaha heber apardı. Padşah onları yanına çağırıp dedi:

— Hergah derman ede bilseniz, gızımı size vereceyem.

Onları gızın yatdığı otağa apardılar. Oğlan gızın başı üste oturdu. Cibinden iki şamdan çıhartdı, biri gızıl, biri de gümüş. Gızıl şamdanı gızın başı üste, gümüş şamdanı da ayağı altına goyub dedi:

— Şorba gelsin.

Şorba getirib gızın gabağına goydular. Oğlan söhbete başladı, gümüş şamdana dedi:

—Şamdan gardaş, gulag as: Günlerin bir gününde bir harrat, bir derzi, bir de bir caduger yol gedirmiş. Bunlar geceye düşdüler, Yol gırağında bir harabaya rast geldiler. Cadugerle derzi yatır. Harrat onların garovulunu çekir. Gece yarından geçir. Harrat bekarlıgdan danır, meşeye gedib bir az ağaç yığır, oturub bir arvad düzeldir. Harrat yatır, bu defe derzi növbeye dayanır. Derzi görür ki, künce bir şey var, gelib bahır, öz-özüne deyir ki: «Harrat öz harratlığını gösterib, men de derziyem, gerek öz senetimi gösterem». İynesini çıhardıb saplayır, bir dest arvad paltarı tikib, arvadı geyindirir, cadugeri durguzub özü yatır. Caduger de ağaçdan gayrılmış arvadı görüb, işden heberdar olur, öz-özüne deyir: «İndi ki onlar öz senetini gösterib, men de cadugerem, görek öz senetimi gösterem». Bir efsun ohuyub arvadın üzüne üfürür, o saat arvad asgırıp ayılır. İndi şamdan gardaş, de görüm, arvad kime çatar: Cadugeremi, derziyemi, harratamı? Cavab veren olmadı.

Padşah gızı dedi:

— Arvad harrata çatar.

Padşaha heber apardılar ki, gızın üç gelme danışdı. O günü ahşam tebil çalındı, şadlıg elediler. Sabah açıldı, deniz oğlanı yene geldi. Gızıl şamdanı gızın başının üstüne goyub, gümüş şamdanı ayağının altına goydu, söze başladı.

— Günlerin bir gününde üç bacı vardı. Büyük bacı padşahın, küçük bacı vezirin, ortancıl bacı molların arvadı idi. Bu üç bacı bir gün hamama gedirdi. Yola bir hamayıl düşmüştü. Ortancıl bacı hamayılı götürüb geçdi. Her üçü hamama girdiler. Molların arvadı dedi:

— Men bir hamayıl tapmışam.

Padşahın arvadı dedi:

— Men gördüm, amma götürmedim. Vezirin arvadı dedi:

— Eh, men lap ayağımın altında goyub geçdim.

Sonra savaşımağa başladılar. Biri dedi: Hamayıl mene çatar; o biri dedi: Yoh, mene çatar. Molların arvadı dedi:

— Gelin erimize mekr satag, her kes yahşı mekr satsa, hamayıl onun olsun.

Her üçü razı oldu. Padşahın arvadı evine gelib sandığın gabağına bir başmag goydu. Padşah gelib başmağı gören kimi dedi:

— Arvad, sandıgda adam var. Padşah arvadı gülüb dedi:

— A kişi sandıgda adam ne gezir?

Vezirin arvadı evine çatdı. Bu demde vezir arvadına dedi:

— Arvad, padşah meni saat birde yanına çağırtırb. Men yatıram gözle yuhuya galmayım.

Vezir yatdı. Arvad ona bihuşdarı verib yatırttı, üzünü ze'feranladı, aparıb köhne bir harabalığa goydu. Bir neçe saatdan sonra vezir ayıldı, o yan-bu yana bahıb fikireledi ki; <<Yerin men ölmüşem ki, meni buraya salıblar>>.

Vezir tezedden yuhuya getdi, arvad gelib ona yine bihuşdarı verdi, öz otağına apardı, tezedden ayıldı dedi:

— Vezir, dur tez ol, saat birden geçib. Vezir yorgan-döşekden galhıb, teeccüble öz arvadına bahdı, dedi:

— Ay arvad, men ölmüşdüm?

Arvad dedi:

— Ay kişi, ölüm nedi, sefehememisen ki? Dur el-üzünü yu, padşahın yanına get.

Eşit molların arvadından.

Molların arvadı bir tabag unu gabağına goyub elemeye başladı. Sonra o biri gapıdan çıldı. Bir goca kişiye beş manat verib, dedi:

—A kişi, molların yanına gedek, benim kebinimi özüne kesdir.

Her ikisi molların yanına getdi. Molla diggetle arvada bahıb öz-özüne dedi: «Yahşı, bunun çarşabı benim arvadımın çarşabıdı, tümeni da onun tumanına ohşayır, bu ne olan işdir?»

Molla arvadını yohlamag üçün yanına getdi. Arvad molladan gabag gaçıb metbehde un elemeye başladı. Molla gelib gördü ki, arvadı metbehdedir. Tezeden goca kişinin yanına getdi. Arvad gene ondan tez kişinin yanına gelmişdi. Molla arvada bir de diggetle bahdı, gördü ki, beli, tümen arvadının tumanıdır, çarşab da arvadının çarşabıdır, bu halis öz arvadıdır. Durub gene metbehe geldi, gördü ki, heyr, arvad metbehdedir. Ahırda bunların gebini kesib yola saldı.

İndi şamdan gardaş, hamayıl kime çatar, molların arvadınamı, padşahın arvadınamı, yohsa vezirin arvadına ?

Yene gız üç kelme danışib dedi:

— Molların arvadına çatar.

Padşaha heber apardılar ki, gızın üç kelme de danışdı. Yene tebil vuruldu, şadlıg edildi. Padşah çoh sevindi. Yediler, içdiler, geceni yatıb seher deniz oğlanı yene padşah gızının yanına geldi, gızıl şamdanı gızın başı üste, gümüş şamdanı ayağı altına goyub söze başladı.

— Günlerin bir gününde bir padşah gızı vardı. Bu gız her gün elini yuyanda çarhovuzdan eşiderdi: «Gül senin başına, bir ölüye gullug edeceksen». Gız çoh bikef olurdu, gece-gündüz ağlayırdı. Gızın ağlamasını padşaha heber verdiler.

Padşah gızına dedi:

— Gızım, ne üçün ağlayırsan.

Gız dedi:

— Ata, neçe gündür ki, çarhovuzda elimi yuyanda bir ses gelir, bu ses deyir: «Gül senin başına, bir ölüye gulluk edeceksen».

Padşah dedi:

— Gel gızım, seni ova aparım.

Goşun, vekil, vezir hazır oldu. Padşah gızı ile ova çıhdı. Gız gabagda bir mağara gapısı gördü, mağaranın gabağından geçmek isteyende gapıdan bir el çıhıb onu mağaraya çekdi. Padşah ne geder çalışdısa, gapını açdıra bilmedi. Kor peşman geri gayıtdı.

Gız mağaranın pilleleri ile aşağı düşdü, gördü ki, burada bir güzel bağ var, amma, heç yandan ses gelmir. Çarhovuzun gün batan terefinde ağac altında bir oğlan yatır. Gız onun yanına getdi, düz bir il oğlanın üzünü yelledi. Ahırda yorulub bayıra çıhdı. Gördü ki, yolla bir kişi gedir, yanında da bir gullugçu gız var. Pul verib gızı kişiden aldı. Gızı içeri getirdi, hemin oğlanın yanında oturdub, dedi:

— Ay gız, burda oturarsan, bu oğlanın milçeyini govarsan. Padşah gızı burada olan yeddi otağın altısını gezib, yeddinci otağa çatdı, gapını açıb içeri girdi, gördü burada bir sandıgça var. Sandıgçanın üstünde bir bülbül oturub. Padşah gızının bu bülbüle hoşu geldi, elini bülbüle vuranda bülbül güle döndü. Sandığın gapısını açanda sandığın içinden tüstü çıhdı. Gız hoflanıb otagdan çıhdı. İndi heber verim size bağda yatan oğlandan. Deme, gız sandıgda bülbüle el vuranda tilsim sınıbmış, o saat oğlan asgırıb ayılıbmış. Oğlan ayılıb öz-özüne dedi:

— Ne çoh yatmışam?!

Gördü ki, başının üstünde bir gız var, dedi:

— Ay gız, sen kimsen? Gullugçu dedi:

— Men iki ildir ki, senin milçeyini govuram, hele senin üçün bir gullugçu da tutmuşam.

Bu söhbetlerin içinde padşahın gızı geldi. Gördü oğlan gıza deyir:

— İndi ki, sen benim iki il zehmetimi çekmisen, gerek men seni alam.

Gız padşah gızını görüb dedi:

— Bu da bizim gullugçumuz.

Padşah gızı işden heberdar olub, heç bir söz demedi. Oğlan ayağa durdu, gıza dedi:

— Men bazara gedirem, ne isteyirsen senin üçün alım?

— Menim üçün bir dest tuman al, bir az da saggız. Oğlan sonra üzünü padşah gızına tutub dedi:

Padşah gızı dedi:

— Menim üçün bir bıçag, bir de sebir daşı al.

Oğlan gullukçunun tapşırdığını aldı. Gayıdanda padşah gızının tapřırırđı yadına düşdü, ne geder gezdise tapa bilmedi. Ahırda bir dükançıdan soruşdu:

— Mende var, ancag o adam ki, sebir daşıyla bıçag isteyir, onu gözle, özünü öldürecek.

Oğlan bunları da alıb, evine gayıtdı. Saggızla tumanı gıza verdi, sebir daşı ile bıçağı padşah gızına verende gördü ki, gız getdi, helvet bir yerde oturdu, ne ki başına gelmişdi, sebir daşına demeye başladı. Dedikce de bıçağı sebir daşına sürtürdü. Ele ki, gördü gız özünü öldürecek, tez durub gızın elinden bıçağı aldı, bütün ehvalatı gızdan soruşdu. Gız başına gelenin hamısını oğlana nağıl eledi.

Deniz oğlanı dedi:

— Şamdan gardaş, oğlan padşahın gızına çatar, ya gullugçuya?

— Elbette, padşah gızına çatar.

Bu heber padşaha çatdı. Şeypur çalındı, o gün de şadlıg elediler, gızı deniz oğlanına verdiler.

Padşah onlara yeddi gatrı da gızıl verdi, yola saldı, bunlar gelib deniz gırağına çatdılar.

Deniz oğlanı dedi:

— Men hemin senin deryaya atdığın balıklar padşahıyam. O yahşılığın gabağında men de sene yahşılıg eledim.

Deniz oğlanı öz ganından bir az Yaguba verib dedi:

— Apar sürt atanın gözüne.

Bunu deyendan sonra yoh oldu.

Yagub gızı götürüb atasının vilayetine geldi, hemin gandan gözüne çekdi, atasının gözleri açıldı. Sonra gırh gün, gırh gece toy eleyib getirdiyi gızı aldı.

Gubadlı —1939

2.40.1. Fonksiyonların tespiti

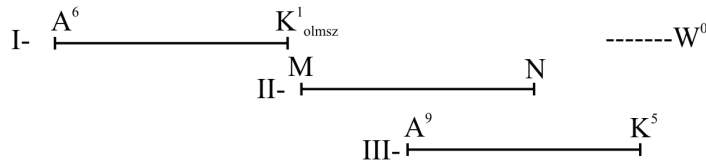
- 1- Bir manifaturacıyı bir toz fırtınası kör eder, derman A^6 bulunmaz.
- 2- Bir yaşlı kadın yedi torba altına karşılık gözlerini $F^6_9 + F^2 = a^2$ iyileştirecek olan balıklar padişahının yerini söyler.
- 3- Manifaturacının oğlu Yakub ve yanında bir adam balığı $\uparrow$ tutmaya giderler.
- 4- Birinci torda küçük bir balık, ikinci torda yine bir balık ve $\dots + K^1$ olmsz üçüncü balığı da tutarlar ama manifaturacının oğlu üçünü de denize atar.
- 5- Eve dönüp balıkçı, manifaturacıya olanları anlatır, adam A^9

oğlunu kovar.

- 6- Yakup'un karşısına denizden bir oğlan çıkar. F^9
- 7- Yakup'u da denize alır, beraber bir ülkeye çıkarlar. G^2
- 8- Padişahın kızının dili tutulmuştur. A^{18}
- 9- Yakup'la oğlan hekim olduklarını söylerler, padişah da O + M
"kızımı iyileştirirseniz size veririm" der.
- 10- Oğlan cebinden iki şamdan çıkarır, altın şamdanı kızın ...N
başının üstüne, gümüşü ayağının altına koyar, kıza bir
bilmece sorar. Dili tutulan kız cevap verip üç kelime
konuşur.
- 11- Oğlan ertesi gün yine kıza bir bilmece sorar kız yine üç ...N
kelime konuşur.
- 12- Oğlan sonraki gün yine şamdanları yandırıp bir bilmece ...N
daha sorar kız yine konuşur.
- 13- Padişah kızı deniz oğlanına verir, yedi katır altınla onları $w^4 + w^3 + \uparrow$
yola salar.
- 14- Denizin ortasına gelirler, deniz oğlanı Yakup'a "Ben senin Q
deryaya attığın balıklar padişahıyım" der.
- 15- Yakup'a kanından verir, Yakup kızla beraber atasının $F^1 + \downarrow$
şehrine döner.
- 16- Babasının gözlerine sürer ve babasının gözleri açılır. K^5
- 17- Yakup ve kız evlenirler. W^0

2.40.2. Masalın tahlili

Üç kesitten oluşan masalın ikinci ve üçüncü kesiti iç içe geçmiştir. İkinci kesit M-N çiftinin içerir. Masal tek kahramanlı tek masaldır.

$$I- A^6 F^6_9 F^2 = a^2 \uparrow \dots K^1_{olmsz} \dots W^0$$

II-.....OM...N

...N

...N

III- A⁹F⁹G²A¹⁸w⁴w³↑Q F¹↓K⁵

2.41. Sehavetli Gız

Badi badi giriftar

Hamam hamam içinde,

Gelbir saman içinde.

Deve delleklik eler,

Köhne hamam içinde.

Garişga şıllag atdı.

Hamamcının tası yoh,

Baltaçının baltası yoh,

Orada bir tazı gördüm,

Onun da haltası yoh.

Günlerin bir gününde,Mehmednesir tininde, Göy İmamın belinde Mesme halanın dünbülünde, biri vardı,biri yohdu, Allahdan başga heç kim yohudu. Ömrümde çoh şileaşı yemişem, heç bele yalan dememişem.

Bir padşah varıdı, hamı bu padşahdan razıydı.

Bir gün padşahın gapısına bir derviş gelib, bir gözel geside dedi.Padşah buna pul verib, dedi:

—Baba derviş, sen dünyada çoh yer gezmisen, benim kimi rehmlı, benim kimi adil bir adam var, ya yoh.

Derviş dedi:

—Padşah sağolsun, dünyada senden de rehmlı adam var.

Padşah hirslenib dedi:

—Heç bele şey ola bilmez,de görüm o kimdi?

Derviş dedi:

—Padşah sağ olsun.Filan şeherde bir gız var, o senden de rehmlıdi.Hem de kasıblara el tutandı.Hamı onun evinde yeyir, içir, özüne de pul verir.

Padşah emr eledi dervişi zindana salsınlar.Zindana aparanda dervişe üz tutub, dedi:

—Baba derviş, gedirem hemen gızı tapam,eğer o menden, doğrudan da, rehmlî olsa, gelib seni dünya malından gani eleyeceyem, menden rehmlî olmasa, gayıdib, başını bedeninden ayıracağam.

Beli, padşah dervişi zindana saldırıb, yola revan oldu. Az getdi, uz getdi, dere, tepe düz getdi, orada aynan-ilnen, burada muhteser dilnen, gedib hemen gızın şehrine çıhdı. Ele ki, şehere yetişdi, onda gördü iki adam onun gollarından tutub, dediler.

— Gonagsan.

Padşahı eve getirdiler, padşah gördü ki, ucu-bucağı görünmeyen bir hasar var, bu hasarın ortasında da büyük bir imaret var. Padşah eve girende gördü ki, stolun üstündeki gabların hamısı gızıldı. Beli, padşaha gızıl gablarda yemek getirdiler. Padşah yedi, içdi, ele ki durdu getsin, gullugçular dediler.

— Gablarını da yığışdır, özünnen apar. Burada her kim hansı gabda hörek yese, o gabları da aparır.

Padşah gızıl gabları goltuğuna vurdu. Bu işe lap mehettel galdı. Gördü ki, bu gız doğrudan da rehmlî, el tutandı. Padşah dedi:

— Men hanımı göreceyem.

Elgerez, padşahı gızın yanına apardılar. Beli, padşah gördü ki, gız bir gızdı ki, yeme, içme, hetti halına, gül camalına tamaşa ele. Aya, güne deyir ki, sen çıhma, men çıkacağam. Padşahnan gız bir az söhbet edenden sonra, gızdan bu sirri soruşub, dedi:

— Meni bu sirrden halı ele, görüm bu neçe sirrdi ki, her gelen gızıl gabda yeyir, içir, gedende gabları da aparır?

Gız dedi:

— Get filan şherde, yolun gırağında bir goca kişi oturmuşdur, onun adı ovçu Salmandı. O, gızılı heveng-destede döyüb havaya sovurur. Get onun sirrini öyren, gel, men de öz sirrimi sene deyim. Yohsa onun sirrini öyrenmesen men öz sirrimi sene demerem.

Padşah gızdan ayrıldı.Yola düşüb, güne bir menzil, teyyi-menazil, derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi, badeyi-serser kimi, az getdi, uz getdi, dere, tepe düz getdi, iyne yarım yol getdi. Orada aynan, ilnen, burada muhteser dilnen, gelib gördü

ki, bir yolun kenarında bir goca kişi oturub,doğrudan da, hevengdestede gızılları döyüb, havaya sovurur. Padşah bildi ki, bu ovçu Salmandı. Ona salam verib dedi:

— Ovçu Salman, meni öz sirrinden halı ele. Bu ne işdi ki, sen gızıl döyüb yavaya sovurursan? Ovçu Salman dedi:

— Get filan şehirde bir pineçi var, onun sirrini öyren, gel, men öz sirrimi sene deyim. Onun sirrini öyrenmesen, men öz sirrimi sene demerem.

Beli, padşah ovçu Salmannan görüşüp, yola düşdü. Az getdi, uz getdi, dere tepe düz getdi, gelib bir şehere çıhdı. Gördü ki, bir pineçi oturub, başmag tikir. Bizi bir dişine batırır, bir de diline. Beleliknen ahşam olur, heç bir iş işlemez. Padşah pineçinin yanına gelib dedi:

— Pineçi gardaş, meni öz sirrinden halı ele.

Pineçi dedi:

— Menim sirrimi bilmek üçün, get filan şehirde bir azançı var, onun sirrini öyren, gel, men öz sirrimi sene deyim.

Padşah pineçiynen de görüşüp, yola düşüb, güne bir menzil, teyyi-menazil, derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi, badeyi-serser kimi, az getdi, uz getdi, dere, tepe düz getdi, gelib bir şehere çıhdı. Gördü ki, azan vahtı bir azançı minareye çıhdı. Elini aparır gulağına, isteyir azan desin, bir o başa gedir, bir bu başa gedir, bir de görür ki, azanın vahtı geçib, kor-peşman aşağı düşür. Padşah azançının yanına gedib dedi.

— Azançı gardaş, meni öz sirrinden halı ele. Azançı dedi:

—Menim sirrimi öyrenmek üçün, get filan şehirde sinaver Museyib var, onun sirrini öyren, gel men öz sirrimi sene deyim.

Beli, padşah azançıdan da ayrılıb, yola düşdü. Bir neçe هفته yol gedenden sonra padşah gördü ki, 80—90 yaşında, alçagboyly bir adam buna rast geldi. Padşah buna salam verdi. Goca kişi padşaha dedi:

— Oğul, hara gedirsen? Padşah dedi:

— Gedirem Sinaver Museyibin sirrini öyrenmeye.

Hırda adam dedi:

— Oğul, sen gel bu yola getme, bu yolda çoh adamlar telef olub.

Elgerez, padşah ne geder söz eşitdi gulağına girmedi, ahırda dedi:

—Emi her ne olur olsun, ölmeli de olsam, gedeceyem.

Kişi dedi:

—İndi ki, beledi, gel mannen gedek.

Sen deme bu ele Museyib özü imiş. .

Bu adam alçagboyly olduğu üçün buna Sinaver Museyib deyirdiler. Padşahnan evine geldiler. Padşah gördü ki, Museybin otağında bucagda bir gatr bağlanıb. Museyib çörek yedi, elini yudu, elini yuduğu çirkli suyu aparıb gatrın gabağına goydu, gatr suyu içmedi. Museyib gedib, bir adam başı getirib gılncı çekdi, istedi hemen başı vursun. Gatr bunu görende suyu içdi, sonra gelib oğlana dedi:

— İndi gulag as, öz sirrimi sene danışım. Bu gatr ki, görürsen, bu benim emim gızıdı. Biz cahılığımızda bir birimizi sevirdik. Sonra men bunu aldım, özümün de çoh dövletim varıdı. Geceler birden ayılırdım, görürdüm ki, yanıma bir soyug şey girdi, bahıb görürdüm ki, emim gızıdı. Soruşanda, emim gızı deyirdi eşikden gelirem. Her gece bele-bele olardı. Ahırda men tenge geldim, öz-özüm dedim ki, emi gızımı güdeceyem. Ele ki, gece oldu, yatdı, özümü yuhuluğa vurdum, amma yatmadım,yalandan gözümü yumuk ho-ruldayırdım.Geçenin bir yarısı gördüm ki, emim gızı yavaşça yanımdan çıhdı, gıs-gıvrag geyindi, gılncı götürüb, üstüme cumdu, dedi:

— Yatmısan heç, ayıgsansa dillen, yohsa bu saat başını bedeninden ayıraram.

Men nefesimi çekib özümü yuhuluğa vurdum.Emim gızı gıs-gıvrag geyindi, evden çıhdı. Tez tovlaya gedib, nökere dedi:

—Tez atı çek, yuhuya ga l mışam,

Nöker atı çekdi, hanım ata minib, istedi getsin.Nöker dedi:

— Hanım, bes meni goydun.

Hanım eyildi, nöker de emi gızımın bir o üzünden bir bu üzünden öpüş aldı.Gız yola düşdü, men tez bir az bihuşdarı götürüb, nöker dedim:

— Tez atımı yeherle. Men getdiyimi bir adama demezsen, yohsa seni tike-tike doğrayaram.

Nöker atı çekdi. Ata minib emim gızının dalınca gara bağara getmeye başladım Beli, az getdik, çoh getdik, gördüm, emim gızı bir çölün düzündü, bir çadırın

atdan düşdü. Men tez getirib çadırın aguşgasından bahmağa başladım. Gördüm, burada gırh lotu var. Emim gızı düz lotubaşının yanına getdi. Lotubaşı emim gızını gören kimi, bir şille vurub, dedi:Ey mel'un, indiye geder haradasan?

Emim gızı yalvara-yalvara dedi:

— Erim yatmamışdı, odur ki, yubandım.

Beli, emim gızı lotubaşının gucağında oturdu. Lotubaşı emr eledi, şerabı eşiye goydular ki, serinlensin. Men tez helvetce bihuşdarını şerabın içine gattım. Ele ki, şerab serinledi, şerabı içeri apardılar, şerabı içen kimi gırh lotu da başın goydu yere. Men tez gılncı çıkarıb bir-bir buların hamısının başını kesdim, birce emim gızına deymedim. Emim gızı da bihuş yere yihılmışdı. Men tez lotubaşının başını götürüb, ata minib, eve geldim. Başı gizletdim, yerime girib yatdım. Beli, sehere yavug emim gızı geldi. Emim gızının kaşgabağı yernen gedirdi . Ona dedim:

— Emi gızı, ne var, niye bikefsen?

Emim gızı dedi:

— Başım ağrıyır, kefim yohdu.

Men de, emim gızı da, benim halam da ism-ezem bilirdik. Emim gızı ism-ezem ohuyub meni bir gara it eledi. Men halam oğlunun tükanının gabağına getdim, halam oğlu meni gözlerimden tanıyıp, eve apardı. Halam meni gene adam eledi dedi:

— Her şeye çara var, amma gatıra yohdu.Sen bacar emin gızını gatr ele.

Men eve geldim istedim emim gızını gatr eleyim, o menden gabag bir pişik eledi. Men gene halam oğlunun tükanının gabağına getdim, meni gözlerimden tanıyıp, eve apardı. Halam meni gene adam eledi. Sonra düz eve geldim. Gapının dalında gizlendim, ele ki, emim gızı geldi, tez emim gızını gatr eledim. İndi bu ehvalatdan elli-altmış il geçir. Men hemişe çörek yeyenden sonra elimi yuyuram, çirkli suyu onun gabağına goyuram, ele ki, o içmir, gedib hemen lotubaşının başını getirib, gılncı çekirem ki vuram, onda içir.

—Görürsen ne geder çemdeg var, ne geder de baş. Bunların Hamısına öz sirrimi deyirem, sonra da öldürürem.

Padşah gördü ki, doğrudan da, çemdekden hasar vurulub. Hasarın ortasında da adam başından minare düzelib.

Museyib dedi:

— İndi, oğlan, sene yazığım gelir, hele sen cavansan, senin yaşamag vahtındı, tay men gocalmışam.

Museyib gılncını çekib özünü öldürdü.Padşah buradan bu sirri öyrenib, yola düşdü. Güne bir menzil, teyyi-menazil, derelerden sel kimi, tepelerden yel kimi,

badeyi-serser kimi, ayag uzengide, diz gabırgada, az getdi, uz getdi, gelib azançının yanına çatdı. Padşah Museyibin ehvalatını azançıya danışdı. Azançı ahşam, padşahı evine aparıb, bir az çörek-zad yeyenden sonra dedi:

— Gulag as, indi men öz sirrimi sene danışım.

Men lap cavanlığımdan azançıyam. Özümün de çoh yahşı sesim vardı. Hemişe men azan çekende göyden melekler gelib, benim sesime gulag asardılar. Bir gün gene azan deyende bir melake gelib, meni götürüb uçdu göye, meni öz evine apardı. Mene dedi: Sen benim erim olarsan, amma bu şertnen ki, men her ne elesem, sen onun sebebini soruşmayasan, hemi de dinmeyesen. Men bele güzel melakeni gördüm, bu şerti gebul eledim. Men melake arvadımnan yaşadım. Aradan bir neçe il geçdi. Menim bir gızım, bir de bir oğlum oldu.

Bir gün tendire çörek yapırdıg, gızım ağladı, men dedim:

—Ay arvad, götür uşağı, bir az süd ver. Arvad hirslenib, yapışdı uşağın golundan, atdı tendire. Men gorhudan heç bir söz deye bilmedim. Amma uşağıma çoh üreyim yandı.

Bir gün çayın gırağında arvadım paltar yuyurdu. Birden oğlum ağladı, men arvadıma dedim ki, arvad, bu uşağı ovut bir az südden-zaddan ver, uşag yazıgdi. Arvad gene hirslendi, yapışdı oğlumun golundan, atdı çaya, çay uşağı apardı. Men daha davam getire bilmedim, hirslenib dedim ki, ay canım, sen delisen, nesen? Gızımı tendire atdın, yandırdın;oğlunu da suya atdın, boğdun. Ahı benim uşağlarımı niye bele eleyirsen? Arvad da Hirslenib dedi:

— Senin yerin ta bura deyil. Men sene demişemmi,men her ne elesem sen dinme? Men uşagları öldürmemişem. Tez dedi: «Tendir, gızı getir».

Beli, gördüm gız sağ-salamat tendirden çıhdı. Sonra dedi:

«Ay çay, uşağı getir».

Gördüm oğlumu da getirdiler. Sonra arvad üzünü mene tutub, dedi:

—Men bunları dayeye vermişdim ki, sahlasın, yohsa men bunları öldürmemişdim.

Men tay bir söz tapmadım.Arvadım yapışdı golumdan uçub meni, getirdi, goydu hemen bu minareye, dedi:

— Senin yerin buradı.

Men çoh yalvardım, amma o benim sözüne bahmadı. Uçub, getdi. İndi azan vahtı çıhıram, azan deyim, uşaglarım, arvadım yadıma düşür, bir de görürem azanın vahtı geçib. Kor-peşman aşağı düşürem. Budu benim sirrim.

Padşah azançıynan hudahafizleşib, oradan uz goyub, pineçinin yanına geldi. Padşah pineçiye azançının ehvalatını danışdı. Pineçi de öz sirrini padşaha danışmağa başladı:

—Men lap cahıllığımdan pineçiyem. Özüm de çoh gasıbam. Cahıl vahtımda pineçilik eleyirdim. Çöreyimi zornan gazana bilerdim. Men hemişe namaz gılıb oruç tutardım, Bir gün gene meçitde namaz gılırdım, ellerimi yuharı galdırıp, Allaha dua eleyib, dedim: «Allah, mene rehmin gelsin, mene çörek pulu yetir». Bu ehvalatdan iki gün sonra gördüm ki, bir cahil oğlan tükanıma gelib, dedi:

— Emi, benim başmağımın burnunu yama.

Men başmağın burnunu yamadım. O mene bir abbası yerine bir beşlik gızıl verdi. Men sağ ol dedim. Gezib dolandı, yarım saatdan sonra gelib, dedi:

— Başmağımın dabanını yama.

Bunu da yamadım, bir onlug gızıl verdi. Bele-bele bu oğlan mene günde otuzgırh manat gızıl pul vererdi. Men ahırda bundan şübhelendim ki, belke, bu oğurlayıb, getirib mene verir. Getdim serdara heber verdim. Dedim ki, bele bir oğlan günde mene filan geder gızıl verir. Serdar beş altı adam gönderdi, dedi ki, o oğlanı tutun. Menim dövletim başımdan aşmışdı. Serdar gönderen adamlar tükanın gabağında bir yerde gizlendiler, ele ki, oğlan gene geldi, men göz eledim, bunlar oğlanın üstüne yüyürüb istediler tutsunlar oğlan bir göyerçin olub, tükanın aguşgasına gonub dedi:

—Ay Allahın bedbeht bendesi, men isteyirdim seni dövletlendirem, amma sen bilmedin. Ey nemekbeheram!

Men o saat barmağımı dişledim, amma iş işden geçmişdi.

Serdarın adamları getdiler. Men bahdım ki, bütün gızıllarım demir olub. İndi hemişe işleyende bizi bir dizime batırıp, deyirem: Dizlerim, çolah olaydın, niye getdin serdarın yanına? Sonra dilime batırıp, deyirem; ey dilim, lal olaydın, serdara bu sözü demeyeydin. Budu benim sirrim.

Padşah pineçiyen görüşüp, yola düşdü. Güne bir menzil, teyyi menazil gelib, ovçu Salmanın yanına çatdı.

Pineçinin sirrini ovçu Salmana söyledi. Ovçu Salman öz sirrini danışmağa başladı:

— Men uşaglığımdan ovçulug eldiyimden, mene ovçu Salman deyerler,özüm de çoh yahşı oh ataram. Bir gün ovdan gelirdim, gördüm ki, bir gözel ağ ilannan bir kifir gara ilan cütleşib. Men tez ohu düzeltdim ki, gara ilanı vuram. Ohu atdım, oh gedib, ağ ilana deydi.Ağ ilan yaralandı, ilanların ikisi de kaçdılar. Men bu işden çoh peşman olub, dedim ahı men heç eyri oh atmazdım, bu ne tehir oldu.Elgeretz, bu fikirlen geldim eve. Garnımı berkidenden sonra, meçide getdim. Bu ehvalatı meçidde bir nefere danışdım. Gene de ağ ilana hayfım gelirdi. Muhteser kelim, meçiddən çıhırdım ki, yene gelem, onda gördüm ki, iki ilan göründü. İlanların biri o çiyimden tutdu, biri bu çiyimden. Mene dediler ki, padşah seni çağırır. Beli, meni delikden sohub, deşikden çihartdılar, deşikden sohub, delikden çihartdılar. Ahırda mene dediler:

— Sen vurduğun ağ ilan bizim padşahın gızıdı. Padşahın gızıynan da cütleşen gara ilan da tacirin oğludu. Padşahın gızı gedib, ele bir pis ilannan cütleşib. İndi padşah sene hel'et verecek. Onda sen gırhıncı otağı istersen, o senin besindi.

Gördüm ki, her teref ilandı, ilan elinnen terpenmek mümkün deyil. Men on addım galmış başladım başmaglarımı çihartmağa, padşaha baş eye-eye gabağına getdim. Padşah meni gören kimi dedi:

— Menim gızımı sen vurmusan?

Men baş eyib, dedim:

— Padşah sağ olsun, men evvel gara ilanı vurmag istedim, amma oh gedib, ağ ilana deydi. İkinci, men bilmedim ki, o sizin gızınızdı.

Padşah dedi:

— O ağ ilan benim gızımdı, lap yahşı eleyib vurmusan.

Men ele çepele gız demerem. İndi mene de görüm, sen hemen gara ilanı tanıyırsanmı?

Men baş eyib dedim:

— Beli, tanıyırım.

Padşah emr verdi, bütün ilanlar bir-bir gelib, benim gabağımdan geçdi, men dedim:

— Padşah sağ olsun, o ilan burada yohdu.

Veli, padşah emr verdi ki, kim galdı? Dediler ki, tacirin oğlu galdı. Ne başını ağrıdım, tacirin oğlunu da ahtardılar. Ahırda benim başmağımın içinde tapdılar. Men gören kimi dedim.

— Beli, padşah, hemin bu ilandı.

Padşah gezeblenib, dedi:

— Ey mel'un, başmağın içine girmisen ki, Salman gedende, onu vurasan?

İlanlara emr verdi ki, öldürün bu mel'unu. İlanlar gara ilanı didik didik elediler.

Sonra padşah üzünu mene tutub, dedi:

— İndi, ovçu Salman, menden her ne isteyirsən, iste!

Men dedim:

—Padşah sağ olsun, sizin sağlığınıza mene her şeydi.Sağlığınıza başka bir şey istemirem.

Bu sözden padşahın daha da hoşu gelib, dedi:

—Yoh ovçu Salman, bu azdı, ne kefin isteyir de, men verim.

— İndi ki, beledi, otağlarından birini ver mene.

Padşah emreledi ki, aparın ovçu Salmanı bir-bir otaqları gezdirin, hansı hoşuna gelse, verin ona.

Padşah gırh dene de açar verdi.Meni apardılar otaqlara bahmağa. Birinci otağı açdılar. Otag ne otag, her ne desen var, algaşlar, halı halçalardan bezenib, yeme, içme bu otaga tamaşa ele. İkincisini açdılar. Beh-beh, bu otag o birinden de gözeldi. Her terefde gızıl, gümüş stollar goyulmuşdu. Ne başını ağrıdım, lap ağzımın suyu ahdı. İstedim deyem bunu verin, Gene öz-özüm dedim ki, hele o birile- rine bahım görüm. Bundan pis olanları, götürmerem. Beli, bele-bele otaqları bir-bir gezdim, ahırda gelib, otuz dogguzuncu otağa çıhdım. Gördüm ki, otag, ne otag. Bir çüt deyirmen gızıl uyudur. Öz-özüm dedim ki, a kişi, bundan yahşı daha ne isteyirsən? Bundan dövletli otag ola bilmez. Dedim ele bunu isteyirem, Bu otağı mene verdiler. Sonra hemin meni getiren ilanlar yanıma gelib, dediler.

— Ovçu Salman, sene demedikmi gırhıncı otağı götür. Bes sen niye bizim sözüümüze bahmadın?

Men soruşdum ki, gırhıncı otagda ne var? Dediler ki, orada bir cüt deyirman var, le'l çevahir uyudur. Men peşman oldum ki, niye men gırhıncı otağı götürmedim.

İndi men gızıları hevekdestedede döyüb, havaya sovururam, gene de gurtarmır. Budu benim sirrim.

Padşah, ovçu Salmannan hudahafizleşib, yola düşdü. Güne bir menzil, teyyi-menazil, ayag üzengide, diz gabırgada, gelib gızın yanına çıhdı. Ovçu Salmanın hekayesini gıza danışdı. Gız öz hekayesine başladı:

— Men lap kasıb bir kişinin gızıydım, amma gördüyümden daha da güzel bir gızdım. Nenem yohudu, bir dedem varıdı. Dedem tikan çıkarıb, getirib şehirde satardı. Belekliknen gündelik çöreyimizi kazanardı. Meni çok yerden ere isteyirdiler, amma dedem vermirdi, deyirdi ki, gızım hele uşagdı. Bu vahtlarda dedem de öldü. Sonra benim işim lap pis oldu, hem dolana bilmirdim, hem de dalıma bir çok adamlar düşmüşdüler. Men gorhdum ki, bunlar hem bir-birini, hem de meni öldürsünler. Bir gece evden çıhdım, öz-özüme dedim.

— Gedib guru çölde yaşasam, bundan yahşıdı.

Gelib çöllü biyabanda galdım. Bir neçe ay çok eziyyet çekdim. Hemişe deyerdim ki, ay Allah, niye devletliler zalım olurlar? Mene devlet ver, gör neçe kasıblara rehm eleoyerem. Bir gün yağış yağdı. Gördüm ıslanacağam. Başladım bir daşın altını gazmağa ki, girim orada gizlenim. Ele bir az gazmışdım, ne gördüm. Bir gızıl çıhdı. Gızılı götürdüm, bir az da gazdım, gördüm ki, get-gede gızıl çohalı. Bele-bele gızıl çohaldı. Deme bura gızıl anbarıymış, tez bir-iki gızıl aparıb şehere hırdaladım. On beş fehle tutdum, getirib bu gördüyün hasarı saldırdım, ortasında da özüme ev tikdirdim. İndi neçe illerdi her gelen yeyib-içir, gızıl gablarını da aparır, gene de gızıl gurtarmır. Men ehd elemişdim ki, men devletli olsam, kasıblara el tutacağam. Allah mene devlet verdi, men de bu gördüyün kimi hamını yedirib-içirdib, gızıl gabları da verirem aparır. Budu benim sirrim.

Padşah gıznan görüşdü, hudahafizleşdi, atına minib, geldi öz şehrine çatdı. Derviş zindandan çıkarıb, dedi:

— Baba derviş, doğrudan da, sen deyen gız menden daha rehmlı, daha da kasıba el tutandı.

Padşah dervişe çoklu pul, mal, devlet verib, yola saldı.

Yediler, içdiler, metleblerine yetişdiler. Göyden üç alma düşdü, biri benim, biri nağıl deyenin, biri de özümün.

2.41.1. Fonksiyonların tespiti

- 1- Bir padişah bir gün bir dervişe ondan daha merhametli biri olup olmadığını sorar. α
- 2- Derviş, bir şehirde daha merhametli bir kızın olduğunu söyleyince padişah derviş zindana atar. A^{15}
- 3- Padişah, kızı bulmak için yola çıkar $a^1 + \uparrow$
- 4- Kızın evine gelen padişaha, altın kaplarda yemek verilir ve kapları alıp götürmesi söylenir, padişah buna şaşırır. $\S + Gdlm$
- 5- Padişah kızı görmek için yanına varır ve kızdan bu sırrı sorar. M_a
- 6- Kız da padişah'tan bir şehirde Avcı Salman adlı bir kişinin neden altını dövüp havaya savurduğuna öğrenmesini ister. M_b
- 7- Padişah Avcı Salman'a varır ondan bu sırrı öğrenmek ister. F^6_9
- 8- Avcı Salman bir şehirde yamacı olduğunu, yamacının sırrını öğrenmesini ister. M_c
- 9- Padişah bir bizi dişine bir bizi de diline batıran yamacıdan sırrını öğrenmek ister. F^6_9
- 10- Yamacı da bir şehirde müezzin olduğunu, müezzinin sırrını öğrenmesini ister. M_b
- 11- Padişah, minarenin tepesindeki müezzini görür ve onun sırrını öğrenmek ister. F^6_9
- 12- O da bir şehirde sinaver Müseyib adlı bir kişinin sırrını öğrenmesini ister. M_b
- 13- Padişah yola çıkar bir adama rastlayıp evine gider ve onun Müseyib olduğunu öğrenir, Müseyib ona sırrını anlatır. F^6_9
- I- Müseyib, oğlana katırın emmi kızı olduğunu söyler. Emmi kızını çok seven Müseyib, onun her gece atı alıp bir haramibaşına gittiğini öğrenir. A^{21}

- II- Müseyib hanımını izler onun bir haramibaşıyla Pr
buluştuğunu görür.
- III- Müseyib onlar uykudayken hepsini öldürür, kıza U
dokunmaz ve eve döner.
- IV- Emmi kızı eve gelince Müseyib'i ite dönüştürür. A^{11}
- V- İte dönüşen Müseyib'i halası eski haline getirir. K^8
- VI- Emmi kızı, onu bu sefer kediye dönüştürür. A^{11}
- VII- Halası yine onu eski haline getirir. K^8
- VIII- Müseyib gizlenip emmi kızını katıra dönüştürür ona A^{11}
eziyet eder.
- IX- Sırrını ona söyleyen Müseyib kendini öldürür. A^{22}
- 14- Padişah müezzinin yanına varıp Müseyib'in sırrını ona N_e
söyler, müezzin de kendi sırrını anlatmaya başlar.
- I- Bir gün bir melake gelir müezzini götürür, onunla $B^5 + \gamma^1$
evlenmesini, ancak ne olursa olsun kenisine hiçbir soru
sormamasını şart koşar.
- II- Müezzinle melâkenin iki çocuğu olur, kadın önce δ^1
çocuğun birini tandıra, sonra diğerini de çaya atar, adam
hırslanıp hesap sorar.
- III- Melake onu kovup minarenin tepesine bırakır, her ezan $A^9 = U$
vakti çocukları aklına gelir.
- 15- Müezzin'in sırrını öğrenen padişah, yamacıya müezzinin N_d
sırrını anlatır. Yamacı da kendi sırrını anlatmaya başlar.
- I- Yamacı ona rızık vermesi için Allah'a dua eder. α
- II- Bir gün bir oğlan ayakkabısının burnunu yamatıp ona $D^1 + w^3$
beş altın verir.
- III- Ertesi gün ayakkabısının tabanını yamatıp on altın verir. $w^3 \dots$
- IV- Oğlan böyle her defasında fazlaca verince yamacı E^1 olmsz
şüphelenip onu yakalatmak isteyince oğlan bir güvercin
olur ve "Ben seni zenginleştirmek istedim sen bilmedin"
der ve gider.
- 16- Yamacının sırrını da öğrenen padişah, Avcı Salman'a N_c

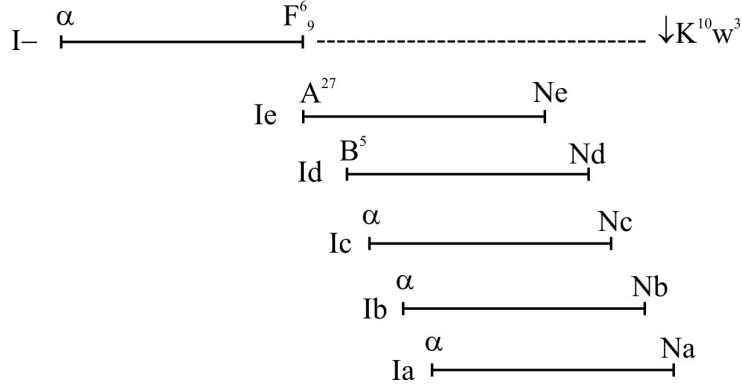
anlatır, Avcı Salman da ona kendi sırrını anlatmaya başlar.

- I- Avcı salman bir gün ak ve kara yılan görür okunu ak α yılanı atar, ikisi de kaçır.
- II- İki yılan gelir onu yılanlar padişahına götürür, $B^5 + \gamma^1$ yılanlardan biri kırkinci odayı almasını söyler.
- III- Yılanlar padişahının kızını yaralar, kara yılanı bulur U padişaha götürür, o da kara yılanı öldürür.
- IV- Padişah onu ödüllendirmek ister odaları gezen Avcı δ^3 Salman otuz dokuzuncu odayı alır, kırkinci odayı almadığına pişman olur.
- 17- Avcı Salman'ın hikayesini öğrenen padişah bunu kızı Nb anlatır, kız kendi hikayesini anlatmaya başlar.
- I- Dedesi ölünce yalnız kalan çok güzel bir kızdır. $\alpha+a^5$ Fakirlere yardım etmek için Allah'tan çok zenginlik ister
- II- Kızın duası kabul olur ve zengin olunca bütün fakirlere K^6 yemek ve yemek yedikleri altın kapları onlara verir.
- 18- Kızın sırrını da öğrenen padişah ülkesine döner $Na + \downarrow$
- 19- Gerçeği anlayan padişah dervişi de zindandan çıkarır, $K^{10} + w^3$ ona çokca para verir.

2.41.2 Masalın tahlili

Masal tek kesitli olmasına rağmen içerisinde beş tane daha küçük masal ihtiva etmektedir. Küçük masalları Ia, Ib, Ic, Id, Ie şeklinde simgeleştirdik. Masallar M-N çiftlerini barındırmaktadır.

Masal kesitleri

I- $\alpha A^{15}a^1 \uparrow \S Gdlm \{M_a\} \{MbF_9^6\} \{McF_9^6\} \{Md F_9^6\} \{Me F_9^6\} \dots \dots \dots \downarrow K^{10}w^3$

Ie- $A^{21} PrUA^{11} K^8 A^{11} K^8 A^{11} A^{22} Ne$

Id- $B^5 \gamma^1 \delta^1 A^9 = U Nd$

Ic- $\alpha D^1 w^3 w^3 \dots \dots E^1_{olmsz} Nc$

Ib- $\alpha B^5 \gamma^1 U \delta^3 Nb$

Ia- $\alpha a^5 K^6 Na$

2. 42. Bacılar

Biri var idi, biri yoh idi, bir goca kişi var idi. Goca kişinin bir arvadı üç gızı var idi. Günlerin bir günü kızların anası öldü, ataları getdi teze arvad aldı. Bu arvad kızları yola aparmadı. Ögey ana bir gün erine dedi:

—Ay kişi, apar bu kızları azdır. Yohsa sende oturmaram.

Kişinin elacı kesildi, kızları yanına salıb bir galın meşeye getirdi. Ele ki, meşenin lap galın bir yerine çatdılar, ata kızlarına dedi:

—Ay kızlarım, siz burda moruhdan, çiyelekden yığm, men de meşenin o biri başında bir az odun yığm gayıdım.

Gızlar atasının sözüne inanıb orda galdılar. Ataları ise meşenin o biri terefine getdi. Gızlarını azdırıb gayıtdı, evine geldi. Ögey ana dedi:

—Ay kişi, kızları azdırdınmı?

Kişi dedi:

— Arvad, azdırdım.

Gızlar atalarını meşede çok gözlediler. Amma ataları gayıdıb onların yanına gelmedi. Gezib-gezib ahırda meşenin bir kenarına çıhdılar. Gızlara açlıg kar elemişdi. Gızlar meşenin etrafındaki göy çemenliyi gezdiler, dolandılar, cincilim,

gazayağı yıgıb yediler, açlıqları getdi. Bir az da cincilim, gazayağı yıgıb, özleri ile götürüb yola düşdüler. Belelikle, üç gün, üç gece yol getdiler, ahırda bir dağın eteyinde bir mağaraya rast geldiler. Bu mağarada divler yaşıyırdılar. Divler kızları görüb, tutub mağaraya apardılar. Yetim kızlar gördüler ki, divlerin ellerinden gurtara bilmeyecekler, ahırda fikirleşdiler ki, bir dille onların elinden yaha gurtarsınlar. Kçük kız dedi:

—Bizim demirçi Semed adlı bir emioğlumuz var. O, ne divlerden, ne cinlerden, ne de şeytanlardan gorhur. Ele bir pehlevandı ki, heç kim onun gabağına çıha bilmez. O bizim meşede azdığımızı bilir. Dalımızcan gelecek. O gelene kimi bize möhlet verin. Gelsin, evvel onu öldürün, sonra bizi alın. Yohsa o geler, ne sizi salamat goyar, ne de bizi.

Divler küçük kızın sözüne razı oldu. Yetim kızlar divlerin çalıb çapıb getirdikleri etden, çörekden hörek bişirib yeyib dolanırdılar. Bunlar burda galsınlar, size demirçi Semedden danışım.

Mahalda Demirçi Ehmed adlı bir kişi var idi. Demirçi Ehmedin demirçi Semed adlı bir oğlu var idi. Demirçi Ehmed at, öküz nallayıb çörek pulu çıhardıb ailesini dolandırırđı. Demirçi Ehmed at nallayanda goca olduğundan çoh zehmet çekirdi. Bir gün demirçi Semed atasının yanına geldi, gördü atası bir atı çoh zehmetle nallayır, bir kişi de çetinlikle atın bir ayağını tutur.

Demirçi Semed dedi:

— Ay ata, izn ver bu atın ayağını men tutum.

Atası dedi:

— Tuta bilersen, tut.

Semed ireli yeridi, atın garnının altına girdi. Atı yerden hopp götürüb göyde tutdu. Atası atın ayaklarının dördünü de nalladı. Semed sonra atı yere goydu. Atası da, atın yiyesi de Semeddeki bu güvvete heyran galdılar.

Günlerin bir günü demirçi Ehmedin yanına iki büyük öküz getirmişdiler ki, nallasın. Goca kişi çoh zehmet çekdi, ancag öküzü nallaya bilmedi. Öküz yiyesi de ona kömek eleyib çoh çalışdı, ancag gene de bir şey çıhmadı. Bu zaman demirçi Semed özünü yetirdi, dedi:

— Ata, mene izn ver, men sene kömek eleyim, öküzleri nalla.

Demirçi Ehmed dedi:

— Oğul, izndi, bacarırsan, kömek ele.

Demirçi Samed bir büyük ağac götürdü, öküzün garının altından saldı, ağaca zor verdi, öküzü galdırdı. Öküzün ayağı yerdan üzüldü. Demirçi Ehmed ireli durub rahatça öküzün ayağlarını bir-bir nalladı. Samed o öküzü burahdı, o biri öküzü galdırdı, atası o öküzü de nalladı. Samed ikinci öküzü de burahdı. Öküz yiyesi öküzlerin nallanma pulunu verib öküzlerini gabağına salıb geden zaman dedi:

— Ay demirçi Ehmed, senin bu oğlun ne yaman guvvetlidi, atı, öküzü yerinden götürür. Bu ahırda ele pehlevan olacag ki, gabağına heç kim çıha bilmeyecek.

Öküz yiyesi bunu deyib öküzlerini hayladı, getdi. Atası gocaldığından demirçi Samed ona daha çok kömek edirdi. Demirçi Samed atasından demirçiliyi bütün öyrenmişdi. Çok zaman atı, öküzü o özü nallayırdı. Demirçi Samed igidliyi, pehlevanlığı ile her yerde meşhur olmuşdu. Bir gece demirçi Samed öz evinde yatmışdı. Yuhuda gördü ki, bir dağın eteyinde bir div mağarasında üç kız var. Gızlar divlerin elinde esirdiler. Gözel yetim gızlar deyirler:

<<Ay bir özüne güvenen igid oğlan ola, gele bizi bu zalım divlerin elinden hilas eleye.>> Kiçik gız deyir «Ay bacılar, men divlere dil töküb yalandan dedim bizim bir emioğlumuz var, adı demirçi Sameddi. Çok igid pehlevandı, o gelene geder bize möhlet verin. İndi ay yazıg bacılar, kim bilir gelib bizi bu divlerin elinden hilas eleyen olacagmı? Yohsa bu divlerin elinde giyamete geder esir galacağıg».

Demirçi Samed digsinib yuhudan oyandı, tez paltarını geyindi, ayağa galhdı. Demirçi damına getdi, bir zencir götürüb beline bağladı. Demirçi gapısının ağzından büyük lingi çiyine götürdü. Bir de bir iti balta alıb zencirin arasından beline sancdı. Eve gayıtdı, atasını oyatdı. Demirçi Ehmed oğlunu yaraglı-yasaglı görüb dedi:

— Ay oğul, bu ne yarag-yasagdır? Ne bele hazırlanıbsan? Gecenin bu vahtında hara getmek fikrin var?

Demirçi Samed dedi:

—Ay ata, yuhuda gördüm ki bir dağın eteyinde bir mağarada üç yetim gız divlere esir düşübdü, meni kömeye çağırırlar. Merd igid kömeyini esirgemez, indi onların kömeyine gedirem. Demirçi Ehmed dedi:

— Ay oğul, adam yatanda çok yuhu görer. Adamı yuhuda çok gara-gura basar, her yuhuya inanmag olmaz. Kim bilir, o dağın eteyindeki mağara hardadı, o gızlar doğudanmı divlere esir düşübler? Bele şeylere inanmag olmaz. Demirçi Samed dedi:

—Ay ata, men senden icaze almağa gelmişem. Bu seferden galmaram.Ya öleceyem, ya edeceyem! O kızları divlerin cenginden gurtaracağam. Onlar yuhuda meni özlerine kömeye çağınblar. Men getmeliyem!

Demirçi Ehmed gördü oğlu seferden galmayacag, gedecekdi. Ahırda elaşsız galıb oğlunun getmesine izn verdi. Demirçi Samed ordan gece vahtı yola düşdü. Altı gün altı gece yol getdi. Derelerden geçdi, tepelerde aşdı, geldi bir dağın eteyindeki mağaraya çatdı. Demirçi Samed bir terefde gizlendi. Üç gardaş div mağaradan çıhib harasa getdiler. Bu zaman demirçi Samed gizlendiyi yerden çıhib mağaranın gapısına geldi. Divler gedende mağaranın ağzına goydugları bir büyük daşı götürüb tulladı, mağaraya girdi. Gızlar bele gocag oğlanı görüb sevindiler. Kçük gız dedi:

—Ay Oğlan, sen gorhmadınmı bu divler mekanına geldin? Meğer bilmirsenki, divler seni tike-tike eleyib yeyerler.

Demirçi Samed dedi:

—Ay gızlar, men divlerden gorhsaydım, altı gün, altı gece yol gelmezdim. Yollarda ayılardan, canavarlardan yaha gurtara bilmezdim. Men özüme arhayınam ki, bura gelmişem. Men sizin kömeye çağırduğınız oğlanam. Gelmişem sizi divlerin elinden hilas eleyem.

Gızlar demirçi Samedin dediklerine mat galdılar, dediler:

— Biz seni kömeye çağırduğımızı ne bildin?

Demirçi Samed dedi:

— Men yatmışdım. Gecenin bir vahtında yuhuda sizin meni kömeye çağırduğınızı gördüm. Gızlar çoh sevindiler. Demirçi Samed dedi:

— Ay gızlar, indi siz mene söyleyin görüm, divler hara gedibler?

Gızlar dediler:

—Divler indice senin gabağınca çıhdılar, çalib-çapmağa getdiler. Bir azdan gelecekler.

Demirçi Samed dedi:

—Ay gızlar, indi sizin fikriniz nedir? Belke siz ele burda divlerin yanında galmag isteyirsiniz?

Yetim gızlar dediler:

— Ay demirçi Samed, sen ne deyirsen?! Biz neçe vahtdı ki, burda zindandayıg, seni göyde ahtarırdıg yerde elimize düşdün, bizi bu zalım divlerin elinden hilas ele.

Demirçi Samed dedi:

— Gızlar, men sizi divlerin elinden ne yolla hilas eleyim?

Gızlar dediler:

— Ay demirçi Samed, sen bu mağaranın bir yanında gizlen, divler gelsinler, çalıb-çapıb getirdiklerinden yeyib içib yatsınlan. Divler çoh ağır yatırlar, ele vaht olur ki, üç gün, üç gece yatırlar. Divler ağır yuhuda yatanda sen yerinden galhıb onları öldürersen. Yohsa ayrı elac yohdu. Sen teksen, onlar üçdüler. Sene galib gelerler.

Demirçi Samed dedi:

— Ay gızlar, bu siz deyen namerdlerin işidi. Men namerd deyilem. Namerdlik de etmerem. Men divleri merdlikle öldürmek isteyirem. Men gizleneceyem, divler gelsinler. O zaman sıçrayıb meydana çihacağam. Onları merdane bir-bir meydanıma çağırıb güleşeceyem, vuruşacağam, sonra da öldürüb sizi hilas eleyeceyem. Yetim gızlar ha elediler, demirçi Samed onların dediklerine razı olmadı, öz fikrinin üstünde durdu ki, durdu.

Samed dedi:

— Gızlar, indi siz mağarada olun. Men çihım bir terefde durum, divleri gözleyim.

Gızlar elacsız galıb demirçi Samedin dediklerine razı olub mağarada galdılar. Demirçi Samed zencirini beline bağlayıb baltasını zencire geçirib, lingini de eline alıb mağaradan çıhdı. Bir terefde durub divlerin gelmeyini gözledi. Bir müddet geçdi, divler gurultu-hırıltı ile geldiler. Divler gelende demirçi Samed bir terefden çihıb ortaya atıldı. Üzünü divlere tutub dedi:

— Ay divler, men gelmişem sizinle merdana dava eleyem. Gızları sizin elinizden alam. İndi bir-bir benim meydanıma gelin, dava eleyek, görek kim kimin elinde telef olacag.

Divler beni adam görüb gülüşdüler. Dediler.

— Beni ademe bah, bize hede gorhu gelir. Daha demir ki, yüz beni adem bir divin elinde aciz galar. Biz beni ademi garışga, milçek bilirik, onlardan gorhmarıg.

Demirçi Samed dedi:

— Dildense eli terpetmek daha yahşıdır, buyurun bu meydan, bu da şeytan.

Demirçi Samed bele deyende divlerin büyük tayı özünü meydana atdı, gürüzünü demirçi Samedin başına endirmek istedi. Demirçi Samed elini uzadıb onun

bileyinden tutub ele zor verdi ki, divin elinden gürz yere düşdü. Demirçi Semed onun gürzünü götürüb öz gürzü ile onun başına ele vurdu ki, divin başı partladı. Div meydana saldı. O, ağır gürzünü kaldırıp demirçi Semedi vurmağ istedi. Semed onun da gürzünü zorla elinden aldı, kenara tulladı. Öz lingini göye kaldırıp onun sinesine ele çaldı ki, lingin ucu küreyinin arasından o yana çıhdı. Div yere yihıldı, canı çıhdı. Kıkık div bunları görüb acığundan gan beynine vurdu, özünü meydanın ortasına tulladı. Emudunu göyde yeddi depe fırladı bütün ağırlığı ile demirçi Semedin başına endirdi. Demirçi Semed gördü ki, emudu sahlamağ mümkün olmayacağı, ona göre divin golundan birden ele vurdu ki, emud divin arha terefine düşdü. Emud destesine kimi torpağa girdi. Div ele bildi ki, emud demirçi Semedi torpağa sohdu. Sevinmiş geri çekilende gördü Semed sağ-salamat divin yanındadı. Div gorhdu, bir de hücum elemek istedi. Demirçi Semed ona aman vermedi, lingi onun kellesine vurmağ istedi. Div ele zor verdi ki, lingi çekib demirçi Semedin elinden aldı, kenara tulladı. Bu zaman demirçi Semed belindeki baltanı çekdi, göye galdırdı, dogguz defe başının üste fırlatdı, bütün zoru ile divin başına endirdi. Div bunu görüb tez polad galhamı başına çekdi. Balta polad galhana deyib, gırığ-gırığ oldu, yere düşdü. Birden div ona hücumeledi.

Heç birisinin elinde yarag yoh idi. Div elini atıp demirçi Semedin belindeki zencirden tutdu, ne geder zor verdi ki, yerinden götürsün, ancag götüre bilmedi. Bu defe demirçi Semed de elini atdı, divin kemerinden tutdu, başladılar güleşmeye. Herden demirçi Semed divi özüne teref çekende divin dizleri yeri kotan kimi yara-yara ona teref gedirdi. Herdenbir div demirçi Semedi özüne teref çekende demirçi Semedin dizleri yeri kotan kimi sökürdü. Belelikle ahşama kimi güleşdiler. Alınlarından gan-ter ahırdı. İkisi de yorulmuşdular. Semed berk gezeblenmişdi, odu ki, divin kemerinden tutub bir ne're çekib onu yerden götürdü, başının üstünde bir defe dolandırıp yere ele vurdu ki, div parça-parça oldu.

Divleri öldüren sonra demirçi Semed mağaranın içersine girdi. Gızlar divlerin öldüyünü ve demirçi Semedin sağ-salamat geldiğini görüb çoh sevindiler, Demirçi Semed dedi:

—Gızlar, daha durmağ vahtı deyil. Mağarada çekide yüngül, giymetde ağır ne var, götürün gedek.

Gızlar mağarada ne ki giymetli şey var idi, götürdüler. Her yerden geçib geldiler, demirçi Semedgile çatdılar.

Demirçi Semedin atası demirçi Ehmed oğlunun gızlarla salamat divlerin elinden gurtarıb geldiyini görende sevindi. Onların neçe gurtulub geldiklerini soruşdu. Onlar başlarına gelen ehvalatı söylediler. Demirçi Ehmed oğlundakı bu guvvete mat-meettel galdı.

Bundam bir müddet geçdi. Günlerin bir günü gızlar çiyinlerinde seheng bulagdan su getirib gelirdiler. Han da veziri, vekili ile ovdan gelirdi. Han yolda onları gördü kiçik gız hanın hoşuna geldi, dedi:

— Vezir, bu gız hardan gelib? Bizim yerin gızlarına ohşamır.

Vezir dedi:

— Han sağ olsun, bu gızları demirçi Semed divlerin elinden alıb getiribdi.

Gızlar suyu eve apardılar, han da vezir, vekille öz evine geldi, dedi:

— Vezir, neçe eleyim ki, o kiçik gızı ele geçirim?

Vezir dedi:

— Han sağ olsun, bunun üçün iki yol var: Birincisi budu ki, gıza elçi gönder, hergah verdiler, hoşlugla al. İkinci yol da odu ki, hoşlugla vermeseler, onda zor ile al.

Han vezirin tedbirine razı olub demirçi Semede adam gönderib, kiçik gızı istedi.

Kiçik gızın meyli demirçi Semede idi. O, demirçi Semedi mağarada divleri igidlikle öldürende beyenmişdi. Ona göre demirçi Semedle atası ağızların açmamışdan gız dedi:

— Men hana getmeyeceyem, geldiyim evde galacağam.

Demirçi Semedle atası da onun sözünü tesdig elediler.

Elave Semed dedi:

— Elçiler, gedin hana deyin, gonag sahlayanın gonağa çöreyi var. O bir de bizi aciz hesab eleyib bele işler elemesin. Elçiye zaval yohdu. Yohsa sizi burdan salamat burahmazdım.

Elçiler hanın yanına gayıtdılar. Demirçi Semedin dediklerini ona söylediler. Han bundan gezeblendi. Adamlarından sekkizini gönderib dedi:

— Gedin gızı zor ile alıb getirin.

Hanın adamları demirçi Samedgile geldiler. İstediler küçük gızı zorla alıb aparsınlan. Demirçi Samed yerinden galhıb onlara hücumeledi. Bir saatda vurub beşini öldürdü. Galan üç nefer gaçıb özlerini bir teher hana yetirdiler.

Han bundan daha da açığılandı. Bu defe iyirmi adam gönderdi. Hanın adamları gelib demirçi Samede hücumelediler. Demirçi Samed onların da üstüne cumub, onunu öldürdü, galanı gaçıb hana heber verdiler. Bu defe han daha da gezeblendi. Hanın Gulu adlı bir pehlevanı var idi, onu yanına çağırıp dedi:

— Gulu pehlevan, get demirçi Samedı öldür, küçük gızı mene getir.

Gulu pehlevan geyindi, kecindi, demirçi Samedle davaya geldi. Demirçi Samed de zenciri beline bağlayıp divlerden getirdiyi galhanı çiyine geçirib emudu eline aldı. Gulunun meydanına çıhdı. Gulu pehlevan onu meydanda görüb dedi:

— Gel davasız-şavasız küçük gızı ver aparım, yohsa işini bitirerem.

Demirçi Samed razı olmadı. Gulu pehlevan ona hücumeledi. Gulu pehlevan gılincını çekib demirçi Samedin başına endirdi. Demirçi Samed polad galhanını başına çekdi. Gılinc galhana deyenda par-parça olub yere töküldü. Bu zaman demirçi Samed emudunu çekib Gulu pehlevana hücumeledi. Onun kellesine ele emud vurdu ki, Gulu yerle beraber oldu. Gulu pehlaven ölenda onun yanınca gelmiş beş nefer hanın adamı gaçıb ehvelatı hana söyledi. Han işi bele görüb başının adamlarını da götürüb yaraglandı, demirçi Samedin üstüne geldi,

Demirçi Samed onlardan gorhmayıp meydana çıhdı, üzünü hana tutub dedi:

— Ay han, camaatı gırdırmagdan ne çihar? Gız istiyen sensen, özün de meydana çıhmalısın. Gel dava eleyek meni öldürsen, onda küçük gızı alarsın.

Han meydana gelmek istemirdi, ancag başındaki adamlardan da demirçi Samedin sözüne razı olduğunu bilenden sonra meydana getmeye mecbur oldu. Han demirçi Samedin üstüne hücumeledi. Demirçi Samed ona mecal vermedi, gılınçı onun elinden alıb kenara tulladı. Emudu ile onun başına ele vurdu ki, hanın başı partladı, yihılıb canı çıhdı. Hanı ölmüş görüb başındaki adamlar da dağılıb getdiler. Demirçi Samed evlerine gayıtdı. Atası ile yetim kızlar onun başına toplandılar.

Davadan salamat gurtardığı üçün çoh şad oldular. O terefdan camaat hanın ölümünü eşidib onun zülmünden gurtardığı üçün sevindiler. Hanın ölümünden sonra el demirçi Samedin başına toplandı, onu özlerine büyük tıkdiler.

Demirçi Samed bir gün evlerinde oturmuşdu, kızlar da onun yanında idiler. Gızlar atalarının onları azdırdığını demirçi Samede nağıl elediler. Demirçi Samed gızları da götürüb yola düşdü. Bir neçe gün yol gedenden sonra gelib gızların evlerine yetişdiler. Goca kişi gızlarının sağ-salamat geldiğini görüb çoh sevindi. Ancag analıgları gaşgabağını tökdü. Gızlar demirçi Samedle beraber başlarına geleni atalarına nağıl elediler. Demirçi Samed kişini mezemmeteledi. Goca kişi elediyinden peşman oldu. Arvadını boşadı. Demirçi Samed bir neçe gün burda galandan sonra gayıdıb öz evlerine getmek istedi. Böyük bacı ile ortancıl bacı küçük bacılarının demirçi Samed sevdini atalarına söylediler. Ataları razılığ verdi. Demirçi Samed küçük gızı da götürüb yola düşdü. Onlar öz yerlerine çatanda toy elediler, yediler, içdiler, yere geçdiler. Biz de yedik içdik, dövre geçdik.

Şamhor—1953

2.42.1. Fonksiyonların tespiti

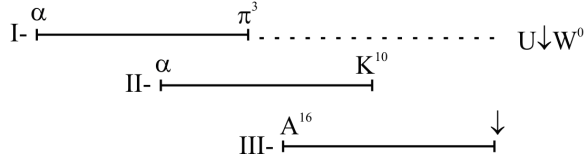
1-	Bir yaşlı kişinin karısı ve üç kızı vardır.	α
2-	Adamın karısı ölür, adam genç bir kadınla evlenir.	$\beta^2 + W^0$
3-	Kadın kızların gönderilmesini ister adam da kızları kandırır bir ormana gelirler.	χ
4-	Adam kızları orada bırakıp eve döner.	$<$
5-	Kızlar gide gide devlerin yaşadığı mağaraya varır. Kızlar devleri görünce korkar, ellerinden kurtulmak için Demirci Samed adlı güçlü bir büyüklerinin olduğunu o gelince, onları öldürmeleri için yalvarırlar.	$\uparrow + A^{17} + \pi^3$
6-	Demirci Ehmed ve onun Samed adlı güçlü bir oğlu vardır.	α
7-	Samed öküzün bile ayaklarını kaldırır, öküz nallanır.	N
8-	Bir gün Demirci Samed uykusunda bir devin mağarasında ondan yardım bekleyen üç kız olduğunu görür.	$\$_{\text{haber alma}} + B^4$
9-	Samed babasına rüyasını anlatır, babası gitmesine izin verince Samed yola çıkar.	$C\uparrow$
10-	Samed, devler çıkınca mağaraya girer, kızlar onu görünce sevinirler, nasıl girdiğini neden geldiğini sorarlar.	D^2
11-	O da rüyasında gördüklerini anlatır, kızlar devin elinden onları kurtarmasını ister.	D^4

- 12- Kızlar ve Semed plan yapar Semed devlerle karşılaşır. §
- 13- Semed büyük devle savaşır ve onu öldürür. $H^1 + J^1 \dots$
- 14- Ortanca devi de öldürür. $H^1 + J^1 \dots$
- 15- Küçük devle de akşama kadar dövüştükten sonra onu da öldürür. $H^1 + J^1 \dots$
- 16- Kızlar ve Semed mağarada kıymetli ne varsa alıp Semed'in evine varırlar. $K^{10} + \downarrow$
- 17- Bir gün han ve veziri yolda giderken küçük kızı görür ve onu almak ister. a^1
- 18- Elçi gönderir kızı ister ama kız Semed'i sevdiği için kabul etmez. Olmsz
- 19- Hanın adamları kızı zorla almak için Semed'in evine gelirler. A^{16}
- 20- Semed beşini öldürür, kalan üçü hana haber verir. $H^1 + J^1 \dots$
- 21- Bu sefer yirmi adam gönderir, Semed onunu öldürür kalanlar kaçır hana haber verir. $H^1 + J^1 \dots$
- 22- Hanın Gulu adlı pehlivanı Semed'le dövüşmeye gönderirler. Semed onu da yener. $H^1 + J^1 \dots$
- 23- Semed Han'a kızı olması için dövüşmeyi teklif eder. Han istemese de Semed'le dövüşür. Semed onu parça parça eder. $Gdlm + H^1 + J^1$
- 24- Halk, Demirci Semed'i başlarına han diker. W_0
- 25- Kızlar başına gelenleri Semed'e anlatınca Semed onları evlerine götürür. $\downarrow$
- 26- Babası kızları görünce sevinir karısını boşar. U
- 27- Küçük kızın Semed'e aşık olduğunu söylerler ve Semed küçük kızı götürür. $\uparrow$
- 28- Semed ve küçük kız evlenir. W^0

2.42.2 Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. İkinci kesitte hem H-J hem de M-N çifti bulunmaktadır. Üçüncü kesitte H-J çifti bulunur M-N bulunmaz. Masalın iki tane asıl kahramanı vardır.

Masal kesitleri

I- $\alpha \beta^2 W^0 \chi B^5 \uparrow A^{17} \pi^3 \dots \dots \dots U \uparrow W^0$

II- $\alpha MN \S B^4 C \uparrow D^2 D^4 \S [H^1 J^1 \dots] \times 3 K^{10} \downarrow$

III. $A^{16} [H^1 J^1 \dots] \times 4 W_0 \downarrow$

2. 43. Vahtın Nağlı

Badi-badi giriftar hamam hamam içinde, helbir saman içinde, deve delleklik eder, köhne hamam içinde. Garışga şıllag atdı, devenin budu batdı: Hamamçının taşı yoh, baltaçının baltası yoh, orda bir tazı gördüm, onun da haltası yoh.

Biri var idi, biri yoh idi, bir tacir var idi. Bu tacir deryanın üzünde iki otag tikib, gelib-geden tacirlerin var yohlarını elinden alır, özlerini de deryada batırırdı. Bebebe bu tacir o geder varlanmışdı ki, bir padşah onunla varda behse gire bilmezdi. Bu tacirin birce dostu , var idi, hemişe onunla bir yerde oturub-durardı. Bir gün tacirin dostu Kûsrehlet teblini döymeye başlayıb, oğlunu yanına çağırđı, vesiiyet eleyib dedi:

— Oğul sene bir neçe vesiiyetim var, yahşı gulag as, yadında sahla. Birinci vesiiyetim budur ki, özünden böyük adamın sözüne bah, ne dese gulag as. İkinci vesiiyetim, bir sefere gedecksen, dağın başında bir bulağa rast geleceksen. O bulagdan su içme. Üçüncü vesiiyetim, borcun olan kendde galma. O kendde seni öldürerler. Dördüncü vesiiyetim, borcun olan adamın evinde yatma. Çalış borcunu tez al, borclu da galma. Oğul, vesiiyetlerimi unutma.

Kişi sözünü tamama yetiren kimi canını tapşırdı oğluna. Oğlan dedesini mafi gaydaynan basdırdı, bir müddet ona yas sahladı. Bir gün oğlan dedi:

— Dedemin filankesde borçu var, gedim alım.

Beli, oğlan yol tedarüki götürüb yola düşdü. Az getdi çoh dayandı, çoh getdi az dayandı, gedib bir nurani kişiye rast geldi. Nurani kişi ondan soruşdu:

— Oğul, ayıb olmasın soruşmag, hara bele?

Oğlan dedi

—Dedemin filankesde borcu var, gedirem onu almağa.

Nurani kişi dedi:

—Men de sene yoldaş.

Bunlar yola düşüb, gethaget, bir dağın başına çatdılar. Bahdılar ki, burada bir güzel bulag var. Nurani kişi dedi:

—Bu bulag çoh geşeng sulu bulagdı. Bunun gırağında çörek yeyib, su içib, bir az yatağ.

Oğlan dedesinin vesiyetlerini nurani kişiye söyledi. Nurani kişi dedi:

—Deden vesiyet eleyib ki, özünden böyüyün sözüne bah. Bahmasan ziyan çekersen.

Oğlan bahdı ki, nurani kişi düz deyir. Onlar bulağın başında uzandılar. Oğlan o saat yuhuya getdi. Amma nurani kişi yatmayıb ayıg galdı. Goca bahdı gördü bulağın gözünden bir ilan çıhdı, oğlana teref gelib onu vurmag istedi. Kişi o saat yerden galhıb ilanı öldürdü, başını kesib bir desmala бүkdü ve cibine goydu. Oğlan durub ilanı gören kimi üreyi geçdi. Hannan hana özüne gelib kişiden bu ehvelatı soruşdu. Kişi dedi:

— Hele gel, sonra bileceksen.

Bunlar gene yola düşüb getdiler. Ahır gelib bir şehere çıhdılar. Burada bir dükançıya rast gelib dediler:

— Dükançı gardaş, Allah gonağıyığ.

Dükançı bunları gonag sahlayıb, çoh hörmeteledi. Seher açıldı, padşah adından nurani kişini bargaha çarırdılar. Nurani kişi oğlanı da apardı.

Padşahın bir gızı da var idi. Ne sirr idise, her kese verirdiler, hemin gece oğlan öldürdü.

Padşah gızını oğlana vermek istedi, dedi:

— Gızımı oğluna vereceyem.

Nurani kişi razı oldu. Oğlan razı olmayıb dedi:

— Men padşah gızını almıram, deyir onu alan ölür. Nurani kişi dedi:

— Ahı deden deyib, böyüyün sözüne gulag as.

Oğlan bir söz demedi. Gebin kesildi. Padşah, gızına gırh gün, gırh gece toy edib, oğlana verdi. Gelin gelen gece nurani kişi dedi:

— Men ne cür desem, sen gelinle o cür yatarsan. Al bu desmalı, açib bahmazsan. Gelin gelenda bir köz dolu mangal istersen. Gızı soyundurub mangalın havasına verersen . Bu desmalı da atarsan gözün üstünde yanar. Gızın yanından el çekmezsen, özünden gedecedir.Sonra bah gör mangalda kömürün üstünde ne düşübse, onu götür, getir mene ver.Gorhma ölmeyeceksen.

Beli, oğlan gız olan otağa girdi. Bir köz dolu mangal istedi. Desmalı közün üstüne atdı. Gızı da tamam soyundurub mangaldan çıhan bura öz istiye verdi. Bir zaman gördü ki, gızın üreyi geçdi. Gızı bir teher özüne getirib bahdı ki, mangalın üstünde bir gara şey var. Onu götürüb getirdi, nurani kişiye verdi. Nurani kişi alıb bahdı, dedi:

—Get, padşah gızı senin arvadındı, kefe ele, daha ölmezsen.

Oğlan gızın yanına geldi, gızın üzünden öpdü, başladılar kefle yaşamağa.

Padşaha heber getdi ki, bes oğlan ölmedi. Padşah çoh şad olub, tezeden gırh gün, gırh gece toyeledi.Oğlan kefed-damagda olub bir neçe vaht nurani kişini, atasının borcunu da yaddan çıkartdı. Amma bir gün o nurani kişiye goşulub, deniz üzünde ev tikib evler yıhan tacirin yanına getdiler. Tacir oğlanı tanıyıp, onu gece deryaya salıp öldürmek fikrine düşdü. Gece oldu, oğlanın yerini ayrı saldılar. Nurani kişi ayrı yatmayıp onunla bir yerde yatdı, tacirin oğlunu da özü ile bir yerde yatırttı, dedi:

— Ay tacir, çoh evler yıhmısan, senin de evini men yıhacağam.

Nurani kişi gecenin bir aleminde oğlan ile tacirin oğlunun yerini değışdi. Beli, gece yarı tacir yerden galhıb,yavaş-yavaş oğlan yatan yere geldi ve öz oğlunu o oğlan hesab edib,deryaya tulladı.

Öz oğlu deryalar ağasında çapalayıp öldü. Seher tezden nurani kişi yuhudan ayılıb oğlunu durguzub dedi:

— Tacirden dedenin borcunu iste.

Oğlan gedib, tacirden dedesinin borcunu istedi. Tacir bahıb gördü ki, paho, deryaya atdığı öz oğlu imiş. Başına, gözüne vurdu. Daha haray haraya çatacağ. Tacirin arvadı sese gelib, ehvalatı bildi, çoh ağlayıp, dedi:

—Oğlanın borcunu ver, başına döyme. Öz emelindi, öz gabağına çıhıb.

Tacir sessiz-küysüz getirib oğlanın dedesine borçlu olduğu pulu verdi. Nurani kişi oğlanı da götürüb, evlerine geldiler. Oğlan öz arvadıynan kefle yaşamagda oldu.

Bir gün bunlar padşahdan icaze alıb, gatrır ve develere çohlu şey, gızıl yükleyib, yola düşme istediler. Nurani kişi dedi:

— Oğlan,cibindeki desmalı bura ver. Ey padşah, sen gızını her kese verirdin, ölürdü. Onun üçün de ölkede oğlan galmamışdı. Buna sebeb o idi ki, gızının garında bir egreb var idi. Hangı oğlan gıza yahın gelseydi onu çalıb, o saat öldürerdi. O, egrebin dermanı dağ başındaki bulagda olan ilanın başı idi. Men ilanın başını götürmüşdüm, iyini verdim, egreb öldü. Senin gızının sirri bu idi.

Padşah nurani kişiden çoh razılığ eledi. Beli bunlar padşahla görüşüp, yola düşdüler, gelib nurani kişi ile görüşen yere çıhdılar. Nurani kişi oğlana dedi.

—Menimki bura geder idi. Men sene burada yoldaş olmuşam, burada da senden ayrılacağam.

Bil ve agah ol, men insan deyilem, senin bahtınam, neçe ildi ki, yatmışdım, ayılmırdım, atanın vesiiyetinden sonra ayıldım. Ne geder ki men oyağam, işlerin ireli gedecek. Ele ki, yatdım, işlerin gün-günden geri gedecek. Ancag gorhma, helelik oyag galacağam.

Oğlan dedi:

—Ey benim bahtım, heç vaht yatma. Yatan vaht mene heber ele, men de hemişelik gebirde yatım.

Onlar hudafizleşib, öpüşüb bir birinden ayrıldılar. Oğlan evlerine gelib, padşah gızıynan hemişelik kefnen, damagnan gün geçirdi. Oğlanın sağ eli sizin başınıza olsun.

Çebrayıl-

1948

2.43.1. Fonksiyonların tespiti

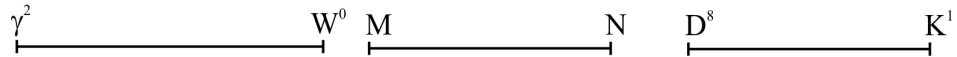
- 1- Zalim ve zengin bir tacir, onun da bir dostu vardır. α
- 2- Tacirin dostu, oğlunu çağırır ona dört tane vasiyet eder. $\gamma^2 + \uparrow$
Oğlan dedesinin vasiyet ettiği borcu almak için yola çıkar.
- 3- Yolda bir nuranî kişiye rastlar. Nuranî kişi nereye gittiğini $F^6_9 + D^2$ sorar, o da anlatır.
- 4- Bir su kaynağına gelirler, nuranî kişi bulaktan su içmesini $D^1 + E^1$ söyler o da büyüğünün sözüne uyar ve suyu içer.
- 5- Bir yılan gelir nurani kişi yılanı öldürür, başını bir $R_s^9 + F^5$

mendilin içine koyar.

- 6- Bir şehre varırlar. Bir padişah kızını kime verdiyse o oğlan $\S + S^2 + W^0$ ölür, oğlan bu kızla evlenmek istemez, nurani kişinin sözünü dinleyip kızla evlenir.
- 7- Nuranî kişi oğlana bir mendil verir, kızı soyundurup bu $F^1 + M$ mendili közde yakmasını, düşen nesneyi getirmesini ister.
- 8- Oğlan mangala düşen kara şeyi getirir. Oğlan ölmekten $N + R_s^9$ kurtulur.
- 9- Oğlan ve Nuranî kişi zengin tacirin yanına gelirler. $\downarrow$
- 10- Oğlanı tanıyan tacir onu öldürmek için plan yapar, nurani $D^8 + E^8 + U$ kişi fark edip yatakları değiştirdince tacir, oğlunu öldürür.
- 11- Tacir artık oğlana borcunu öder. K^1
- 12- Nuranî kişi padişaha kızının nasıl kurtulduğunu ve sırrının $\S$ haber ne olduğunu söyler. alma
- 13- Nuranî kişi ve oğlan ayrılır, oğlan ve eşi mutlu şekilde yaşarlar.

2.43.2. Masalın tahlili

Masal üç kesitten oluşmaktadır. İkinci kesit M-N çiftini içerir. Masaldan H-J çifti yoktur. Tek kahramanlı bir masaldır.

I- $\alpha\gamma^2\uparrow F^6 D^2 D^1 E^1 R_s^9 F^5 \S \delta^2 W^0$

II- $F^1 M N R_s^9$

III- $\downarrow D^8 E^8 U K^1 \S$

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. MASALLARIN İNCELENMESİNDEN ELDE EDİLEN SONUÇLAR

Ehliman AHUNDOV'un Azərbaycan Masalları – 2 adlı iki ciltlik eserinin ikinci cildindeki 43 masalı birinci bölümde açıklamış olduğumuz Propp metoduna göre inceledik. İncelemelerimizden bazı sonuçlar elde ettik. Bu sonuçlar;

1- Masalların tahlilleri esnasında temel fonksiyonların alt dallarında eksiklikler tesbit edip, daha zenginleştirici tahlil yapmak adına 10 ana fonksiyona 17 varyant ekledik. Eklenen varyantlar şunlardır:

KÖTÜLÜK FONKSİYONU İÇİN;

- İftira A^{20}
- Yaralama A^{VI}
- Sevgiliden zorla ayrılma A^{III}
- Aldatma, hainlik A^{21}
- Kahramanın kendisini öldürmesi (İntihar) A^{22}

BUYRUK FONKSİYONU İÇİN;

- Buyruğun yerine getirilmemesi δ^3

EVDEN UZAKLAŞMA FONKSİYON İÇİN;

- Gençlerin uzaklaşması β^3

ARACILIK BAĞLANTI FONKSİYONU İÇİN;

Kahraman birisini aldatır B^8

BÜYÜLÜ NESNE FONKSİYONU İÇİN,

- Büyülü Nesne bulunur. F^V
- Büyülü nesne kahraman tarafından kullanılır. F^{VII}

KÖTÜ KİŞİYLE MÜCADELE FONKSİYONU İÇİN;

Kötü kişi kahraman tarafından aldatılır. H^5

DÜZMECE KAHRAMAN FONKSİYONU İÇİN

- Düzmece kahraman yola çıkar Ex^1
- Düzmece kahraman, kahramanı aldatır Ex^2

ÖDÜL FONKSİYONU İÇİN;

Kız kahramana verilir, ama evlenmezler. w^4

İŞARET VEREN NESNELER FONKSİYONU İÇİN;

İşaret veren nesnenin doğru olduğunu anlaşılır. s^1

CEZA FONKSİYONU İÇİN;

Öç olma U^1

Pişman olma U^2

2- Masalların Propp'un Masalın Biçimbilimi adlı kitabında belirttiği yapılara uygun olduğu tesbit edilmiştir. Ancak masalların derleme sırasında olduğunu düşündüğümüz eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksiklik; kötülük ve çiftlerle başlayan kesitlerin, bu eksiklik ya da kötülüğün giderilmesi şeklinde bitmemesinden dolayı bu varyantlar eksik kalmıştır. Örneğin “Peşe Dalınca” adlı masalda padişahın çocuklarını bulup bulmadığı belirtilmemiştir. “Şah Abbasla Bayguş” adlı masalda kahramandan Nalband Ehmed'in sırrını öğrenmesi istenir (Md), ama masalda kahramanın sırrı, öğrenip öğrenmediğiyle ilgili bir şey yoktur, (Nd) eksiktir.

3- Birinci bölümde Propp metoduyla ilgili bilgi verilirken masalların içerdikleri fonksiyonlara göre sınıflandırılabilceğini belirtmiştik. Bu sınıflandırmada H-J (hainle mücadele-zafer), M-N (güç iş-çözümü) çiftleri esas alınmıştır. Bu sınıflandırmaya göre masalların bu çiftlerden birini, her ikisi ve hiçbirisini içermemesine göre dörde ayrılmıştır. İncelemiş olduğumuz 43 adet masalı da bu tasnife tabi tutarsak, bu gruplandırma şu şekilde gösterilebilir:

A- H-J ÇİFTİNİ İHTİVA EDEN MASALLAR

Seyfelmülk (1. Masal)

Şirzad (2. Masal)

Mehemmed'in Nağılı (3. Masal)

Tumar Pehlevan (5. Masal)

Behrem-i Felek (9. Masal)

Gehremanın Nağılı (22. Masal)

Dörd Pehlevan (28. Masal)

Şahzade (34. Masal)

Logman ve Erüste (38. Masal)

B- M-N ÇİFTİNİ İHTİVA EDEN MASALLAR

Yahşılığ (11. Masal)

Sehrli Sünbül	(12. Masal)
Şehenduzun Nağılı	(15. Masal)
Kiçik Bacı	(16. Masal)
Küp Garısı	(18. Masal)
Şah Abbasla Bayguş	(19. Masal)
İbrahim Şah	(23. masal)
Zerger ile Dülger	(24. Masal)
Dünya Gözeli	(29. Masal)
Sebzifruş	(30. Masal)
Rum Padşahı	(31. Masal)
Balıglar Padşahı	(40. Masal)
Sehavetli Gız	(41. Masal)
Vahtın Nağılı	(43. Masal)

C- HEM H-J HEM DE M-N ÇİFTİNİ İÇEREN MASALLAR

Babayemir	(4. Masal)
Tüklüce	(10. Masal)
Gül ve Nesteren	(20. Masal)
Mehemmed Şah	(21. Masal)
Padişah ve Benna	(25. Masal)
Peşe Dalınca	(26. Masal)
Melik Cemil'in Hikayesi	(32. Masal)

Sehrkar Padşahla Sehrkar Vezir (35. Masal)

D- H-J VE M-N ÇİFTLERİNDEN HİÇBİRİNİ BARINDIRMAYAN MASALLAR

Şehzade Feruzun Nağılı	(6. Masal)
Meher'in Nağılı	(7. Masal)
Eyyar	(8. Masal)
Şan Peşmancılık Fayda Vermez	(13. Masal)
İbrahim'in Nağılı	(14. Masal)
Feteli Şahın Nağılı	(17. Masal)
Usta Abdulla	(27. Masal)
Besre Padşahı	(33. Masal)
Tacirin Nağılı	(36. Masal)

Logman (37. Masal)

Ovçu Pirim ve İlanlar Padşahı (39. Masal)

KAYNAKÇA

- AHUNDOV Ehliman, Azerbaycan Nağılları II. Dövlət Neşriyatı Bakü, 1970
- AKDEMİR Rıza, Çocuklarımıza Masallar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985
- ALANGU Tahir, Billur Köşk, Afa Yayınları, İstanbul, 1990
- ALPTEKİN Ali Berat, “Bir Anamur Masalı; Beş Kız Beş Oğlan”, Türk Folkloru 3 (30) Ocak, 1982, 28-29.
-, Taşeli Masalları, Akçağ Yayınları, Ankara 2002
-, “Bulgaristan Türklerinden Derlenen Bir Masalın Motif ve Tip Yapısı ve Varyantlarının Mukayesesi” Türk Dünyası Araştırmaları, 2 (16) Şubat, 1982, 163-175.
-, Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997
-, Hayvan Masalları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991
- ALTAYLI Seyfettin, Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II, İstanbul 1994, Azerbaycan Dilin Dialektoloji Lügatı, Bakü, 1964.
- ARİF Mehmet, Edebiyat-ı Azerbaycan, Bakü, 1952
- ARSLAN A.A., Kuzey Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar, I-II Cild, Ankara, 2000
- BAYOĞLU Mehmet, Elazığ Masalları Üzerine Bir İnceleme, (Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi) Erzurum 1971. (Basılmamış)
- BORATAV Pertev Naili, Az Gittik Uz Gittik, Adam Yayınları, Ankara, 1969.
-, Folklor ve Edebiyat, Adam Yayınları, İstanbul, 1982
-, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi İstanbul 1988.
-, Zaman Zaman İçinde, Adam Yayınları, İstanbul, 1992.
- ÇOBANOĞLU Özkul, Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara, Akçağ Yay., 2005
- Dede Korkud, Toplu Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Bakü, Seda Yayınları, 2006, No: 3,4

- , Toplu Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Bakü, Seda Yayınları, 2004, N. 3,4
- , Toplu Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Bakü, Seda Yayınları, 2007, N. 7
- EFENDİYEY P., Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı, Maarif Nşr. Bakü 1981
- ELİYEY Oruç, Azerbaycan Nağıllarının Poeticası, Seda Yayınları, Bakü 2001.
- ELİYEY R.M., Azerbaycan Nağıllarında Mifik Görüşler, Elm Nşr., Bakü 1992.
- GÜLEÇ HAMDİ, Halk Edebiyatı, Konya, Ekim 2002
- GÜNAY Umay, Elazığ Masalları, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1975.
- , Türk Masallarında Propp Metodunun Uygulanması, Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1974, 79-94
- HACALOĞLU Recep Albayrak, Azeri Türkçesi Dil Kılavuzu,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992
- HAFIZOĞLU Elif Berrak, Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma, (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, 2005
- HÜSEYİNOV, F. M. Celal, 20. Asır Azerbaycan Edebiyatı, Maarif Nşr., Bakü, 1982.
- KÖKTÜRK Şahin, Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 1996 (Doktora Tezi)
- MAKAS Zeynelabidin, Türk Dünyasından Masallar, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000
- NAMAZOF Gara, Azerbaycan Sovyet Uşak Edebiyatı Antolojiyen, Bakü Gençlik nşr. 1976.
- , Azerbaycan Uşag Edebiyatı, Bakü, Maarif Nşr. 1984.
- ORUCOF E. E. Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügatı Bakü, SSR Elm. Nşr. 1966.
- PROPP Viladimir Masalın Biçimbilimi, Bilim-Felsefe- Sanat Yayınları İstanbul, 1985.

-, Masalların Yapısı ve İncelenmesi, Çev., H. Gümüş, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1987.
- SABİH, S. REMİZ; BAKÜ, A., Azerbaycan Masalları; Çeviren, Yazıcı nşr. 1982.
- SAKAOĞLU Saim, Gümüşhane Masalları (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Tezi) Erzurum 1974.
-, Türk Çocuklarına Masallar, 1977
-,Masal Araştırmaları, Ankara, Akçağ Yay., 1999.
- SEYİDOĞLU Bilge, Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar, Baylan Yayınları, Ankara, 1975.
- SEYİDOV M. Azerbaycan Mifik Tefekkürünün Kaynakları, Bakü, Yazıcı Nşr., 1983.
- ŞİMŞEK Esmâ, “Bir Azerbaycan Masalının Motif ve Tip Yapısı”, Türk Folkloru, 6 (70) Mayıs, 1985, 26-29
- ŞİRİN Mustafa Ruhi, Masal Atlası, İz Yayıncılık, İstanbul 1998
- TANTEKİN Hatemi, Sehrli Nağılların Ongon ve Esatiri Suretleri, Bakü, Şirvan Yay., 2004.
- TEHMASİB M. H., Azerbaycan Nağılları, Azer Neşri,Bakü 1960
-, Azerbaycan Nağılları, I-V. Cild, Bakü, 1960.
- MİRZEYEV, V.C.; ZARALOVA, M.E.; İSMAYİLOVA, H.A., Azerbaycan Kitabı (Bibliyografya) 3. Cild 1920-1940 Bakü, 1982.
- TEZEL Naki, İstanbul Masalları, Burhanettin Matbaası, İstanbul, 1936
-, Türk Masalları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1985.
- VELİYEV V., Azerbaycan Folkloru, Maarif Nşr. Bakü, 1985.
-, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı, Maarif Nşr., Bakü, 1970

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Manisa'nın Salihli İlçesinde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Salihli'de tamamladıktan sonra, 2000 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünü kazandı. 2004 yılında bu bölümü bitirdikten sonra aynı yıl Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans öğrenimine başladı. Halen aynı bölümde öğrenimine devam etmektedir.